ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Міністерство освіти і науки України

Львівський національний університет імені Івана Франка
Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ПАНЬКОВА ТЕТЯНА ВІКТОРІВНА

УДК 81’367’335:811.111

ДИСЕРТАЦІЯ

ПОЛІПРЕДИКАТИВНІ СКЛАДНОПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ: СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ І КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТИ

(на матеріалі англомовної художньої прози)

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____ Т. В. Панькова

Науковий керівник: **Бистров Яків Володимирович**, доктор філологічних наук, професор

Івано-Франківськ – 2019

АНОТАЦІЯ

Панькова Т. В. Поліпредикативні складнопідрядні речення: структурно-семантичний і комунікативно-прагматичний аспекти (на матеріалі англомовної художньої прози). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови. – ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»; Львівський національний університет імені Івана Франка, Івано-Франківськ – Львів, 2019.

У роботі розглянуто специфіку структурно-семантичного і комунікативно-прагматичного аспектів поліпредикативних складнопідрядних речень в англомовній художній прозі. Структурний аспект поліпредикативного складнопідрядного речення в англійській мові втілюється у категорії *поліпредикативності*, яка витлумачується в дисертації як формально-граматична й семантична ознака поліпредикативного складнопідрядного речення англійської мови, кожен конституент якого містить підметово-присудкове ядро й формує поліпредикативну гіпотактичну конструкцію як цілісну комунікативну одиницю, яка становить один акт комунікації.

Актуальність дослідження зумовлена загальною спрямованістю сучасних мовознавчих студій на комплексний аналіз складних синтаксичних конструкцій; відсутністю загальнотеоретичних робіт, присвячених дослідженню специфіки семантичних і синкретичних відношень у структурі поліпредикативного складнопідрядного речення в англомовній художній прозі й аналізу досліджуваних конструкцій у світлі трансформаційно-генеративної граматики англійської мови; а також потребою у висвітленні комунікативної організації та іллокутивного потенціалу комплексних мовленнєвих актів за участю поліпредикативних складнопідрядних речень.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній уперше здійснено комплексне дослідження поліпредикативного складнопідрядного речення в

англомовній художній прозі з боку його структурно-семантичної організації та комунікативно-прагматичної специфіки. У дисертації уточнено поняття поліпредикативності, по-новому описано поліпредикативні складнопідрядні речення за способом генерування й рівнями членування компонентів. У роботі вперше розроблено моделі актуального членування поліпредикативного складнопідрядного речення й досліджено його комунікативні типи, а також уперше висвітлено іллокутивний потенціал мовленнєвих актів за участю поліпредикативних складнопідрядних речень в англомовній художній прозі.

Теоретичне значення дисертації обумовлене важливістю дослідження структурно-семантичної організації та комунікативно-прагматичної специфіки поліпредикативного складнопідрядного речення в англомовній художній прозі, а також уточнення поняттєвих меж явища поліпредикативності в сучасному синтаксисі англійської мови. Теоретичні положення цієї праці можуть бути використані для подальшого розвитку теорії мовної комунікації, комунікативної лінгвістики, теоретичної граматики англійської мови.

Практична цінність дисертації в тому, що висновки й узагальнення, що вона містить, а також результати дослідження структури, семантики та комунікативної організації поліпредикативних складнопідрядних речень можуть бути використані у викладанні курсу теоретичної граматики англійської мови, комунікативної лінгвістики, теорії мовної комунікації, у розробці та впровадженні спецкурсів з лінгвістичного аналізу художнього тексту та лінгвопрагматики.

Методологічною основою стали праці зі структурно-семантичного синтаксису, трансформаційно-генеративної граматики, теорії актуального членування й теорії мовленнєвих актів таких мовознавців, як-от: І. Р. Вихованця, С. Грінбаума, А. П. Загнітка, Г. О. Золотової, В. І. Карабана, В. Б. Касевича, О. Р. Кверка, Дж. Ліча, В. Матезіуса, О. Г. Почепцова, А. М. Приходька, К. І. Ракової, Я. Свартвіка, Дж. Серля, Н. О. Слюсарєвої, З. Харріса, Р. О. Христіанінової, К. Ф. Шульжука, Н. Хомського та ін.

Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі обґрунтовано вибір теми роботи та її актуальність, визначено мету та конкретизовано завдання, окреслено предмет і об'єкт дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичну значущість та практичну цінність роботи, подано інформацію про апробацію роботи, її структуру та зв'язок із науковою темою, наведено методи дослідження та сформульовано основні положення, що виносяться на захист.

У першому розділі «Теоретичні основи дослідження поліпредикативних складнопідрядних речень» розглянуто явище поліпредикативності, описано диференційні ознаки складного речення як поліпредикативної одиниці, його структурно-семантичну організацію і класифікації. Поліпредикативну гіпотактичну конструкцію проаналізовано в контексті трансформаційно-генеративної граматики, досліджено її комунікативну організацію й прагматичну специфіку.

З'ясовано, що до структурних диференційних ознак поліпредикативного складнопідрядного речення належать: три і більше підметово-присудкових основи, які реалізуються у реченні як предикативні одиниці; ієрархічний характер синтаксичних відношень між ними; неоднаковий ступінь їх самостійності та позиційна гнучкість; а також використання спеціальних засобів зв'язку, якими є сполучники і сполучні слова.

На логіко-смисловому рівні поліпредикативне складнопідрядне речення співвідноситься з кількома пропозиціями, а на семантико-структурному характеризується неоднаковими типами семантико-синтаксичних відношень.

У другому розділі «Методика й методологія дослідження поліпредикативного складнопідрядного речення в англомовній художній прозі» описано методику і методологію дослідження поліпредикативного складнопідрядного речення у структурно-семантичному та комунікативно-прагматичному аспектах із використанням методів, прийомів і процедур, релевантних для установлення структурно-семантичних і комунікативно-

прагматичних особливостей поліпредикативних гіпотактичних конструкцій. Запропонована в дисертації комплексна методика складається з сімох етапів.

У третьому розділі «Структурно-семантична організація поліпредикативного складнопідрядного речення в англомовній художній прозі» описано поліпредикативні складнопідрядні речення за способом генерування і типом зв'язку залежних компонентів, досліджено їх рівні членування, а також висвітлено специфіку семантичних і синкретичних відношень у поліпредикативних гіпотактичних конструкціях.

Із застосуванням поняттєвого й термінологічного апарату трансформаційно-генеративної граматики поліпредикативне складнопідрядне речення потрактовано в дисертації як фразову категорію, у яку «вкладені» два та більше безпосередніх складники. Такі складники знаходять синтаксичне вираження за кількістю аргументів та ад'юнктів у суб'єктно-предикатній структурі головного речення, результатом чого є генерування двох і більше підрядних предикативних одиниць. Застосування Ікс-штрих теорії, модуля Теорії принципів та параметрів, дало змогу виокремити три типи реалізації поліпредикативних складнопідрядних речень: конструкцій із сентенційними актантами, сирконстантами та ад'юнктами.

Установлено, що за типом зв'язку залежних компонентів поліпредикативні складнопідрядні речення в англомовній художній прозі реалізуються як структури, у яких поєднуються два-три різновиди підрядності: однорідної, неоднорідної та послідовної. Кожна з наведених вище моделей укладається у відповідні схеми.

У цьому розділі також проаналізовано синкретичні відношення у структурі поліпредикативного складнопідрядного речення; особливості виокремлення у ньому рівнів членування (зовнішнього та внутрішніх); а також продемонстровано, що семантичні відношення у поліпредикативній гіпотактичній конструкції встановлюються між головною або залежною предикативною одиницею, біпредикативним складнопідрядним реченням і

структурно-смисловою єдністю частин, котрі перебувають у підрядних відношеннях.

У четвертому розділі «Комунікативно-прагматична специфіка поліпредикативного складнопідрядного речення в англомовній художній прозі» досліджено комунікативні типи поліпредикативних складнопідрядних речень та проаналізовано базові моделі їх актуального членування; розкрито іллокутивний потенціал комплексних мовленнєвих актів за участю поліпредикативних складнопідрядних речень; установлено закономірності між змістом прагматичних компонентів досліджуваних синтаксичних одиниць та їх структурою і семантикою; з'ясовано іллокутивні функції складників поліпредикативної гіпотактичної конструкції як комплексного мовленнєвого акту; а також розкрито специфіку поліпредикативного складнопідрядного речення як непрямого мовленнєвого акту.

Із урахуванням комунікативної структури поліпредикативного складнопідрядного речення з'ясовано, що поліпредикативна гіпотактична конструкція становить один акт комунікації, а її актуальне членування реалізується у трьох комунікативних типах: ланцюжковому, ступеневому та контамінованому.

З'ясовано, що поліпредикативні складнопідрядні речення в англомовній художній прозі реалізуються у трьох базових моделях актуального членування: з експансією теми, експансією реми, а також з експансією теми і реми; а між формально-граматичним структуруванням поліпредикативного складнопідрядного речення й розподілом у ньому комунікативного навантаження спостерігаються певні закономірності.

Напрацювання теорії мовної комунікації й аналіз корпусу досліджуваних синтаксичних одиниць дають змогу стверджувати, що поліпредикативне складнопідрядне речення в англомовній художній прозі становить комплексний мовленнєвий акт, поєднання іллокутивних функцій у якому пов'язане з феноменом мовленнєвого синергізму. Ієрархія граматичних відношень у комплексних мовленнєвих актах як правило не ізоморфна ієрархії їх

прагматичних значень, а незбіг плану вираження і плану змісту призводить до утворення непрямих комплексних мовленнєвих актів.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в аналізі текстотвірних потенцій поліпредикативного складнопідрядного речення у поетичних творах, вивченні текстового функціонування поліпредикативного складнопідрядного речення як показника ідіостилю письменника, аналізі поліпредикативних складнопідрядних речень в аспекті когнітивної лінгвістики і лінгвосинергетики.

Ключові слова: поліпредикативність, поліпредикативне складнопідрядне речення, предикативна одиниця, актуальне членування, комплексний мовленнєвий акт.

ABSTRACT

Pan'kova T. V. Structural-semantic and communicative-pragmatic aspects of polypredicative complex sentences (based on English-language prose). – Dissertation Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology: Specialty 10.02.04 Germanic Languages. – Vasyl Stefanyk Precarpathian National University; Ivan Franko National University of Lviv, Ivano-Frankivsk – Lviv, 2019.

The thesis provides a structural-semantic and communicative-pragmatic analysis of English-language prose polypredicative complex sentences. The structural aspect of the English polypredicative complex sentence represents itself in the polypredicativity category which is defined as a formal-grammatical and semantic feature of the polypredicative complex sentence, each constituent of which contains a subject-predicate core forming this sentence as an integral communicative unit and functioning as a complex speech act.

The relevance of the study is substantiated by the general tendency of modern linguistics in the comprehensive research of complex syntactic units; the lack of theoretical works on the study of the peculiarities of semantic and syncretic relations in the structure of the English-language prose polypredicative complex sentence and

in the analysis of hypotactic constructions from the perspective of English transformational-generative grammar; the necessity of the clarification of the communicative organization and the illocutionary potential of complex speech acts represented by polypredicative complex sentences.

The scientific novelty of the thesis lies in the fact that for the first time, the structural-semantic and communicative-pragmatic characteristics of the English-language prose polypredicative complex sentence are given a comprehensive study. The polypredicativity phenomenon is specified in the dissertation, and the ways of generation and division levels of the constituents of polypredicative complex sentences are described from a new angle. For the first time actual division models of the polypredicative complex sentence and its communicative types are worked out and the illocutionary potential of speech acts represented by English-language prose polypredicative complex sentences clarified.

The theoretical significance of the work contributes to the research of the structural-semantic and communicative-pragmatic characteristics of the English-language prose polypredicative complex sentence and also to the elaboration of the polypredicativity category in the English syntax. The theoretical foundation of the investigation can be used in further scientific studies of communicative linguistics, the theoretical grammar of English, and linguopragmatics.

The practical value of the obtained conclusion and findings is determined by the possibility of their use in teaching the theoretical grammar of English, and communicative linguistics; as well as in the elaboration and introduction of academic courses in fiction text linguistic analysis and linguopragmatics.

Methodologically, the research is based on the works in structural and semantic syntax, transformational-generative grammar, actual division theory and speech acts theory of such linguists as N. Chomsky, S. Greenbaum, Z. Harris, V. I. Karaban, V. B. Kasevych, R. O. Khrystianinova, J. Leech, V. Mathesius, O. H. Pocheptsov, A. M. Prykhodko, R. Quirk, K. I. Rakova, J. Searle, K. F. Shulzhuk, N. O. Sliusareva, J. Svartvik, I. R. Vykhovanets, A. P. Zahnitko, H. O. Zolotova, and others.

The work consists of an introduction, four parts, conclusions, a bibliography and appendices.

In ***the introduction*** the choice of the topic and its actuality are substantiated, the goals and objectives are specified, the subject and the object are defined, the theoretical significance and the practical value are outlined, the list of the author's publications is presented, as well as the approbation of the main theses and essential results; the connection of the work with the scientific topic of the department, its structure and scope, its points for the thesis defence are stated.

In ***the first part of the work*** «Theoretical principles of polypredicative complex sentences» the polypredicativity phenomenon and the characteristics of the complex sentence as a polypredicative unit, as well as its structural-semantic organization and classifications, are described. The investigation of the polypredicative hypotactic construction from the perspective of transformational-generative grammar and the study of its communicative organization and pragmatic characteristics are carried out in the thesis.

The structural distinctive features of the polypredicative complex sentence include: three and more subject-predicate bases making up separate clauses, the hierarchic character of syntactic relations between the clauses, the unequal degree of independence and positional flexibility, and also the use of specific linking elements, namely conjunctions and connective words.

On the logical-semantic level the polypredicative complex sentence aligns with several propositions, and on the semantic-structural level it is characterized by unequal types of semantic-syntactic relations.

In the second part «Methods and methodology of the study of the English-language prose polypredicative complex sentence» the methodological principles, methods and procedures relevant for the study of the structural-semantic and communicative-pragmatic characteristics of polypredicative hypotactic constructions are described. The complex approach offered in the thesis consists of seven stages.

In the third part «The structural-semantic organization of the English-language prose polypredicative complex sentence» the ways in which subordinate

clauses within polypredicative hypotactic constructions are generated and connected are studied, their division levels are elaborated, and the specificities of the semantic and syncretic relations investigated.

The use of the transformational-generative grammar procedural apparatus enables the interpretation of the polypredicative complex sentence as a phrasal category with two or more embedded immediate constituents. Such constituents are represented by inflection phrases which, provided the sentence components are joined syndetically, are complements of the complementizer node. Immediate constituents in a polypredicative hypotactic construction are represented syntactically by arguments and adjuncts in the subject-predicate structure of the main clause which results in the generation of two or more subordinate clauses. X-bar theory, the generative grammar Principles and Parameters theory module, enables the singling out of three realization types of polypredicative complex sentences: constructions with sentential actants, circonstants and adjuncts.

It is ascertained that English polypredicative complex sentences are structures in which two or three subordination types – homogeneous, heterogeneous and consecutive – are combined. Each of the above-mentioned models is represented by the corresponding structural schemes.

This part of the dissertation also contains the analysis of syncretic relations in the polypredicative complex sentence structure; the study of the specificities of (external and internal) division levels, and also the semantic relations which, in the polypredicative hypotactic construction, are constituted between the main or a subordinate clause, an elementary complex sentence and a structural-semantic unity whose component parts are joined by subordination.

In the fourth part «The communicative-pragmatic characteristics of the English-language prose polypredicative complex sentence» the communicative types of polypredicative hypotactic constructions and their basic actual division models are studied; the illocutionary potential of complex speech acts represented by polypredicative complex sentences is described; the regularities between the content of the pragmatic components of the syntactic units under study and their structure and

semantics are ascertained; the illocutionary functions of the components of the polypredicative hypotactic construction as a complex speech act are analyzed, and the specificity of the polypredicative complex sentence as an indirect speech act is presented.

The analysis of the polypredicative complex sentence communicative structure makes it possible to ascertain that the English-language prose polypredicative hypotactic construction constitutes one speech act, and its actual division is realized by three communicative types: chain, stepping and contaminated.

It is ascertained that English-language prose polypredicative complex sentences are found in three basic actual division models: with the theme expansion, the rheme expansion, and with the expansion of the theme and the rheme; and that there are certain regularities between the formal-grammatical and semantic structuring of the polypredicative complex sentence and the distribution of the communicative load in it.

The theoretical insights in linguistic communication theory and the analysis of the polypredicative hypotactic constructions database prove that the English-language prose polypredicative complex sentence is a complex speech act, where the combination of illocutionary functions is connected with the speech synergy phenomenon. As a rule, the hierarchy of grammatical relations in complex speech acts is not isomorphic to their pragmatic meanings, and the lack of correlation between their expression and content planes results in the formation of indirect complex speech acts.

The prospects of this research include: the elaboration of the text-forming potential of the polypredicative complex sentence in poetry, the text functioning study of the polypredicative complex sentence as a factor of the author's idiostyle, the study of polypredicative complex sentences in cognitive linguistics and linguosynergetics.

Key words: polypredicativity, polypredicative complex sentence, clause, actual division, complex speech act.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Панькова Т. В. Особливості структурно-семантичної побудови та рівнів членування поліпредикативних складнопідрядних речень. *Сучасні дослідження з іноземної філології:* зб. наук. праць Ужгородського нац. ун-ту. 2009. Вип. 7. С. 329–335.

2. Панькова Т. В. Гіпотактична конструкція як непрямий мовленнєвий акт. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»:* зб. наук. праць. Острог: Вид-во нац. ун-ту «Острозька академія», 2017. Вип. 64. Ч. 2. С. 68–71.

3. Pan'kova T. The Communicative Structure of Polypredicative Hypotactic Constructions. *Analele Universitatii din Craiova. Seria Stiinte Folologice Lingvistice*. Craiova, 2017. Anul XXXIX. P. 145–154.

4. Панькова Т. В. Синтаксична структура поліпредикативного складнопідрядного речення у сучасній англійській мові. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 5 (73). С. 72–75.

5. Панькова Т. В. Поліпредикативне складнопідрядне речення як комплексний мовленнєвий акт. *Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. Філологічні науки.* Луганськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2019. № 2 (325). С. 86–94.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Панькова Т. В. Актуальное членение полипредикативных сложноподчинённых предложений. *В мире науки и искусства: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии:* материалы XXXI Междунар. науч.-практ. конф. (м. Новосибірськ, 23 груд. 2013 р.). Новосибирск: СибАК, 2013. № 12 (31). С. 26–30.

7. Pankova T. Functional Sentence Perspective and Communicative Dynamism. *Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і*

міжкультурної комунікації: матеріали Міжнар. наук. інтернет-конф. (м. Івано-Франківськ, 13 берез. 2013 р.). Івано-Франківськ: Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2013. С. 69–71.

8. Панькова Т. В. До питання про інтерпретацію речення як комунікативної одиниці. *Україна і світ: діалог мов та культур:* матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19–21 берез. 2014 р.). Київ: КНЛУ, 2014. С. 316–318.

9. Панькова Т. В. Прагма-дискурсивні особливості складнопідрядного речення. *Розвиток наукових досліджень '2014:* матеріали Десятої міжнар. наук.-практ. конф. Полтава, 2014. С. 70–71.

10. Панькова Т. В. До питання про квеситивний мовленнєвий акт. *Сучасні проблеми германського та романського мовознавства:* матеріали Другої Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 24 лют. 2017 р.). Рівне: РДГУ, 2017. С. 117–120.

11. Панькова Т. В. До питання про модальність складнопідрядного речення. *Сучасні проблеми германського та романського мовознавства:* матеріали Третьої міжнар. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 15 лют. 2018 р.). Рівне: РДГУ, 2018. С. 61–66.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ І УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ …… 17

ВСТУП……..... 18

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІПРЕДИКАТИВНИХ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ ……. 28

1.1. Поліпредикативність як формально-граматична і семантична ознака складнопідрядних речень……. 28

1.2. Складнопідрядне речення у формально-синтаксичному вимірі: структура, семантика, класифікації……. 33

1.3. Поліпредикативне складнопідрядне речення у контексті трансформаційно-генеративної граматики……... 49

1.4. Комунікативна організація поліпредикативного складнопідрядного речення…….…. 55

1.5. Прагматичні особливості поліпредикативного складнопідрядного речення……..……..... 61

Висновки до розділу 1……... 65

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА Й МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІПРЕДИКАТИВНОГО СКЛАДНОПІДРЯДНОГО РЕЧЕННЯ В АНГЛОМОВНІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ ……..……. 68

2.1. Методологічні засади аналізу структурно-семантичного й комунікативно-прагматичного аспектів поліпредикативного складнопідрядного речення в сучасному мовознавстві…… 68

2.2. Структурно-семантичний підхід до аналізу поліпредикативного складнопідрядного речення…….. 70

2.3. Комунікативно-прагматичний підхід до аналізу поліпредикативного складнопідрядного речення…… 76

2.4. Методика аналізу поліпредикативного складнопідрядного речення в англомовній художній прозі…… 81

2.4.1. Принципи добору та систематизації матеріалу……..….. 81

2.4.2. Етапи дослідження поліпредикативного складнопідрядного речення в англомовній художній прозі …….…… 82

Висновки до розділу 2…….. 86

РОЗДІЛ 3. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЛІПРЕДИКАТИВНОГО СКЛАДНОПІДРЯДНОГО РЕЧЕННЯ В АНГЛОМОВНІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ …….……. 88

3.1. Поліпредикативні складнопідрядні речення за способом генерування залежних компонентів…….. 88

3.2. Поліпредикативні складнопідрядні речення за типом зв’язку залежних компонентів……..…...…….. 95

3.3. Поліпредикативні складнопідрядні речення за рівнями членування……..…….. 113

3.4. Семантичні відношення у структурі поліпредикативного складнопідрядного речення…….. 141

3.5. Синкретичні відношення у структурі поліпредикативного складнопідрядного речення……..…… 149

Висновки до розділу 3…….…. 156

РОЗДІЛ 4. КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНА СПЕЦИФІКА ПОЛІПРЕДИКАТИВНОГО СКЛАДНОПІДРЯДНОГО РЕЧЕННЯ В АНГЛОМОВНІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ ……..……. 159

4.1. Актуальне членування поліпредикативного складнопідрядного речення……..……. 159

4.1.1. Комунікативні типи поліпредикативного складнопідрядного речення……...…… 160

4.1.2. Базові моделі актуального членування поліпредикативного складнопідрядного речення……. 165
4.2. Поліпредикативне складнопідрядне речення: комплексний мовленнєвий акт…… 175
4.2.1. Поліпредикативне складнопідрядне речення: прямий мовленнєвий акт …….…….…….. 177
4.2.1.1. Гомогенні комплексні мовленнєві акти……..…... 177
4.2.1.2. Гетерогенні бііллокутивні комплексні мовленнєві акти…... 179
4.2.1.3. Гетерогенні полііллокутивні комплексні мовленнєві акти... 188
4.2.2. Поліпредикативне складнопідрядне речення: непрямий мовленнєвий акт…….…… 190
Висновки до розділу 4……... 195

ВИСНОВКИ ……..…… 197
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ …… 204
ДОДАТКИ …….. 231

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ І УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АЧ	актуальне членування
ГМА	головний мовленнєвий акт
ДМА	допоміжний мовленнєвий акт
КлМА	комплексний мовленнєвий акт
МА	мовленнєвий акт
НС	неоднорідна супідрядність
ОС	однорідна супідрядність
ПО	предикативна одиниця
ПП	послідовна підрядність
ПП(Г)К	поліпредикативна (гіпотактична) конструкція
ППСПР	поліпредикативне складнопідрядне речення
ПС	подвійна супідрядність
СПР	складнопідрядне речення
ТГГ	трансформаційно-генеративна граматика
Т	тема
R	рема
→	головний мовленнєвий акт
←	допоміжний мовленнєвий акт

ВСТУП

Дисертація присвячена дослідженню ППСПР, що вже вивчалося у структурно-семантичному (Ю. П. Бойко [25], Р. ван Валін-мол. [259], Г. А. Вейхман [37], Ж. Верстрет [261], Г. Ф. Гаврилова [45; 46; 47], Р. Зандворт [265], Г. Ф. Калашникова [74; 78], І. Носек [246], О. В. Падучева [120], Г. П. Перепеченко [134], Г. В. Позднишева [137], О. М. Полікарпов [138], Х. Поутсма [249], Г. П. Уханов [181], Р. О. Христіанінова [186; 187], М. І. Черемісіна [189], К. Ф. Шульжук [201; 203]) та функціональному (О. В. Бондарко [26], Г. О. Золотова [64; 66], О. О. Крилова [95], Дж. Ліч [240], О. П. Марченко [104], Н. О. Слюсарєва [171]) аспектах на матеріалі різних мов. Окремі аспекти ППСПР було висвітлено у працях Т. М. Гапонової [50], В. І. Карабана [80], К. І. Ракової [152; 153], Г. П. Уханова [181] та ін.

Тривалий час основну увагу мовознавці приділяли аналізу біпредикативних СПР. Наукові праці присвячено дослідженню структури і семантики цих синтаксичних одиниць (Н. Ю. Багрова [7], Г. Г. Буркітбаєва [30], С. С. Волкова [44], П. С. Жуйкова [58], В. Г. Зарицька [62], О. А. Козіцька [86; 87], Л. Ю. Максимов [102], О. Ю. Роїк [159; 160], Н. Г. Фарина [182], В. В. Щеулін [204; 205]), їх прагматичним (М. В. Варисова [33], М. В. Стасів [175]) та еволюційним особливостям (І. Р. Буніятова [28]), комунікативній організації (В. М. Абашина [1], Т. М. Гостюк [53], Н. В. Лешкова [99], Ю. П. Мельник [107], В. В. Орєхов [117], Л. М. Пахолкова [132], М. Г. Плоткіна [136], А. Ю. Понікарьова [139], Л. В. Пономарьова [140], А. Є. Рогатюк [158], О. Ю. Телякова [178], Л. В. Шешукова [200], І. В. Якубенко [207; 208], Т. Є. Янко [209; 210]), а також когнітивному (Ю. П. Бойко [25]) й функціонально-стилістичному (Ю. П. Бойко [24]) аспектам.

Водночас особливості функціонування ППСПР як комунікативних одиниць, дослідження їх прагматичних особливостей, а також специфіка генерування залежних компонентів у цих конструкціях і виокремлення у них рівнів членування не отримали окремого ґрунтовного аналізу в структурній і

комунікативно-прагматичній парадигмах сучасних лінгвістичних студій. Відповідно, певні структурно-семантичні, а також комунікативні і прагматичні особливості ППСПР і досі залишаються поза увагою дослідників.

ППСПР є конструкцією більш високого рівня, ніж елементарне (біпредикативне) складне речення, що зумовлює специфіку не тільки його структурно-семантичної організації, а й закладеного у ньому комунікативного завдання.

Застосування структурно-семантичного й комунікативно-прагматичного підходів до аналізу ППСПР в англомовній художній прозі дає змогу розглянути його у зв'язку з глибинним змістом й тими актуальними та прагматичними значеннями, що ним виражаються. Це, у свою чергу, уможливлює розуміння смислового й інформаційного навантаження конституентів ППСПР, які об'єднані задумом автора у структурно-смислові блоки. Досліджувана синтаксична конструкція є цілісною комунікативною одиницею, котра здатна виражати найтонші відтінки художнього мислення автора.

Для дослідження ППСПР в англомовній художній прозі до уваги брались напрацювання науковців, що базуються на сучасних лінгвістичних теоріях та теоретико-методологічних засадах структурно-семантичного синтаксису (В. А. Бєлошапкова [16], В. В. Богданов [22; 23], І. Р. Буніятова [29], Г. А. Вейхман [36; 37], І. Р. Вихованець [40; 41], Г. Ф. Гаврилова [45; 46; 47], Н. В. Гуйванюк [55], А. П. Загнітко [60; 61], Р. Зандворт [265], Л. Л. Іофік [69], Г. Ф. Калашникова [73; 74; 75; 76; 77; 78], Т. А. Колосова [89], Т. П. Ломтєв [100], О. В. Падучева [119; 120], І. П. Распопов [155; 156; 157], М. В. Симулик [168], К. Ф. Шульжук [201; 202; 203] та ін.), функціонального синтаксису (О. В. Бондарко [26], Г. О. Золотова [64; 65; 66], В. Д. Івшин [68], Н. О. Слюсарєва [171] та ін.), трансформаційно-генеративної граматики (Дж. Бейлін [15], Н. В. Ісакадзе [70], Е. Редфорд [251], Л. Хагеман [226; 232; 233], Н. Хомський [221; 222], Дж. Хоррокс [237] та ін.), теорії актуального членування (В. М. Абашина [1], М. О. Вінтонів [43], В. О. Звєгінцев [63], І. І. Ковтунова [85], О. О. Крилова [95], В. Г. Крушельницька [94],

О. П. Марченко [103], В. Матезіус [105], Г. П. Перепеченко [133; 134], Н. А. Слюсар [172; 173], Я. Фірбас [227; 228], В. Ю. Шевякова [199], Л. В. Шешукова [200] та ін.), теорії мовленнєвих актів (В. Алстон [213], К. Бах [214], Л. Р. Безугла [13; 14], А. Вежбицька [34; 262; 263], З. Вендлер [35], Д. Вундерліх [264], Г. Ґрайс [231], В. І. Карабан [80], В. В. Козловський [88], Р. Конрад [90], Дж. Ліч [240; 241], Л. М. Медвєдєва [106], Дж. Остін [118], А. М. Приходько [148; 149; 150], Дж. Серль [166; 167; 253], О. М. Старикова [174], І. С. Шевченко [197; 198] та ін.).

Актуальність теми зумовлюється загальною тенденцією до комплексного аналізу синтаксичних конструкцій у сучасному мовознавстві. Дослідження структурних особливостей ППСПР в англомовній художній прозі у світлі ТГГ, виокремлення у них рівнів членування, а також з’ясування семантичних і синкретичних відношень у структурі поліпредикативних складнопідрядних конструкцій дає змогу розкрити специфіку їх структурно-семантичної організації. Актуальність обраної теми визначається й зростанням наукового інтересу до нових дослідницьких орієнтирів сучасних комунікативної лінгвістики й лінгвопрагматики, зокрема, встановлення комунікативних типів та моделей АЧ ППСПР в англомовній художній прозі, а також з’ясування іллокутивного потенціалу КлМА за участю цих синтаксичних конструкцій.

Зв’язок роботи з науковими темами. Дослідження виконано згідно з планом наукової роботи кафедри англійської філології ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Тема затверджена (протокол № 10 від 26.05.2009 р.) і уточнена (протокол № 2 від 26.02.2019 р.) на засіданні Вченої ради ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Проблематика дисертації входить до кола питань, які досліджуються на кафедрі англійської філології ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» у рамках держбюджетної наукової теми Міністерства освіти і науки України

«Концептуальна та мовна картини світу» (номер державної реєстрації 0113U001963).

Метою роботи є виявлення та комплексний аналіз структурно-семантичних і комунікативно-прагматичних особливостей ППСПР в англомовній художній прозі.

Досягнення мети передбачає виконання таких **завдань**:

– уточнити поняттєві межі явища поліпредикативності, обґрунтувати теоретичні засади аналізу ППСПР й здійснити аналітико-критичний огляд дослідження цих синтаксичних конструкцій;

– розробити методику поетапного аналізу структурно-семантичних та комунікативно-прагматичних особливостей ППСПР в англомовній художній прозі;

– описати ППСПР за способом генерування і типом зв’язку залежних компонентів;

– з’ясувати особливості рівнів членування у ППСПР;

– розкрити специфіку семантичних і синкретичних відношень у ППСПР;

– визначити роль моделей АЧ ППСПР в англомовній художній прозі й встановити їх комунікативні типи;

– висвітлити іллокутивний потенціал МА за участю ППСПР в англомовній художній прозі.

Об’єктом дослідження є ППСПР в англомовній художній прозі.

Предмет дослідження – структурно-семантичний та комунікативно-прагматичний аспекти ППСПР в англомовній художній прозі.

Методологічне підґрунтя дослідження включає поняття та методики, розроблені різними школами структурно-семантичного й функціонального синтаксису, лінгвопрагматики та комунікативної лінгвістики, зокрема структурно-семантичний та комунікативно-прагматичний підходи до аналізу мовних одиниць. У дисертації застосовуються положення теорії МА та теорії АЧ.

Методика дослідження. Для досягнення мети у дисертації використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів. Поєднання загальнонаукових *методів аналізу* й *синтезу*, *індукції* та *дедукції, спостереження* й *опису* дало змогу осмислити сучасні дослідницькі підходи щодо розуміння особливостей структури і семантики досліджуваного об'єкта, функціонування його як комунікативної одиниці. Спеціальні лінгвістичні методи аналізу ґрунтувалися на засадах структурно-семантичного й комунікативно-прагматичного підходів до вивчення ППСПР. За допомогою *методу структурно-семантичного моделювання* досліджено базові моделі ППСПР за типом зв'язку залежних компонентів й рівнями членування. *Аналіз безпосередніх складників* та *дистрибутивний аналіз* застосовано з метою з'ясування аранжування конституентів ППСПР, а також їх сполучуваності. *Методику валентнісного аналізу* використано для встановлення особливостей генерування залежних компонентів у ППСПР. *Семантичний аналіз* застосовано для вивчення семантичних і синкретичних відношень у ППСПР. *Функціональний аналіз* залучено з метою встановлення рівнів членування у ППСПР. *Контекстуальний аналіз* застосовано для з'ясування специфіки тема-рематичної організації ППСПР в англомовній художній прозі. *Функційно-прагматичний аналіз* уможливив розкриття іллокутивного потенціалу КлМА за участю ППСПР, а також установлення закономірностей між змістом прагматичних компонентів ППСПР та їх структурою і семантикою. *Методику інтент-аналізу* залучено для визначення актомовленнєвої реалізації ППСПР в англомовній художній прозі та з'ясування іллокутивних функцій складників КлМА. За допомогою *процедури кількісних підрахунків* здійснено кількісний аналіз типів МА за участю ППСПР, базових моделей їх АЧ та комунікативних типів, а також моделей ППСПР за типом зв'язку залежних компонентів і рівнями членування.

Матеріалом для дослідження слугували 3180 ППСПР, виокремлених методом суцільної вибірки з текстів англомовної художньої прози XIX – початку XXI століть загальним обсягом близько 8600 друкованих сторінок.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що:

– вперше здійснено комплексне дослідження ППСПР в англомовній художній прозі з боку його структурно-семантичної організації і комунікативно-прагматичної специфіки;

– уточнено поняття поліпредикативності;

– по-новому описано ППСПР за типом синтаксичного зв’язку, способом генерування й рівнями членування компонентів;

– вперше розкрито специфіку синкретичних відношень у ППСПР;

– уперше розроблено моделі АЧ ППСПР й досліджено його комунікативні типи;

– вперше висвітлено іллокутивний потенціал МА за участю ППСПР в англомовній художній прозі.

Наукова новизна отриманих результатів узагальнена у таких **положеннях**, які винесено на захист:

1. ППСПР – це конструкція, що містить три і більше поєднані підрядним зв’язком ПО з неоднаковими типами семантико-синтаксичних відношень. Обов’язковою формально-граматичною і семантичною ознакою ППСПР є поліпредикативність, яка виражає відношення повідомлюваного до дійсності у кожній предикативній частині конструкції, і формує таке речення як цілісну комунікативну одиницю, котра становить один акт комунікації.

2. У контексті ТГГ ППСПР в англійській мові – це флективна фразова категорія, яка містить три і більше вкладених один в одного безпосередніх складники, котрі знаходять синтаксичне вираження за кількістю аргументів і ад’юнктів у суб’єктно-предикатній структурі головного речення. Це конструкції із сентенційними актантами, сирконстантами, ад’юнктами та їх поєднаннями.

3. У ППСПР поєднуються однорідна, неоднорідна й послідовна підрядність, у результаті чого утворюється сім основних композиційних моделей, і виокремлюються зовнішній та внутрішній(ні) рівні членування.

Поява внутрішніх рівнів є результатом поглиблення синтаксичної перспективи ППСПР.

4. Семантичні відношення у структурі ППСПР встановлюються між головною або залежною ПО, біпредикативним СПР і структурно-смисловою єдністю частин, котрі знаходяться у підрядних відношеннях. Синкретичні відношення між семантико-синтаксичними типами ППСПР знаходять відображення у формально-граматичному й семантико-синтаксичному аспектах.

5. ППСПР в англомовній художній прозі виражає один акт комунікації, а його АЧ реалізується у трьох комунікативних типах: ланцюжковому, ступеневому та контамінованому. ППСПР реалізуються трьома базовими моделями АЧ: з експансією теми, експансією реми, а також з експансією теми і реми.

6. ППСПР в англомовній художній прозі становить КлМА, який характеризується синкретизмом прагматичних значень. КлМА реалізуються у двох типах: гомогенному і гетерогенному. Підтипами гетерогенних КлМА є полііллокутивні й бііллокутивні КлМА. До бііллокутивних КлМА належать комплексні ін’юнктиви, реквестиви, промісиви, менасиви, експресиви, квеситиви й метакомунікативи.

Теоретична значущість дисертації полягає в тому, що отримані результати та висновки сприятимуть розвитку теоретико-методологічних засад аналізу категорії поліпредикативності у сучасному синтаксисі англійської мови. Комплексність запропонованого підходу дає змогу розширити та поглибити уявлення про структурно-семантичну організацію і комунікативно-прагматичну специфіку ППСПР в англомовній художній прозі.

Практична цінність дисертації зумовлюється можливістю використання її положень та результатів а) у навчальній роботі – в курсах теоретичної граматики англійської мови, комунікативної лінгвістики, теорії мовної комунікації, у розробці і впровадженні спецкурсів з лінгвістичного аналізу художнього тексту та лінгвопрагматики; б) у навчально-методичній роботі –

при розробці навчальних та методичних посібників з теоретичної граматики англійської мови, прагматики художнього дискурсу, у перекладацькій діяльності.

Апробація. Основні теоретичні положення та практичні результати дослідження апробовано на таких наукових конференціях, як-от: XXXI Міжнародній науково-практичній конференції «В мире науки и искусства: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии» (Новосибірськ, 2013 р.), Міжнародній науковій інтернет-конференції «Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації» (Івано-Франківськ, 2013 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Україна і світ: діалог мов та культур» (Київ, 2014 р.), Десятій міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток наукових досліджень '2014» (Полтава, 2014 р.), Другій міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми германського та романського мовознавства» (Рівне, 2017 р.), Третій міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми германського та романського мовознавства» (Рівне, 2018 р.), а також на щорічних звітних наукових конференціях професорсько-викладацького складу факультету іноземних мов ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (Івано-Франківськ, 2009–2019 рр.).

Публікації. Основні положення дисертації викладено в 11 публікаціях: 5 статтях, опублікованих у фахових виданнях України, 2 статтях – в іноземних наукових виданнях та 4 тезах доповідей на наукових конференціях.

Структура та обсяг роботи. Робота складається з анотацій двома мовами, інформації про публікації автора, переліку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів із висновками, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації – 245 сторінок, обсяг основного тексту – 186 сторінок. Список використаних джерел налічує 301 позицію, із них: 265 – спеціальної літератури, 33 джерела ілюстративного матеріалу та 3 – лексикографічні джерела). У Додатках відображені результати кількісних підрахунків стосовно типів зв’язку, специфіки генерування залежних

компонентів та рівнів членування у ППСПР, базових моделей їх АЧ, а також КлМА за участю ППГК в англомовній художній прозі. Додаток Г містить список публікацій автора.

У вступі обґрунтовано вибір теми роботи та її актуальність, визначено мету та конкретизовано завдання, окреслено предмет і об’єкт дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичну значущість та практичну цінність роботи, подано інформацію про апробацію роботи, її структуру та зв'язок із науковою темою, наведено методи дослідження та сформульовано основні положення, що виносяться на захист.

У першому розділі «Теоретичні основи дослідження поліпредикативних складнопідрядних речень» розглянуто поліпредикативність як формально-граматичну і семантичну ознаку ППСПР (п. 1.1.); описано диференційні ознаки СПР як поліпредикативної одиниці, його структурно-семантичну організацію і класифікації (п. 1.2.). ППГК проаналізовано в контексті ТГГ (п. 1.3.), досліджено її комунікативну організацію (п. 1.4.) й прагматичну специфіку (п. 1.5.).

У другому розділі «Методика й методологія дослідження поліпредикативного складнопідрядного речення в англомовній художній прозі» описано методику й методологію дослідження ППСПР у структурно-семантичному та комунікативно-прагматичному аспектах.

У третьому розділі «Структурно-семантична організація поліпредикативного складнопідрядного речення в англомовній художній прозі» описано ППСПР за способом генерування (п. 3.1.) і типом зв’язку залежних компонентів (п. 3.2.), досліджено рівні членування ППГК (п. 3.3.), а також висвітлено специфіку семантичних (п. 3.4.) і синкретичних (п. 3.5.) відношень у досліджуваних синтаксичних одиницях.

У четвертому розділі «Комунікативно-прагматична специфіка поліпредикативного складнопідрядного речення в англомовній художній прозі» досліджено комунікативні типи ППСПР (п. 4.1.1.), проаналізовано базові моделі його АЧ (п. 4.1.2.). З позиції теорії МА описано КлМА за участю

ППСПР (п. 4.2.), досліджено специфіку ППГК як прямого МА (п. 4.2.1.). Встановлено особливості гомогенних (п. 4.2.1.1), гетерогенних бііллокутивних (п. 4.2.1.2.) та полііллокутивних КлМА (п. 4.2.1.3.), а також розкрито специфіку ППСПР як непрямого МА (п. 4.2.2.).

У **Висновках** викладено основні теоретичні положення та практичні результати дослідження, на основі яких сформульовано висновки аналізу зазначеної проблеми. Запропоновано подальші перспективи дослідження з огляду на отримані результати.

У **Додатках** наведені рисунки, що унаочнюють специфіку генерування залежних компонентів у ППСПР (Додаток А, Рис. 1–9); таблиці, які містять кількісний аналіз моделей ППСПР за типом зв’язку (Додаток Б, Таблиця 1) та рівнями членування залежних компонентів (Додаток Б, Таблиця 2); рисунки, що відображають результати кількісних підрахунків стосовно комунікативних типів ППСПР в англомовній художній прозі (Додаток В, Рис. 1) і базових моделей їх АЧ (Додаток В, Рис. 2), а також таблиці з результатами підрахунків КлМА за участю ППСПР (Додаток В, Таблиці 3 і 4). Додаток Г містить список публікацій автора.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІПРЕДИКАТИВНИХ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ

Обґрунтування теоретичних основ дослідження ППСПР в англомовній художній прозі передбачає уточнення поняттєвих меж явища поліпредикативності як формально-граматичної і семантичної ознаки ППСПР, а також здійснення аналітико-критичного огляду дослідження ППГК у формально-синтаксичному та комунікативно-прагматичному вимірах.

1.1. Поліпредикативність як формально-граматична й семантична ознака складнопідрядних речень

Предикативність – конститувальна ознака речення, яка вирізняє його з-поміж інших синтаксичних одиниць [3, с. 165; 39, с. 405-408; 63, с. 156; 97, с. 135; 114, с. 165-172; 135, с. 165–180; 195, с. 81; 206, с. 34; 179, с. 231; 116, с. 8].

Здійснене дослідження з вивчення категорії предикативності уможливлює потрактування її у єдності трьох аспектів: 1) *конструктивно-синтаксичного*; 2) *логіко-семантичного* й 3) *комунікативного*.

Згідно з *конструктивно-синтаксичним* підходом предикативність розуміється як синтаксична категорія, що втілюється у синтаксичному зв’язку підмета і присудка і слугує меті вираження граматичних значень часу, способу [38, с. 266; 49, с. 51–52; 194, с. 49-50] і особи [5, с. 328; 10, с. 266; 121, с. 37–48; 141, с. 255–268; 179, с. 232; 66, с. 236].

Базовим компонентом у розрізі такого підходу є присудок, а предикативність постає своєрідною «взаємозумовленістю», встановлюваною мовцем, співвідношенням із дійсністю, з урахуванням часу, способу й особи. Усе це забезпечує єдність підмета і присудка у двоскладному реченні (таким є

англійське речення, котре завжди містить фонетично виражений підмет) і утворює його конструктивно-синтаксичну основу.

Другий підхід до вивчення предикативності – *логіко-семантичний* – уможливлює розгляд цього явища як поділу суб’єктно-предикатної основи на відповідні елементи (суб’єкт і предикат). У логічній семантиці розуміння предикативності пов’язане з трактуванням номінативної функції речення. Таке трактування пояснюється в термінах «неканонічних синтаксичних аранжувань» [18, с. 51] (тут і далі переклад іноземних джерел наш. – *Т. П.*), які передають подію не у розчленованій підметово-присудковій формі, а, радше, актуалізують її [83, с. 60].

Ось як співвідносить терміни синтаксичних складників зі складниками логічного судження В. Г. Гак: «Зовнішньою граматичною формою вираження предикації є відношення між підметом, що вказує на предмет думки, і присудком, що виражає ознаку, яка приписується цим актом думки і мовлення суб’єкту. Це відношення називається предикативним. <…> Речення, як оболонка думки, повинно складатися щонайменше з двох елементів: суб’єкта, який безпосередньо співвідноситься з предметом думки, і предиката, що виражає властивість, відношення, дію, яку ми пов’язуємо із суб’єктом, стверджуючи чи заперечуючи його. Цей зв'язок, що встановлюється свідомістю, і є предикація, що виражається у реченні» [49, с. 51–52].

Власне семантичну інтерпретацію предикативності дає В. В. Богданов, який розглядає це явище як відношення «між прикметним словом і предметним словом, яке ним характеризується» [2, с. 5].

У третьому, *комунікативному*, вимірі предикативність розглядається як «комплексна синтаксична категорія, яка виражає відношення повідомлюваного до дійсності й формує речення як комунікативну одиницю» [267, с. 526], ситуативно прив’язане віднесення до дійсності певного номінативного змісту [19, с. 149; 63, с. 176; 113, с. 354].

За твердженням дослідників комунікативного аспекту предикативності, суб’єктно-предикатні відношення співвідносяться з дійсністю, мовцем у

конкретній мовленнєвій ситуації за актуалізованими семантичними ознаками модальності, темпоральності, часової локалізованості й персональності [26, с. 625; 179, с. 234].

У вітчизняному мовознавстві вчення про предикативність як конститувальну категорію комунікативної одиниці розвинув український мовознавець О. С. Мельничук, який запропонував назвати «актуалізований стосунок змісту речення до дійсності» *зовнішньо синтаксичною сферою структури речення* [177, с. 17–23]. Важливий внесок у розвиток вчення про предикативний зв'язок був зроблений І. Р. Вихованцем, який запропонував перейменувати закріплену в сучасному українському мовознавстві комунікативну категорію предикативності на *надкатегорію реченнєвої актуалізації*, доповнивши останню ще одним складником – категорією АЧ речення [42, с. 27].

Актуалізація змісту речення робить предикативність необхідною і невід'ємною властивістю кожного речення. Особливе значення такій ознаці речення, як «прив'язаність до ситуації», надає й В. О. Звєгінцев, уважаючи його (речення) одиницею мовлення [63, с. 176], а не актуалізоване речення – «псевдореченням» [там само, с. 186].

У мовознавчій літературі існує також думка, що предикативність може бути приналежністю мови (тобто «потенційно-синтаксичної» одиниці (речення)) [68, с. 80] або мовлення (одиниці «комунікативно-синтаксичної» (висловлення)) [там само, с. 80].

У першому випадку трактування цієї категорії відбувається у зв'язку зі структурою та семантикою: предикативність пов'язують з мінімальною структурною схемою речення, котра реалізується регулярними мовними засобами [141, с. 255–268; 170, с. 24; 192, с. 20–30; 206, с. 54]. Трактування цього явища як приналежності мовлення пов'язане з його комунікативною природою. У такому випадку речення витлумачується як конструкт, що містить певне повідомлення, віднесення якого до дійсності відбувається завдяки актуалізації граматичних категорій [39, с. 266; 98, с. 57; 101, с. 277; 188, с. 169].

Речення починають протиставляти висловленню, як мовний феномен мовленнєвому, на початку 70-х років XX ст. [225; 244]. Слідом за А. П. Загнітком, вважаємо, що у кожному реченні міститься комунікативний потенціал, реалізація якого у конкретному комунікативно-мовленнєвому акті перетворює його на висловлення [61, с. 221]. Звідси, висловлення постає конкретною реалізацією семантично й прагматично схарактеризованого речення [там само, с. 221].

Найбільш доцільно, на нашу думку, послуговуватися терміном *висловлення* на позначення функціональної одиниці, що за розміром наближається до речення, але відрізняється від нього тим, що має на меті не розкрити її загальну абстрактну схему, а показати, як вона пов'язана з ситуацією [48, с. 352].

Аспект актуалізації речення у мовленні пояснюють також у термінах «диктуму» і «модусу», запропонованих Ш. Баллі [8, с. 44–47]. Під *диктумом* розуміється «основне повідомлення, референтом якого є певний стан справ у тій реальності, яка відображається у мовленні» [189, с. 34]; у модусі ж «завжди отримує вираження факт усвідомлення суб'єктивного відношення до події, про яку йде мова» [там само, с. 35]. Власне у конкретних модусно-диктальних відношеннях, як стверджує І. Б. Морозова, й розкривається пропозитивна семантика [113, с. 354], а структура предикації виконує «стрижневу смислоутворювальну роль у реченні» [там само, с. 354].

З огляду на висловлене вище, робимо висновок про те, що інтеграція трьох підходів до вивчення категорії предикативності (конструктивно-синтаксичного, логіко-семантичного й комунікативного) «знімає» дискусійні питання, пов'язані з його природою.

Обов'язковою формально-граматичною ознакою складного речення є *поліпредикативність*. В. А. Бєлошапкова стверджує, що роль предикативності для простого і складного речень є різною: «Для простого речення предикативність складає його граматичне значення, для складного вона постає

необхідною властивістю його компонентів і, таким чином, є не значенням складного речення, а елементом його структури» [16, с. 166].

Аналізуючи поліпредикативність як диференційну ознаку СПР, котра протиставляє складне речення простому, як поліпредикативну одиницю – монопредикативній, Г. О. Золотова вважає, проте, що «<…> у складнопідрядному реченні предикативність підрядних, хоча й експліцитна, нейтралізується, приглушується предикативністю головного речення, яка є основним виразником комунікативного значення речення в цілому» [66, с. 322].

Інтерпретуючи природу складного речення, І. Р. Буніятова утверджує два основних напрями досліджень, які зберігають актуальність і сьогодні: *формально-орієнтований* і *функціонально-синтаксичний*. Згідно з першим, складні синтаксичні конструкції «прийнято розглядати за принципом наявності у їхній структурі *n*-кількості предикативних клаузальних одиниць, кожна з яких містить особову форму дієслова»; згідно з іншим – «множинна предикативність так само виявляється диференційною ознакою складного речення» [28, с. 9].[1]

Оперуючи термінами *моно-* і *поліпредикативність*, учений вважає, що їх визначення «відбувається згідно з індивідуальною теоретичною концепцією і варіюється від автора до автора» [там само, с. 9]; власне поняття *«предикативність»* «виконує роль універсальної відмички до всіх таємниць природи речення, а кількість його визначень дорівнює кількості синтаксистів» [там само, с. 9].

Поліпредикативність складного речення – це не тільки представленість у ньому багаторазових предикативних відношень, а й поєднання кількох предикативних центрів, які складаються з підмета і присудка.

На повноцінно оформлене підметово-присудкове ядро як конститувальну ознаку залежної ПО (тобто її предикативність) у дослідженні складного речення звертає увагу й І. Б. Морозова. Розглядаючи речення із синтаксичними комплексами, учений акцентує увагу на фузії між двома компонентами

[1] У своєму дослідженні І. Р. Буніятова, разом із терміном *поліпредикативність*, оперує іншою термінологічною одиницею: *множинна предикативність*, яку вчений розглядає як диференційну ознаку складного речення.

складного речення, відсутність якої призвела б до втрати повноти залежного компонента не лише на рівні семантики, а й на рівні синтаксичної архітектоніки [113, с. 356].

«Поліпредикативне речення утворюється на базі речення біпредикативного шляхом розширення останнього, однак збільшення кількості предикативних одиниць призводить не лише до кількісного ускладнення, а й до виникнення особливих синтаксичних відношень, які якісно змінюють структуру речення» [7, с. 6].

Поліпредикативність у дослідженні витлумачується як формально-граматична і семантична ознака ППСПР, яка виражає відношення повідомлюваного до дійсності у кожній предикативній частині конструкції, і формує таке речення як цілісну комунікативну одиницю, яка становить один акт комунікації. Сполучуваність ПО у досліджуваній синтаксичній одиниці впливає на її конструктивні властивості.

1.2. Складнопідрядне речення у формально-синтаксичному вимірі: структура, семантика, класифікації

Поділ речень на *прості* (simple) і *складні* (compound (у сучасній термінології – складносурядні)) починають робити у другій половині XVII ст. Згодом у складі останніх починають виокремлювати *головне* (main) і *залежне* (dependent, subordinate або embedded) речення. У XIX ст. уводиться у використання термін *клауза* (clause) у значенні частини речення [243]; з-поміж складних речень починають виокремлювати складносурядні і складнопідрядні [219, с. 131].

СПР отримує докладний опис лише у XX ст., коли як у західній [239, с. 98; 246, с. 89-97], так і в радянській [144] лінгвістиці підрядні речення починають розглядати як конструкти, що розвинулись з членів простого речення або за їх приналежністю до частин мови [249, с. 21–48; 257, с. 170; 265, с. 78].

Питання про статус СПР впродовж тривалого часу залишалося дискусійним. Обстоюючи тезу про те, що у такому реченні тільки повторюються структурні схеми простих чи елементарних складних речень, деякі синтаксисти відмовляли їм у приналежності до окремого типу складних синтаксичних одиниць. Вважалося, що такі структури «становлять об'єкт синтаксичного опису лише з боку репрезентованих у них комбінацій» [54, с. 654]. Такої думки дотримується російська дослідниця В. А. Бєлошапкова. Учений утверджує, що репрезентовані у ППСПР комбінації мають результатом виникнення специфічних закономірностей розташування ПО у досліджуваних одиницях (у термінології дослідниці – *багатокомпонентних складних реченнях*), однак не специфічних структурних утворень [16, с. 58–61]. Критерієм поділу СПР науковець обирає не кількість ПО, а кількість наявних у них структурних схем. Звідси, увесь обсяг таких синтаксичних утворень – це або мінімальні конструкції, або речення ускладненого типу [там само, с. 171–173].

Аналізуючи традиційні погляди на природу цієї синтаксичної конструкції та поділяючи думку М. С. Поспєлова про те, що в історії мовознавства «у визначенні складного речення змішувались два підходи: формальний та функціональний» [97, с. 147–148], Ю. А. Левицький утверджує, що складне речення є «структурним різновидом речення», до складу якого входять «компоненти, що за своєю формою аналогічні простому реченню» [там само, с. 148]. Ця «аналогія» полягає в тому, що, як і просте (монопредикативне) речення, конструктивний елемент складного (біпредикативного) «<…> має, окрім предикативної, номінативну функцію відображення певного факту, відрізку позамовної дійсності, пропозитивну номінацію» [47, с. 89].

Упродовж тривалого часу питання про граматичну природу складного речення у лінгвістичній науці вирішувалося по-різному залежно від «призми» дослідження: якщо складне речення розумілося як формально та семантично організована конструкція, то її частини трактувалися як речення, а ціла ППК – як їх поєднання; якщо ж таке речення витлумачувалося як така, що має

смислову цілісність та інтонаційну завершеність комунікативна одиниця, усе складне речення розглядалося як речення, а його частини такими не вважалися [16, с. 17].

Так, наприклад, як єдине зв'язне ціле, а не механічне об'єднання простих речень трактує складне речення В. О. Богородицький. Учений, зокрема, зазначає: «У кожному складному реченні його частини складають єдине зв'язне ціле так, що взяті окремо вже не можуть мати цілком попереднього смислу або навіть зовсім неможливі, подібно до того як морфологічні частини слова існують тільки в самому слові, але не окремо від нього» (цит. за П. Д. Тимошенко [180, с. 12–13]). Такої ж думки дотримується М. С. Поспєлов, який вважає, що складне речення утворює єдине ціле, а «"речення", що його складають, органічно пов'язані одне з одним, залежать одне від одного і зумовлюють одне одного» [142, с. 340].

Саме такий підхід видається нам правомірним. А тому, ми розглядаємо СПР як особливу синтаксичну побудову, «що має своєрідну, багатомірну структуру» [181, с. 181] й слідом за [36, с. 95; 25, с. 257–258; 139, с. 46–48] вважаємо неможливим зарахування синтаксичних одиниць, які характеризуються ознаками поліпредикативності, різним ступенем самостійності частин й використанням спеціальних засобів зв'язку до монопредикативних конструкцій чи їх «механічного» поєднання.

Розглядаючи СПР у контексті ГГ, у якій складне речення – це «включення клауз одна в одну» [179, с. 257], Ю. П. Мельник зазначає: «Порівняно з відповідними членами простого речення включене речення називає завершену ситуацію і містить показники ствердження або заперечення предикації, вираження об'єктивної чи суб'єктивної модальності, кореляцію дії чи стану із моментом мовлення, а також виконує свої власні комунікативні завдання (зрозуміло, що всі ці аспекти узгоджуються з відповідними аспектами головного речення)» [108, с. 71].

Тривалий час дослідження гіпотактичних конструкцій здійснювалось на матеріалі елементарних (двокомпонентних чи біпредикативних) СПР,

а складність об’єкта дослідження не дозволяла синтаксистам напрацювати критерії розмежування цих одиниць. По-різному трактували і статус конституентів СПР: *елементарні речення* [3, с. 186; 115, с. 5; 135, с.145–158; 193, с. 56–69], *частини речення* [16, с. 160–161; 143, с. 20–21; 151], *предикативні частини* [41, с. 281; 17, с. 332], *предикативні одиниці* [69, с. 139; 79].

Незважаючи на розбіжності, більшість синтаксистів [2; 5; 29; 43; 51; 142] наголошують на тому, що гіпотактичні конструкції володіють дистинктивними ознаками. Останні було систематизовано описано Я. Г. Біренбаумом. Учений виокремлює з-поміж інгерентних властивостей СПР такі:

1) наявність, щонайменше, двох одиниць одного порядку, побудованих за тими ж моделями, що і канонічне речення;

2) смисловий, структурно-граматичний та інтонаційний зв'язок досліджуваних одиниць, який виявляється у їх смисловій та формальній несамостійності, а також наявності спеціальних засобів зв’язку (сполучників та їх еквівалентів), що відрізняє їх від послідовності самостійних речень;

3) нерівноцінність цих одиниць у формально-структурному плані (одна з них підпорядкована іншій);

4) провідна роль предикативності (модального, часового планів й орієнтації на комунікантів) головного речення [18, с. 55].

На способах зв’язку ПО, їх організації в певні структурні моделі й розміщенні у складі речень, які відображають особливості моделей, що діють у мові, наголошує Л. Л. Іофік. Дослідниця, зокрема, відмежовує монопредикативні конструкції від поліпредикативних, стверджуючи, що останні характеризуються прикметними (наведеними вище) структурними ознаками [69, с. 131].

Не викликає сумнівів той факт, що комплексне вивчення складної синтаксичної конструкції передбачає розгляд її в єдності трьох аспектів: *структурного*, *семантичного* й *комунікативного*. СПР характеризується відношенням субординації або різним ступенем самостійності конституентів.

Окрім субординативних відношень і поліпредикативності, про яку йшлося вище, до структурних диференційних ознак СПР учені зараховують: їх (ПО) позиційну гнучкість та використання спеціальних засобів зв'язку [36, с. 95; 172, с. 425] (такими засобами у структурі СПР є сполучники підрядності й сполучні слова [202, с. 209; 61, с. 177; 186, с. 41]).

За Ю. А. Левицьким, сполучник у складному реченні – це форма граматичної предикативності, котра характеризує речення як цілісну формальну одиницю [97, с. 153]. І. П. Распопов розглядає будь-який сполучний елемент як такий, що «<…> постає у складі підрядної частини у ролі семантичного замісника (субституента) одного з членів головної частини й разом з тим (у ролі граматичного члена підрядної частини) має певну синтаксичну автономність» [157, с. 149].

Як стверджує О. Ю. Роїк, сполучники у складному реченні виконують дві граматичні функції: *формально-синтаксичну* (як виразник синтаксичних зв'язків між ПО) та *семантико-синтаксичну* (відображають семантико-синтаксичні відношення між ПО або вказують на них) [159, с. 8].

Із семантичного погляду одні підрядні сполучники (*семантичні*) чітко вказують своїм лексичним значенням на відношення, що виникають у СПР; інші є *асемантичними* чи функціональними, тобто такими, що здатні виражати різні семантичні значення. Водночас власне значення семантичного сполучника накладається на решту компонентів значення складного речення і є, у більшості випадків, контекстно зумовленим [97, с. 155]: «<…> функції сполучників корегуються певними лексико-граматичними (чи структурно-семантичними) факторами, що діють у складі поєднуваних у складне ціле частин» [157, с. 153].

Залежні ПО у ППСПР можуть мати три варіанти розташування у відношенні щодо головного речення: пре-, інтер- та постпозицію. Власне на основі лінійного розташування ПО «об'ємна, багаторівнева, поліпредикативна структура речення знаходить своє внутрішнє відображення» [69, с. 177].

Серед суттєвих для СПР властивостей Р. О. Христіанінова виокремлює, насамперед, властивості головної ПО, як-от: її інформативну

достатність/недостатність, здатність/нездатність до самостійного використання, наявність/відсутність у ній опорного слова, яке може приєднувати залежний компонент, наявність/відсутність співвідносного компонента [186, с. 42]. Саме ці характеристики головної частини СПР, зауважує науковець, «визначають тип підрядного зв’язку між предикативними частинами, а отже, і формальний тип підрядної частини» [там само, с. 42].

Категорія предикативності, як було продемонстровано вище, є конститувальною ознакою речення. Водночас її роль не обмежується утворенням тільки його (речення) формально-синтаксичної структури. Предикативність окреслює й семантико-синтаксичну організацію речення.

Застосування семантичного підходу до аналізу структури речення дозволяє розглядати його у зв’язку з глибинним змістом. Такий підхід уможливлює розуміння смислового навантаження, що несуть в собі конституенти речення, об’єднані задумом автора у структурно-смислові блоки.

Семантичну структуру складного речення становлять семантика його структурної схеми, а також семантика ПО і встановлюваних між ними відношень. Для опису семантичної структури ППК особливо важливим є значення, яке утворюється за допомогою взаємного впливу між її (цієї конструкції) предикативними частинами. Зауважуючи, що будь-який синтаксичний зв'язок є комплексним і таким, що слугує, насамперед, для вираження відношень між блоками ПО [181, с. 82], Г. П. Уханов у своєму теоретичному дослідженні розглядає структурні схеми ППК (у термінології дослідника – *багатокомпонентних речень*) як систему залежностей ПО [там само, с. 92], котра в умовах поліпредикативності спричиняється до формування смислу усього речення завдяки взаємодії таких блоків [там само, с. 92].

Ієрархічна структура СПР слугує для вираження складного мисленнєвого змісту, на базі якого формується багаторівнева семантика досліджуваної синтаксичної одиниці [78, с. 41].

Розглядаючи питання становлення СПР у ХХ ст., І. Р. Буніятова зазначає, що тоді як формально-зорієнтований підхід до його вивчення «бере до уваги

сполучниковий критерій і наявність *n*-кількості предикативних реченнєвих одиниць з *verbum finitum* у структурі речення», у функціонально-синтаксичному – <…> «до складних поліпредикативних цілих зараховують речення з *n*-кількістю пропозитивних одиниць» [28, с. 9].

На розробку й опис семантичної структури речення мали вплив також ідеї ТГГ. Ураховуючи її найновіші досягнення, Ю. П. Мельник пропонує таку семантико-синтаксичну класифікацію СПР: 1) конструкції з сентенційним актантом (з клаузами-комплементами) і 2) конструкції з сентенційним сирконстантом (куди дослідниця зараховує 15 типів обставинних підрядних, означальні речення (у термінології дослідниці – *реляційні*), а також парентетичні диз'юнкти (вставні конструкції реченнєвого типу або *підрядні парентетичні – Т. П.*) [108, с. 74].

Базові ідеї генеративної граматики дозволяють говорити про «неподільність» механізму СПР [28, с. 48]. Інтерпретація смислової організації досліджуваного об'єкта передбачає розгляд підрядності як включення інформації, що передається підрядним, у головне або, навпаки, інформації, повідомлюваної головним реченням, у підрядне [там само, с. 48].

Досліджуючи зміст СПР, І. Р. Буніятова наголошує, що він не є «адитивним»; розуміючи під цим те, що значення цієї синтаксичної одиниці не виводиться із суми її складників, які є близькими за своєю структурою, однак не тотожними простим реченням [28, с. 15].

Якщо з боку структури обов'язковими ознаками ППСПР є граматичні засоби зв'язку його конституентів та характер залежних ПО (прислівний або детермінантний), то семантика підрядних не закріплена за кожним окремим структурним типом досліджуваної конструкції. Як зауважує з цього приводу Н. С. Валгіна, існують *однозначні* й *багатозначні* типи підрядних. Серед перших дослідниця виокремлює залежні компоненти з відношенням до дієслова або прикметника (об'єктно-з'ясувальні ПО); серед інших – підрядні, що належать до іменника (атрибутивні й (рідше) об'єктно-з'ясувальні ПО)

[32, с. 299]. ППГК з прислівним характером зв’язку демонструють більшу обмеженість із семантикою підрядних компонентів [там само, с. 300].

Значеннєвий аспект речення, який вивчається з опорою на поняття його семантико-синтаксичної структури, є актуальним об’єктом досліджень для українського синтаксису [169; 201; 61]. «Складне речення витлумачують як поліпредикативну одиницю, що виражає характер і спосіб думки, спрямованої на відображення двох або більше ситуацій, містить предикатну (модально-часову) семантику; є єдністю кількох структурно-семантичних компонентів» [160, с. 15–16]. Інша важлива характеристика такого речення – поліпропозитивність, тобто здатність відображати кілька подій [139, с. 37].

Дослідження зовнішніх ознак ППСПР неможливе без розгляду його структурно-семантичних компонентів; адже, як зазначає Г. Ф. Гаврилова, саме «внутрішні властивості підрядного визначають ті досить неоднорідні синтаксичні ролі, які ці підрядні можуть виконувати у структурі складного речення» [47, с. 89]. У внутрішній предикативній структурі ППСПР співвідносяться модально-часові плани і форми його конституентів [69, с.183].

Модально-часова семантика, як внутрішня ознака ППСПР, передбачає наявність у досліджуваній конструкції сполучників і сполучних слів, а також закономірностей використання модальних значень, видо-часових форм, форм способу й синтаксичних функцій [47, с. 92].

Модальні значення, як відомо, визначають модальну характеристику ПО у плані основної модальності, що позначає співвіднесеність змісту висловлення з дійсністю [69, с. 184]. Деякі структурні типи СПР можуть містити засоби вираження суб’єктивної модальності, за допомогою якої розкривається відношення мовця до змісту висловлення, що дає змогу говорити про можливий поділ досліджуваних синтаксичних одиниць на моно-, бі- та полімодальні [там само, с. 185].

Так, наведене нижче одинадцятикомпонентне СПР є бімодальним і характеризується реальною та ірреальною модальністю. Перша виражена у реченні індикативом смислових дієслів (*knew, liked, had won, had buried, think,*

had, saw), тоді як інша представлена аналітичною формою умовного способу (*would like*):

They knew what he liked best – to be for ever walking up and down, up and down, with Mr Ramsay, and saying who had won this, who had won that, who was a "first rate man" at Latin verses, who was "brilliant but I think fundamentally unsound," who was undoubtedly the "ablest fellow in Balliol," who had buried his light temporarily at Bristol or Bedford, but was bound to be heard of later when his Prolegomena, of which Mr Tansley had the first pages in proof with him if Mr Ramsay would like to see them, to some branch of mathematics or philosophy saw the light of day (Woolf, L).

Натомість, трикомпонентне СПР *«<…> She has exerted herself so warmly in the child's behalf from the first, and seems to understand her position so thoroughly (a very rare merit in this world, I am sorry to say), that it would really be agreeable to me to notice her»* (Dickens, DS) поєднує у собі три модальні плани: план об'єктивної модальності (співвіднесеність із дійсністю у плані реальності (*has exerted*)), план суб'єктивної модальності (відношення суб'єкта мовлення до ситуації, про яку йдеться в реченні (*seems, am sorry*)) й план ірреальної, т.зв. «пропозиційної», модальності – відношення суб'єкта мовлення до дії, котра могла б бути ним виконана (*would be*).

Що стосується темпоральності ППСПР, вона становить єдиний взаємозв'язок темпоральних планів, залежно від кількості яких речення може бути, як і у випадку з модальними відношеннями, моно-, бі- або політемпоральним. Темпоральний план ПО – це комплекс трьох конституентів: морфологічного, лексичного й синтаксичного.

Водночас темпоральність у ППСПР має свої особливості: «Часові відношення мають ніби ускладнений характер: на основну часову характеристику, якою зазвичай є відношення до моменту мовлення, нашаровується вираження зв'язків одночасності, передування й слідування» [154, с. 11].

Між структурою ППСПР і кількістю темпоральних планів у ньому спостерігається зворотно пропорційна залежність: збільшення кількості ПО має результатом зменшення кількості темпоральних планів, породжуючи монотемпоральність і сприяючи «спрощенню» видо-часових форм.

Отже, складне речення як ППК характеризується множинністю конституентів та багатоплановістю їх взаємовідношень. І хоча теорії складного речення присвячена значна кількість праць, у мовознавчій літературі й досі різняться підходи до його розуміння. Немає одностайної думки серед учених і з приводу класифікації СПР.

Історія лінгвістики знає три основні класифікації СПР: *логіко-граматичну*, *формально-граматичну* й *структурно-семантичну* (функціональну).

Перша, «узаконена граматикою Ф. І. Буслаєва» [6, с. 23], ґрунтується на уподібненні ПО членам монопредикативного речення [31], оскільки «підрядні речення можуть бути замінені словосполученнями» [245, с. 83]. Як зазначає з цього приводу Л. Л. Іофік, «одним із переконливих доказів співвіднесеності й функціональної синонімії членів монопредикативного речення і залежних предикативних одиниць є можливість їх однорідної супідрядності й однакового зв’язку зі спільним членом» [69, с. 139].

Згідно з *логіко-граматичною класифікацією*, СПР поділяються на конструкції з підрядними підметовими, присудковими, додатковими, означальними й обставинними.

Водночас Л. Л. Іофік проти виокремлення підметових і присудкових ПО у складі СПР. Дослідниця вважає, що у такому випадку відбувається структурне злиття, а саме включення залежного компонента у граматичний центр ПО, що його підпорядковує [там само, с. 136]. Таку позицію підтримує й Л. І. Астахова, на думку якої структури, у яких один або обидва головних члени виражені ПО, є простими поширеними реченнями, котрі виникли у результаті інверсії; а їх основне призначення дослідниця вбачає в емфатичному виокремленні певного члена речення [6, с. 24].

Однак ми вважаємо таке твердження неправомірним із огляду на те, що основною структурною ознакою складного речення є поліпредикативність; а тому речення, член якого виражений предикативним поєднанням, не може бути простим. Водночас погоджуємося з Л. Л. Іофік у тому, що головні члени речення (незалежно від форми вираження) знаходяться на одному синтаксичному рівні.

Формально-граматична класифікація СПР, запропонована О. М. Пєшковським, є класифікацією щодо засобів зв’язку головного й підрядного компонентів. Такими у структурі СПР є сполучники і сполучні слова (у випадку *синдетичного* поєднання) або безсполучниковий (*асиндетичний* чи нульовий) зв'язок [135].

У мовознавчій літературі є низка праць, присвячених вивченню підрядних сполучників та їх еквівалентів, характеристикам та принципам їх виокремлення; а також тим значенням, які вони вносять у підрядне, а звідси, й у ціле складне речення [161; 59; 52; 71; 21; 160].

В основі *структурно-семантичної класифікації* лежить співвідношення між головною та підрядною ПО. Згідно з цією класифікацією, підрядна ПО може співвідноситися з усією головною, в результаті чого утворюються *одночленні* СПР, або входити до її складу, прикріплюючись до певного члена і поширюючи його (*двочленні* СПР) [143, с. 19–27].

У сучасній синтаксичній науці замість термінів *одночленні* й *двочленні* речення закріпилися у вжитку такі термінологічні одиниці, як *речення розчленованої* і *нерозчленованої структури* [163, с. 467] (або *детермінантні* і *прислівні* ПО відповідно).

В основі визначення СПР нерозчленованої структури лежить принцип прислівності: підрядні речення приєднуються до одного зі слів-компонентів головного речення і поширюють його. Головне речення у таких структурах не завершене ні у смисловому, ні у граматичному відношенні.

Структурно-семантичним показником такого приєднання (підрядного поєднання головного та залежного компонентів нерозчленованого СПР) є т.зв.

«центри підпорядкування» [69, с. 133]. Завдяки своїй морфологічній природі (центрами підпорядкування виступають іменники та дієслова) й валентним властивостям, центри підпорядкування (або опорні слова) «визначають вибір залежної предикативної одиниці, структуру цілого поліпредикативного речення і у деяких випадках модально-часові плани залежних предикативних одиниць» [там само, с. 140].

Про особливу роль дієслова в структурному й семантичному аспектах говорить І. Д. Карамишева. Дослідниця зазначає, що «дієслово задає тон судженню, є його прототипом, компресованою мінімальною моделлю структурної синтаксичної схеми» [81, с. 50].

До СПР нерозчленованої структури (тобто конструкцій, у яких домінує прислівний характер поєднання компонентів) належать СПР з підрядними атрибутивними й об’єктно-з’ясувальними. Виокремлення таких підрядних характерне для поширеного у вітчизняному мовознавстві семантичного варіанту класифікації СПР, у якому до уваги беруться змістові відношення між їх (СПР) ПО [12, с. 184–186, с. 188–191].

Реалізація функціонального й семантичного аспектів розчленованого СПР відбувається на основі співвіднесення залежної ПО з цілою головною, а форма підрядної частини такого речення не зумовлена жодними елементами головної, а звідси – непередбачувана.

Передбачуваність/непередбачуваність, обов’язковість/необов’язковість синтаксичних відношень у гіпотактичній конструкції – це основні параметри, за якими В. А. Бєлошапкова пропонує класифікувати підрядний синтаксичний зв’язок [16, с. 371, с. 379].

Доповненням до структурно-семантичної класифікації СПР стали введені Є. В. Гулигою поняття *автосемантії* та *синсемантії* [57, с. 62–72]. Автосемантичні мовні одиниці виражають значення «незалежно від інших <…> синтаксичних конструкцій, контексту чи ситуації», тоді як синсемантичні, навпаки, розкривають свою семантику «у поєднанні з іншими мовними одиницями» [56, с. 17]. І. П. Распопов утверджує, що такий аспект розгляду

конституентів СПР дає змогу з'ясувати ту роль, яку вони відіграють у комунікативно-синтаксичній організації речення [157, с. 165].

У дисертації використано загальноприйняту *структурно-семантичну класифікацію* СПР (М. Я. Блох, М. С. Поспєлов). У структурі ППСПР виокремлено такі підрядні одиниці: підметові, предикативні, об'єктно-з'ясувальні, атрибутивні й адвербіальні. Зважаючи на синсемантичний чи автосемантичний характер головної частини ППСПР, серед атрибутивних підрядних виокремлено три підтипи: дескриптивні, рестриктивні й континуативні; а з-поміж підрядних адвербіальних розрізняються підрядні часу, умови, причини, мети, порівняння, міри і ступеня, супутніх обставин, винятку, результату і наслідку, місця дії, допустові. У межах структурно-семантичної класифікації СПР виокремлено також підрядні аппозитивні й парентетичні.

На відміну від біпредикативних, складнопідрядні речення з трьома і більше ПО (поліпредикативні СПР) тривалий час не становили пріоритетного об'єкта досліджень. Неоднозначним було й розуміння структурної організації цих синтаксичних утворень, у результаті чого в сучасному мовознавстві спостерігається використання різних термінів на позначення досліджуваних конструкцій, як-от: *багаточастинні складнопідрядні речення* [153], *складнопідрядні багатокомпонентні речення* [12, с. 233–238], *складнопідрядні речення з кількома підрядними* [41, с. 340–344], *формально неелементарні складнопідрядні речення* [185, с. 520], *контаміновані складнопідрядні багатокомпонентні речення* [86; 87; 202, с. 323–331], *поліпредикативні складнопідрядні речення* [181] та ін.

Питання про термінологічний статус ППСПР залишається дискусійним і сьогодні. Так, у західній лінгвістиці на позначення ППСПР використовуються терміни *multi-clause utterances* (багатокомпонентні висловлення) [252], *multi-sub sentences* (речення з кількома підрядними) [223; 268, с. 227], а також термін *multiple subordination* (багаторазова підрядність) для пояснення синтаксичних відношень усередині ППГК [256].

Д. Кристал в «The Cambridge Encyclopedia of the English Language» уживає термін *multiple subordination* на позначення СПР з трьома й більше залежними ПО, у яких виокремлюються кілька рівнів, і застерігає від ототожнення таких речень зі структурами, у яких кілька підрядних відношень спостерігаються на одному рівні. Наприклад, речення *What I say is what I think* Д. Кристал зараховує до простих трикомпонентних структур (= *That is that*) [268, с. 227].

Ми не погоджуємось із такою думкою, оскільки наведене вище речення містить дві підметово-присудкові основи з дієсловом-зв'язкою, а отже, є поліпредикативною конструкцією.

У сучасній англістиці також уживається термін *multi-sub sentences* на позначення «речень, що містять два і більше підрядних речення» [223, с. 100]. Це свідчить про те, що деякі західні науковці не відносять ППСПР до окремого типу поліпредикативних складнопідрядних конструкцій (на противагу біпредикативним).

Натомість Й. Штепан послуговується термінами *simple complex sentence* і *multiple complex sentence*, розрізняючи *прості* (у нашій термінології – *біпредикативні*) й *багатокомпонентні* (*поліпредикативні*) СПР [255, с. 75].

Л. Брінтон витлумачує ППСПР як «речення, що складається з більше, ніж однієї клаузи: головної клаузи (котру також називають вищим реченням [покликаючись на його позицію у дереві складників (tree diagram)], матричного (matrix) речення, чи головного (superordinate) речення) й однієї чи більше залежних клауз (які також мають назву нижчих речень, включених речень або підрядних клауз). Залежні клаузи пов'язані з головним реченням за допомогою включення» [216, с. 215].

У вітчизняному мовознавстві ґрунтовне дослідження ППСПР було здійснене Г. Ф. Калашниковою. Дослідниця стверджує, що, незважаючи на спорадичне вивчення ППСПР, ці складні синтаксичні одиниці часто використовуються авторами художніх творів. Це пояснюється, насамперед, тим, що ППСПР «мають унікальний лінгвістичний механізм й здатні за умови

значної кількості компонентів бути, завдяки властивості компактності, цілісною мовною одиницею, котра виражає найтонші відтінки думки і має величезні експресивні й текстотвірні можливості» [77, с. 259].

Серед характеристик, властивих ПСПР, Г. Ф. Калашникова виокремлює такі: наявність семантичної цілісності, граматичної «цільнооформленості», системи синтаксичних відношень і зв’язків, а також багатомірність структури й багатошаровість семантики [74, с. 17].

Досліджуючи поліпредикативні складносурядні речення, Т. М. Гапонова зазначає, що тривалий час у вивченні цих складних синтаксичних одиниць увагу звертали тільки на їх кількісний аналіз, а тому терміни *багатокомпонентне складносурядне речення* і *поліпредикативне складносурядне речення* використовувалися як синонімічні. Урахування ж структурних зв’язків між компонентами складносурядної конструкції і, насамперед, рівнів їх членування, наголошує дослідниця, уможливлює виокремлення досліджувани структур з-поміж класу багатокомпонентних конструкцій: «На основі поняття «рівні членування» <…> поліпредикативні конструкції (складносурядні, складнопідрядні та безсполучникові) виокремлюються із багатокомпонентних структур і відмежовуються від елементарних складних речень» [50, с. 63].

Такої ж думки дотримуються Г. Ф. Калашникова та В. Ю. Альнікова, які, зокрема, стверджують, що основні властивості ППГК пов’язані не тільки й не стільки з її лінійною організацією, скільки з (рівневою) ієрархічною [73, с. 59].

Отже, ППСПР – це конструкції, яким притаманні певні диференційні ознаки. У виокремленні критеріїв розмежування СПР від ППСПР, як біпредикативних конструкцій від поліпредикативних, сучасні синтаксисти сходяться на тому, що останні – це структури, які характеризуються множинністю конституентів та багатоплановістю їх взаємовідношень [108].

З урахуванням вищезазначеного, під ППСПР у роботі розуміється конструкція, обов’язковими ознаками якої є: наявність трьох і більше ПО з неоднаковими типами семантико-синтаксичних відношень, ієрархічний

характер синтаксичних відношень між ПО, а також два й більше рівні членування (зовнішній та внутрішній(ні)).

Іншою особливістю ППСПР є можливість поєднання у ньому двох-трьох різновидів підрядності: однорідної, неоднорідної та послідовної. Кожне з таких ППСПР характеризується власними структурними схемами, а між окремими ПО з'являються комплексні синтаксичні зв'язки [50, с. 62]. На думку Г. П. Уханова, будова поліпредикативних складних речень визначається не тільки кількістю і складом таких зв'язків, але й «тими відношеннями, які встановлюються між синтаксичними зв'язками й утворюваними ними структурними схемами» [181, с. 11].

Досліджуючи речення з багаторазовим чергуванням трьох типів синтаксичного зв'язку, К. І. Ракова зазначає: «Основу гіпотактичного комплексу може складати або один синтаксичний зв'язок, що породжує поглиблення синтаксичної перспективи чи розгалуження підрядних частин на різних рівнях підпорядкування, або поєднання кількох зв'язків, що сприяють збільшенню обсягу гіпотактичного комплексу як по лінії поглиблення синтаксичної перспективи, так і по лінії розгалуження підрядних» [152, с. 147]. Дослідниця також наголошує, що генерування низки підрядних компонентів у ППГК «диктується наявністю кількох центрів підпорядкування у частині, що їх підпорядковує» [там само, с. 147].

У сучасній лінгвістичній літературі на позначення синтаксичних зв'язків усередині СПР використовують терміни *гіпотаксис* і *субординація* [25; 28]. Головний і підрядний компоненти у СПР «знаходяться у гіпотактичних відношеннях, тобто утворюють ієрархію, у якій підрядна частина є конституентом цілого речення» [250, с. 987].

І. Р. Буніятова застерігає від ототожнення понять *гіпотаксис* і *субординація*. Дослідниця наголошує на тому, що «<…> термін «гіпотаксис» позначає логіко-семантичні відношення, тоді як «субординація» – «структурно марковані типи синтаксичних зв'язків» [28, с. 46].

У дисертації використовується термін *поліпредикативне складнопідрядне речення*, який є найбільш уживаним у сучасних синтаксичних студіях і повністю відповідає закладеному у ньому поняттєвому змісту. Останній передбачає, що основною диференційною ознакою таких речень є наявність у них мінімум трьох структурно обов'язкових компонентів (*предикативних одиниць*), які об'єднані *субординативним зв'язком*. Терміни *компонент* (*конституент*) та *предикативна частина* ППСПР використовуються у роботі як синоніми терміна *предикативна одиниця*.

Зауважуючи, що конструкція – це «синтаксично значуще об'єднання слів» [61, с. 14], і що нею може виступати все речення чи лише «структурні моделі або схеми, за якими будуються речення» [там само, с. 14], А. П. Загнітко зараховує до числа синтаксичних конструкцій і речення; адже його можна схарактеризувати у формально-структурному, семантичному й прагматичному аспектах [там само, с. 15]. Термін *поліпредикативна гіпотактична конструкція* використовується у дослідженні у значенні, близькому до того, у якому його використовує вчений, як синонім терміна *поліпредикативне складнопідрядне речення*.

Отже, диференційні ознаки ППСПР дозволяють кваліфікувати його як конструкцію більш високого рівня, ніж елементарне складне речення. Це одиниця вищого стосовно простих і елементарних складних речень рівня.

1.3. Поліпредикативне складнопідрядне речення у контексті трансформаційно-генеративної граматики

Провідною синтаксичною науковою парадигмою сьогодні є ТГГ, представники якої ставлять за мету не лише констатувати спостережувані у мові факти, але й давати їм пояснення.

Формальним апаратом представлення синтаксичної структури речення у ТГГ слугує структура складників. Під терміном *складник* у формалістичній теорії маються на увазі «структурні одиниці чи відрізки речення, які повністю

складаються з більш тісно пов’язаних одна з одною одиниць меншого розміру» [179, с. 108].

Оскільки синтаксичні правила застосовуються не до окремих слів, а до власне синтаксичних одиниць, структура складників використовується в дослідженні з метою з’ясування будови ще однієї фразової категорії – речення. Використання цієї та інших фразових категорій дасть змогу схарактеризувати не менш важливу для завдань нашого дослідження властивість складних синтаксичних одиниць – їх рекурсивність. Під рекурсивністю в ТГГ розуміється «здатність однієї фразової категорії включати складники тієї ж фразової категорії» [там само, с. 116], що веде до постійного ускладнення структури.

Для цілей нашого дослідження важливою є «Ікс-штрих теорія» (X'-теорія, чи X-bar theory) – один з модулів Теорії принципів та параметрів. «X'-теорія – це спроба побудувати узагальнення над усією множинністю фразових категорій у природних мовах і показати, що у дійсності є лише одна універсальна структура фразової категорії, відмінність у заповненні елементів якої повністю виводиться із властивостей вершини» [там само, с. 559]. Ця теорія також має на меті виявити й обґрунтувати універсальні закономірності розміщення безпосередніх складників речення на його глибинному рівні.

Згідно з Ікс-штрих теорією, лексична вершина очолює дві вкладені одна в одну фразові категорії і визначає синтаксичні властивості обох. У такий спосіб вершина проєктує два обов’язкових рівні складників (рівні проєкції). Перша проєкція утворюється вершиною та її комплементом і позначається символом вершини зі штрихом чи апострофом (X'). Другий рівень проєкції вершини – це максимальна проєкція, чи X". Максимальною проєкцією є найбільший із тих складників, властивості якого визначаються вершиною. Безпосередній складник максимальної проєкції вершини отримав у ТГГ назву *специфікатора* (Spec).

У ТГГ виокремлюються три безпосередні складники клаузи (головної або залежної ПО): іменна група-підмет (NP), дієслівна група (VP) і допоміжне або модальне дієслово (Aux).

Клауза розглядається як флективна фразова категорія (Inflection Phrase (InflP або IP)), яка очолюється словозмінними категоріями фінітного дієслова, дієслівним афіксом або нулем [179, с. 570]. Перший рівень проєкції Infl не включає специфікатора (підмета); максимальною ж проєкцією Infl є клауза, яка містить специфікатор (підмет), комплемент (дієслівну групу) та можливі ад'юнкти (наприклад, сентенційні обставини).

Під складним реченням (або *складною клаузою* у термінах ТГГ) розуміється синтаксична одиниця, котра включає, принаймні, ще одну клаузу. Способи включення клауз одна в одну залишаються незмінними: це сурядність та підрядність. Під складнопідрядною у генеративній граматиці розуміється така складна клауза X, у яку вкладена інша клауза Y. X, у такому випадку, називається *головною* (або *матричною*) клаузою, а Y – *підрядною*, чи *вкладеною* [212, с. 207].

Важливим для розуміння структури СПР є рекурсивні можливості, закладені в систему правил структури складників [там само, с. 207–208]. Як і для будь-якої іншої фразової категорії, рекурсивність є характерною ознакою клаузи; а, отже, у ППСПР залежні ПО мають форму, ідентичну формі головної.

У ТГГ стверджується, що рекурсивність фразової категорії знаходить вираження не тільки у вигляді безпосереднього складника, а наприклад, на другому кроці розгортання [179, с. 521]:

$[_{IP}$ *I* $[_{VP}$ *knew* $[_{IP}$ *she graduated from Cambridge*]]].

Наведене вище речення є флективною фразовою категорією (IP), яка безпосередньо включає IP *I* та VP *knew that she graduated from Cambridge*. Дієслівна група, у свою чергу, містить два безпосередні складники – V *knew* і залежну ПО (ще одну IP) *that she graduated from Cambridge.* Остання містить NP *she* (*специфікатор* або *зовнішній аргумент* у термінах ТГГ) та VP *graduated*

from Cambridge, яка далі розкладається на V *graduated* та PP *from Cambridge.* Продемонструємо цей аналіз у вигляді дерева складників:

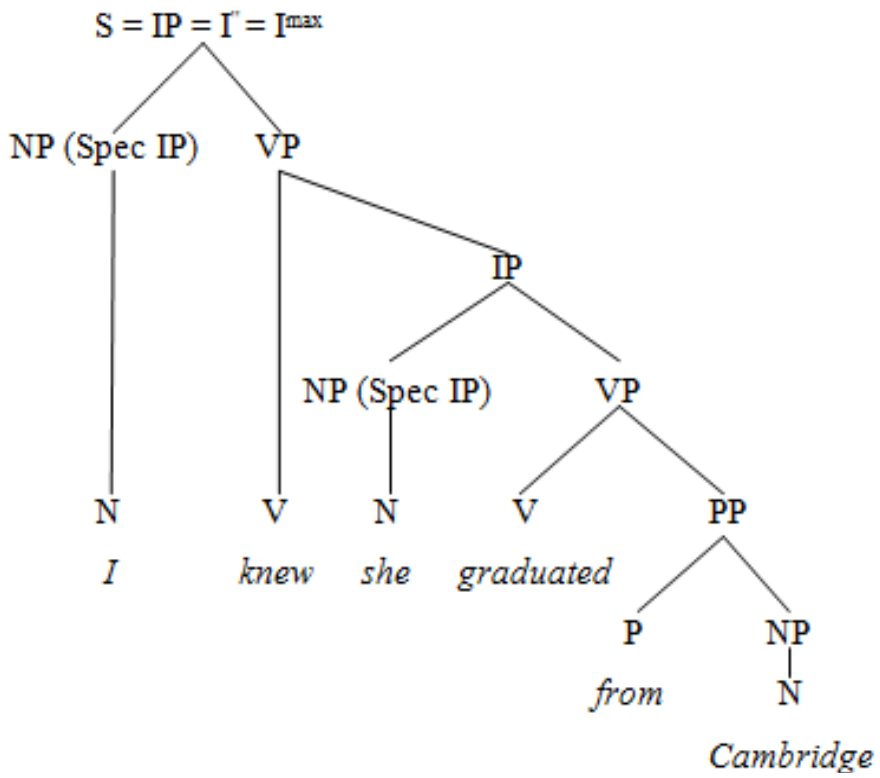

Рис. 1.1. Рекурсивність фразової категорії IP у X'-теорії

На рис. 1.1. одна ПО вкладена в іншу не безпосередньо, а через іншу рекурсивну категорію – дієслівну групу VP [179, с. 522], що можна продемонструвати за допомогою наступного правила:

VP → V IP

IP → NP VP,

де IP – другий рівень проєкції I'.

СПР із синдетичним зв’язком компонентів містить ще один вузол – COMP (C), тобто *комплементайзер*, або сполучник. Комплементайзер є термінальною категорією, яка поєднує лексичні і нелексичні елементи. Такий сполучник уводить залежну ПО, а його комплементом є IP. Звідси, комплементайзер виступає у якості вершини підрядної частини СПР. «Про те, що *C* обирає *IP* свідчить той факт, що в англійській мові, наприклад,

комплементайзер *that* уводить особову клаузу, тоді як комплементайзер *for* – безособову» [226, с. 4].

Отже, перший рівень проєкції *C'* містить вершину *C* й *IP* (підрядну частину-комплемент). Для того, щоб зрозуміти, як виглядає другий рівень проєкції *C''*, Я. Г. Тестелець наводить дві пари прикладів:

а) I believe that John talked to Mary;

б) *I believe whether (if) John talked to Mary;

в) I wonder whether (if) John talked to Mary;

г) *I wonder that John talked to Mary [179, с. 571–572].

Як видно з наведених вище речень, дієслово *wonder* (цікавитися) потребує питальних сполучників *whether* або *if* (чи), тоді як дієслово *believe* (думати) – підрядного сполучника *that*. Це свідчить про те, що підрядний сполучник *C* є вершиною комплемента дієслова-присудка головної частини речення *V*. Останній утворює із першою проєкцією комплементайзера *C'* дієслівну фразову категорію *VP*, що можна представити за допомогою такої розгорнутої формули:

$VP \rightarrow V\ C'$

$C' \rightarrow C\ IP$

$IP \rightarrow Spec\ I'$

$I' \rightarrow I^0\ VP$

Остання фразова категорія в цій формулі збігається з початковою: «Правило, яке може застосовуватися кілька разів до результату свого застосування способом, що охоплює послідовно усе більші області, називається циклічним» [там само, с. 577].

Продемонструємо глибинну (Рис. 1.2.) і поверхневу (Рис. 1.3.) структури СПР із синдетичним зв’язком складників.

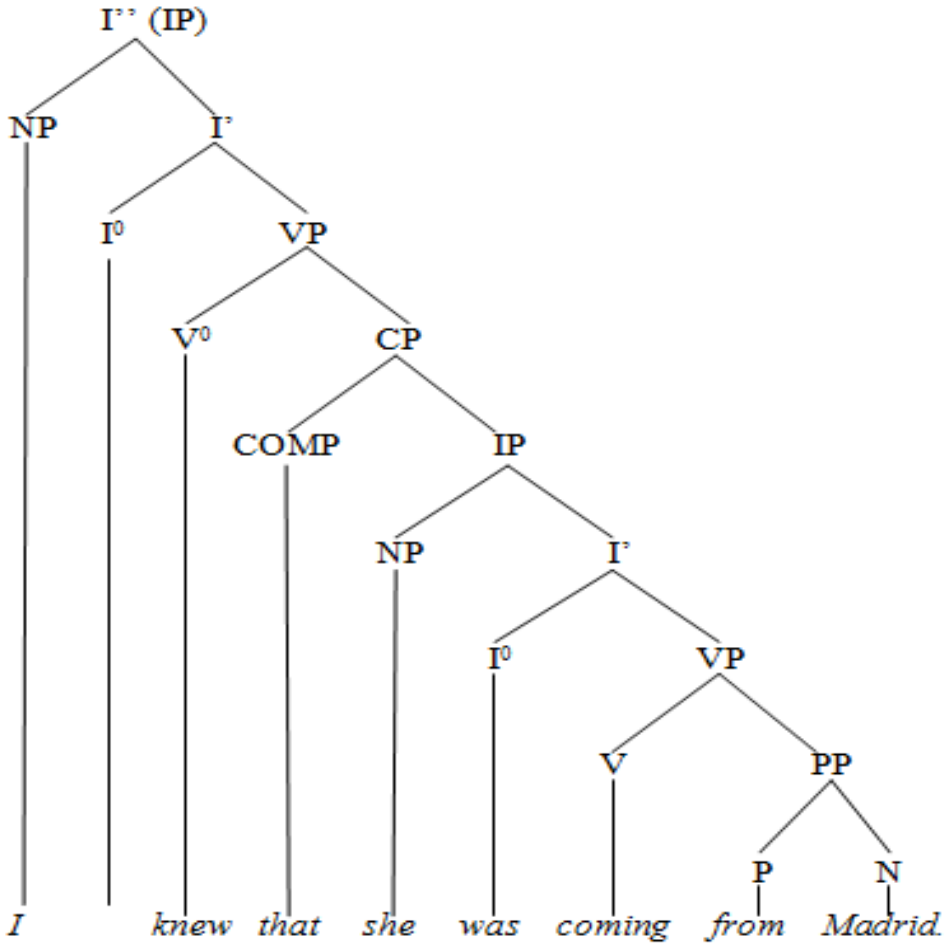

Рис. 1.2. Глибинна структура складнопідрядного речення у модулі X'-теорії

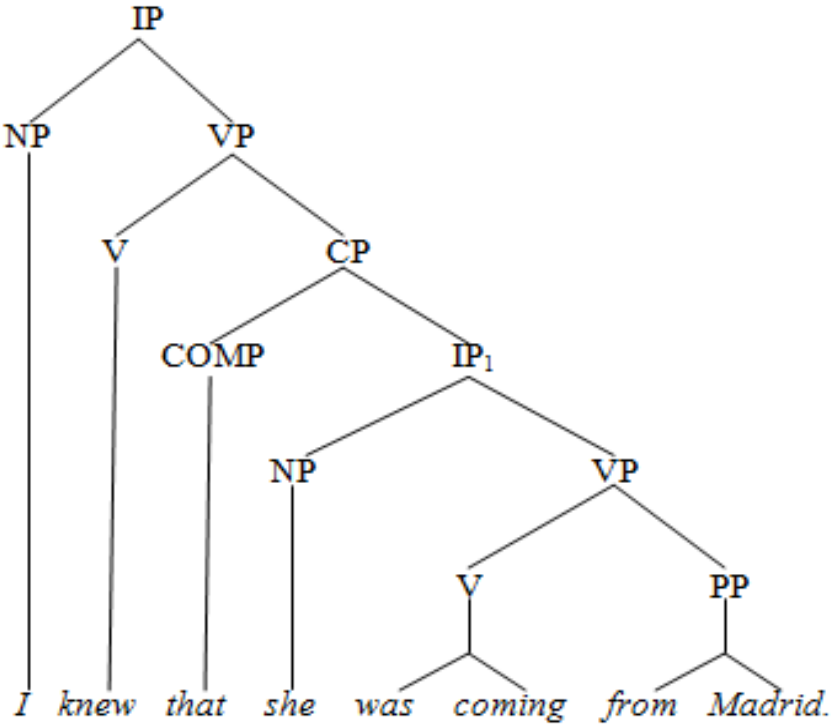

Рис. 1.3. Поверхенева структура складнопідрядного речення у модулі X'-теорії

На Рис. 1.3. дієслово-присудок головної ПО утворює із першою проєкцією комплементайзера *C'* дієслівну фразову категорію *VP*. Такі дієслова (як і інші предикатні слова) отримали в ТГГ назву *«матричних предикатів»* [179, с. 180]. Останні мають певну модель управління і властиві кожному з них субкатегоріальні ознаки, «активація» яких у реченні дає змогу виокремити три наведених нижче класи. Це конструкції з:

а) сентенційними актантами;

б) сентенційними сирконстантами;

в) сентенційними ад'юнктами

та їх поєднаннями.

Сетенційні актанти, сирконстанти та ад'юнкти приєднуються до матричної клаузи синдетичним або/і асиндетичним зв'язком. Їх максимальною проєкцією (як і у випадку з будь-якою іншою фразовою категорією) є найбільший з тих складників, властивості якого визначає вершина.

Як уже йшлося у п. 1.2., основною структурною особливістю ППСПР є наявність у ньому щонайменше трьох ПО. У термінах ТГГ – це три (і більше) флективні фразові категорії, які є комплементами своїх вершин. Вершиною ППСПР є флективна фразова категорія IP, яка, у свою чергу, містить два або більше безпосередні складники IP_1, IP_2 тощо, котрі знаходять синтаксичне вираження за кількістю аргументів та ад'юнктів у суб'єктно-предикатній структурі головного речення гіпотактичної конструкції.

1.4. Комунікативна організація поліпредикативного складнопідрядного речення

Сторони основної одиниці синтаксису – речення – відображають чотири аспекти синтаксису, що виокремлюються в сучасній синтаксичній науці: структурний, аналоговий, логічний та актуальний (комунікативний) [91, с. 102]. Ці сторони, виявляючись на поверхневому та глибинному рівнях його

структури, корелюють одна з одною, утворюючи структурну, семантичну й комунікативну цілісність.

На комунікативності як іманентній ознаці синтаксису наголошує російська дослідниця Н. О. Слюсарєва, котра вважає, що певні «зволікання» дослідників у виборі комунікативного аспекту синтаксичної науки як пріоритетного напрямку досліджень пов’язані з тим, що: «Комунікативність синтаксису <…> була самоочевидною для мовців, подібно до того як, наприклад, склад повітря абсолютно не цікавить людей <…>» [171, с. 75].

Термін *актуальний синтаксис* з’явився пізніше, завдяки уведеному В. Матезіусом поняттю *актуального членування*, під яким дослідник розумів відповідне аранжування адресантом компонентів речення-висловлення, що актуалізується у мовленні [105]. Цей комунікативний феномен отримав у лінгвістиці різні термінологічні назви, як-от: *функціональна перспектива* [228; 234; 224], *комунікативна перспектива* [67], *смислове членування* [191], *логіко-граматичний рівень* [122], *комунікативне навантаження* [94, с. 58; 157, с. 6], *інформаційна структура* [173]. Однак найбільш уживаним і сьогодні залишається термін *актуальне членування.*

Аналіз праць, об’єктом яких є комунікативна організація речення, дає змогу говорити про два основні напрямки у розумінні АЧ: 1) як членування речення на тему і рему та 2) як нерівномірний розподіл інформаційного навантаження між його компонентами [1, с. 22].

Ідея про нерівномірний розподіл інформаційного навантаження між конституентами висловлення була висунута Я. Фірбасом [228]. В основі запропонованої ученим теорії лежить уявлення про те, що ці елементи мають різний обсяг інформації і по-різному сприяють розгортанню висловлення.

АЧ ж є, насамперед, реалізацією комунікативної установки мовця, його націленістю на логічну побудову висловлення з максимально зрозумілим для адресата розташуванням інформаційних блоків. Вичленовування таких блоків у вербальному потоці й забезпечує умови для достовірного декодування ним (адресатом) висловлення.

У вітчизняній комунікативній лінгвістиці найбільшу популярність на позначення компонентів речення як комунікативної одиниці отримали терміни *тема* і *рема*. Серед чинників, що сприяли цьому, О. О. Крилова називає такі: їх інтернаціональний характер, свобода від будь-яких конотацій, звукова і семантична контрастність та не зайнятість в жодній з терміносистем [95, с. 23]. В. М. Абашина додає до зазначених вище чинників їхню (теми і реми) стислість та деривативні потенції [1, с. 39–40].

Бінарність будь-якої лінгвістичної категорії, як відомо, передбачає існування двох компонентів інваріантної моделі парадигми, що тісно взаємодіють одне з одним [171, с. 88]. Виконуючи функцію конструктивних елементів одного явища, вони відрізняються ступенем інтенсивності вираження у них певної позитивної ознаки. Тема і рема, як комунікативні компоненти одного явища, пов’язаного із семантичною структурою речення, також відрізняються характером вираження основної ознаки: вони є носіями різного ступеня інформації. На відміну від теми, що містить мінімум нової інформації, рема є інформативним центром висловлення з максимумом семантико-контекстуальної ваги [там само, с. 88–89].

У межах функціонально-комунікативного синтаксису найбільш прийнятною вважаємо дефініцію *теми* і *реми*, запропоновану Т. Є. Янко: «Рема – це компонент комунікативної структури, який конституює мовленнєвий акт повідомлення. Власне тема – його не-конститувальний компонент, протиставленій ремі. Рема – це абсолютне досягнення речення, тому що вона формує речення як мовленнєвий твір з певним комунікативним завданням, а роль теми – відносна: тема несе відповідальність за зв'язок речення з текстом й екстралінгвальною реальністю» [210, с. 30].

Упродовж тривалого часу складному реченню відмовляли не лише у статусі цілісної синтаксичної одиниці, компоненти якої лише у взаємодії утворюють формально-граматичну єдність, а й приписували кожному з них окреме комунікативне завдання. Такий погляд на природу складного речення не міг задовільно пояснити комунікативну спрямованість складної синтаксичної

конструкції у ситуації реального спілкування. Навіть після утвердження в лінгвістичній літературі двоаспектного підходу до розуміння складного речення, за яким призначення його як статичної структури полягає у тому, щоб слугувати одиницею спілкування, складне речення як цілісна динамічна структура не розглядалось у якості пріоритетного об’єкта наукових досліджень: «Перш ніж складне речення, подолавши стереотипи, що склалися, увійшло в реєстр тих мовних одиниць, що потребують спеціального опису в аспекті актуального членування, лінгвістичне знання повинно було суттєво просунутися у напрямку діяльнісних уявлень мови» [1, с. 134–135].

Водночас складна будова ППСПР визначає новий, не властивий АЧ монопредикативних конструкцій, розподіл інформаційного навантаження між конституентами, забезпечуючи в такий спосіб характерне для неї розташування інформаційно-смислових блоків.

Становлячи в формально-граматичному плані поліпредикативну конструкцію, компоненти якої знаходяться в певних структурно-семантичних зв’язках, завдяки інтенції мовця ППСПР є синтаксичною одиницею, яка характеризується цілісністю комунікативної організації. Принципово важливими для мовця у випадку використання ним такої структури для передачі повідомлення виявляються «не конкретна предикативна ознака певного суб’єкта, не різного роду обставини, що супроводжують предикативну ознаку <…>, а цілісне уявлення фрагмента об’єктивної дійсності» [1, с. 120]. Таким чином у МА відбувається представлення не двох окремих висловлень, а складного висловлення, що розглядається як один комунікативний блок [там само, с. 146].

СПР є «замкненим комунікативним простором» [там само, с. 144], у якому АЧ здійснюється як єдиний акт членування інформації завдяки комунікативній спрямованості гіпотактичної конструкції. Концептуально закладена особливість семантики СПР визначає й принципово інші (у порівнянні з монопредикативним реченням) комунікативні реалії. Тут фактор

АЧ проявляється більш яскраво, а семантична неоднорідність СПР зумовлює комунікативну неоднорідність інформації, що в ньому міститься [1, с. 193].

Неоднорідність інформації, що надходить у процесі комунікації, як правило зумовлює багатоступеневий характер АЧ ППСПР. Ось як пояснює зміст багатоступеневого актуального членування В. М. Абашина: «Використовуючи у комунікації такі конструкції, мовець сигналізує, що у його свідомості, з одного боку, є множина, актуалізована як певне ціле, з іншого, у процесі вербалізації кожен компонент цієї множини актуалізується у його уявленні незалежно від інших» [там само, с. 146]. Призначення кожного наступного рівня полягає у впорядкуванні вже згаданої, однак ще не актуалізованої, інформації у виокремлених на попередньому рівні тема-рематичного членування інформаційних блоках [там само, с. 214–215].

На думку Т. І. Кормановської, багатоступеневий характер АЧ СПР «цілком гармонійно поєднується з його одноплановою функціональною перспективою, що підкреслює поступовий рух компонентів інформаційної структури, лінійне розгортання мовлення» [91, с. 103–104].

СПР як комунікативні одиниці поділяються на *моно-* та *поліфункційні* (терміни Т. І. Кормановської) [там само, с. 103–104]. Першим притаманна усталеність мовної форми та змісту й контекстуальна незалежність. До таких структур дослідниця зараховує СПР з підрядними адвербіальними наслідку, ступеня та порівняння; а також з постпозитивними підрядними часу, місця та способу дії, у яких рематична функція підрядного компонента зумовлена валентними властивостями дієслова-присудка головного речення. Однак більша частина СПР – це поліфункційні одиниці, які містять потенційні можливості кількох актуалізацій, та які, на відміну від монофункційних, є залежними від контексту [там само, с. 107].

Кількість потенційних актуалізацій, однак, обмежена й зумовлена семантико-синтаксичною будовою речення. Як слушно з цього приводу зауважує Г. О. Золотова: «З різниці у структурно-семантичній організації випливають структурно-комунікативні особливості» [66, с. 291]. Такої ж думки

притримується Т. І. Кормановська, котра зокрема наголошує, що особливі смислові відношення, які дозволяє моделювати АЧ у СПР, визначаються не лише (уже згаданими вище) факторами, що знаходяться за межами речення й виводяться з контексту (конситуацією та комунікативним завданням), але й такими, котрі знаходяться всередині речення: структурно-семантичною організацією речення та його лексичним наповненням [92, с. 57]. Дослідниця також підкреслює, що питання співвідношення семантико-синтаксичної структури кожного окремого типу речення та можливостей його АЧ вимагає ретельного вивчення досліджуваної синтаксичної одиниці з урахуванням категоріальної семантики складників, способів їх вираження, характеру синтаксичних зв'язків, способів включення у предметний контекст [там само, с. 57].

Урахування категоріальної семантики ПО дає змогу не лише дослідити специфіку розподілу інформаційного навантаження між ними, а й уможливлює використання комплексного підходу до вивчення ППСПР. Останній дозволяє звернути увагу на основні й неосновні елементи у структурі теми і реми ППГК як цілісної комунікативної одиниці.

У дисертації АЧ ППСПР розглядатиметься у контексті. Останній відіграє важливу роль в експлікуванні комунікативних компонентів речення. Контекст унеможливлює «інтерпретаційний суб'єктивізм» [1, с. 99] і забезпечує максимально достовірне декодування інформаційних блоків адресатом. Як слушно зазначає В. М. Абашина, «багатоваріантність АЧ, відома під назвою комунікативної парадигми, об'єктивно існує лише до того часу, поки висловлення не опиняється в певній комунікативно-прагматичній ситуації і не отримує в ньому необхідне обґрунтування» [там само, с. 170].

У дисертації ми продемонструємо вплив цих факторів на закономірності АЧ різних структурно-семантичних типів СПР та доведемо попередню гіпотезу про те, що ППСПР в англомовній художній прозі становить одне повідомлення, яке характеризується одноплановим комунікативним завданням.

1.5. Прагматичні особливості поліпредикативного складнопідрядного речення

Основним завданням мовця при побудові висловлення, як відомо, є досягнення певної комунікативної мети. А тому важливим є не тільки вичленовування компонентів відомого/нового, теми/реми, а й розуміння тієї настанови, що адресант вкладає у висловлення, а також відношень, встановлюваних між предметом повідомлення й тим, що про нього повідомляється [1, с. 49]. Іншими словами, завжди невідомим буде відношення між темою та ремою, яке й становитиме комунікативну мету висловлення [там само, с. 49; 98, с. 120].

Явище АЧ пов’язане, насамперед, з поняттям актуалізації: «Актуалізація надає висловленню форму, що відповідає комунікативній меті даного повідомлення, котра диктується, у свою чергу, умовами конситуації» [85, с. 56]. Пристосування до потреб конкретної мовленнєвої ситуації уможливлює досягнення сприйняття комунікативних смислів, закладених у висловленні. Таке сприйняття можливе лише у конкретному комунікативно-мовленнєвому акті. Розгляд явища актуалізації із застосуванням комунікативного підходу до вивчення АЧ речення, уможливлює його потрактування з тричленним поділом МА (іллокуцією, локуцією й перлокуцією).

Загальновідомо, що комунікативну інтенцію формують перлокутивна й іллокутивна цілі мовця. На ґрунті цієї інтенції відбувається процес дискурсивно-мовленнєвої взаємодії комунікантів, що і становить основу МА [14, с. 33].

Питання про те, як співвідноситься з МА складне речення, залишається дискусійним і сьогодні. Деякі вчені вважають, що складному реченню як цілісній комунікативній одиниці відповідає один МА [119, с. 46–47], тоді як інші визнають можливість співвіднесення складного речення з кількома МА [164, с. 215–220; 165, с. 18]. Так, зауважуючи, що головний і підрядний компоненти СПР мають «власне модальне й мовленнєве функціональне

значення» [261, с. 139], Ж. Верстрет стверджує: «Стосовно іллокутивної структури, це означає, що обидва кон'юнкти мають іллокутивну силу, і що у складнопідрядному реченні закодоване відношення між двома окремими мовленнєвими актами» [там само, с. 139].

І. М. Кобозева та К. Г. Сук виокремлюють елементарні й складні на іллокутивному рівні МА [84]. Такий поділ учені здійснюють шляхом встановлення логічного статусу частин складного речення у термінах протиставлення асерція/пресупозиція. У результаті проведеного дослідження вони роблять висновок про те, що складне речення співвідноситься з елементарним МА, якщо містить одну частину, яка має статус асерції (того, що стверджується, про що запитується тощо) й зі складним МА, якщо включає більше ніж одну частину зі статусом асерції [там само, с. 96].

Досліджуючи прагматику речення, О. Г. Почепцов стверджує, що кількість іллокутивних актів, здійснюваних мовцем при вимові висловлення, дорівнює кількості іллокутивних сил, які це висловлення містить. Поділяючи іллокутивні сили на первинні та вторинні, учений зараховує висловлення з однією іллокутивною силою до простих перформативів, а висловлення з двома й більше іллокутивними силами – до складних [146, с. 24].

У вітчизняній лінгвістичній науці розв'язання проблеми природи складних синтаксичних утворень і їх прагматичної специфіки знаходимо у працях В. І. Карабана [80]. Згідно з концепцією ученого, основу складних мовленнєвих одиниць (актів) становить сукупність речень. Така сукупність, у свою чергу, є об'єднанням простих (або елементарних) МА завдяки єдиній актомовленнєвій інтенції [там само, с. 4].

Будучи у структурному відношенні конструкцією з трьома і більше ПО, ППСПР становить один акт комунікації, у якому прагматична контамінація поєднує два та більше простих МА. Таке поєднання не є механічним. На відміну від простого, складний МА одразу конструюється та виконується автором повідомлення як цілісна мовленнєва одиниця [там само, с. 15], «не випадкова комбінація простих і складних частин, а структурно перероблена

єдність, створювана для передачі ємного комунікативного завдання» [50, с. 62]. Водночас окремі МА у межах складного речення не є функціонально незалежними [190, с.174].

В. І. Карабан розробив детальну типологію МА, згідно з якою учений виокремлює три типи складних МА: комплексні, композитні і складені [80]. Складні МА об’єднуються в єдине ціле за допомогою семантико-прагматичних зв’язків. Між компонентними простими актами КлМА встановлюються відношення субординації, у композитному акті компоненти пов’язані відношеннями координації, а у складеному – відношеннями сприяння [там само, с. 12–13]. Наведена класифікація складних МА упродовж тривалого часу широко застосовувалася в подальших дослідженнях з лінгвістичної прагматики [13; 111; 112; 198].

Окрім домінуючої іллокутивної сили, КлМА можуть також мати додаткові (супровідні) іллокуції. Так само, як у ТГГ СПР розглядається як структура, у якій залежна клауза вкладена у матричну, прагматична специфіка СПР полягає в тому, що інформація, яку містить підрядне речення, включена в інформацію головного. Мету, яку при цьому переслідує мовець, можна визначити як комплексну іллокуцію, а власне КлМА постає поліінтенційним висловленням.

Розглядаючи явище поліінтенційності, російська дослідниця А. Ю. Чернишова наголошує на тому, що його «можуть утворювати прямі МА, котрі мають іллокутивні функції, що співпадають і не співпадають», а також непрямі МА, «в яких актуальні іллокутивні функції повністю не пригнічують буквальні іллокутивні функції; а також комунікативні інтенції, супутні прямим МА» [190, с. 180].

У дисертації послуговуємося визначенням КлМА, запропонованим А. М. Приходьком: «Комплексні мовленнєві акти (КлМА) утворюють інтегрований блок ієрархічно організованих неоднорідних комунікативно-прагматичних типів висловлювання, поєднаних спільною комунікативною інтенцією. Вони є такими мовленнєвими одиницями, які, будучи оформленими

одною синтаксичною структурою, являють собою двоактові (двоіллокутивні) номінації з нерівноправним поєднанням МА-функцій» [149, с. 11].

Одним із завдань цього дослідження є вивчення прагмасемантичної природи ППСПР. Для розуміння цієї природи важливим є поняття *субординації* – коли іллокуція та перлокуція одного компонента підпорядковані іллокуції та перлокуції іншого. ППСПР у дослідженні розглядаються як одиниці, що, оформлені однією синтаксичною структурою, поєднують у собі шляхом прагматичної контамінації два чи більше простих МА, а їхнє синтаксичне аранжування не ізоморфне тим прагматичним значенням, що ними виражаються. Корелюючи на формально-граматичному рівні з двома й більше структурними частинами ППСПР, а на семантичному – з двома й більше пропозиціями, КлМА демонструють дискретне використання конструктивних компонентів, де кожна іллокуція дотримується чітко окреслених меж свого інваріантного мовленнєвого смислу.

КлМА – це одно- або різноіллокутивні висловлення. Іллокуції, на яких базується прагмасемантичний устрій ППСПР, мають власну інтенцію. Остання в «широкому» розумінні витлумачується як комунікативно-прагматична категорія, яка відображає суб’єктивний чинник у міжособистісному спілкуванні. У «вузькому» значенні це поняття розглядається як суб’єктивна настанова змісту окремого висловлення, «що скерована на управління мовленнєвими діями шляхом добору засобів мовного коду» [175, с. 6].

КлМА – це номінації з нерівноправним поєднанням іллокутивних функцій. У комунікативному процесі вони реалізуються на основі поєднання головного та допоміжного(них) МА.

КлМА поділяються на синдетичні й асиндетичні. В. І. Карабан стверджує, що чим більше мовець враховує комунікативні потреби адресата, тим більш вірогідним є використання ним синдетичного складного МА [80, с. 31].

З опорою на класифікацію МА Дж. Серля [166, с. 170–194] й таксономію МА О. Г. Почепцова [146] виокремлюємо такі типи простих МА, що реалізуються у комплексних:

1) асертиви (є задоволенням інформаційних потреб адресата);

2) ін'юнктиви (є спробами адресанта домогтися дій з боку адресата; такі спроби мають форму наказу);

3) реквестиви (є спробами здійснити вплив на діяльність адресата; спроби мають форму прохання);

4) промісиви (покладають на адресанта обов'язок здійснити майбутню дію або дотримуватися певної лінії поведінки);

5) менасиви (здійснюють вплив на діяльність адресата через вербальну погрозу чи застереження);

6) експресиви (виражають психологічний стан, заданий умовою щирості щодо стану речей, визначеного у межах пропозиційного змісту):

7) квеситиви (є спробами адресанта заповнити інформаційну лакуну);

8) метакомунікативи (уживаються з метою контактопролонгації).

Отже, ППСПР є цілісною комунікативною одиницею, яка становить комплексний МА. Такий МА є сполученням простих МА, які об'єднуються субординативним прагмасемантичним зв'язком. Поєднання простих МА усередині комплексного утворює блок ієрархічно організованих неоднорідних комунікативно-прагматичних типів висловлення, поєднаних спільною комунікативною інтенцією.

Висновки до розділу 1

1. Поліпредикативність є формально-граматичною і семантичною ознакою ППСПР англійської мови, кожен конституент якого містить підметово-присудкове ядро й формує ППГК як цілісну комунікативну одиницю, котра становить один акт комунікації.

2. До структурних диференційних ознак ППСПР в англійській мові належать наявність трьох і більше предикативних одиниць, ієрархічний характер синтаксичних відношень між ними й використання підрядних сполучників і сполучних слів.

3. Внутрішня предикативна структура ППСПР в англійській мові розкриває своє значення у співвіднесеності модально-часових планів і форм у структурі його конституентів.

4. ППСПР в англійській мові – це синтаксична одиниця, яка на логіко-смисловому рівні співвідноситься з низкою пропозицій, а на семантико-структурному характеризується неоднаковими типами семантико-синтаксичних зв’язків.

5. Застосування структурно-семантичної класифікації дає змогу виокремити у ППСПР англійської мови такі залежні ПО: підметові, предикативні, об’єктно-з’ясувальні, атрибутивні й адвербіальні. З-поміж підрядних адвербіальних виокремлено підрядні часу, умови, причини, мети, порівняння, міри й ступеня, супутніх обставин, винятку, результату й наслідку, місця дії й допустові; а синсемантичний чи автосемантичний характер головного речення ППГК уможливлює виокремлення з-поміж атрибутивних предикативних одиниць підрядних дескриптивних, рестриктивних й континуативних. У межах структурно-семантичної класифікації складнопідрядних конструкцій виокремлено також підрядні аппозитивні й парентетичні.

6. У контексті ТГГ СПР – це складна клауза, у яку вкладена інша клауза. Під клаузою в ТГГ мається на увазі флективна фразова категорія, яка у СПР є комплементом вузла, репрезентованого комплементайзером.

6.1. Згідно з Ікс-штрих теорією, ППСПР – це три (і більше) флективні фразові категорії, які є комплементами своїх вершин. Вершиною ППСПР є флективна фразова категорія, яка містить дві або більше інші флективні фразові категорії, котрі знаходять синтаксичне вираження за кількістю аргументів та

ад’юнктів у суб’єктно-предикатній структурі головного речення гіпотактичної конструкції.

6.2. Активація субкатегоріальних ознак матричних предикатів уможливлює розмежування з-поміж ППСПР конструкцій з сентенційними актантами, сирконстантами, ад’юнктами та їх поєднаннями.

7. Незважаючи на те, що семантична неоднорідність ППСПР зумовлює комунікативну неоднорідність інформації, що в ньому міститься, ППГК становить один акт комунікації.

8. ППСПР в англомовній художній прозі – це поліфункційні одиниці, які містять потенційні можливості кількох актуалізацій. Така потенційність «знімається» за умови розгляду тема-рематичної організації ППСПР у контексті.

9. ППСПР є складним висловленням, одним комунікативним блоком, у якому шляхом прагматичної контамінації поєднується два та більше простих МА.

10. Результати аналізу лінгвістичної літератури, присвяченої питанням структурно-семантичної організації й комунікативно-прагматичної специфіки СПР, свідчать про те, що ці питання на базі ППСПР в англомовній художній прозі ще не отримали належного висвітлення.

Основні положення цього розділу відображені в таких публікаціях автора [127; 247].

РОЗДІЛ 2
МЕТОДИКА Й МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІПРЕДИКАТИВНОГО СКЛАДНОПІДРЯДНОГО РЕЧЕННЯ В АНГЛОМОВНІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ

Методичний алгоритм дослідження охоплює чотири етапи. Перший етап полягає у висвітленні методологічних засад аналізу структурно-семантичного й комунікативно-прагматичного аспектів ППСПР в сучасному мовознавстві. На другому і третьому етапах описано структурно-семантичний і комунікативно-прагматичний підходи до аналізу ППСПР в англомовній художній прозі. Четвертий етап дослідження базується на методиці аналізу ППСПР, яка знаходить вираження у висвітленні принципів добору та систематизації матеріалу, а також у етапах і кроках дослідження ППСПР в англомовній художній прозі.

2.1. Методологічні засади аналізу структурно-семантичного й комунікативно-прагматичного аспектів поліпредикативного складнопідрядного речення в сучасному мовознавстві

Сучасний стан лінгвістичних розвідок характеризується спрямованістю уваги мовознавців до проблеми функціонування мовних систем. Значних успіхів досягнуто у вивченні питань, пов’язаних із природою речення та його конституентів. Антропоцентричний вектор сучасних досліджень з лінгвістики зумовив інтерес до вивчення речення з погляду не лише його структури і семантики, а й сприйняття повідомлюваного, що безпосередньо пов’язано з виконанням комунікативного наміру мовця. Це й зумовило вибір нами ППСПР як об’єкта дослідження, предметом якого постали його структурно-семантичний і комунікативно-прагматичний рівні.

Методологічну основу роботи становлять дослідження вітчизняних та зарубіжних учених у різних сферах лінгвістики, а саме:

– *структурно-семантичного синтаксису* (В. А. Бєлошапкова [16], М. Я. Блох [19], В. В. Богданов [23], І. Р. Буніятова [29], Г. А. Вейхман [36]; І. Р. Вихованець [40; 41], Г. Ф. Гаврилова [45; 46; 47], Н. В. Гуйванюк [55], T. Dijk van [225], А. П. Загнітко [60; 61], Р. Зандворт [265], Л. Л. Іофік [69], Г. Ф. Калашникова [73; 74; 75; 76; 78], В. Б. Касевич [82], R. Quirk [250], Т. А. Колосова [89], О. В. Падучева [119; 120], М. В. Симулик [168], Р. О. Христіанінова [185; 186; 187], T. Shopen [254], К. Ф. Шульжук [201; 202; 203] та ін.);

– *функціонального синтаксису* (Н. Д. Арутюнова [5], О. В. Бондарко [26], Г. О. Золотова [64; 65; 66]; В. Д. Івшин [68], Н. О. Слюсарєва [171], Н. І. Формановська [184] та ін.);

– *трансформаційно-генеративної граматики* (Дж. Бейлін [15], І. Р. Буніятова [28], C. Breul [215], K. Brown [217], R. Valin van, Jr. [258, 259], Н. В. Ісакадзе [70], К. І. Казенін [72], A. Carnie [220], О. В. Мітреніна [110], A. Radford [251], Z. Harris [236], L. Haegeman [232; 233], J. Horrocks [237], N. Chomsky [221; 222] та ін.);

– *теорії актуального членування* (В. М. Абашина [1], Н. Д. Арутюнова [4], Ш. Баллі [8], F. Danes [224], В. О. Звєгінцев [63], І. І. Ковтунова [85], О. О. Крилова [95], В. Г. Крушельницька [94], О. О. Лаптєва [96], В. Матезіус [105], Г. П. Перепеченко [133],І. П. Распопов [157], Н. А. Слюсар [172; 173], J. Firbas [227; 228], В. Ю. Шевякова [199] та ін.);

– *теорії мовленнєвих актів* (W. Alston [213], Л. Р. Безугла [13], P. Brown [218], W. Bublitz [229], D. Vanderveken [260], А. Вежбицька [34; 263], З. Вендлер [35], D. Wunderlich [264], H. Grice [231], В. І. Карабан [80], M. Kissine [238], Р. Конрад [90], S. Levinson [242], G. Leech [240; 241], Дж. Остін [118], О. Г. Почепцов [146], А. М. Приходько [148; 149; 150], К. І. Ракова [153], Дж. Серль [166; 167], Н. І. Формановська [183], І. С. Шевченко [197] та ін.).

Отже, дослідження ППСПР у англомовній художній прозі ґрунтується на принципах та постулатах структурно-семантичного й функціонального синтаксису, ТГГ, теорії АЧ і теорії МА.

2.2. Структурно-семантичний підхід до аналізу поліпредикативного складнопідрядного речення

Методика дослідження ППСПР в англомовній художній прозі базується на засадах структурно-семантичного та комунікативно-прагматичного підходів, які охоплюють низку відповідних методів.

Загальновідомо, що дослідження синтаксису будь-якої мови пов’язане з вивченням структурної репрезентації речень. Речення як основна синтаксична одиниця формується у процесі реалізації різних типів синтаксичного зв’язку. Така одиниця «позначає ситуацію (або взаємопов’язані ситуації), вказує на відношення повідомлюваного до дійсності, характеризується неперервністю синтаксичних зв’язків і семантико-синтаксичних відношень, а також є відносно завершеною одиницею спілкування та вираження думки» [267, с. 548].

Синтаксичний компонент граматики вивчає правила структурування [61, с. 12]; механізми та принципи, які керують процесом побудови репрезентацій речень і генерують певну кількість синтаксичних структур, котрі розглядаються також із семантичної та фонологічної точок зору [230]. Основну методику синтаксичних досліджень становлять «процедури синтезу (породження, поширення, розгортання) та аналізу (членування, сегментація, згортання)» [266, с. 531].

Аналіз ППСПР на структурно-семантичному рівні передбачає, насамперед, дослідження його структурних схем. Здійснити таке дослідження видається можливим з урахуванням тези про те, що структурна схема відрізняється не за конкретними висловленнями, а за їх класами [196, с. 461].

Послуговуючись *структурно-семантичним підходом*, спираємося на діалектичний принцип пізнання мовних фактів у плані єдності їх форми

(структури) та змісту (семантики). Це потребує окремого звернення до таких властивостей складних синтаксичних утворень: а) їх багатоаспектності; б) розуміння складних взаємовідношень всередині конструкції, у тому числі синкретичних, й в) багатошаровості семантики [74, с. 17].

Центральними поняттями для з'ясування структурно-семантичної організації речення як синтаксичної одиниці є поняття формального зв'язку і змістових відношень між його конституентами. Висвітлення особливостей структури й семантики ППСПР потребує звернення уваги дослідника до характеру формальної залежності підрядних ПО від головної, системи сполучних засобів і типу синтаксичних відношень між предикативними частинами конструкції.

Обов'язковою структурною ознакою ППСПР є його *поліпредикативність*. Предикативність у синтаксичній науці розглядається як «комплексна синтаксична категорія, яка виражає відношення повідомлюваного до дійсності й формує речення як комунікативну одиницю» [267, с. 526]. У дослідженні *поліпредикативність* розуміється як оформально-граматична і семантична ознака ППСПР, яка виражає відношення повідомлюваного до дійсності в кожній предикативній частині конструкції, і формує її як цілісну комунікативну одиницю, котра становить один акт комунікації. Кількість конституентів у досліджуваній синтаксичній одиниці – не менше трьох. Це, у свою чергу, передбачає наявність у ній трьох і більше підметово-присудкових основ. Водночас сполучуваність ПО у такій багаторівневій ієрархічно організованій структурі, як стверджує Т. М. Гапонова, обмежує її конструктивні властивості [50, с. 62].

Досліджуючи специфіку структурно-семантичної організації ППСПР, послуговуємося методами *лінгвістичного* й *структурно-семантичного моделювання*. Моделювання, як відомо, є «не тільки одним із засобів відображення мовних явищ і процесів, але й об'єктивним практичним критерієм перевірки істинності наших знань про мову» [266, с. 304].

У *лінгвістичному моделюванні* виокремлюють такі етапи: 1) постановка проблеми й завдань дослідження, виокремлення його найсуттєвіших характеристик; 2) побудова мовної моделі; 3) дослідження й аналіз моделі, з'ясування її загальних властивостей; 4) підбиття попередніх підсумків дослідження; 5) аналіз отриманих результатів та їх застосування, верифікація і з'ясування їх практичного застосування й характеру використання для побудови узагальненої теорії об'єкта [93, с. 184].

За допомогою методу *структурно-семантичного моделювання* встановлено базові композиційні моделі ППСПР в англомовній художній прозі за типом зв'язку залежних компонентів і рівнями їхнього членування; розглянуто структуру ППСПР, а також аранжування головної та залежних ПО.

Урахування типу зв'язку залежних компонентів у ППСПР дало змогу виокремити сім композиційних моделей таких речень в англійській мові, серед яких конструкції з: ОС та НС, ПС, НС та ПП, ПП та НС, ОС та ПП, ПП та ОС, ПП та ПС.

Для опису схем, у які вкладаються виокремлені моделі ППСПР, застосовано підрядні речення першого (I), другого (II) і третього (III) ступенів, якими позначено послідовність вкладення залежних ПО. Такими залежними виступають компоненти послідовного підпорядкування.

У дисертаційному дослідженні також висвітлено специфіку рівнів членування у ППСПР. Для з'ясування такої специфіки застосовано схеми (Рис. 2.1.).

З'ясування специфіки рівневого членування в ППСПР дало змогу розглянути синтаксичну перспективу виокремлених вище моделей ППСПР, особ.ливості її поглиблення й можливості розгалуження залежних компонентів.

Теоретичні положення структурно-семантичного синтаксису, як підґрунтя для аналізу складних синтаксичних конструкцій, уможливлюють також розгляд семантичної структури ППСПР. Остання є поєднанням трьох і більше пропозицій, які постають мисленнєвим відображенням реальних ситуацій.

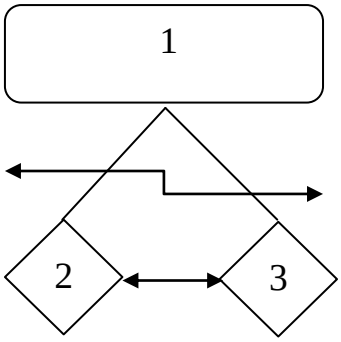

де

– головна предикативна одиниця

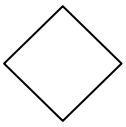

– залежна предикативна одиниця

– межі зовнішнього рівня членування

– межі внутрішнього рівня членування

1, 2, 3 тощо – послідовність розташування предикативних одиниць

Рис. 2.1. Зовнішній та внутрішній рівні членування у поліпредикативному складнопідрядному реченні з детермінантними супідрядними

Типове значення ППК у сучасному синтаксисі визначають як «семантику структурної схеми, яка узагальнює значення множинності таких самих речень і породжується граматичними зв’язками між компонентами» [79, с. 31–32]. Таке значення робить їх «надзвичайно ємною синтаксичною формою, котра дозволяє авторське бачення того чи іншого шматка об’єктивної дійсності передати в вигляді «мікророзповіді» у межах одного речення» [76, с. 139].

Водночас структурно-семантичний аналіз виявляється завузьким для пояснення структурної організації ППСПР в сучасній англійській мові. Недостатньо вивченими залишаються особливості будови ППСПР в цілому та способу генерування його компонентів. Заповнити зазначену лакуну видається можливим із застосуванням процедурного апарату провідної синтаксичної наукової парадигми – ТГГ і одного з її модулів: Ікс-штрих теорії.

Згідно з Ікс-штрих теорією, компоненти синтаксичної структури аранжовані навколо відповідної вершини X, де X – це синтаксичний конституент у вигляді слова або морфеми. Разом із комплементом X формує проєкцію X' (ікс-штрих), що поєднується з позицією специфікатора (Spec) для утворення максимальної проєкції XP або X" [232; 235].

Складники речення розглядаються в Ікс-штрих теорії як побудована за певними правилами організована система, одиниці якої можна описати за допомогою схем [211]. У дисертації правила, за якими будуються ППСПР в англомовній художній прозі, відображаються за допомогою дерева складників (Рис. 2.2).

Як видно з наведеного нижче прикладу, одна ПО вкладена в іншу не безпосередньо, а через іншу рекурсивну категорію – дієслівну групу (VP). Цю особливість можна продемонструвати за допомогою нижченаведеного правила:

VP → V IP

IP → NP VP,

де VP – дієслівна група (verb phrase),

V – дієслово (verb),

NP – іменна група (noun phrase) й

IP – другий рівень проєкції I'.

Генеративна теоретична модель відповідає завданням нашого дослідження, адже має не лише описову, а й пояснювальну адекватність. Застосування ж у дисертації процедурного апарату Ікс-штрих теорії дало змогу продемонструвати специфіку генерування компонентів у ППСПР і виокремити три основні моделі таких речень: з сентенційними актантами, сирконстантами та ад’юнктами.

Як і у вітчизняній лінгвістиці, у сучасній англістиці ППСПР неодноразово слугували об'єктом дослідження у межах таких граматичних парадигм:

1) *традиційної*, де аналіз ППГК здійснювався через дослідження семантики сполучних засобів і граматичних форм дієслова у головному та залежних компонентах;

2) *генеративної*, згідно з якою СПР містить складники, структура яких визначається за допомогою конкретних принципів і є універсальною;

3) *функціональної*, згідно з положеннями якої вивчається структурна організація ППСПР та виокремлюються їх базові моделі.

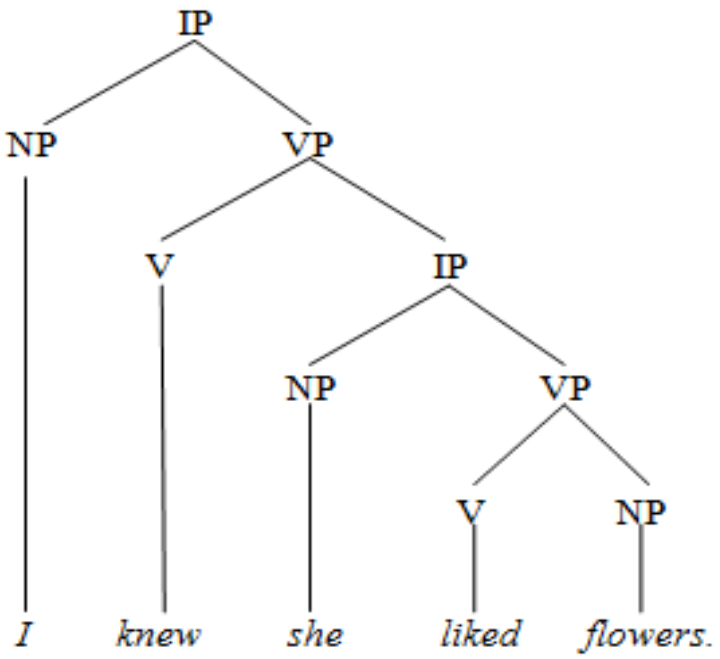

Рис. 2.2. Структура складнопідрядного речення з асиндетичним типом зв'язку між компонентами

Залучення функціонального підходу дало змогу дослідити семантичні відношення, що встановлюються у ППСПР, а також з'ясувати, що між ними і структурною організацією ППГК існують певні закономірності. Семантичні відношення в ППСПР у романній прозі англомовних письменників встановлюються між головною або залежною ПО (компонентом) і біпредикативним СПР (частиною ППСПР); між біпредикативним СПР і структурно-смисловою єдністю частин, котрі знаходяться у підрядних відношеннях (блоком); а також між двома такими блоками.

Так, наприклад, у шестикомпонентному СПР з ПП і ПС *As she walked up and down the glass room, or sat hushing the baby there – which she very often did for hours together, when the dusk was closing in, too – ↑ she would sometimes try to pierce the gloom beyond, and make out how he was looking and what he was doing* (Dickens, DS) семантичні відношення встановлюються між блоками (символом ↑ позначаємо поділ речення на дві смислові частини).

Отже, сучасні дослідження ППСПР в англійській мові представляють аналіз цієї синтаксичної одиниці з погляду її формально-граматичних, семантичних та комунікативно-прагматичних характеристик, а застосування методу структурно-семантичного моделювання дає змогу встановити базові моделі ППСПР в англомовній художній прозі за типом зв’язку залежних компонентів і рівнями їх членування. Усе це дозволяє здійснити систематизацію фактичного матеріалу, описати композиційні моделі ППСПР, вдосконалити їх класифікацію, продовжити вивчення основних законів сполучуваності ПО у складі ППГК.

2.3. Комунікативно-прагматичний підхід до аналізу поліпредикативного складнопідрядного речення

Комунікативно-прагматичний підхід до дослідження мовних одиниць базується на аналізі категорій лінгвістики з позицій теорії комунікації та лінгвопрагматики (Ф. С. Бацевич [9; 10; 11], М. Я. Блох [20], П. Браун [218], Г. Ґрайс [231], С. Левінсон [242], Г. Г. Почепцов [145], О. Г. Почепцов [147] та ін.). У центрі уваги комунікативно-прагматичного підходу знаходиться мовленнєва діяльність, яка здійснюється людиною з використанням спеціальних мовних засобів [176]. Мовленнєва діяльність в аспекті комунікативно-прагматичного підходу трактується як «діалектична єдність мовної системи і комунікативної діяльності особистості <…>» [9, с. 36].

Застосований у дослідженні комунікативно-прагматичний підхід до вивчення ППСПР зумовив синтез методик, що дозволяють пояснити

функціонування ППГК як цілісної комунікативної одиниці, а також виокремити іллокутивні функції, що реалізуються нею в англомовній художній прозі.

Як зауважує Г. Ф. Калашникова, у ППК закладені потенційні можливості передавати інформацію, що уможливлює їх розгляд у комунікативному аспекті [77, с. 263]. Водночас для того, щоб висловлення могло реалізуватися як одиниця комунікації, необхідна його актуалізація, вираження відношення повідомлюваного до позначуваної ситуаціїї, до адресата тощо [61, с. 13].

Розроблена на попередньому етапі дослідження структурно-семантична модель ППСПР дозволяє встановити певні закономірності між синтаксичною будовою ППГК і розподілом у ній комунікативного навантаження. За вихідне положення обираємо тезу про те, що ППСПР – це «не випадкова комбінація простих і складних частин, а структурно перероблена єдність, створювана для передачі ємного комунікативного завдання» [50, с. 62]. За визначенням А. П. Загнітка, який утверджує, що синтагматичний синтаксис вивчає сполучувальні можливості синтаксичних конструкцій, синтагматична діяльність «<…> створює одиниці, яким притаманна потенційна здатність виконувати комунікативні функції» [61, с. 13].

У процесі розгляду АЧ ППСПР з’ясовуємо співвідношення АЧ ППГК з її формально-граматичним і семантичним структуруванням, виокремлюємо комунікативні типи досліджуваних синтаксичних одиниць, а також базові моделі їх АЧ.

Для пояснення і побудови таких моделей у дисертації використовуються символи Т (тема) і R (рема) на позначення складу відомого (основної теми) й нового (основної реми) у досліджуваній конструкції; а також символами з підрядковими індексами на зразок: T_1, T_2, R_1, R_2 – на позначення компонентів складу відомого (теми) й нового (реми). Підрядковий індекс $_n$ використовується для трьох і більше однопорядкових компонентів у складі основної теми або реми.

Наприклад, формула АЧ речення *He said that it would be a satisfaction to him, if Doctor Parker Peps would walk upstairs again* (Dickens, DS) матиме такий вигляд: $T /T_1 – R_1/ – R /T_2 – R_2 – T_3 – R_3/$.

Наведена формула репрезентує ланцюжковий тип АЧ, а символи T і R у ній є показниками відомої (склад головної ПО) і нової (залишкова частина ППГК) інформації відповідно.

Окрім ланцюжкового, АЧ ППСПР репрезентується ще двома комунікативними типами: ступеневим та контамінованим.

ППСПР *In the kitchen she doesn't pause but goes through it and climbs the stairs which are in darkness and then continues along the long hall, at the end of which is a wedge of light from an open door* (Ondaatje, EP) має ступеневий тип АЧ, який можна представити за допомогою такого схемного запису:

$$T_1 – R_1 \rightarrow T_2 – R_2 \rightarrow T_3 – R_3,$$

у якому підрядкові індекси використовуються на позначення компонентів відомого й нового вкладених одна в одну предикативних частин аналізованої гіпотактичної конструкції.

Принцип *ієрархічності* АЧ ППСПР дав змогу виокремити три базові моделі тема-рематичної організації досліджуваних синтаксичних одиниць. Це конструкції з експансією теми, експансією реми, а також із експансією теми й реми.

Як показали результати попередніх етапів дослідження, кожному комунікативному типу відповідає певний набір структурних моделей ППСПР.

Наведене нижче речення є прикладом ППСПР з експансією теми й реми ($T /T_1 + R_1 / – R /T_2 + R_2/$):

He had so much the air of a half-witted person who had been hiding his money in a variety of places, and had forgotten where, that the Captain followed his eyes,

not without a faint hope that he might remember some few hundred pounds concealed up the chimney, or down in the cellar (Dickens, DS).

Важливим для розуміння комунікативно-прагматичного потенціалу ППСПР в англомовній художній прозі є не лише значення речення, а й контекст, у якому воно використовується. *Контекстуальний аналіз* відіграє суттєву роль у визначенні як уже відомої, так і, відповідно, нової інформації, для передачі якої і продукується речення.

Окрім з’ясування специфіки АЧ ППСПР, комунікативно-прагматичний підхід дає змогу проаналізувати інтенції мовця під час реалізації МА за участю досліджуваних конструкцій. Такий підхід передбачає звернення уваги дослідника до модифікації іллокутивного складника МА та ролі досліджуваної синтаксичної одиниці в цьому процесі, впливу структурно-семантичної організації ППСПР на досягнення перлокутивного ефекту тощо.

В основі численних таксономій МА, представлених у сучасній лінгвістичній літературі (В. В. Богданов, А. Вежбицька, З. Вендлер, О. Г. Почепцов та ін.), лежить критерій розмежування комунікативної інтенції МА, безпосередньо пов'язаний із його іллокутивною ціллю. Оскільки іллокутивна ціль є одним із центральних компонентів іллокутивної сили МА, такий підхід корелює з діяльнісним підходом до розгляду іллокутивного значення МА. У межах останнього іллокутивне значення МА асоціюється зі значенням його іллокутивної сили (Дж. Остін, Дж. Серль та ін.) і визнається максимально орієнтованим на основні поняття і принципи теорії МА.

Проведений аналіз дає змогу стверджувати, що ППСПР в англомовній художній прозі репрезентує комплексний МА. Для аналізу особливостей функціонування ППСПР як КлМА в роботі використовується поняттєвий апарат *теорії МА*, котра активно розвивається в межах прагмалінгвістики. Дослідження проводилося у три етапи, із застосуванням *інтент-аналізу*, який спрямовано на «виявлення актуальних намірів (інтенцій) учасників спілкування за особливостями їхнього мовлення» [11, с. 40]. Інтент-аналіз дав змогу виявити типи

інтенцій, що їх передають КлМА, й специфіку поєднання в них іллокутивних функцій.

КлМА – це бі- та полііллокутивні номінації, комбінації головного (→) і допоміжного(них) (←) МА. Слідом за А. М. Приходьком, розмежування головного й допоміжного(них) МА проводимо з огляду на те, що саме на ГМА у складі комплексного очікується перлокутивна реакція адресата [150, с. 94], тоді як допоміжний(ні) служи(а)ть для його (ГМА) обґрунтування.

Було з’ясовано, що КлМА притаманний синкретизм прагматичних значень, який виражається у «накладанні» двох та більше перформативних схем у межах однієї конструкції. Окрім цього, у КлМА за участю ППСПР спостерігається взаємопроникнення однієї настанови в іншу. На основі такого взаємопроникнення й відбувається конструювання іллокутивної сили КлМА.

Моно-, бі- та полікомпонентні прагмасемантичні вектори, спостережувані в КлМА за участю ППСПР в англомовній художній прозі, дають змогу поділити такі МА на дві групи: гомогенні й гетерогенні (з подальшим поділом останніх на бііллокутивні й полііллокутивні). До гомогенних бііллокутивних КлМА зараховуємо комплексні асертиви; серед гетерогенних бііллокутивних КлМА виокремлюємо сім підтипів: *комплексні ін’юнктиви*, *реквестиви*, *промісиви*, *менасиви*, *квеситиви*, *експресиви* й *метакомунікативи*.

Так, речення *Mr Toots also showed him, by holding up a companion sheet of paper, that Doctor and Mrs Blimber requested the pleasure of Mr Toots's company at an early party on Wednesday Evening the Seventeenth Instant, when the hour was half-past seven o'clock, and when the object was Quadrilles* (Dickens, DS) є комплексним реквестивом, комунікативно-прагматичну модель якого можна представити за допомогою такої формули: $ДМА_{АС}$ ← $ГМА_{Р}$ → $ДМА_{АС}$ → $ДМА_{АС}$.

Для унаочнення результатів *методом систематизації* було укладено дві таблиці: таблицю реалізації КлМА за участю ППСПР в англомовній художній прозі й таблицю сполучуваності іллокутивних функцій у гетерогенних бііллокутивних КлМА.

Використання кількісних і статистичних методів у роботі не випадкове. Необхідність залучення згаданих методів у лінгвістичних дослідженнях зумовлена властивими мові кількісними ознаками, взаємозалежністю, що спостерігається між кількісними та якісними характеристиками мовної структури, підпорядкованістю кількості уживань мовних одиниць певним закономірностям, а також можливістю отримати об'єктивні дані, незалежні від суб'єктивного сприйняття дослідника [162, с. 197].

Отже, інтеграція зазначених вище методик забезпечила проведення всебічного аналізу об'єкта дослідження та допомогла у комплексному вивченні структурно-семантичного й комунікативно-прагматичного аспектів ППСПР в англомовній художній прозі.

2.4. Методика аналізу поліпредикативного складнопідрядного речення в англомовній художній прозі

2.4.1. Принципи добору та систематизації матеріалу. Методика аналізу англомовної художньої прози у досліджені ґрунтується на принципі добору відповідного матеріалу для аналізу явища поліпредикативності. Одиницями аналізу є ППСПР. Формальними маркерами поліпредикативності вважаємо наявність у реченні трьох і більше формально-граматичних основ та засоби зв'язку його конституентів.

Методом суцільної вибірки було виокремлено 3180 ППСПР. Корпус дослідження сформовано на основі романної прози англомовних письменників обсягом близько 8600 друкованих сторінок. Загальна кількість художніх творів – 33. Частина їх датується XIX ст., інша частина – це твори англомовних письменників сучасності (XX – початок XXI ст.). Серед авторів, із творів яких було сформовано корпус, – Дж. Барнс, В. Вулф, Т. Гарді, Ч. Дікенс, М. Етвуд, А. Мердок, С. Моем, В. Скотт, Дж. Фаулз та ін.

Одиниці вибірки було систематизовано та розділено на основі типу зв'язку залежних компонентів на сім груп. Це конструкції з: ОС, ПС, НС та ПП,

ПП та НС, ОС та ПП, ПП й ОС, а також з ПП і ПС. Сформовані окремі корпуси слугували матеріалом для проведення планомірної інвентаризації ППСПР в англомовній художній прозі та пояснення особливостей їх функціонування; з'ясування специфіки генерування залежних компонентів у ППГК і виокремлення у ній рівнів членування; для розкриття іллокутивного потенціалу КлМА за участю ППСПР, а також установлення закономірностей між змістом комунікативних і прагматичних компонентів досліджуваних синтаксичних одиниць та їх структурою і семантикою.

82% аналізованого корпусу – це конструкції зовнішньої комунікації (автор – читач), 10% становлять внутрішню комунікацію (персонаж – персонаж) і 8% – приклади «внутрішнього» (монологічного) мовлення персонажів.

Застосування методу суцільної вибірки у дослідженні дало змогу виявити певні закономірності. Використання ППСПР характерне, насамперед, для описів природи, предметів, станів та явищ оточуючої дійсності, а також портретизації персонажів у творах письменників, яким притаманні розлогі описи з використанням СПР із двома й більше залежними ПО.

2.4.2. Етапи дослідження поліпредикативного складнопідрядного речення в англомовній художній прозі. Дослідження структурно-семантичних та комунікативно-прагматичних особливостей ППСПР в англомовній художній прозі вимагає застосування загальнонаукових та спеціальних лінгвістичних методів, ефективних для вирішення поставлених у дисертаційній праці завдань.

У дисертації запропоновано комплексну методику, котра об'єднує два наукових підходи (структурно-семантичний та комунікативно-прагматичний) і складається із сімох етапів.

На *першому етапі* увага зосереджується на аналітичному опрацюванні категорії *поліпредикативності* (як основної формально-граматичної і семантичної ознаки ППСПР), задля визначення теоретичного інструментарію і

методологічного підґрунтя дослідження. Застосовано загальнонаукові методи, такі як *спостереження* й *опис*, *аналіз* і *синтез,* а також *індукцію* та *дедукцію*.

Другий етап передбачав формування емпіричної бази даних, а також опис об'єкта дослідження та його класифікацію.

Перший крок цього етапу полягав у виокремленні ППСПР методом суцільної вибірки з текстів англомовної художньої прози XIX – початку XXI ст. Завданням *другого кроку* було дослідження ППСПР з позицій традиційної лінгвістики. На *третьому кроці* проаналізовано принципи побудови ППСПР в сучасній англійській мові, досліджено засоби зв'язку між його конституентами та встановлювані між ними семантичні відношення, розглянуто основні класифікації СПР.

Для виокремлення базових моделей ППСПР, формалізації й узагальнення висновків про аранжування їх конституентів у дисертації використано *дистрибутивний аналіз* та *аналіз безпосередніх складників*, в основі якого лежить принцип синтаксичних відношень підрядності та ієрархічності.

На *третьому етапі* дослідження із застосуванням термінологічного й поняттєвого апарату *Ікс-штрих теорії* – модуля теорії керування та зв'язування в ТГГ – розглянуто поверхневу структуру СПР, а також продемонстровано універсальність будови його безпосередніх складників. Застосування *валентнісного аналізу* уможливило дослідження закономірностей генерування залежних компонентів у ППСПР.

На *першому кроці* третього етапу розглянуто особливості поверхневої структури трьох типів ППСПР в англійській мові: з сентенційними актантами, сирконстантами та ад'юнктами. Із застосуванням *валентнісного аналізу* встановлено, що актант заповнює активну синтаксичну валентність дієслова-присудка або іменника-антецедента головної ПО, тоді як заповнена сирконстантом синтаксична валентність не відповідає семантичній валентності опорного слова. На відміну від сентенційних актантів і сирконстантів, ад'юнкти не підвищують рівень проєкції вершини і є факультативними елементами.

Завдання *другого кроку* – аналіз позиційних характеристик конституентів ППСПР і доведення рекурсивної природи репрезентованих ними фразових категорій. Структуру таких конституентів у дисертації унаочнено за допомогою «синтаксичного дерева».

На *четвертому етапі* встановлено композиційні типи ППСПР, спостережувані в англомовній художній прозі.

Перший крок полягав у дослідженні ППСПР за типом зв'язку залежних компонентів. У результаті проведеного аналізу виокремлено сім композиційних моделей ППСПР: з ОС і НС, ПС, НС і ПП, ПП і НС, ОС і ПП, ПП і ОС, а також із ПП й ПС. На цьому кроці також проаналізовано структурні схеми, в які укладаються базові моделі досліджуваних синтаксичних одиниць.

На *другому кроці* розглянуто типи ППСПР за рівнями членування компонентів. З'ясовано, що зовнішній рівень вичленовується в ППГК з детермінантними підрядними; виокремлення ж внутрішніх рівнів є можливим завдяки компонентам послідовного підпорядкування, підрядним детермінантним й однорідним супідрядним.

Семантичний аналіз, застосований на *п'ятому етапі* дослідження, передбачав з'ясування семантичних і синкретичних відношень у ППСПР в англомовній художній прозі. Встановлено, що семантичні відношення у ППСПР установлюються між компонентами, частинами і блоками на одному рівні смислового членування.

Використаний на цьому етапі *функціональний аналіз* передбачав рух від форми до змісту й від змісту до форми досліджуваного об'єкта. Функціональний аналіз залучено в роботі з метою встановлення особливостей поглиблення синтаксичної перспективи у ППСПР. З'ясовано, що синкретичні відношення між різними типами ППГК у романній прозі англомовних письменників репрезентуються в формально-граматичному й семантико-синтаксичному аспектах.

На *шостому етапі* дослідження застосовано новітні досягнення комунікативної лінгвістики й проаналізовано базові моделі АЧ ППСПР.

Комунікативно-прагматичний підхід до мовних явищ створює додаткові можливості для інтерпретації моделей АЧ, а саме дає змогу встановити закономірності між змістом прагматичних компонентів та тими результатами дослідження структури й семантики ППСПР, які були отримані на попередніх етапах.

На *першому кроці* шостого етапу проаналізовано комунікативні типи АЧ ППСПР: ланцюжковий, ступеневий та контамінований. З'ясовано, що кожному структурно-семантичному типу ППГК притаманна обмежена кількість потенційних комунікативних актуалізацій, а послідовність розташування конституентів зумовлена структурою ППГК як комунікативної одиниці.

На *другому кроці* досліджено базові моделі АЧ ППСПР з трьома видами експансії: експансією теми, реми, а також із експансією теми й реми. Продемонстровано, що між цими моделями АЧ й раніше виокремленими композиційними типами ППСПР існують певні закономірності.

Сьомий етап дослідження пов'язаний з аналізом ППСПР як КлМА. Вивчення інтенційної спрямованості ППГК в англомовній художній прозі здійснювалось за допомогою *сукупності методів прагматичної інтерпретації*, врахування смислових показників досліджуваних синтаксичних одиниць.

Метод прагматичної інтерпретації зосереджується на особах адресата та адресанта, їх комунікативних інтенціях, тих відношеннях, що виражаються через мовний знак, аксіологічні аспекти комунікації, правила та конвенції спілкування [10, с. 41].

Функційно-прагматичний аналіз, застосований на *сьомому етапі* дослідження, уможливив розкриття іллокутивного потенціалу КлМА за участю ППСПР, а також установлення закономірностей між змістом прагматичних компонентів ППСПР та їх структурою і семантикою. *Методику інтент-аналізу* залучено для визначення актомовленнєвої реалізації ППСПР в англомовній художній прозі та з'ясування іллокутивних функцій складників ППСПР як КлМА.

На *першому кроці* сьомого етапу досліджено функціонування гомогенного КлМА за участю ППСПР в англомовній художній прозі.

На *другому* – проаналізовано гетерогенний тип КлМА. Завдання цього кроку полягало у комплексному вивченні гетерогенних бііллокутивних КлМА, серед яких було виокремлено сім підтипів: КлМА-ін'юнктив, -реквестив, -промісив, -менасив, -експресив, -квеситив і -метакомунікатив.

Третій крок полягав у висвітленні специфіки гетерогенного полііллокутивного КлМА.

Завдання *четвертого кроку* – вивчення специфіки функціонування ППСПР як непрямого МА.

За допомогою *процедури кількісних підрахунків* здійснено кількісний аналіз типів МА за участю ППСПР, базових моделей їх АЧ і комунікативних типів, а також моделей ППСПР за рівнями членування і типом зв'язку залежних компонентів.

Висновки до розділу 2

1. Методологія аналізу ППСПР в англомовній художній прозі базується на використанні методів, прийомів і процедур, релевантних для установлення структурно-семантичних і комунікативно-прагматичних особливостей ППГК. Урахування структурно-семантичного й комунікативно-прагматичного підходів до вивчення природи ППСПР спрямоване на з'ясування особливостей структури й семантики цих синтаксичних одиниць, а також на розкриття специфіки їх тема-рематичного організації й іллокутивного потенціалу.

2. Для відбору ППСПР залучено метод суцільної вибірки, яка формувалась із романної прози англомовних авторів XIX–XXI ст.

3. Спеціальні лінгвістичні методи аналізу ґрунтувалися на засадах структурно-семантичного й комунікативно-прагматичного підходів до вивчення ППСПР. Метод структурно-семантичного моделювання ППСПР охоплював методики трансформаційного, валентнісного й дистрибутивного

аналізу, а також методику безпосередніх складників. Зазначений метод передбачав такі кроки: встановлення особливостей генерування залежних компонентів у ППСПР; дослідження базових моделей ППСПР за типом зв'язку залежних компонентів і рівнями членування; з'ясування аранжування конституентів ППГК, а також їх (конституентів) сполучуваності. Функціональний аналіз залучено з метою встановлення особливостей поглиблення синтаксичної перспективи у ППСПР.

4. Комунікативно-прагматичний підхід до вивчення ППСПР в англомовній художній прозі включає методики інтент- та мовленнєвоактового аналізу, сукупність методів прагматичної інтерпретації, контекстуальний аналіз. Функційно-прагматичний аналіз уможливив розкриття іллокутивного потенціалу КлМА за участю ППСПР, а також установлення закономірностей між змістом прагматичних компонентів ППСПР та їх структурою й семантикою. Методику інтент-аналізу залучено для визначення актомовленнєвої реалізації ППСПР в англомовній художній прозі й з'ясування іллокутивних функцій складників ППГК як КлМА.

5. За допомогою процедури кількісних підрахунків здійснено кількісний аналіз типів МА за участю ППСПР в англомовній художній прозі, базових моделей їх АЧ і комунікативних типів, а також моделей ППСПР за типом зв'язку залежних компонентів і рівнями членування.

РОЗДІЛ 3
СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЛІПРЕДИКАТИВНОГО СКЛАДНОПІДРЯДНОГО РЕЧЕННЯ В АНГЛОМОВНІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ

До завдань цього розділу входить аналіз структурно-семантичної організації ППСПР в англомовній художній прозі: встановлення особливостей генерування залежних компонентів у ППГК; дослідження композиційних моделей ППСПР за типом зв'язку залежних компонентів й рівнями членування; вивчення семантичних і синкретичних відношень, що встановлюються в досліджуваній синтаксичній одиниці.

3.1. Поліпредикативні складнопідрядні речення за способом генерування залежних компонентів

Провідною синтаксичною науковою парадигмою сьогодні є ТГГ. Застосування її поняттєвого й термінологічного апарату уможливлює потрактування ППСПР в англійській мові як трьох (і більше) флективних фразових категорій, які вкладені одна в одну і є комплементами своїх вершин.

Генерування залежних компонентів у ППСПР відбувається за допомогою появи в ньому інших флективних фразових категорій, які знаходять синтаксичне вираження за кількістю аргументів та ад'юнктів у суб'єктно-предикатній структурі головного речення гіпотактичної конструкції. Вершина ППСПР – це фразова категорія IP, у яку «вкладені» два або більше безпосередніх складники (IP_1, IP_2, IP_n).

Застосування процедурного апарату Ікс-штрих теорії дає змогу продемонструвати специфіку генерування залежних компонентів у ППСПР й виокремити три основні моделі. Це конструкції з:

1) сентенційними актантами;

2) сентенційними сирконстантами;

3) сентенційними ад'юнктами.

Сетенційні актанти, сирконстанти й ад'юнкти приєднуються до головної частини ППСПР синдетичним або асиндетичним зв'язком, а їх максимальною проєкцією є найбільший з тих складників, властивості якого визначає вершина.

Розглянемо кожну з наведених вище моделей.

1. Поліпредикативні складнопідрядні речення з сентенційними актантами. «Одиниця, яка заповнює у реченні, котре містить лексему L (матричний предикат – *Т. П.*) активну синтаксичну валентність L і при цьому відповідає певній семантичній валентності (партиципанту) L, називається синтаксичним актантом <…>» [179, с. 166]. Поєднання матричного предиката з сентенційним актантом має результатом генерування об'єктно-з'ясувального залежного компонента. Він уводиться актантними сполучниками, якими здебільшого виступають відприслівникові сполучні слова (*if, whether, how, why* та ін.) та асемантичний сполучник *that*. Актантні сполучники характеризуються відношенням субкатегоріальної селекції з предикатом головної ПО (дієсловом або іменником).

Розглянемо структурну організацію наведеного нижче ППСПР:

She wondered if Bill would say he was sorry (Murdoch, S) (Рис. А.1.).

Аналізоване трикомпонентне СПР містить два сентенційних актанти. Це два об'єктно-з'ясувальних підрядних компонента, що знаходяться у відношеннях послідовного підпорядкування з головною ПО. Перший сентенційний актант уводиться сполучником *if*, що забезпечує появу вузла COMP у поверхневій структурі речення, тоді як інший – пов'язаний зі своїм антецедентом (дієсловом-присудком першого актанта) асиндетичним зв'язком.

Отже, сентенційний актант є результатом заповнення активної синтаксичної валентності дієслова-присудка або іменника-антецедента головної ПО. Він відповідає певній семантичній валентності опорного слова, а в структурно-семантичному відношенні утворює ППСПР з об'єктно-з'ясувальними підрядними.

2. Поліпредикативні складнопідрядні речення з сентенційними сирконстантами. Сирконстантом лексеми L є одиниця, яка заповнює активну синтаксичну валентність L, проте не відповідає її семантичній валентності [179, с. 166]. Виражена предикативним поєднанням, така одиниця отримала в ТГГ назву *сентенційного сирконстанта*. У випадку заповнення сирконстантної валентності дієслова-присудка або іменника-антецедента головної ПО сентенційним сирконстантом, утворюється СПР з адвербіальним(и) або/і атрибутивним(и) підрядним(и) відповідно.

За своєю внутрішньою структурою сентенційні сирконстанти, як фразові категорії, схожі з сентенційними актантами. Показниками основних відмінностей постають тут типи й функції сполучників, що їх уводять. Так, на відміну від асемантичних актантних сполучників, сирконстантний сполучник «<…> сам привносить значення певного семантичного предиката, валентностями якого є значення головного та підрядного речень» [там само, с. 190]. Наприклад, сполучник *because* відповідає семантичному предикату «P є результатом Q», де P і Q – семантичні предикати, що виражаються відповідно підрядною і головною ПО.

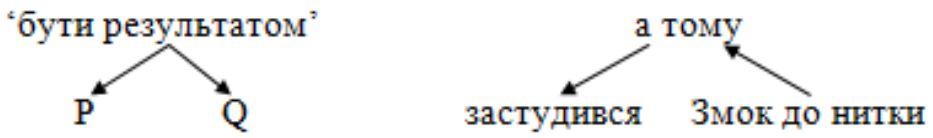

Рис. 3.1. Семантична структура сполучника because

Розглянемо синтаксичну структуру наведеного нижче ППСПР із двома сентенційними сирконстантами, поєднаними синдетичним зв’язком:

They passed another resident who grinned as he saw them <…> (Hailey, FD) (Рис. А.2.).

Це трикомпонентне СПР містить головну ПО й дві підрядних. Обидві підрядні частини конструкції – сентенційні сирконстанти; інтерпозитивна частина – підрядне атрибутивне речення, постпозитивна – адвербіальне підрядне часу. Вузол головного речення NP *another resident* (який, у свою

чергу, є комплементом предиката *passed*) – антецедент, синтаксична валентність якого заповнюється двома сирконстантами й отримує у такий спосіб дві проєкції (CP_1 і CP_2). Атрибутивний сентенційний сирконстант вкладений у фразову категорію NP і не містить зовнішнього аргумента (специфікатора (Spec)), а тому вузол IP_1 відсутній у поверхневій структурі речення. Інший сентенційний сирконстант вкладений у дієслівну фразову категорію VP – безпосередній складник атрибутивного сирконстанта й першу проєкцію CP_1 – містить вузол Spec, зовнішній аргумент предиката постпозитивної ПО – дієслова *saw*.

Звідси, можна зробити висновок про те, що в ППСПР, побудованому за моделлю $MC – SC_{ATTR} – SC_{ADV}$ (де MC – головна ПО, SC_{ATTR} – атрибутивний, а SC_{ADV} – адвербіальний сентенційний сирконстанти), обидва сирконстанти є проєкціями зовнішнього аргумента предиката головної ПО – вузла NP, а вузол IP_1 наявний тільки у глибинній структурі речення.

Залежна ПО може також бути лінійно вкладена всередину головної, наприклад:

Had he chosen it because this was what he really wanted <…>? (Hailey, FD).

Таке розміщення двох складників називається *гніздуванням* [179, с. 259] та є характерним для ППСПР із сентенційним сирконстантом (Рис. А.3.).

Наведений вище приклад – це трикомпонентне питальне речення з двома сентенційними сирконстантами: адвербіальним і предикативним підрядними. Предикативний залежний компонент заповнює синтаксичну валентність дієслова-зв’язки *to be*. Особливість такого сирконстанта CP в тому, що він є комплементом фразової категорії I' (першою її проєкцією), а не VP або NP (як у випадку з адвербіальною та атрибутивною ПО відповідно). Порівняймо з монопредикативним реченням, у якому фразова категорія NP виконує функцію іменної частини складеного іменного присудка (предикатива): [$_{SPEC}$ *This* [$_{IP}$ *was* [$_{NP}$ *his wish*]]].

Як показує аналіз корпусу дослдіження, ППСПР – це багатомірна конструкція, якій притаманні різні конфігурації поєднання конституентів.

Сентенційні актанти у ППСПР можуть поєднуватися із сентенційними сирконстантами.

Наступне трикомпонентне СПР містить сентенційний актант (інтерпозитивну об’єктно-з’ясувальну ПО) і сентенційний сирконстант (препозитивну адвербіальну ПО). Оскільки головна ПО розташована у постпозиції, отримуємо синтаксичне дерево з лівобічними аргументами IP_1 та IP_2, які відповідають двом вкладеним у головне речення рекурсивним категоріям (підрядковий індекс позначає поступовість вкладення ПО) (Рис. А.4.):

When the liquor went, the party would go, she reckoned (Spark, PI).

Іншим прикладом використання в одній ППГК сентенційних актанта і сирконстанта може слугувати такий:

«I am sure the morning I have had, with that dining-room downstairs, one mass of babies, no one in their senses would believe» (Dickens, DS).

Наведена вище конструкція є трикомпонентним СПР з інверсивним розташуванням фразових категорій IP_1 та IP_2, що на структурно-семантичному рівні виявляється у препозиції атрибутивної ПО (разом із термінальною категорію NP (*the morning*)) у відношенні до предиката об’єктно-з’ясувального залежного компонента, комплементом якого вона виступає (Рис. А.5.).

Отже, сентенційний сирконстант, як безпосередній складник ППСПР, – це фразова категорія, яка є результатом заповнення сирконстантної валентності дієслова-присудка або іменника-антецедента головної ПО. У структурно-семантичному відношенні сентенційні сирконстанти утворюють ППСПР з адвербіальним(и) та/або атрибутивним(и) підрядними.

3. Поліпредикативні складнопідрядні речення із сентенційними ад’юнктами. Як було продемонстровано вище, сентенційні сирконстанти – це проєкції комплемента дієслова-присудка або іменника-антецедента головної ПО. Залежні ПО у межах ППСПР можуть бути комплементами вкладених одна в одну фразових категорій CP ще одного комплемента предиката. У такому випадку останній виконує функцію однорідного додатка.

Розглянемо наведене нижче речення:

He remembers picnics, a woman who kissed parts of his body that now are burned <…> (Faulkner, LA) (Рис. А.6.).

У цій трикомпонентній ППК іменник *woman* виступає ад'юнктом присудка головної ПО – дієслова *remembers*. У термінах ТГГ ад'юнкти – це факультативні елементи, які здебільшого виконують синтаксичну функцію обставин чи означень і не є аргументами. Важлива особливість ад'юнктів у тому, що вони не підвищують рівень проєкції вершини, до якої приєднуються. У наведеному вище реченні ад'юнкт *woman* утворює разом із дієслівною групою один рівень проєкції VP. VP як рівень приєднання ад'юнктів – рекурсивний (він повторюється стільки разів, скільки ад'юнктів має дієслівна група).

Отже, в аналізованому реченні фразові категорії CP вкладаються одна в одну на другому і третьому рівнях генерування. Перший сентенційний сирконстант заміщує синтаксичну валентність антецедента *woman* і виступає в такий спосіб його комплементом, тоді як інший – це комплемент вузла NP першого сирконстанта. Отже, маємо змогу стверджувати, що у ППСПР, побудованому за моделлю $MC - SC_{ATTR} - SC_{ATTR}$, підрядні частини в якому приєднуються до опорного слова синдетичним зв'язком і перебувають у відношеннях послідовного підпорядкування, фразова категорія CP_2 вкладена у категорію CP_1, а вузол NP головного речення отримує щонайменше (відповідно до кількості таких однорідних супідрядних ПО) дві проєкції.

Розглянемо інший приклад ППСПР з ад'юнктом:

I thought it very funny that he should say that, he who hadn't stepped into a temple with a serious intent since I had had the faculty of memory (Martel, LP).

У цьому реченні ад'юнкт приєднується до вузла NP першого залежного компонента, не утворюючи окремого рівня проєкції (Рис. А.7.).

Як бачимо, ад'юнкт може приєднуватися не тільки до фразової категорії VP всередині головного речення, а й до цілої фразової категорії IP. Так, у наведеному нижче ППСПР ад'юнкт приєднується до препозитивного

сентенційного сирконстанта. Вжитий у його ініціальній позиції, такий ад'юнкт призводить до інверсії вузла *I* у головній ПО (Рис. А.8.), як-от у реченні:

Only when he had asked the question did it occur to him how much depended on the answer (Hailey, FD).

Побудоване за моделлю $SC_{ADV} – MC – SA_{OBJ}$, аналізоване речення містить вузол VP головної ПО і має дві проєкції – проєкції комплементайзерів CP_1 і CP_2. Особливістю цієї моделі є інверсивний порядок вкладення фразових категорій: першим вкладається об'єктно-з'ясувальний сентенційний актант SA_{OBJ}, який займає постпозицію щодо головного речення; другим – препозитивний адвербіальний сентенційний сирконстант SC_{ADV}. Вузол Adj, який є ад'юнктом до цілої категорії CP_2, не підвищує рівень проєкції CP_2.

Ад'юнкт реалізується у СПР не тільки окремою лексемою, а й залежною ПО, тобто цілою фразовою категорією IP, як, наприклад, у реченні:

She even saw how he was dressed; how he walked down one street and turned the corner of another <…> (Chopin, A) (Рис. А.9.).

Наведене вище ППСПР – це трикомпонентна конструкція з двома сентенційними актантами – синдетичними об'єктно-з'ясувальними однорідними супідрядними. Дієслово-предикат *see* є двовалентною лексичною одиницею. Така одиниця – вершина фразової категорії VP, активна синтаксична валентність якої заповнюється сентенційним актантом. Поява ж однорідного супідрядного (другого сентенційного актанта) є необов'язковою. Такий актант є сентенційним ад'юнктом – фразовою категорією CP, яка, як і будь-який ад'юнкт, не підвищує рівень проєкції своєї вершини (VP).

Отже, ад'юнкт – це фразова категорія, яка не є актантом своєї вершини. Сентенційний ад'юнкт може приєднуватися до фразової категорії VP всередині головного речення або до цілої фразової категорії IP. На відміну від комплемента, ад'юнкт не змінює синтаксичні властивості вершини, до якої приєднується, а тому рівень приєднання ад'юнктів – рекурсивний.

Здійснений вище аналіз дає змогу дійти висновку про те, що ППСПР – це флективна фразова категорія, яка містить два або більше безпосередні

складники, котрі знаходять синтаксичне вираження за кількістю аргументів та ад'юнктів у суб'єктно-предикатній структурі головного речення гіпотактичної конструкції. Активна синтаксична валентність опорного слова головного речення заповнюється сентенційним актантом, який також відповідає його семантичній валентності. Генерування сентенційного сирконстанта у ППСПР зумовлюється заповненням тільки синтаксичної валентності предиката. На відміну від сентенційних актанта і сирконстанта, сентенційний ад'юнкт не є аргументом предиката.

3.2. Поліпредикативні складнопідрядні речення за типом зв'язку залежних компонентів

Аналіз особливостей генерування залежних компонентів у ППСПР показав, що гіпотактична конструкція – це не випадкове поєднання компонентів, а структурно перероблена єдність. Диференційні ознаки ППСПР дають змогу кваліфікувати ці синтаксичні одиниці як конструкції більш високого рівня, ніж елементарне складне речення.

У сучасних синтаксичних студіях ППСПР розглядаються як конструкції, у яких по-різному поєднуються два-три різновиди підрядності: однорідної, неоднорідної і послідовної. Розглянемо такі конструкції докладніше.

1. Поліпредикативні складнопідрядні речення з супідрядністю. До ППСПР з супідрядністю зараховуємо конструкції, які містять дві та більше однорідні (1) або неоднорідні (2) залежні ПО. Завдання таких ПО полягає в поясненні, доповненні чи поширенні змісту цілого головного речення або його компонента:

1) *He felt only that he was welcome and that this was home* (Bach, JLS);

2) *The voice came to him as it had in the first day that he had met Jonathan Livingston Seagull* (Bach, JLS).

Базові моделі з супідрядністю ПО – це поширені в художньому мовленні трикомпонентні гіпотактичні конструкції, які використовуються, насамперед, для «розгорнутої» портретизації персонажа чи деталізованого опису:

For a long time Jonathan forgot about the world that he had come from, that place where the Flock lived with its eyes tightly shut to the joy of flight, using its wings as means to the end of finding and fighting for food (Bach, JLS).

Головне речення може використовуватися у пре- (1), пост- (2) чи інтерпозиції (3) у відношенні до блоку супідрядних, або ж бути роз'єднаним підрядним компонентом (4):

1) *None of them knew then where Christmas lived and what he was actually doing behind the veil, the screen, of his negro's job at the mill* (Faulkner, LA);

2) *As I sat waiting for the hour when Ambrosch and Antonia would return from the fields, I watched Mrs. Shimerda at her work* (Cather, MA);

3) *As I leave the city limits behind, I begin to feel foolish and embarrassed as I replay the interview in my mind* (James, FSG);

4) *Two of the other medical centres in which he had been offered employment had names that were internationally renowned* (Hailey, FD).

У наведеному нижче шестикомпонентному СПР головна ПО роз'єднана блоком однорідних супідрядних. Останній містить три ПО, у відношенні НС до яких вжитий ще один, двокомпонентний, блок однорідних супідрядних:

Meanwhile the third man, who has been baling out the boat, and who has spilled the water down his sleeve, and has been cursing away to himself steadily for the last ten minutes, wants to know what the thundering blazes you're playing at, and why the blarmed tent isn't up yet (Jerome, TMB).

Збільшення кількості ПО в конструкціях із супідрядністю має результатом зростання кількості модифікацій у ППСПР.

2. Поліпредикативні складнопідрядні речення з подвійною супідрядністю. До ППСПР з ПС зараховуємо конструкції, у яких поєднано два типи супідрядності – однорідну й неоднорідну. Домінуючою у таких реченнях є НС, оскільки саме вона забезпечує «розгортання» ППК.

У ППСПР цієї моделі виокремлюємо три типи підпорядкування залежних компонентів:

1) приодночленне;

2) різночленне;

3) комбіноване.

Приодночленне підпорядкування залежних компонентів полягає в тому, що вони позначають один і той самий член головної ПО (1), тоді як у випадку з різночленним підпорядкуванням, залежні компоненти поширюють, доповнюють або пояснюють різні члени головного речення ППГК (2):

1) *As they grew larger he saw that one of them was a very handsome young woman and that the other was his son* (Murdoch, UR);

2) *Filled with her words, like a child who drops off satisfied, he said, at last, looking at her with humble gratitude, restored, renewed, that he would take a turn; he would watch the children playing cricket* (Woolf, L).

Пояснюючи різні члени будь-якого з однорідних супідрядних, такі, різночленні, залежні компоненти виступають підрядними II ступеня. Так, у п'ятикомпонентному СПР *There had followed days of drunken beauty when they had wandered about half fainting hand in hand, and he had shown her things she had never seen and given her things she had never had, and watched the tall structure of her demonic self-assurance shiver and bow to the ground before him* (Murdoch, UR) другий однорідний супідрядний компонент підпорядковує два неоднорідних супідрядних, які виокремлюються на II ступені підпорядкування.

У ППСПР із комбінованим (приодночленним і одночленним) підпорядкуванням ПО зауважуємо наявність атрибутивних і адвербіальних підрядних:

The same mail which brought to Edna his letter of disapproval carried instructions – the most minute instructions – to a well-known architect concerning the remodeling of his home, changes which he had long contemplated, and which he desired carried forward during his temporary absence (Chopin, A).

Базова модель ППСПР з ПС містить чотири компоненти. Аналіз корпусу дослідження дає змогу стверджувати, що збільшення кількості залежних компонентів має результатом урізноманітнення структури ППСПР.

У *чотирикомпонентних* конструкціях однорідні супідрядні поєднуються зв'язком НС з іншим залежним компонентом. Чотирикомпонентні СПР з ПС укладаються в наступні структурні схеми:

1) головне речення приєднує препозитивний підрядний компонент, поєднаний з постпозитивним блоком однорідних супідрядних зв'язком НС (а) або навпаки (препозитивний блок однорідних супідрядних поєднаний зв'язком НС із залежною ПО, що знаходиться у постпозиції до головної) (б):

а) *When you are old enough, you know, you will share my money, and we shall use it together* (Dickens, DS);

б) *When dinner was done, and the cloth was cleared away (the entertainment had been brought from a neighbouring eating-house), he lighted a candle, and went down below into a little cellar, while his nephew, standing on the mouldy staircase, dutifully held the light* (Dickens, DS);

2) один підрядний компонент роз'єднує головне речення, у постпозиції до якого використовується блок однорідних супідрядних:

Major Bagstock, after long and frequent observation of Paul, across Princess's Place, through his double-barrelled opera-glass; and after receiving many minute reports, daily, weekly, and monthly, on that subject, from the native who kept himself in constant communication with Miss Tox's maid for that purpose; came to the conclusion that Dombey, Sir, was a man to be known, and that J. B. was the boy to make his acquaintance (Dickens, DS);

3) однорідні супідрядні роз'єднують головне речення, у постпозиції до якого використовується інший, неоднорідний супідрядний, компонент:

What a mighty pleasant virtue toleration should be when we are right, to be so very pleasant when we are wrong, and quite unable to demonstrate how we come to be invested with the privilege of exercising it! (Dickens, DS)

4) поєднані зв’язком НС блок однорідних супідрядних і компонент послідовного підпорядкування роз’єднують головну ПО:

Mr Brogley, who was averse to being any constraint upon the party, and who had an ingenious cast of mind, went, softly whistling, among the stock; rattling weather-glasses, shaking compasses as if they were physic, catching up keys with loadstones, looking through telescopes, endeavouring to make himself acquainted with the use of the globes, setting parallel rulers astride on to his nose, and amusing himself with other philosophical transactions (Dickens, DS);

5) головна ПО приєднує трикомпонентний блок, що містить два однорідних супідрядних і компонент, який їх підпорядковує; останній поєднується з блоком зв’язком НС:

So, when this lady died, wherever they took her, or wherever they put her, she went to GOD! (Dickens, DS)

Дещо складнішу будову мають конструкції з *п’ятьма* ПО. Виокремлюємо такі модифікації поєднання компонентів у них:

1) головна ПО приєднує два блоки однорідних супідрядних, що перебувають у відношеннях НС:

Yet also it must be remembered that the theatre is a profession and many perfectly «typical» actors are middle-aged men who are regularly supplied with work and who live faithfully with wives and families in suburbs (Murdoch, SS);

2) головна ПО приєднує одне підрядне у препозиції, яке перебуває у відношеннях НС з трикомпонентним блоком однорідних супідрядних у постпозиції:

When he was scared or unable to sleep it was the ayah who recognized his lack, who would ease him into sleep with her hand on his small thin back, this intimate stranger from South India who lived with them, helped run a household, cooked and served them meals, brought up her own children within the shell of the household, having comforted his older brother too in earlier years, probably knowing the character of all of the children <…> (Ondaatje, EP);

3) головна ПО приєднує препозитивний підрядний компонент, який поєднаний із постпозитивним блоком, компоненти якого перебувають у відношеннях ПС, зв'язком НС:

But as this was not feasible, he merely wondered, in his haughty-manner, now and then, what Nature meant by it; and comforted himself with the reflection that there was another milestone passed upon the road, and that the great end of the journey lay so much the nearer (Dickens, DS);

4) головна ПО приєднує трикомпонентний блок однорідних супідрядних у препозиції й одне підрядне в постпозиції:

But as nothing occurred to give this idea <…> any touch of confirmation, and as time was slipping by, and he had none to lose, he felt that he must act, without hesitating any longer (Dickens, DS);

5) головна ПО приєднує препозитивний трикомпонентний блок, частини якого пов'язані відношенням НС, і постпозитивний неоднорідний супідрядний компонент:

When dinner was done, and the cloth was cleared away (the entertainment had been brought from a neighbouring eating-house), he lighted a candle, and went down below into a little cellar, while his nephew, standing on the mouldy staircase, dutifully held the light (Dickens, DS);

6) головну ПО роз'єднує підрядний компонент, а в постпозиції до неї використовується блок однорідних супідрядних:

All the papers we received with the cub clearly stated that its name was Richard Parker, that the hunter's first name was Thirsty and that his family name was None Given (Martel, LP);

7) головну ПО роз'єднує блок з трьох однорідних супідрядних, а в постпозиції до неї використовується компонент послідовного підпорядкування, який перебуває з блоком у відношеннях НС:

Considering that animals dispense with clothes, footwear, linen, furniture, kitchenware, toiletries; that nationality means nothing to them; that they care not a jot for passports, money, employment prospects, schools, cost of housing, healthcare

facilities – considering, in short, their lightness of being, it's amazing how hard it is to move them (Ondaatje, LP).

Меншою уживаністю в англомовній художній прозі визначаються конструкції з шістьма-вісьмома компонентами, у яких блоки однорідних супідрядних перебувають у відношеннях НС. Так, у наведеному нижче ППСПР блок з трьох однорідних супідрядних роз'єднує головну ПО, у постпозиції до якої уживається інший блок однорідних супідрядних. Останній містить два компоненти й перебуває з препозитивним блоком у відношеннях НС:

Meanwhile the third man, who has been baling out the boat, and who has spilled the water down his sleeve, and has been cursing away to himself steadily for the last ten minutes, wants to know what the thundering blazes you're playing at, and why the blarmed tent isn't up yet (Jerome, TMB).

У ППСПР з п'ятьма й більшою кількістю компонентів автори як правило вдаються до лексичних повторів з метою нанизування однорідних супідрядних, що у свою чергу увиразнює зображуваний об'єкт (персонажа, його стан, дію, подію чи ситуацію).

Звернення уваги читача до окремих деталей відбувається також завдяки використанню автором зворотів з неособовими формами дієслова. Так, у наведеному нижче ППСПР, в якому позиційно останнє неоднорідне супідрядне атрибутивного характеру поширює зміст компонента залишкової частини головного речення, використаної в постпозиції до блоку однорідних супідрядних, автор поєднує лексичний повтор (дієслова *saw*) з дієприслівниковим зворотом:

She even <u>saw</u> how he was dressed; how he walked down one street, and turned the corner of another; <u>saw him bending</u> over his desk, talking to people who entered the office, going to his lunch, and perhaps watching for her on the street (Chopin, A).

Важчими для сприйняття читача є ППГК, у яких блок з ПС (тобто, однорідні супідрядні компоненти й інший, неоднорідний у відношенні до них, залежний компонент) роз'єднують головну ПО:

They talk, the slight singsong of his voice within the canvas smell of their tent, which has been his all through the Italian campaign, which he reaches up to touch with his slight fingers as if it too belonged to his body, a khaki wing he folds over himself during the night (Ondaatje, EP).

Натомість, легшими для сприйняття є ППСПР, у яких однорідні супідрядні компоненти піддаються парцеляції:

Young as she was, and possessing in any eyes but his (and perhaps in his too) even more than the usual amount of childish simplicity and confidence, he almost felt as if she watched and distrusted him. As if she held the clue to something secret in his breast, of the nature of which he was hardly informed himself. As if she had an innate knowledge of one jarring and discordant string within him, and her very breath could sound it (Dickens, DS).

У англомовній художній прозі в ролі однорідних супідрядних у ППСПР найчастіше виступають атрибутивні й об’єктно-з’ясувальні залежні компоненти, рідше – адвербіальні підрядні часу, умови або причини. Тоді як перші використовуються здебільшого в інтер- та постпозиції до головної ПО, для інших характерне препозитивне розташування:

«<…> When you are old enough, you know, you will share my money, and we shall use it together» (Dickens, DS); *<…> but as there were no spectators, and the whole scene presented the most melancholy appearance Henchard gave orders that the proceedings were to be suspended, and the entertainment closed, the food to be distributed among the poor people of the tow* (Hardy, MC).

3. Поліпредикативні складнопідрядні речення з неоднорідною супідрядністю та послідовною підрядністю. У ППСПР з НС та ПП домінує зв’язок НС, а допоміжним виступає послідовне підпорядкування. Кількість ПО у таких конструкціях – від чотирьох до восьми.

У *чотирикомпонентних* СПР головна ПО зв’язком НС приєднує:

1) трикомпонентний блок із ПП:

I mean if he was going to attack me, he’d surely do it at some time when he had a reason to be angry (Fowles, C);

2) трикомпонентний блок із НС (остання простежується тут на I та II ступенях):

We walk four blocks before we reach the Portland Coffee House, where Grey releases me to hold the door open so I can step inside (James, FSG);

3) трикомпонентний блок із двома неоднорідними супідрядними й компонентом послідовного підпорядкування:

My cousin Mabel once told me (when we were kids, in a quarrel) she was a woman of the streets who went off with a foreigner (Fowles, C);

4) одне підрядне неоднорідне у препозиції і двокомпонентний блок із компонентами послідовного підпорядкування у постпозиції:

As we went out through the kitchen door, I dropped my talcum powder and things and stood to one side, towards the window-sill, as if I was looking to see where they'd gone (Fowles, C).

П'ятикомпонентні конструкції укладаються в такі структурні схеми:

1) головне речення приєднує одне підрядне і трикомпонентний блок із НС:

Personally I think it was rash of Mr. Strickland, in refuting the account which had gained belief of a certain «unpleasantness» between his father and mother, to state that Charles Strickland in a letter written from Paris had described her as «an excellent woman,» since Dr. Weitbrecht-Rotholz was able to print the letter in facsimile <…> (Maugham, MS);

2) головне речення приєднує два підрядних компоненти (один у пре-, інший – у постпозиції), котрі поєднуються зв'язком НС, і двокомпонентний блок із ПП:

Not long after Mary came back from the asylum, I heard a young Dane, who was helping us to thresh, tell Jake and Otto that Lingard's oldest girl had put Ole Benson out of his head, until he had no more sense than his crazy wife (Cather, MA);

3) головне речення приєднує блок із НС та два компоненти послідовного підпорядкування (у таких конструкціях головна ПО здебільшого роз'єднана підрядними):

He pictured to himself the long evenings he would spend with Sally in the cosy sitting-room, the blinds undrawn so that they could watch the sea; he with his books, while she bent over her work, and the shaded lamp made her sweet face more fair (Maugham, HB);

4) головне речення приєднує два блоки однорідних супідрядних, які перебувають у відношеннях НС:

Yet also it must be remembered that the theatre is a profession and many perfectly «typical» actors are middle-aged men who are regularly supplied with work and who live faithfully with wives and families in suburbs (Murdoch, SS).

4. Поліпредикативні складнопідрядні речення з послідовною підрядністю та неоднорідною супідрядністю. У ППСПР з ПП та НС основною є ПП, а другорядною – НС. Базові моделі таких ППГК налічують чотири–шість ПО.

Чотирикомпонентні речення побудовані здебільшого за такою структурною схемою: від одного підрядного компонента (I ступеня) залежить блок з двох неоднорідних супідрядних (II ступінь). Наприклад, *I mean if he was going to attack me, he'd surely do it at some time when he had a reason to be angry* (Fowles, C).

Менш поширеними серед чотирикомпонентних конструкцій з ПП і НС є структури, в яких вжите після головного речення (або його частини) підрядне II ступеня роз'єднує підрядне I ступеня, а в постпозиції до них розміщене ще одне підрядне II ступеня:

Tamar, who, it was said, only survived because Violet could not afford an abortion, was the result of an affair with a passing Scandinavian <…> (Murdoch, BB).

П'ятикомпонентні речення укладаються в такі структурні схеми:

1) головне речення приєднує два компоненти послідовного підпорядкування (I і II ступені), від яких залежить блок з двох неоднорідних супідрядних (III ступінь):

I just knew that if I stayed in it any longer I would begin to wilt spiritually, would lose something which had travelled with me patiently so far, but might go

away if I did not attend to it at last: something not belonging to the preoccupations of my work, but preciously separate from it (Murdoch, SS);

2) до роз'єднаного головного речення приєднуються (на усіх трьох ступенях) неоднорідні супідрядні й компоненти послідовного підпорядкування:

Greatly moved by what he heard, and catching Susan's earnestness immediately, Walter, now that he understood the nature of her errand, dashed into it with such ardour that the coachman had enough to do to follow closely as he ran before, inquiring here and there and everywhere, the way to Staggs's Gardens (Dickens, DS);

3) вжитий у постпозиції до головного речення підрядний компонент I ступеня є роз'єднаним: одна його частина підпорядковує блок неоднорідних супідрядних, а інша, залишкова, – компонент послідовного підпорядкування:

It may seem odd that one who has been described in the popular press as a «tyrant», a «tartar», and (if I recall) a «power-crazed monster» should feel that he has not hitherto done so! (Murdoch, SS)

Якщо в чотири- і п'ятикомпонентних моделях виокремлюються здебільшого тільки підрядні I і II ступенів, то серед ППСПР з шістьма й більшою кількістю компонентів натрапляємо на конструкції, в яких однорідні супідрядні виступають підрядними III ступеня. Так, у наведеному нижче ППСПР блок однорідних супідрядних пояснює лексему *him* (*this man*) позиційно другого компонента послідовного підпорядкування (підрядного II ступеня), а, отже, такі залежні компоненти виокремлюються на III ступені підпорядкування:

She is always made to feel that she is the one who has found him, this man who knows darkness, who when drunk used to claim he was brought up by a family of owls (Ondaatje, EP).

Для ППСПР, які містять більшу кількість ПО, характерне збільшення кількості моделей – варіантів розташування конституентів. До шести однорідних супідрядних може підпорядковувати підрядне I ступеня, II – до чотирьох, а підрядне III ступеня – два, рідше три однорідних супідрядних

компонента. Розширення ряду однорідних супідрядних або залежних ПО, побудованих за принципом ПП, призводить до збільшення обсягу ППГК:

(She would not tell her father why she wanted to walk in instead of riding. He thought that it was because of the smooth streets, the sidewalks.) *But it was because she believed that the people who saw her and whom she passed on foot would believe that she lived in the town too* (Faulkner, LA).

5. Поліпредикативні складнопідрядні речення з однорідною супідрядністю та послідовною підрядністю. У *чотирикомпонентних* СПР з ОС і ПП головне речення (у пре- (а) або постпозиції (б)) приєднує два підрядних компоненти (I ступінь), від одного з яких залежить ще одне підрядне (II ступінь):

а) *She delivered it for the behoof of Mr Chick, who was a stout bald gentleman, with a very large face, and his hands continually in his pockets, and who had a tendency in his nature to whistle and hum tunes, which, sensible of the indecorum of such sounds in a house of grief, he was at some pains to repress at present* (Dickens, DS);

б) *So that Paul's infancy and childhood pass away well, and I see him becoming qualified without waste of time for the career on which he is destined to enter, I am satisfied* (Dickens, DS).

П'ятикомпонентні речення будуються за такими схемами:

1) головна частина конструкції зв'язком ОС приєднує блок із двох залежних компонентів на I ступені; II ступінь уможливлює виокремлення ще одного блоку однорідних супідрядних, який знаходиться у відношеннях ПП до першого блоку:

«When a child first catches adults out – when it first walks into his grave little head that adults do not always have divine intelligence, that their judgments are not always wise, their thinking true, their sentences just – his world falls into panic desolation» (Steinbeck, EE);

2) головна ПО роз’єднана: три однорідних супідрядних приєднуються до різних її компонентів на І ступені; ІІ ступінь містить компонент послідовного підпорядкування:

The child, in her grief and neglect, was so gentle, so quiet, and uncomplaining; was possessed of so much affection that no one seemed to care to have, and so much sorrowful intelligence that no one seemed to mind or think about the wounding of, that Polly's heart was sore when she was left alone again (Dickens, DS);

3) головна ПО зв’язком ОС приєднує блок із двох супідрядних компонентів (І ступінь), у постпозиції до яких розташовані два компоненти послідовного підпорядкування (ІІ і ІІІ ступені відповідно):

He stands, sober, contained, with that air compassionate still, but decisive without being assured, confident without being assertive: that air of a man about to do something which someone dear to him will not understand and approve, yet which he himself knows to be right just as he knows that the friend will never see it so (Faulkner, LA);

4) головна ПО приєднує блок, що складається з двох однорідних супірядних (І ступінь), перше з яких підпорядковує дві ланки послідовного підпорядкування (ІІ і ІІІ ступені) (а); або блок, який містить три однорідн супідрядних (І ступінь), від першого з яких залежить ще одне підрядне (ІІ ступінь) (б):

а) *She had a way of looking slightly obliquely at me, as if she knew something I did not – not anything to do with the role she was playing, but about life in general; as if she too had been taking lessons from the stone head* (Fowles, M);

б) *He is like a man who knows where he is and where he wants to go and how much time to the exact minute he has to get there in* (Faulkner, LA);

5) головна ПО приєднує блок однорідних супідрядних (І ступінь), від кожного з яких залежить компонент послідовного підпорядкування (ІІ ступінь):

There was a dull pang of regret because it was not the kiss of love which had inflamed her, because it was not love that had held this cup of life to her lips (Chopin, A);

6) один із блоку однорідних супідрядних компонентів (I ступінь) є головним у відношенні до наступної пари супідрядних (здебільшого другий) (II ступінь):

Yet also it must be remembered that the theatre is a profession and many perfectly «typical» actors are middle-aged men who are regularly supplied with work and who live faithfully with wives and families in suburbs (Murdoch, SS);

7) трикомпонентний блок однорідних супідрядних (I ступінь) приєднує компонент послідовного підпорядкування (II ступінь):

Then I said, I don't expect you to understand me, I don't expect you to love me like most people, I just want you to try and understand me as much as you can (Fowles, C).

Збільшення кількості ПО призводить до ускладнення модифікації моделі. Так, *шестикомпонентні* моделі ППСПР з ОС і ПП будуються за такими схемами:

1) головна ПО приєднує блок з трьох однорідних супідрядних компонентів (I ступінь), два з яких поширюються компонентами послідовного підпорядкування (II ступінь):

But he knew that she would merely want to help him conceal it; that she would want him to sin in order that she could help him hide it; that she would at last make such a todo of meaningful whispers and signals that McEachern would have to suspect something despite himself (Faulkner, LA);

2) головна ПО приєднує блок з чотирьох однорідних супідрядних (I ступінь), одне з яких підпорядковує компонент послідовного підпорядкування (II ступінь):

Then he said how Christmas got right still in the dark, and how he laid there laughing, telling Christmas how he wasn't such a slick one after all and joking

Christmas about gray hair and about how if Christmas wanted him to, he would take it week about with him paying the house rent (Faulkner, LA);

3) головна ПО приєднує два блоки однорідних супідрядних, з яких другий знаходиться у відношеннях послідовного підпорядкування (ІІ ступінь):

<...> she thought that she saw Mr Dombey's colour changed; that the expression of his face quite altered; that he turned, hurriedly, as if to gainsay what he had said, or she had said, or both, and was only deterred by very shame (Dickens, DS).

Третьоступеневі підрядні серед конструкцій аналізованої моделі уживаються рідше. Для ППСПР, котрі містять п’ять і більше компонентів, характерна парцеляція. Остання реалізується винесенням другого супідрядного (разом із компонентом послідовного підпорядкування) за межі біпредикативного СПР. Наприклад, *There were some tribes who held up their open palm against the beginnings of wind. Who believed that if this was done at the right moment they could deflect a storm into an adjacent sphere of the desert, towards another, less loved tribe* (Ondaatje, EP).

6. Поліпредикативні складнопідрядні речення з послідовною підрядністю та однорідною супідрядністю. Провідним зв’язком у ППСПР з ПП і ОС є ПП. Найбільш поширеною структурною схемою для базової, *чотирикомпонентної*, моделі СПР з ПП і ОС є така: підрядне І ступеня (послідовне підпорядкування) приєднує два компоненти, поєднані зв’язком ОС (ІІ ступінь):

This man alone knows where Bunch goes each Saturday evening when the imaginary whistle blows (or when Bunch’s huge silver watch says that it has blown) (Faulkner, LA).

У *п’яти-* і *шестикомпонентних* конструкціях з головною ПО у пре- (а) або постпозиції (б) І і ІІ ступені представлені компонентами послідовного підпорядкування, тоді як ІІІ ступінь будується на основі ОС:

а) *There was something in her attitude, in her whole appearance when she leaned her head against the high-backed chair and spread her arms, which suggested the real woman, the one who rules, who looks on, who stands alone* (Chopin, A);

б) *Look, if there are enough of us who believe the bomb is wicked and that a decent nation could never think of having it, whatever the circumstances, then the government would have to do something* (Fowles, C).

Кількість модифікацій розташування компонентів у моделі з ПП й ОС зростає у випадку збільшення кількості ПО. Як показує аналіз корпусу дослідження, підрядне І ступеня може підпорядковувати до шести однорідних супідрядних, ІІ – до чотирьох, а підрядне ІІІ ступеня – дві, рідше три однорідних ПО.

Збільшення обсягу ППГК відбувається, насамперед, завдяки розгалуженню низки однорідних супідрядних або залежних ПО, побудованих за принципом послідовного підпорядкування:

I thought how happy I was, feelings I had those weeks I never had before and I wouldn't ever have again. (Fowles, C); *But it was because she believed that the people who saw her and whom she passed on foot would believe that she lived in the town too* (Faulkner, LA).

Наведене нижче дев'ятикомпонентне СПР є гіпотактичною конструкцією, у якій почергово змінюються ПП й ОС:

The world by all means should have shared it, could Mr Bankes have said why that woman pleased him so; why the sight of her reading a fairy tale to her boy had upon him precisely the same effect as the solution of a scientific problem, so that he rested in contemplation of it, and felt, as he felt when he had proved something absolute about the digestive system of plants, that barbarity was tamed, the reign of chaos subdued (Woolf, L).

Аналізоване ППСПР можна представити за допомогою такого схемного запису: головна ПО + ПП + ОС + ПП + ОС.

7. Поліпредикативні складнопідрядні речення з послідовною підрядністю та подвійною супідрядністю. ППСПР з ПП і ПС реалізуються у таких варіантах:

1) ОС + ПП + НС (п'яти- – дев'ятикомпонентні конструкції):

We went over to Magna Charta Island, and had a look at the stone which stands in the cottage there and on which the great Charter is said to have been signed; though, as to whether it really was signed there, or, as some say, on the other bank at «Runningmede,» I decline to commit myself (Jerome, TMB);

2) НС + ПП + ОС (п’яти- – восьмикомпонентні конструкції):

That was what she minded, coming as it did on top of her discontent with her husband; the sense she had now when Mr Carmichael shuffled past, just nodding to her question, with a book beneath his arm, in his yellow slippers, that she was suspected; and that all this desire of hers to give, to help, was vanity (Woolf, L);

3) ПП + ОС + НС (п’яти- – дев’ятикомпонентні конструкції):

But as this was not feasible, he merely wondered, in his haughty-manner, now and then, what Nature meant by it; and comforted himself with the reflection that there was another milestone passed upon the road, and that the great end of the journey lay so much the nearer (Dickens, DS);

4) ПП + НС + ОС (п’яти- – десятикомпонентні конструкції):

Until she said in front of the Rembrandt, don’t you think he got the teeniest bit bored halfway through – I mean I never feel I feel what I ought to feel (Fowles, C);

5) ОС + НС + ПП (п’яти- – десятикомпонентні конструкції):

For one who was unaccustomed to organise anything, and who was constitutionally haphazard, she was astonished at what had in fact come about so far by her own effort, so that it had been possible for her to take on the flat, have it cleaned and painted, decide on the essential minimum furniture necessary for her to move in with her husband and baby, and to make do, picnic-fashion in one room, till the household itself was assembled (Spark, PI);

6) ПП + ОС + ПП (шести- – одинадцятикомпонентні конструкції):

When Mr Dombey had looked at him, and told him he was young, and that his Uncle's circumstances were not good, there had been an expression of disdain in his face; a contemptuous and disparaging assumption that he would be quite content to live idly on a reduced old man, which stung the boy's generous soul (Dickens, DS);

7) ОС + ОС + ПП (шести- – одинадцятикомпонентні конструкції):

And then when I became well known and my name was often in the papers, it pleased me to imagine that she felt terrible secret pangs of remorse and regret, and that a bitter worm gnawed her as painfully as it has gnawed me (Murdoch, SS).

ППСПР з ПП і ПС притаманні складні поєднання конституентів. У наведеному нижче десятикомпонентному СПР головна ПО приєднує чотирикомпонентний блок з ОС і ПП у препозиції, який перебуває у відношеннях НС з іншим, постпозитивним, блоком. Останній містить неоднорідні супідрядні компоненти й підрядні з послідовним характером синтаксичного зв’язку:

But when the same dark servant reported Paul at Mrs Pipchin's, and the Major, referring to the letter favoured by Master Bitherstone on his arrival in England – to which he had never had the least idea of paying any attention – saw the opening that presented itself, he was made so rabid by the gout, with which he happened to be then laid up, that he threw a footstool at the dark servant in return for his intelligence, and swore he would be the death of the rascal before he had done with him: which the dark servant was more than half disposed to believe (Dickens, DS).

Отже, ППСПР – це конструкції, в яких у різних комбінаціях поєднуються два-три різновиди підрядності: однорідної, неоднорідної і послідовної. У результаті такого поєднання утворюється сім композиційних моделей, кожна з яких укладається у відповідні схеми. Кількість конституентів ППГК варіюється залежно від моделі. Найменш об’ємними є моделі з супідрядністю (два–шість залежних компонентів); серед найбільш об’ємних – ППСПР з ПП й ПС, кількість ПО у яких становить від п’яти до одинадцяти.

Кількісний аналіз розглянутих вище моделей ППСПР за типом зв’язку залежних компонентів представлений у Таблиці 1 Додатку Б.

3.3. Поліпредикативні складнопідрядні речення за рівнями членування

Багатомірність структури та ієрархічність будови ППСПР у сучасній англійській мові має результатом утворення синтаксичної одиниці, для якої характерна особлива синтаксична перспектива. Як стверджує К. І. Ракова: «Основу гіпотактичного комплексу може складати або один синтаксичний зв'язок, що породжує поглиблення синтаксичної перспективи чи розгалуження підрядних частин на різних рівнях підпорядкування, або поєднання кількох зв'язків, що сприяють збільшенню обсягу гіпотактичного комплексу як по лінії поглиблення синтаксичної перспективи, так і по лінії розгалуження підрядних» [154, с. 147]. К. Ф. Шульжук говорить про *провідний* та *підпорядкований* синтаксичні зв'язки [202, с. 214], встановлення яких у ППГК уможливлює виокремлення одного зовнішнього й одного (чи кількох) внутрішніх рівнів.

Під *синтаксичною перспективою* ППСПР у дисертації розуміється як поглиблення структури досліджуваної конструкції (тобто поява двох і більше внутрішніх рівнів членування), так і розгалуження ПО (можливість виокремлення кількох залежних компонентів на одному рівні).

Розглянемо специфіку поглиблення й розгалуження ПО у ППСПР з різними типами синтаксичного зв'язку через виокремлення у них рівнів членування.

1. Поліпредикативні складнопідрядні речення з супідрядністю (однорідною й неоднорідною). Базовою моделлю ППСПР з ОС є конструкція з трьома ПО, у якій однорідні супідрядні компоненти використовуються у пре- або постпозиції до головного речення, поширюючи його або уточнюючи зміст певного його компонента:

How passionately, amid those mysterious, evasive, effacing tears, I cried out to her (1) that I would wait (2), I would never hurry her (3) (Murdoch, SS) (Рис. 3.2.).

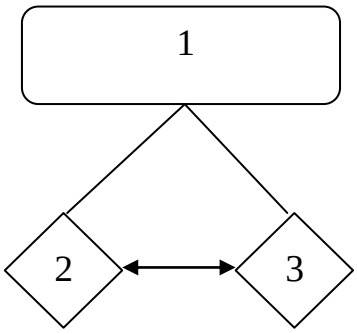

Рис. 3.2. Внутрішній рівень членування в поліпредикативному складнопідрядному реченні з однорідними супідрядними прислівного характеру

У наведеному вище ППСПР виокремлюється тільки внутрішній рівень (між однорідними супідрядними). Виокремлення зовнішнього рівня є неможливим через прислівний характер цих компонентів, які становлять із головною ПО нерозчленовану єдність. Такими компонентами здебільшого виступають об’єктно-з’ясувальні підрядні, рідше – атрибутивні рестриктивного типу. У ППСПР з однорідними компонентами детермінантного характеру, зовнішній рівень вичленовується завжди:

In short, he hesitated no longer, but took into his confidence his chaplain, an able and sagacious man (1), whose pride was flattered by his patron's communication (2), and who, besides, saw in the proposed scheme some contingent advantages for himself and his order (3) (Scott, B) (Рис. 3.3.).

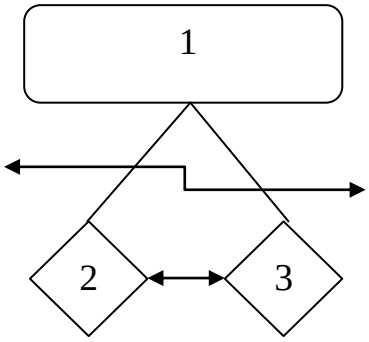

Рис. 3.3. Внутрішній та зовнішній рівні членування у поліпредикативному складнопідрядному реченні з однорідними супідрядними детермінантного характеру

У наведеному вище реченні залежні ПО мають атрибутивний характер. Водночас такі атрибутивні компоненти є дескриптивними, їх поява непередбачувана, а заповнення семантичної валентності опорного слова головного речення конструкції – іменника *man* – не обов’язковим.

Специфіка ППСПР з ОС полягає в тому, що однорідні супідрядні утворюють один внутрішній рівень, незалежно від кількості ПО, що входять до блоку. Водночас багатошаровість семантики ППГК уможливлює існування в ній синкретичних відношень. Така специфіка ППСПР знаходить вираження в наявності різних семантичних відношень між компонентами гіпотактичної конструкції, яких визначає однорідний супідрядний зв’язок. Так, наприклад, якщо між однорідними супідрядними наявні семантичні відношення *причина – наслідок* або відношення *протиставлення*, вичленовується окремий, внутрішній, підрівень:

So I said (1), he’s a casual friend of mine (2), he’s quite old (3), but he’s a very good painter (4), and he badly needs money (5) and I should very much like some of his pictures (6) (Fowles, C) (Рис. 3.4.).

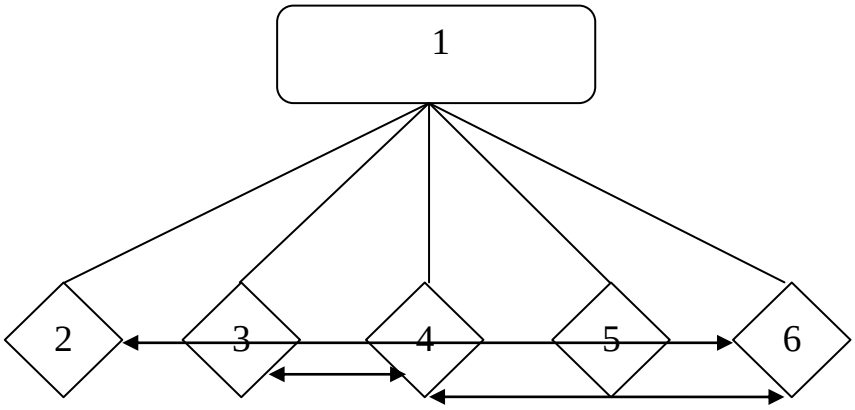

Рис. 3.4. Внутрішні рівні членування у поліпредикативному складнопідрядному реченні з однорідними супідрядними з різними семантичними відношеннями

У наведеному вище ППСПР окремі підрівні вичленовуються між третьою і четвертою, а також між четвертою і шостою ПО.

Неоднорідні супідрядні компоненти виконують функції розгорнутих членів ППСПР, пояснюючи у головному реченні значення одного чи кількох

антецедентів, у відношенні до яких вони мають прислівний (а) або детермінантний (б) характер. У першому випадку зовнішній рівень виокремити не вдається. Базовими є трикомпонентні гіпотактичні конструкції з пре-, інтер- або постпозицією головної ПО:

а) *The women I've loved (2) have always told me (1) I'm selfish (3)* (Fowles, C) (Рис. 3.5.).

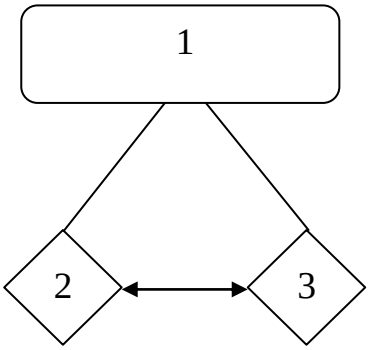

Рис. 3.5. Внутрішній рівень членування у поліпредикативному складнопідрядному реченні з неоднорідними супідрядними прислівного характеру

б) *When the Allies finally took over the building and made it a hospital (1), the steps leading to the third level were sealed off (2), though a section of chimney and roof survived (3)* (Ondaatje, EP) (Рис. 3.6.).

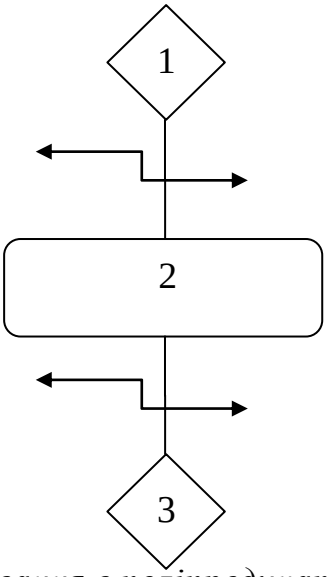

Рис. 3.6. Зовнішні рівні членування в поліпредикативному складнопідрядному реченні з неоднорідними супідрядними детермінантного характеру й інтерпозицією головної предикативної одиниці

Серед ППСПР з інтерпозитивним розташуванням головного речення поширеними є структури з адвербіальним підрядним компонентом у пре- і об’єктно-з’ясувальним у постпозиції. У таких конструкціях виокремлюється один зовнішній рівень (між головною і препозитивною адвербіальною ПО); виокремлення ж внутрішнього рівня є неможливим з огляду на дистантне розташування компонентів:

If he’s made me believe them (1), that means (2) he’s made a large part of the new me (3) (Fowles, C) (Рис. 3.7.).

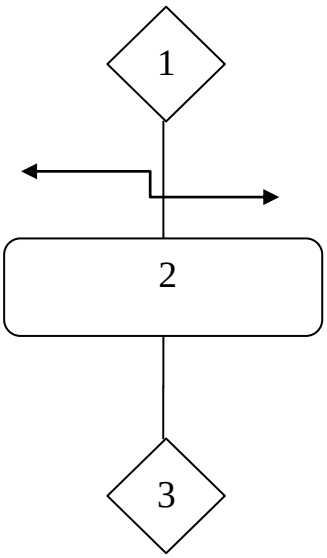

Рис. 3.7. Зовнішній рівень членування в поліпредикативному складнопідрядному реченні з неоднорідними супідрядними прислівного й детермінантного характеру з інтерпозицією головної предикативної одиниці

Коли головна ПО роз’єднана неоднорідним супідрядним, внутрішній рівень між такими компонентами (у нижченаведеному ППСПР це підрядні одного структурно-семантичного типу – атрибутивні) виокремлюється:

Undismayed by these threats, which indeed those of his profession are accustomed to hold at defiance (2), our young man hovered about the door of the tavern, but could only bring us the farther intelligence (1), that the meeting had broken up in about a quarter of an hour after his expulsion, «in much-admired disorder» (3) (Scott, B) (Рис. 3.8.).

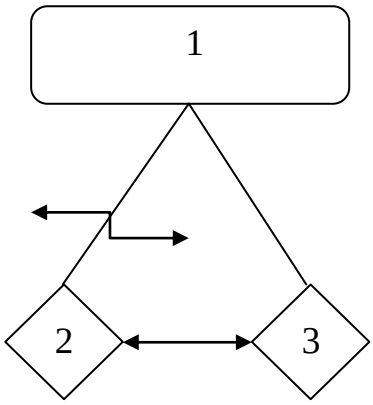

Рис. 3.8. Рівні членування в поліпредикативному складнопідрядному реченні з неоднорідними супідрядними

Окремий випадок серед таких ППГК становлять речення, у яких у відношеннях НС перебувають блоки однорідних супідрядних, а головна ПО є роз’єднаною:

Meanwhile the third man, who has been baling out the boat (2), and who has spilled the water down his sleeve, and has been cursing away to himself steadily for the last ten minutes (3), wants to know (1) what the thundering blazes you're playing at (4), and why the blarmed tent isn't up yet (5) (Jerome, TMB) (Рис. 3.9.).

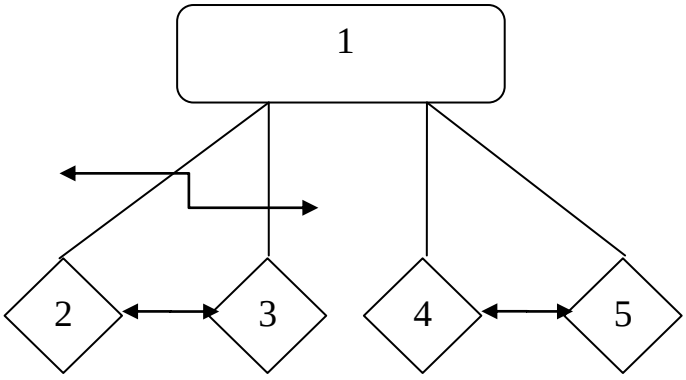

Рис. 3.9. Рівні членування у поліпредикативному складнопідрядному реченні з двома блоками однорідних супідрядних, яких визначає неоднорідний супідрядний зв’язок

У наведеному вище реченні, компоненти, що входять до блоків, побудованих на основі ОС, утворюють внутрішні рівні; зовнішній рівень виокремлюється між головною ПО і блоком однорідних супідрядних

детермінантного типу. Такі блоки можуть містити об’єктно-з’ясувальні, атрибутивні або (рідше) адвербіальні компоненти.

Як і в випадку з однорідними супідрядними, неоднорідні супідрядні компоненти виокремлюються на одному внутрішньому рівні.

Поглиблення синтаксичної перспективи у ППСПР з НС можливе завдяки «роз’єднаному» характеру головної ПО і розгалуженню гіпотактичної конструкції завдяки появі іншого(их) блоку(ів) неоднорідних супідрядних. Такі супідрядні підпорядковують один із неоднорідних супідрядних компонентів, які було виокремлено на попередньому внутрішньому рівні.

Розглянемо рівні членування у наступному ППСПР:

Again, the hatred which subsisted between the British and their Saxon and Norman invaders (2); his long and ill-extinguished feud with this very Raymond Berenger; a general recollection that alliances between the Welsh and English had rarely been happy (3); and a consciousness that the measure which he meditated (5) would be unpopular among his followers, and appear a dereliction of the systematic principles (4) on which he had hitherto acted (6), restrained him from speaking his wishes to Raymond or his daughter (1) (Scott, B) (Рис. 3.10.).

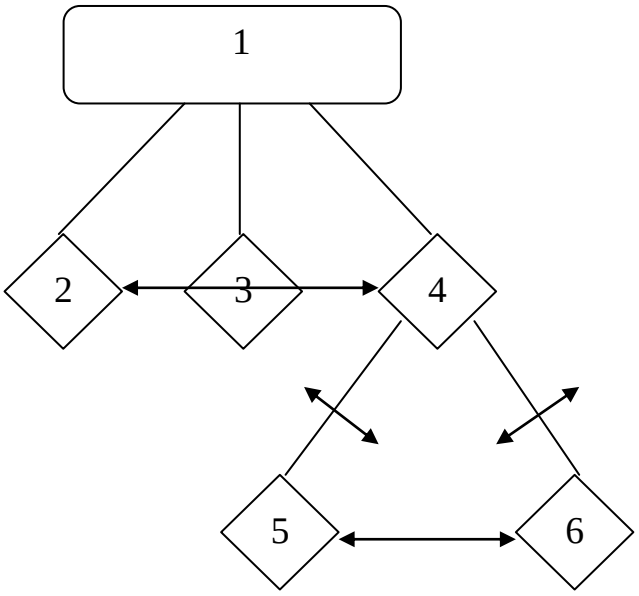

Рис. 3.10. Внутрішні рівні членування в поліпредикативному складнопідрядному реченні з двома блоками неоднорідних супідрядних

Друга, третя і четверта ПО в аналізованому ППСПР – неоднорідні супідрядні одного семантичного типу (об’єктно-з’ясувальні) – вичленовуються на одному внутрішньому рівні. Один семантичний тип становлять також п’ятий і шостий компоненти конструкції (підрядні атрибутивні). Однак, оскільки такі підрядні пояснюють різні лексичні одиниці компонента, що їх підпорядковує (позиційно четвертої ПО), між ними вичленовуються окремі внутрішні підрівні.

2. Поліпредикативні складнопідрядні речення з подвійною супідрядністю. Як було продемонстровано вище, однорідні супідрядні виокремлюються на одному внутрішньому рівні; виокремлення ж зовнішнього рівня між головною ПО і блоком однорідних супідрядних прислівного типу є неможливим.

Однак однорідні супідрядні компоненти становлять семантико-синтаксичну єдність і утворюють окремий блок на формально-граматичному рівні. А тому, якщо такі підрядні перебувають у відношеннях НС з іншим підрядним компонентом чи блоком підрядних (за наявності ПС), зовнішній рівень вичленовується й за умови прислівного зв’язку:

They were hoping (1) that the hyena would attack me (2) and that somehow I would get rid of it and make the boat safe for them (3), no matter if it cost me my life (4) (Ondaatje, LP) (Рис. 3.11.).

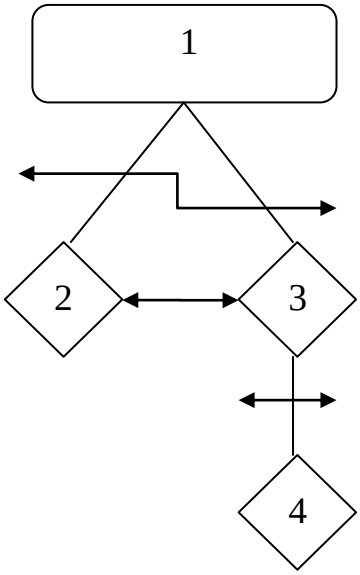

Рис. 3.11. Рівні членування у поліпредикативному складнопідрядному реченні з блоком однорідних супідрядних і компонентом послідовного підпорядкування

Така модель рівнів членування характерна для ППСПР, у яких однорідні супідрядні компоненти – це підрядні об’єктно-з’ясувальні, а компонент послідовного підпорядкування – підрядне адвербіальне, або атрибутивні ПО й адвербіальне/об’єктно-з’ясувальне відповідно. У цьому випадку головна ПО використовується у препозиції стосовно залишкової частини ППГК (блоку підрядних компонентів).

Частіше, у порівнянні з наведеним вище реченням, натрапляємо в англомовній художній прозі на ППСПР, в яких однорідні супідрядні використовуються у препозиції до головної ПО. Особливістю таких конструкцій є те, що, за умови прислівного зв’язку, постпозитивний компонент, який перебуває у відношеннях НС з препозитивним блоком, не утворює окремого рівня, а становить разом із головною ПО нерозчленовану єдність:

And before the door had shut (1) and the bolt had shot to behind him (2), he would hear the voice again, monotonous, calm, and despairing, saying (3) what and to what or whom he dared not learn nor suspect (4) (Faulkner, LA) (Рис. 3.12.).

Таке членування характерне для ППСПР з адвербіальними однорідними супідрядними у препозиції і постпозитивною об’єктно-з’ясувальною ПО прислівного характеру.

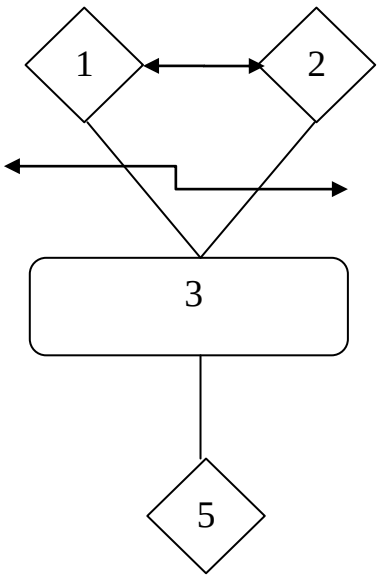

Рис. 3.12. Рівні членування в поліпредикативному складнопідрядному реченні з блоком однорідних супідрядних у пре- і прислівним підрядним у постпозиції

Розглянемо структурну організацію наступного ППСПР:

By the time I was eighteen (1) and Hitler was dead (2) they had become mere providers (3), for whom I had to exhibit a token gratitude (4), but for whom I couldn't feel much else (5) (Fowles, M) (Рис. 3.13.).

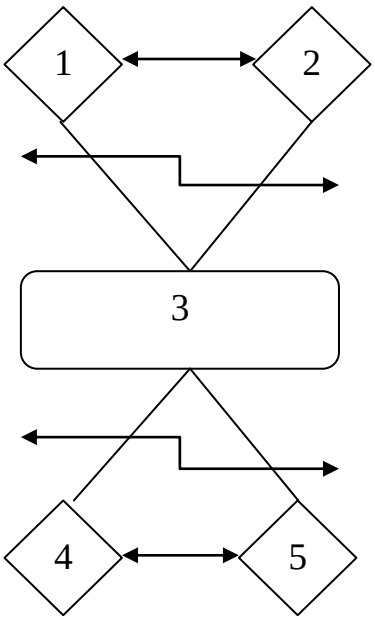

Рис. 3.13. Рівні членування у поліпредикативному складнопідрядному реченні з двома блоками однорідних супідрядних

У аналізованій п’ятикомпонентній гіпотактичній конструкції виокремлюються два зовнішніх рівні з огляду на те, що блоки однорідних супідрядних перебувають у відношеннях НС. Усередині першого блоку – єднальний сурядний зв'язок, усередині другого – сурядний протиставний. Препозитивний блок однорідних супідрядних містить адвербіальні часу, постпозитивний – підрядні атрибутивні. Такі супідрядні компоненти в обох блоках вичленовуються на одному, внутрішньому, рівні.

3. Поліпредикативні складнопідрядні речення з послідовною підрядністю. Якщо виокремлення зовнішнього рівня у ППСПР з ПП залежить, як і у випадку з ОС та НС, від прислівного чи детермінантного характеру підрядного, то поглиблення синтаксичної перспективи у таких конструкціях залежить від кількості підрядних ПО: кількість внутрішніх рівнів прямо пропорційна кількості залежних компонентів, кожен з яких виокремлюється на новому рівні:

There was such a continual reverberation of wind in it (1), that it sounded like a great shell (2), which the inhabitants were obliged to hold to their ears night and day (3), whether they liked it or no (4) (Dickens, DS) (Рис. 3.14.).

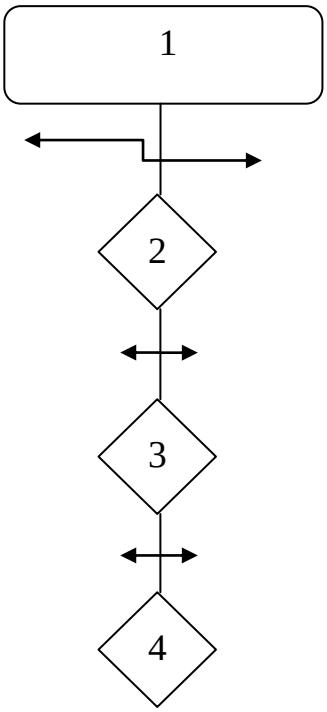

Рис. 3.14. Рівні членування в поліпредикативному складнопідрядному реченні з компонентами послідовного підпорядкування

Для ППСПР з ПП характерне розташування блоку підрядних компонентів у постпозиції до головного речення, а також «чергування» об’єктно-з’ясувальних, атрибутивних і адвербіальних підрядних.

4. Поліпредикативні складнопідрядні речення з однорідною супідрядністю і послідовною підрядністю. Базовими з ОС і ПП є п’ятикомпонентні СПР, провідним синтаксичним зв’язком у яких є зв’язок ОС. Для таких ППСПР характерне розташування головної ПО у препозиції до блоку однорідних супідрядних, у постпозиції до якого використовується компонент послідовного підпорядкування. Однорідні супідрядні завжди утворюють окремий внутрішній рівень, а компоненти послідовного підпорядкування уможливлюють виокремлення інших внутрішніх рівнів, незалежно від характеру залежних компонентів:

From her father's silence, Isabella little doubted (1) that he had chosen this distant and sequestered scene to resume the argument (2) which they had so frequently maintained upon the subject of Sir Frederick's addresses (3), and that he was meditating (4) in what manner he should most effectually impress upon her the necessity of receiving him as her suitor (5) (Scott, BD) (Рис. 3.15.).

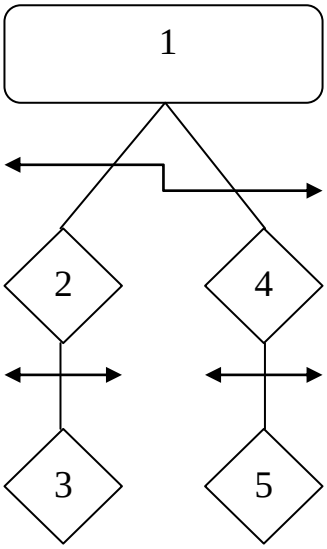

Рис. 3.15. Рівні членування в поліпредикативному складнопідрядному реченні з однорідними супідрядними детермінантного типу і компонентами послідовного підпорядкування

Зовнішній рівень виокремлюється між однорідними супідрядними й головною ПО. Водночас кожне однорідне супідрядне виступає «головним» у відношенні до іншого компонента послідовного підпорядкування (третього і п’ятого відповідно), а тому між ними вичленовуються два окремих внутрішніх рівні. Між собою такі компоненти внутрішнього рівня не утворюють. Такий тип поглиблення синтаксичної перспективи виявив специфіку у моделях з об’єктно-з’ясувальними й атрибутивними ПО. Перші утворюють зовнішній рівень із головною ПО; інші – внутрішні (окремо з кожним супідрядним компонентом).

У наступному ППСПР зовнішній рівень виокремити не вдається через прислівний характер однорідних супідрядних. Позиційно третя ПО має еліптизовану форму (відсутній підмет і дієслово-зв’язка); однак їх можна легко

відтворити за допомогою попереднього контексту *(that he was never less alone than when he was alone*). Окремі підрівні вичленовуються між четвертим і п’ятим, а також четвертим і шостим компонентами, з огляду на те, що позиційно четверта ПО роз’єднана і підпорядковує два неоднорідних супідрядних. П’ятий і шостий компоненти конструкції не утворюють окремого внутрішнього рівня, оскільки розташовані дистантно:

They insisted, though in a different sense from the philosopher's application of the phrase (1), that he was never less alone (2) than when alone (3); and that from the heights which commanded the moor at a distance (5), passengers often discovered a person at work along with this dweller of the desert (4), who regularly disappeared (6) as soon as they approached closer to the cottage (7) (Scott, BD) (Рис. 3.16.).

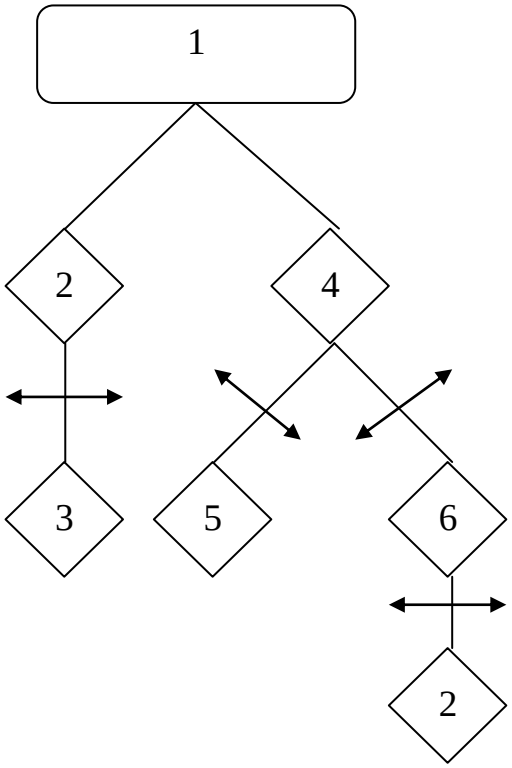

Рис. 3.16. Внутрішні рівні членування в поліпредикативному складнопідрядному реченні з однорідними супідрядними прислівного типу й компонентами послідовного підпорядкування

Такий характер поглиблення синтаксичної перспективи притаманний ППГК з блоком об’єктно-з’ясувальних підрядних, які, у свою чергу, поширюються адвербіальним або атрибутивним залежними компонентами.

Виокремлення наступних внутрішніх рівнів можливе за умови наявності у структурі ППСПР підрядного атрибутивного або адвербіального.

Окремі внутрішні підрівні в ППСПР з ОС і ПП виокремлюються завдяки протиставному зв'язку між однорідними супідрядними:

He had been a thief (1) who refused to work with men (2), because he did not trust them (3), who talked with men (4) but who preferred talking to women (5) <…> (Ondaatje, EP) (Рис. 3.17.).

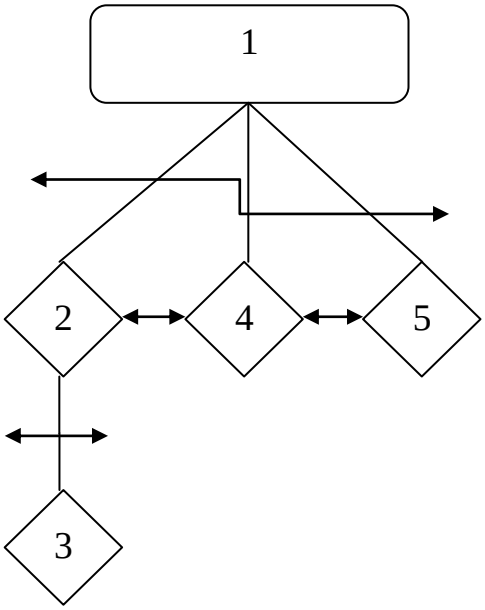

Рис. 3.17. Рівні членування в поліпредикативному складнопідрядному речення з послідовною підрядністю і протиставним зв’язком між однорідними супідрядними

На семантико-структурному рівні однорідними супідрядними у наведеній вище ППГК виступають підрядні атрибутивні, між якими наявний сурядний протиставний зв'язок (позиційно четвертий і п’ятий супідрядні компоненти).

Оскільки провідним у ППСПР з ОС і ПП є зв’язок ОС, супідрядні компоненти (як це було продемонстровано вище на прикладах з однорідним синтаксичним зв’язком між компонентами) виокремлюються на одному рівні, незважаючи на їх дистантне розташування. Наступні внутрішні рівні утворюються між однорідними супідрядними і компонентами послідовного підпорядкування:

I told him (1) that if he suddenly wanted to rape me (3), I wouldn't resist (2), I would let him do (4) what he liked (5), but that I would never speak to him again (6) (Fowles, C) (Рис. 3.18.).

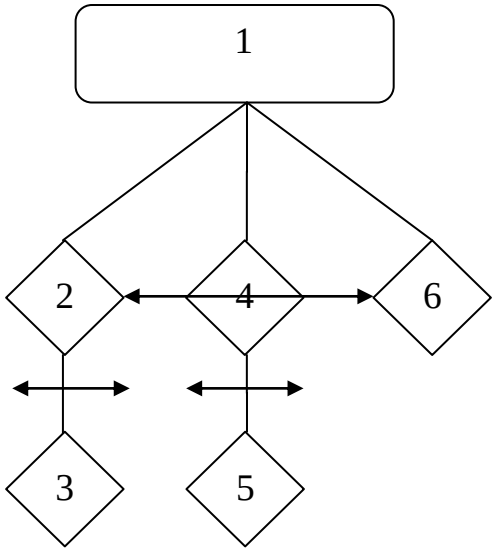

Рис. 3.18. Внутрішні рівні членування у поліпредикативному складнопідрядному реченні з дистантно розміщеними однорідними супідрядними і компонентами послідовного підпорядкування

Розташовані контактно, однорідні супідрядні можуть також утворювати окремі внутрішні рівні. Так, у наведеному нижче ППСПР позиційно друга і третя, а також третя і четверта ПО утворюють окремі підрівні. Між другим компонентом і частиною конструкції, що містить четверту й п'яту ПО, наявні семантичні відношення *причина – наслідок*:

I know (1) she does wrong things (2), she tries to organize other people's lives (3), she can't see (4) Mr. Knightley is a man in a million (5) (Fowles, C) (Рис. 3.19.).

Розглянемо структурну організацію наведеного нижче ППСПР. Підмет у четвертій ПО конструкції виражений предикативним поєднанням; а тому внутрішній рівень між четвертим і п'ятим компонентами аналізованого речення виокремити неможливо, оскільки він (підмет) знаходиться на одному рівні з присудком:

It came to me (1) as I listened (2) that I didn't want to be anywhere else in the world at that moment (3), that <u>what I was feeling</u> at that moment (4) justified all (5) I

had been through (6), because all I had been through (8) was my being there (7) (Fowles, M) (Рис. 3.20.).

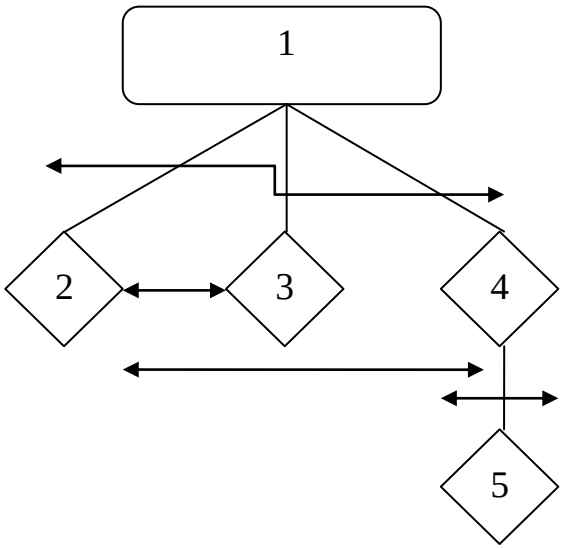

Рис. 3.19. Рівні членування в поліпредикативному складнопідрядному реченні з послідовною підрядністю й однорідними супідрядними з причиново-наслідковим семантичним зв'язком

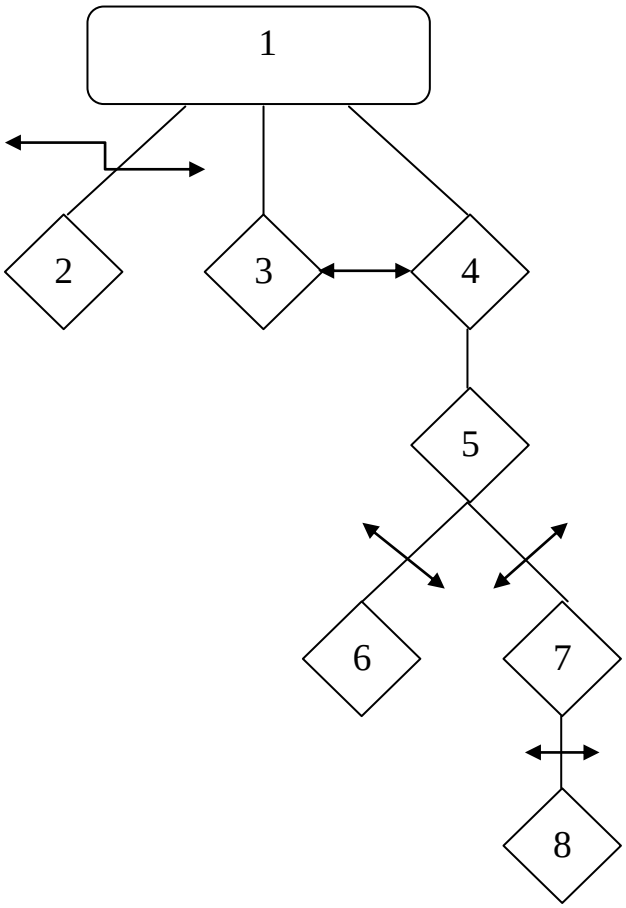

Рис. 3.20. Рівні членування в поліпредикативному складнопідрядному реченні з однорідною супідрядністю, послідовною підрядністю й підрядним підметовим

6. *Поліпредикативні складнопідрядні речення з послідовною підрядністю і однорідною супідрядністю.* Базовою моделлю з ПП і ОС є чотирикомпонентне СПР, у якому компонент, що перебуває у відношеннях ПП з головною ПО, підпорядковує блок однорідних супідрядних:

I cannot agree with the painters (1) who claim superciliously (2) that the layman can understand nothing of painting (3), and that he can best show his appreciation of their works by silence and a cheque-book (4) (Maugham, MS) (Рис. 3.21.).

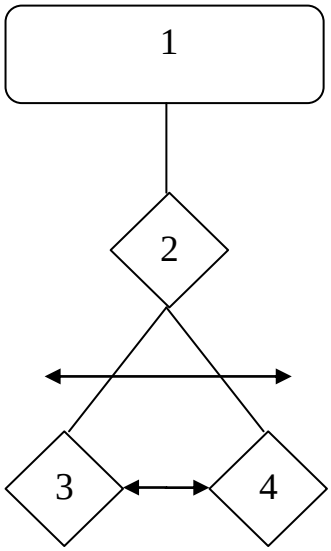

Рис. 3.21. Внутрішні рівні членування в поліпредикативному складнопідрядному реченні з прислівним підрядним і блоком однорідних супідрядних

Зовнішній рівень у наведеному вище реченні не виокремлюється через прислівний характер першого підрядного (другої ПО конструкції), на що вказує, насамперед, означений артикль, вжитий перед (іменником-)антецедентом у головному реченні. Водночас прислівний характер третьої і четвертої ПО конструкції уможливлює виокремлення як внутрішнього рівня між цими компонентами, так і окремого внутрішнього рівня, який вони утворюють із (позиційно другим) компонентом, що їх підпорядковує.

У наступному ППСПР з ПП і ОС відсутній не тільки зовнішній, а й перший внутрішній рівень. Це пояснюється тим, що третя ПО є підрядним

предикативним. Таке підрядне, як і підрядне підметове, неможливо вичленувати на окремому рівні:

All I'm asking (1), I said (2), is that you understand (3) how much I love you (4), how much I need you (5), how deep it is (6) (Fowles, C) (Рис. 3.22.).

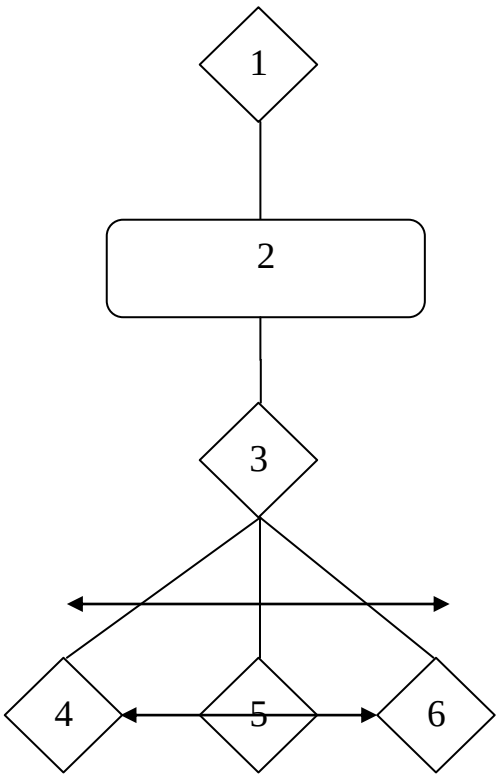

Рис. 3.22. Внутрішні рівні членування в поліпредикативному складнопідрядному реченні з послідовною підрядністю, однорідною супідрядністю й підрядним предикативним

Натомість детермінантний характер підрядного I ступеня уможливлює виокремлення зовнішнього рівня (як і в конструкціях з іншими типами синтаксичних зв'язків, про які йшлося вище):

And yet in his pride and jealousy, he viewed with so much bitterness the thought of being dependent for the very first step towards the accomplishment of his soul's desire, on a hired serving-woman (1) who would be to the child, for the time, all (2) that even his alliance could have made his own wife (3), that in every new rejection of a candidate he felt a secret pleasure (4) (Dickens, DS) (Рис. 3.23.)

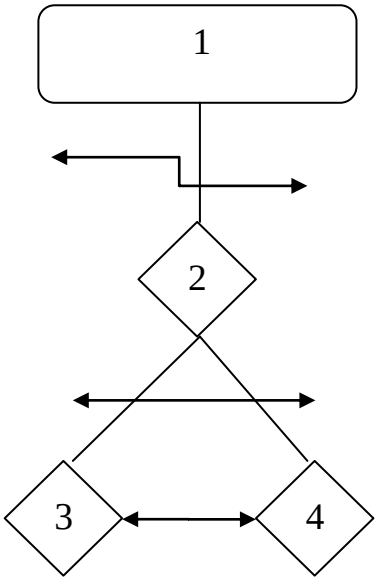

Рис. 3.23. Рівні членування в поліпредикативному складнопідрядному реченні з детермінантним підрядним і однорідними супідрядними

Розглянемо наступне ППСПР з ПП, ОС і ПП:

They knew (1) what he liked best – to be for ever walking up and down, up and down, with Mr Ramsay, and saying (2) who had won this (3), who had won that (4), who was a "first rate man" at Latin verses (5), who was "brilliant but I think fundamentally unsound," (6) who was undoubtedly the "ablest fellow in Balliol," (7) who had buried his light temporarily at Bristol or Bedford, but was bound to be heard of later (8) when his Prolegomena, of which Mr Tansley had the first pages in proof with him (10) if Mr Ramsay would like to see them (11), to some branch of mathematics or philosophy saw the light of day (9) (Woolf, L) (Рис. 3.24.).

У аналізованому ППСПР спостерігається як розгалуження підрядних частин на одному (першому внутрішньому) рівні членування, де знаходяться усі шість однорідних супідрядних, так і поглиблення синтаксичної перспективи. Остання має місце завдяки трьом компонентам послідовного підпорядкування, перший із яких залежить від позиційно останнього (шостого) однорідного супідрядного. Такий характер членування притаманний ППСПР з об’єктно-з’ясувальною ПО, яка містить центр підпорядкування, котрий поширюється чи пояснюється підрядними атрибутивними (рідше об’єктно-з’ясувальними).

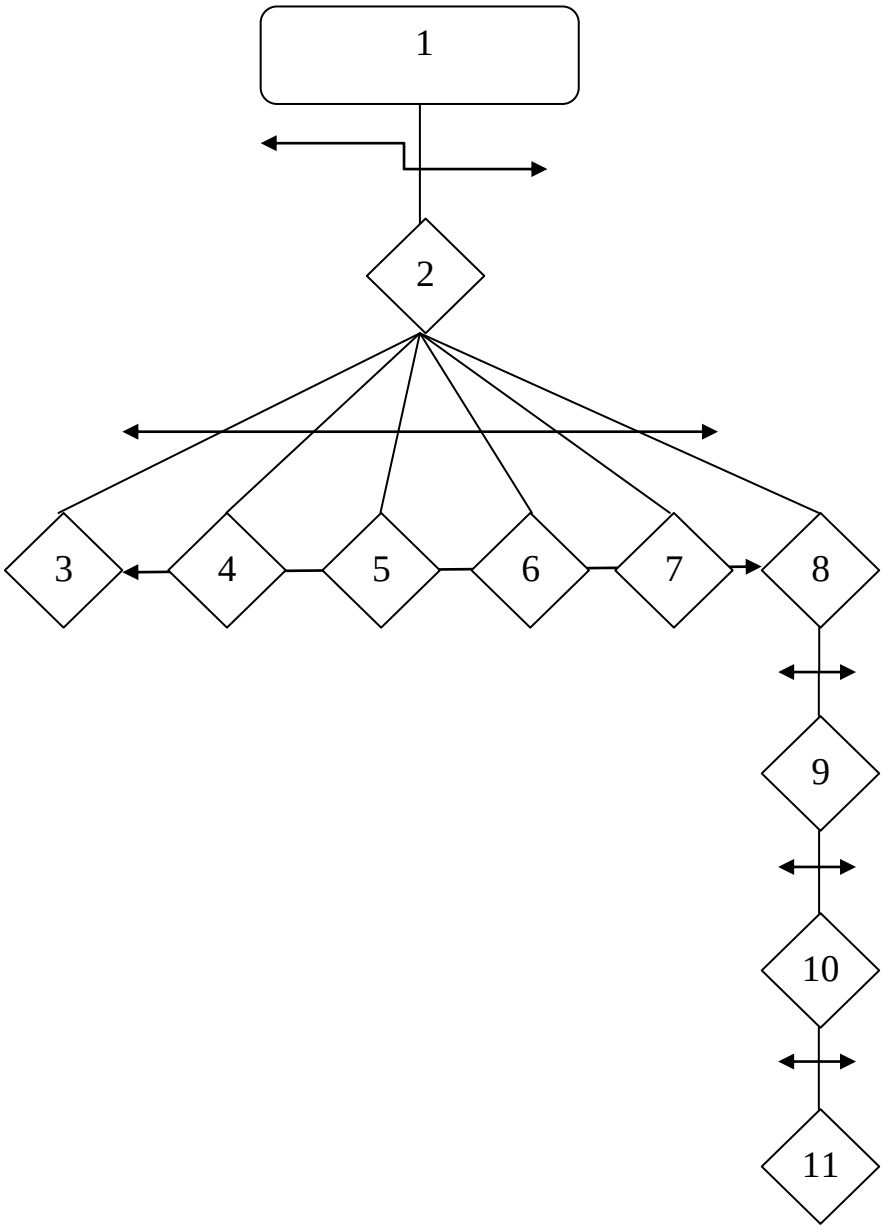

Рис. 3.24. Рівні членування в поліпредикативному складнопідрядному реченні з блоком однорідних супідрядних і кількома компонентами послідовного підпорядкування

7) Поліпредикативні складнопідрядні речення з неоднорідною супідрядністю і послідовною підрядністю. Провідним синтаксичним зв’язком у ППСПР з НС і ПП є неоднорідна супідрядність:

Since there are no natural conditions (1) in which a spotted hyena and an orangutan can meet, there being none of the first in Borneo and none of the second in Africa (2), there is no way of knowing (3) how they would relate (4) (Ondaatje, LP) (Рис. 3.25.).

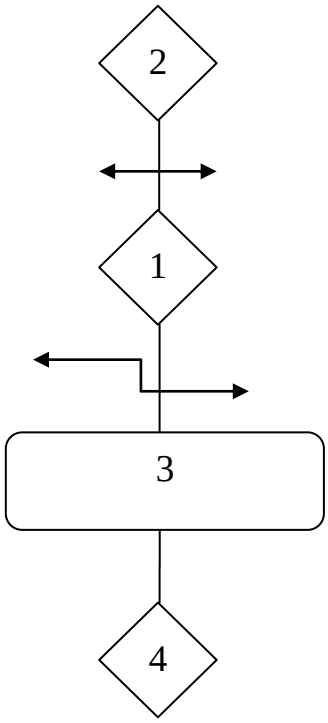

Рис. 3.25. Рівні членування в поліпредикативному складнопідрядному реченні з неоднорідною супідрядністю й послідовною підрядністю

Для базової, чотирикомпонентної, моделі ППСПР з НС і ПП з інтерпозицією головної ПО характерне таке розміщення конституентів: поєднані ПП дві ПО конструкції знаходяться у препозиції до головного речення, а постпозитивний залежний компонент перебуває у відношеннях НС до цих ПО. Зовнішній рівень в аналізованій моделі виокремлюється тільки між головною ПО і першим підрядним компонентом; відсутність зовнішнього рівня між головною ПО і постпозитивним підрядним зумовлюється прислівним характером останнього. Із семантико-структурного боку такий характер членування притаманний ППСПР з поєднанням адвербіального та атрибутивного компонентів у препозиції до головного речення і об’єктно-з’ясувального підрядного у постпозиції.

8. Поліпредикативні складнопідрядні речення з послідовною підрядністю і неоднорідною супідрядністю. ППСПР з ПП і НС побудовані на основі зв’язку послідовної підрядності:

It is a great pity (1), because he will never be a success (2) as it is (3), while there are one or two colours (4) in which he might not really look so bad, with his hat on (5) (Jerome, TMB) (Рис. 3.26.).

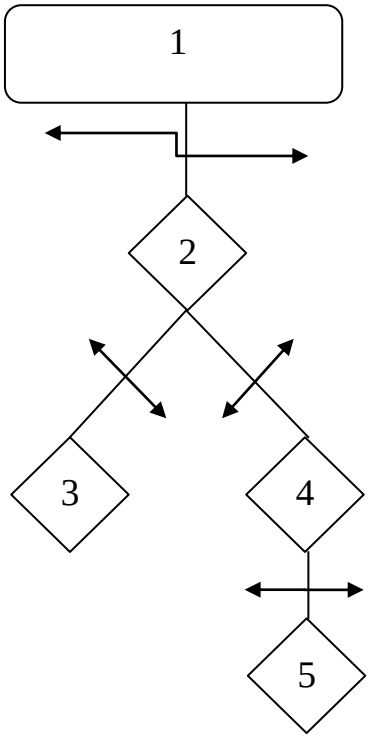

Рис. 3.26. Рівні членування в поліпредикативному складнопідрядному реченні з послідовною підрядністю і неоднорідною супідрядністю

9) Поліпредикативні складнопідрядні речення з послідовною підрядністю і подвійною супідрядністю. У ППСПР з ПП і ПС домінує зв'язок послідовної підрядності, який призводить до поглиблення синтаксичної перспективи поліпредикативної конструкції на різних рівнях підпорядкування. ППСПР з ПП і ПС реалізуються в англомовній художній прозі великою кількістю компонентів. Однорідні й неоднорідні ПО співвідносяться в них по-різному, в результаті чого виокремлюються нові внутрішні рівні.

Так, у наступному дев’ятикомпонентному СПР неможливо виокремити зовнішній рівень через прислівний характер першого підрядного. Водночас два внутрішніх рівні наявні між другим компонентом конструкції і неоднорідними супідрядними. Нові внутрішні рівні вичленовуються між однорідними супідрядними і наступними компонентами послідовного підпорядкування:

I could tell (1) he was angry (2) that I left like that (3), although he said at first (4) he was pleased (5), he was sure (6) they were all pleased (7), which of course I know (8) they weren't (9) (Fowles, C) (Рис. 3.27.).

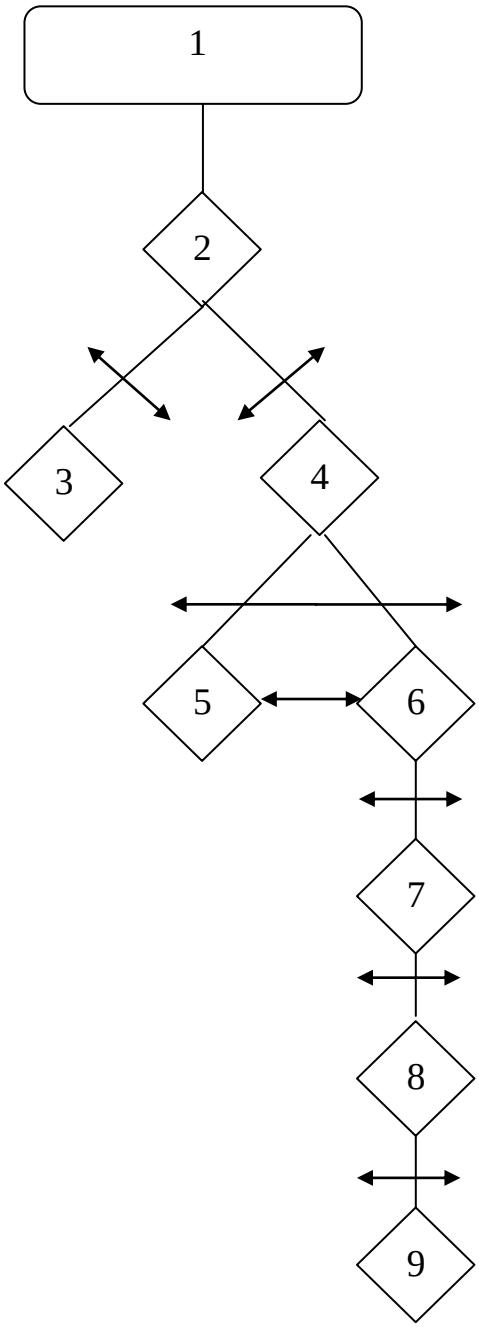

Рис. 3.27. Внутрішні рівні членування в поліпредикативному складнопідрядному реченні з послідовною підрядністю й подвійною супідрядністю

Четвертий компонент аналізованого ППСПР – адвербіальне підрядне, восьмий – підрядне аппозитивне. Інші ПО – це підрядні з об'єктно-з'ясувальною семантикою.

10. Поліпредикативні складнопідрядні речення з подвійною супідрядністю і послідовною підрядністю. У наведеному нижче п’ятикомпонентному СПР блок однорідних супідрядних вжитий у препозиції до головної ПО і утворює з нею зовнішній рівень членування. Два внутрішніх рівні виокремлюються між однорідними супідрядними і четвертим та п’ятим компонентами конструкції:

Of course, if Mr. Harling was at home (1), if his shadow stood out on the blind of the west room (2), I did not go in, but turned and walked home by the long way, through the street, wondering (3) what book I should read (4) as I sat down with the two old people (5) (Cather, MA) (Рис. 3.28.).

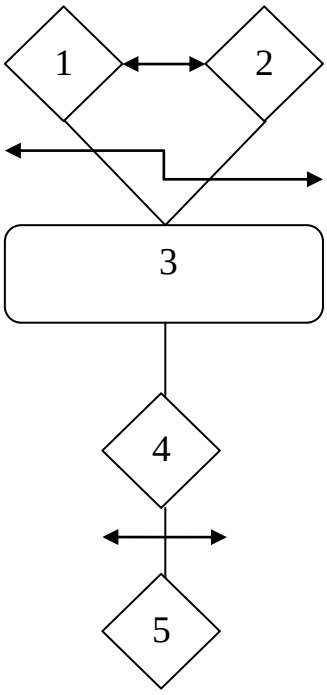

Рис. 3.28. Рівні членування в поліпредикативному складнопідрядному реченні з однорідними супідрядними детермінантного типу у препозиції та компонентами послідовного підпорядкування в постпозиції

Водночас препозиція однорідних супідрядних і наявність неоднорідного супідрядного компонента у постпозиції уможливлює виокремлення двох зовнішніх рівнів у ППСПР:

Since he belonged, even at the age of six, to that great clan (1) which cannot keep this feeling separate from that, but must let future prospects, with their joys and sorrows, cloud (2) what is actually at hand (3), since to such people even in earliest

childhood any turn in the wheel of sensation has the power to crystallise and transfix the moment (4) upon which its gloom or radiance rests (5), James Ramsay, sitting on the floor cutting out pictures from the illustrated catalogue of the Army and Navy stores, endowed the picture of a refrigerator, as his mother spoke (7), with heavenly bliss (6) (Woolf, L) (Рис. 3.29.).

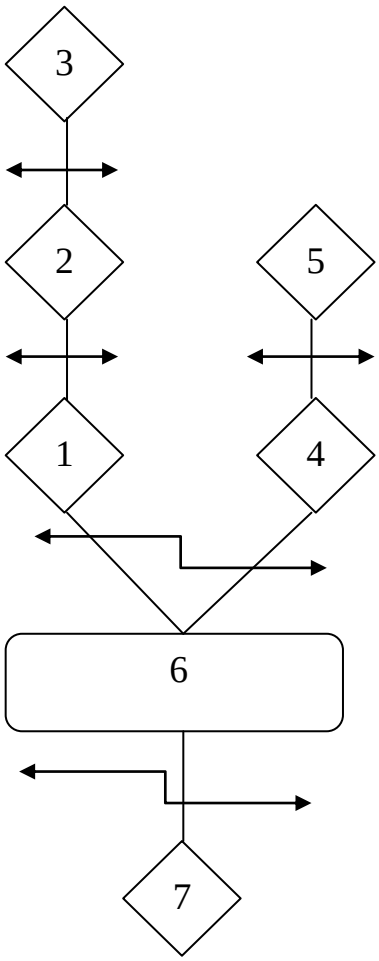

Рис. 3.29. Рівні членування в поліпредикативному складнопідрядному реченні з подвійною супідрядністю й послідовною підрядністю

У ППСПР *Since he belonged, even at the age of six, to that great clan (1) which cannot keep this feeling separate from that, but must let future prospects, with their joys and sorrows, cloud (2) what is actually at hand (3), since to such people even in earliest childhood any turn in the wheel of sensation has the power to crystallise and transfix the moment (4) upon which its gloom or radiance rests (5), James Ramsay, sitting on the floor cutting out pictures from the illustrated catalogue of the Army and Navy stores, endowed the picture of a refrigerator, as his mother*

spoke (7), with heavenly bliss (6) (Woolf, L) однорідні супідрядні розташовані дистантно. Розгалуження таких супідрядних компонентів відбувається на першому внутрішньому рівні; кожен з них формує блок разом із компонентом(ами) послідовного підпорядкування. Аналізоване ППСПР має лівостороннє розширення: п’ять ПО розташовані у препозиції до головної.

11. Поліпредикативні складнопідрядні речення з поєднаннями синтаксичних зв’язків. Менш характерним для англомовної художньої прози є уживання ППСПР з ОС і ПС. У таких реченнях головна ПО, як правило, розміщена в абсолютній препозиції; блок однорідних супідрядних розташований у інтерпозиції, а позиційно друге (роз’єднане) супідрядне підпорядковує ще один блок. Останній містить однорідні супідрядні компоненти, котрі перебувають у відношеннях НС з іншим компонентом цієї частини. У такому випадку однорідні супідрядні й компонент послідовного підпорядкування виокремлюються на окремих підрівнях одного (другого) внутрішнього рівня:

I saw (1) what it was (2), she had rung up where she lived (4) to say (3) it was raining hard (5) and she was going in the cinema to wait for it to clear up (6) (Fowles, C) (Рис. 3.30.).

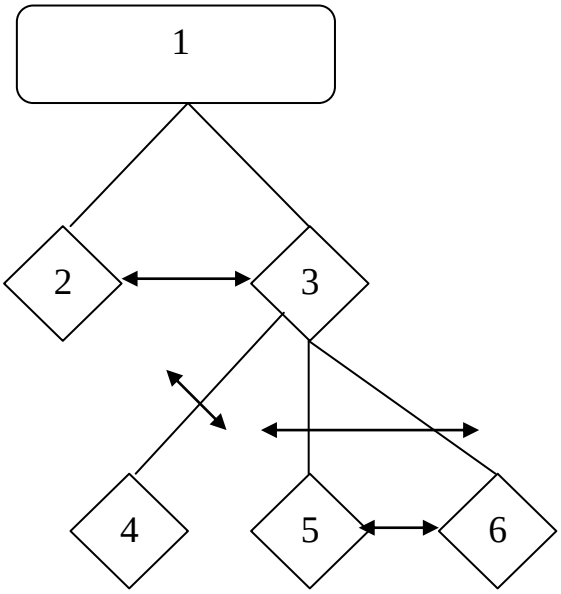

Рис. 3.30. Внутрішні рівні членування в поліпредикативному складнопідрядному реченні з однорідною супідрядністю й подвійною супідрядністю

У ППСПР з ПП і ПС відбувається спочатку поглиблення структури конструкції (завдяки двом (і більше) компонентам послідовного підпорядкування), а розгалуження має місце на другому внутрішньому рівні:

He could not in conscience - not even George's conscience – object (1), though he did suggest (2) that, perhaps, it would be better for him to stop in the boat, and get tea ready (3), while Harris and I towed (4), because getting tea was such a worrying work (5), and Harris and I looked tired (6) (Jerome, TMB) (Рис. 3.31.).

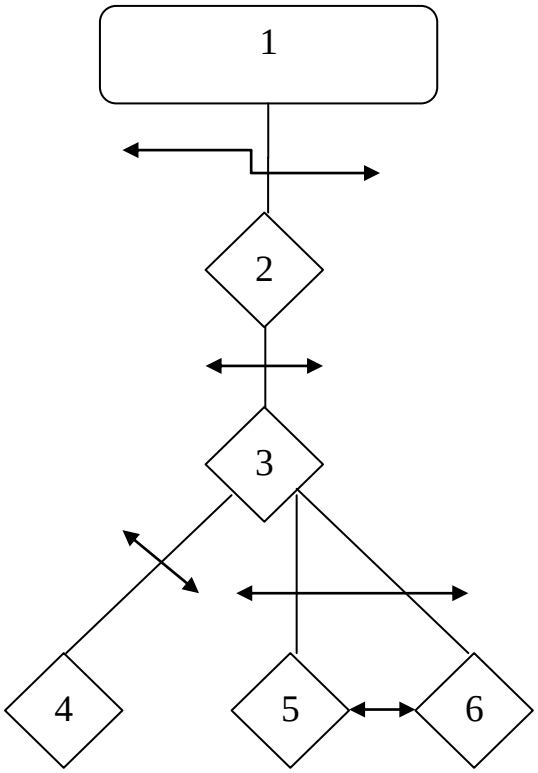

Рис. 3.31. Рівні членування в поліпредикативному складнопідрядному реченні з послідовною підрядністю і подвійною супідрядністю

За такими ж принципами вичленовуються рівні у ППСПР із ПС, ПП й ОС:

And when a month later the battalions reached the sea (1), after they had survived everything and entered the coastal town of Cattolica (2) and the engineers had cleared the beach of mines in a twenty-yard stretch (3) so the men could go down naked into the sea (4), he approached one of the mediaevalists (5) who had befriended him (6) – who had once simply talked with him and shared some Spam –

and promised to show him something in return for his kindness (7) (Ondaatje, EP) (Рис. 3.32.).

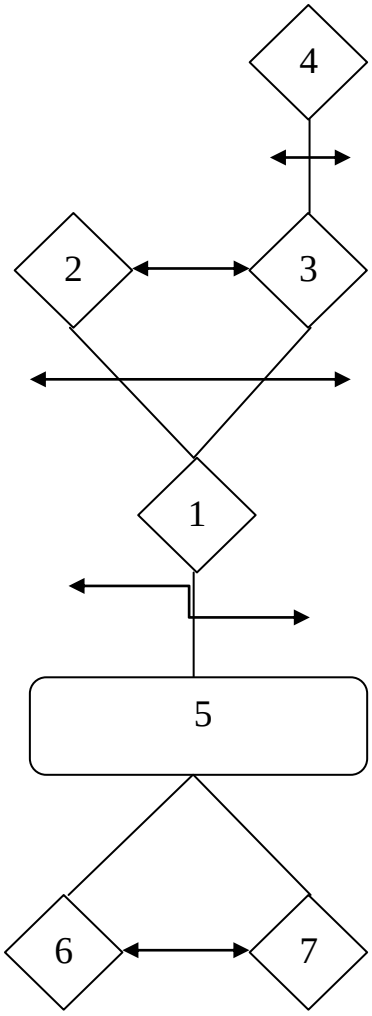

Рис. 3.32. Рівні членування в поліпредикативному складнопідрядному реченні з подвійною супідрядністю, послідовною підрядністю й однорідною супідрядністю

Отже, поглиблення синтаксичної перспективи в досліджених вище типах ППСПР відбувається завдяки появі внутрішніх рівнів членування, а розгалуження підрядних компонентів пов’язане з наявністю двох і більше однорідних і/чи неоднорідних супідрядних компонентів, які вичленовуються на одному внутрішньому рівні. Внутрішні рівні виокремлюються, насамперед, у ППСПР з ОС і ПП, а також з ПП і ОС. Неможливість виокремлення внутрішніх рівнів у ППГК пов’язана, насамперед, з прислівним характером її предикативних частин. У ППСПР з ОС і ПП, ПП й ОС, ПП і НС, а також з ПП і ПС зовнішній рівень вичленовується завжди. Виокремлення зовнішнього й

внутрішнього рівнів у конструкціях з ПС, ПС і ПП, ПП й ПС, а також з НС і ПП є можливим завдяки компонентам послідовного підпорядкування, підрядним детермінантним і однорідним супідрядним компонентам.

Кількісний аналіз розглянутих вище типів ППСПР за рівнями членування компонентів подано у Таблиці 2 Додатку Б.

3.4. Семантичні відношення у структурі поліпредикативного складнопідрядного речення

Комплексний аналіз ППСПР в англомовній художній прозі неможливий без вивчення смислового навантаження, що несуть в собі його конституенти, об’єднані задумом автора художнього твору у структурно-смислові блоки. Важливу роль у цьому питанні відіграє семантика структурної схеми ППГК; значення ПО, що входять до її складу; встановлювані між ними відношення; а також елементи, що використовуються для їх поєднання (сполучники і сполучні слова).

Для опису семантичної структури ППСПР послуговуємось термінами *компонент*, *частина* і *блок.* Під *компонентом* розуміється ПО (головна або підрядна) усередині ППГК; під *частиною* – структурно-формальна єдність, аналогічна схемі біпредикативного речення з підрядними відношеннями. *Блок* – це структурно-смислова єдність частин, котрі знаходяться у безсполучникових або підрядних відношеннях.

Семантичні відношення у ППСПР вибудовуються на одному рівні смислового членування. Розглянемо особливості встановлення таких відношень у конструкціях, побудованих на основі різних типів синтаксичного зв’язку та їх поєднань.

Так, наприклад, у ППСПР *I made what looked like a bookcase, only for tools and things, out of some old wood and fitted it with wooden latches in the doorway, ↑ <u>so</u> <u>that</u> if you gave a casual look it just seemed that it was just an old recess fitted up with shelves* (Fowles, C) наслідкові семантичні відношення встановлюються між

частиною з двох препозитивних компонентів і блоком (залишковою частиною речення).[2] Водночас урахування семантики компонентів усередині блока дає змогу виокремити умовно-наслідкові відношення (<…> *if you gave a casual look* ↑ *it just seemed* <…>).

У наведеній нижче, п’ятикомпонентній, конструкції між головною ПО із залежним словосполученням з дієприслівником та блоком підрядних компонентів у постпозиції спостерігаються синкретичні локативно-пояснювальні відношення:

Begun long years ago, their friendship had petered out on a Westmorland road, ↑ *where the hen spread her wings before her chicks; after which Ramsay had married, and their paths lying different ways, there had been, certainly for no one's fault, some tendency, when they met, to repeat* (Woolf, L).

Загальновідомо, що показниками семантичних відношень всередині СПР є сполучники. Семантичні сполучники, на відміну від асемантичних, мають власне значення. Таке значення нерідко визначає семантичні відношення, які установлюються у ППСПР. Так, у наведеному нижче ППСПР сполучник *which*, який уводить блок підрядних, визначає семантичні (атрибутивні) відношення, які встановлюються між цим блоком і головною ПО:

He still experienced a recurrent desire, ↑ *which he had not always, he thought with satisfaction, inhibited when she was smaller, to slap Miranda hard* (Murdoch, UR).

Водночас накладаючись на решту компонентів значення складного речення, семантичні сполучники стають контекстно зумовленими. Так, для того щоб передати неприємні відчуття головного героя, який став свідком того, як дівчина, яка йому подобається, випрошує цигарки у продавчині в магазині, сурядний сполучник *and*, який з’єднує третій і четвертий компоненти конструкції, накладаючись на значення решти компонентів речення, отримує значення протиставлення, характерне для сполучника *whereas*:

---

[2] Символом ↑ позначаємо поділ семантичної структури ППСПР на дві конструктивні частини.

It was partly that she had to borrow cigarettes because she had no money and I had sixty thousand pounds <…> ready to lay at her feet – because that is how I felt (Fowles, C).

Як відомо, ППСПР – це синтаксична одиниця, котра характеризується множинністю синтаксичних зв’язків, які призводять до утворення багатошарової семантики.

Розглянемо семантичну структуру наступної ППГК:

It’s a joke in the zoo business, a weary joke, ↑ that the paperwork involved in trading a shrew weighs more than an elephant, that the paperwork involved in trading an elephant weighs more than a whale, and that you must never try to trade a whale, never (Martel, LP).

Частини речення, поєднані однорідним супідрядним зв’язком, утворюють семантико-синтаксичну єдність, а тому семантичні відношення встановлюються між компонентом речення (головною ПО) і блоком об’єктно-з’ясувальних однорідних супідрядних. Водночас ОС і уживання надлишкових елементів (контактного (як у наведеному вище реченні) або дистантного лексичного повтору) актуалізує інші семантичні відношення усередині конструкції: відношення посилення ознаки предмета чи виконуваної дії.

Об’єктно-з’ясувальні ПО – це завжди підрядні речення прислівного характеру, які становлять семантико-синтаксичну єдність разом із головною ПО. Визначальною особливістю об’єктно-з’ясувальних конструкцій є те, що підрядний компонент у них чітко окреслений семантикою опорного слова, яке належить до певних семантичних типів лексики. Зокрема, це дієслова мовлення, розумової діяльності, волевиявлення і спонукання, відчуття і сприйняття, психічного та емоційного стану, сподівання й віри, узагальнення, буття та виявлення, зацікавлення й піклування, інформації. Водночас за умови розширення конструкції за рахунок ланок послідовного підпорядкування або компонентів, що перебувають з об’єктно-з’ясувальною ПО у відношеннях НС, семантичні відношення набувають ускладненого характеру.

Так, у чотирикомпонентному СПР *I mean they didn't let the prisoners know anything, they didn't even let them talk to each other, ↑ so they were cut off from their old world* (Fowles, C) причиново-наслідкові семантичні відношення формуються між блоком з головною ПО і однорідними супідрядними та компонентом послідовного підпорядкування.

Аналіз корпусу дослідження дає змогу стверджувати, що між синтаксичною організацією ППСПР і семантичними відношеннями, що формуються між її конституентами, існують певні закономірності.

У ППГК з ОС такі (семантичні) відношення встановлюються між компонентом (головною ПО) і блоком однорідних супідрядних, як-от у наступному реченні з семантикою порівняння:

She disliked this casual handling of the gun, his lazy spin towards her entrance ↑ as if his body were the axle of a wheel, as if the weapon had been sewn along his shoulders and arms and into his small brown wrists (Ondaatje, EP).

Коли однорідний зв'язок поєднується з неоднорідним, а головна ПО розташована у препозиції, семантичні відношення також встановлюються між головною ПО й постпозитивним блоком підрядних (усередині блоку в наведеному нижче реченні наявні інші семантичні відношення: часові й протиставні):

A wet scarf covered her hair, ↑ which had been, when Randall married her, so flaming, but which had faded to a pale ginger now on its way to becoming a sandy grey (Murdoch, UR).

Для базової, чотирикомпонентної, гіпотактичної конструкції з ОС і ПП з препозицією (1) або постпозицією (2) головної ПО, характерне встановлення семантичних відношень між головною ПО і блоком підрядних компонентів:

1) *They were hoping ↑ that the hyena would attack me and that somehow I would get rid of it and make the boat safe for them, no matter if it cost me my life* (Martel, LP);

2) *Had Orange Juice been a male, had she loomed as large on the scales as she did in my heart, ↑ it might have been another matter* (Martel, LP).

У наведених вище реченнях семантичні відношення – це відношення з'ясувальні (1) й умовно-наслідкові (2), а всередині блоків формується допустове значення (1) і значення порівняння (2).

У випадку збільшення кількості ПО у ППСПР з однорідними супідрядними компонентами й компонентами послідовного підпорядкування, які перебувають у відношенях НС, змінюється й конструювання в цих одиницях семантичних відношень: головна ПО становить нерозчленовану єдність із однорідними супідрядними компонентами, а тому семантичні відношення тут вибудовуються між блоками:

I went over and over and over these things in my mind, thinking of what I might have done and what I should have done, ↑ just as James was perhaps doing as he paced it all out upon those rocks which I now could not bear to look upon (Murdoch, SS).

У ППСПР з НС і ПП, у яких наявне правостороннє розгалуження ПО (усі підрядні компоненти розташовані у постпозиції до головного речення за винятком одного, а власне головне речення знаходиться в інтерпозиції), семантичні відношення встановлюються між препозитивним компонентом і блоком, що містить головну ПО і підпорядковану їй залишкову частину речення:

As she applied herself to set the tea-things, ↑ Joe peeped down at me over his leg, as if he were mentally casting me and himself up, and calculating what kind of pair we practically should make, under the grievous circumstances foreshadowed (Dickens, GE).

Якщо ж ППСПР з НС і ПП містить ліво- і правостороннє розгалуження ПО, семантичні відношення вибудовуються між блоками:

As she walked up and down the glass room, or sat hushing the baby there – which she very often did for hours together, when the dusk was closing in, too ↑ – she would sometimes try to pierce the gloom beyond, and make out how he was looking and what he was doing (Dickens, DS).

У базових, чотирикомпонентних, конструкціях з ПП і НС з інтерпозицією головної ПО семантичні відношення встановлюються між частинами конструкції: препозитивною частиною з двох ланок послідовного підпорядкування й головною ПО із залежним компонентом:

Whenever any of his old friends began to suggest that her acting had some depth, or charm, or special merit, ↑ he silently nurtured the atrocity, reminding himself that nobody but he could know how shallow she really was (Murdoch, PI).

У ППСПР з ПС, в яких два блоки однорідних супідрядних прислівного характеру перебувають у відношеннях НС, із роз'єднаною (одночасно у пре- та інтерпозиції) головною ПО, семантичні відношення формуються між блоком та частиною:

Meanwhile the third man, who has been baling out the boat, and who has spilled the water down his sleeve, and has been cursing away to himself steadily for the last ten minutes, wants to know ↑ what the thundering blazes you're playing at, and why the blarmed tent isn't up yet (Jerome, TMB).

У ППГК з ПП і ПС з препозицією головної ПО, основною формою реалізації яких є п'ятикомпонентні структури, у яких однорідні й неоднорідні супідрядні є підрядними II ступеня, семантичні відношення виникають між блоком, до якого входить головна ПО, і частиною гіпотактичної конструкції:

As I have explained, I was early aware, through the sort of psychological osmosis of which children are so capable, ↑ <u>that</u> Uncle Abel had made a more «advantageous» marriage than my father, and that in the mysterious pecking-order hierarchy of life the Abel Arrowbys ranked above the Adam Arrowbys (Murdoch, SS).

У ППГК з ПС і ПП, для яких характерне розгортання структури «по горизонталі» (тобто розгалуження ПО на одному рівні, що у свою чергу, призводить до лівостороннього розширення конструкції), семантичні відношення конструюються між блоком – поєднанням однорідних супідрядних і головної ПО – та залишковою частиною речення:

For one who was unaccustomed to organise anything, and who was constitutionally haphazard, she was astonished at what had in fact come about so far by her own effort, ↑ so that it had been possible for her to take on the flat, have it cleaned and painted, decide on the essential minimum furniture necessary for her to move in with her husband and baby, and to make do, picnic-fashion in one room, till the household itself was assembled (Murdoch, PI).

Водночас, якщо в конструкції наявні умовні відношення, однорідні супідрядні компоненти, що їх виражають, завжди становитимуть семантико-синтаксичну єдність, яка перебуватиме у відповідних семантичних відношеннях із залишковою частиною гіпотактичної конструкції, як у наступному ППСПР з ПС і ПП й інтерпозицією головної ПО (відношення *частина – блок*, до складу якого входить головна ПО):

Of course, if Mr. Harling was at home, if his shadow stood out on the blind of the west room, ↑ I did not go in, but turned and walked home by the long way, through the street, wondering what book I should read as I sat down with the two old people (Cather, MA).

Досліджуючи семантико-структурну організацію ППСПР в англомовній художній прозі, зауважуємо також, що автори нерідко вдаються до уживання надлишкових елементів.

Так, наприклад, у моделях ППСПР з НС спостерігаємо використання «семантично порожніх» компонентів у ланці послідовного підпорядкування (1) чи в однорідному супідрядному (2):

1) *I believe it was this that saved my life that morning, that I was quite literally dying of thirst* (Martel, LP). Порівняймо: *I believe what saved my life that morning was that I was quite literally dying of thirst.*

2) *I soon saw what it was, it was four stones she had made loose, to make a tunnel, I suppose* (Fowles, C).

У другому реченні ПО *what it was* виконує в конструкції, в основному, структурну функцію. Елімінація цього компонента не призведе до суттєвої

втрати інформації. Порівняймо: *I soon saw it was four stones she had made loose, to make a tunnel, I suppose.*

Іноді «семантично порожньою» може бути частина речення: поєднання головної і залежної ПО. Остання має здебільшого прислівний характер. Таку особливість в англомовній художній прозі зауважуємо у ППСПР з ОС.

Так, наприклад, у реченні *«You know that's a difference between us, that when someone's awful you just run away and hide, while I actually enjoy it – making up to them and showing off to myself how well I can do it.»* (Waugh, HD) частина *You know that's a difference between us* використовується у значенні: *when someone's awful you just run away and hide, while I actually enjoy it <…>.*

У ППСПР в англомовній художній прозі спостерігається також *семантичне дублювання компонентів*:

It came to me as I listened that I didn't want to be anywhere else in the world <u>*at that moment*</u>*, that what I was feeling* <u>*at that moment*</u> *justified* <u>*all I had been through,*</u> *because* <u>*all I had been through*</u> *was my being there* (Fowles, M).

Інформація у ППСПР може дублюватися кількома компонентами речення. У такому випадку (здебільшого) три ПО виражають два семантично омонімічних поняття. Наприклад, у ППСПР *I told her that the affair was temporary, that my love for her was temporary, and doubtless her love for me was temporary* (Murdoch, SS) частина *I told her that the affair was temporary* використовується у значенні *My love for her was temporary and her love for me was temporary too*. Семантико-структурну організацію аналізованого ППСПР можна представити за допомогою такого схемного запису: $ПО_1 = ПО_2 + ПО_3$.

Автори також використовують *тотожні синонімічні компоненти*. Так, у ППСПР *The mess of my life, the selfishnesses and false turnings and the treacheries, all these things could fall into place, they could become a source of construction rather than a source of chaos, and precisely because I had no other choice* (Fowles, M) лексичні одиниці *mess, false turnings, chaos* і *no other choice*, за умови розгляду поза контекстом, є неоднорідними за значенням. Проте, в аналізованому реченні вони розташовані в одному контекстному

синонімічному ряду і мають у (позиційно) першій ПО характер частково надлишкової інформації. Така інформація допомагає автору змалювати розуміння *хаосу* (*chaos*) у житті героя за допомогою сукупності асоціативно пов'язаних понять (*mess, false turnings, treacheries, no other choice*).

Отже, конструювання семантичних відношень у ППСПР в англомовній художній прозі відбувається на основі взаємопроникнення значень їх конституентів. Між синтаксичною організацією ППСПР і семантичними відношеннями, що формуються між його конституентами, існують певні закономірності. Так, семантичні відношення між компонентом і блоком вибудовуються у ППСПР з ОС, ОС і НС, ОС і ПП, а також з НС і ПП. Якщо у ППСПР з ОС і ПП, НС і ПП з'являються нові залежні компоненти, семантичні відношення встановлюються між блоками поліпредикативного речення. Між частинами конструкції такі відношення формуються у структурах з ПП і НС. У ППСПР з ПП і ПС, ПС і ПП конструювання семантичних відношень відбувається на рівні блок – частина конструкції.

Для ППСПР також характерне уживання семантично порожніх компонентів і блоків, використання синонімічних компонентів, а також їх дублювання.

3.5. Синкретичні відношення у структурі поліпредикативного складнопідрядного речення

Для англійського ППСПР як об'ємної, багатомірної структури характерні синкретичні відношення. Така синкретичність, або перехідність, у межах одного типу складного речення отримала назву «внутрішньої» [187, с. 37–41]. «Зазвичай внутрішня перехідність, – пише Р. О. Христіанінова, – мотивована тим, що нетипове лексико-семантичне оформлення спричиняє невідповідність між семантикою структурної схеми та змістом конкретного мовленнєвого її вияву, унаслідок чого семантику структурної схеми ускладнюють інші типи формально-синтаксичних зв'язків та семантико-синтаксичних відношень»

[187, с. 37]. Дослідниця також пропонує виокремлювати СПР, що характеризуються трьома типами синкретичних відношень: формальним, значеннєвим, а також синкретизмом форми і значення [там само, с. 37].

Аналіз матеріалу дослідження дає змогу стверджувати, що синкретизм у різних структурно-семантичних типах ППСПР в англомовній художній прозі репрезентується у:

1) формально-граматичному аспекті;

2) семантико-синтаксичному аспекті;

3) формально-граматичному і *семантико-синтаксичному аспектах*.

Синкретичними у *формально-граматичному* аспекті є ППСПР із антецедентом, вираженим віддієслівним іменником. Примітною особливістю таких ППК є те, що прислівні підрядні компоненти у них можуть розглядатися одночасно як валентно зумовлені і валентно не зумовлені. З одного боку, такий компонент зумовлений валентними властивостями опорного віддієслівного іменника, який зберігає за собою властивість відкривати правобічну об’єктну позицію для об’єктно-з’ясувальної ПО. З іншого боку, поява таких підрядних зумовлена й морфологічними особливостями опорного слова-іменника, який може бути поширеним атрибутивним компонентом:

Randall was well aware of the deliberation with which they weakened him, with which they turned his love-relation into a play-relation (Murdoch, UR).

Формально-граматичний синкретизм у таких ППСПР поєднується із семантико-синтаксичним. Тенденцію до поєднання спостерігаємо у ППГК з ОС, у яких блок однорідних супідрядних із атрибутивною або об’єктно-з’ясувальною семантикою використовується у постпозиції до головного речення.

Розглянемо інший приклад:

The kind of foreign help which people usually seek for their children, I can afford to despise; being above it, I hope (Dickens, DS).

Це трикомпонентне СПР містить інверсію, яка репрезентується на формально-граматичному рівні винесенням валентно зумовленого

атрибутивного підрядного прислівного типу у препозицію до головного речення. У постпозиції до головного речення використовується парентетична ПО. Водночас, застосувавши прийом інверсії, отримуємо конструкцію, у якій парентетична ПО виконує функцію головного речення, тоді як останнє, натомість, отримує об'єктно-з'ясувальне значення: *I hope that being above it, I can afford to despise the kind of foreign help which people usually seek for their children.* Трансформація-зміна розташування ПО цієї ППГК свідчить про перехідність у формально-граматичному й семантико-синтаксичному аспектах аналізованого речення.

Синкретичними в *семантико-синтаксичному* аспекті є ППСПР з підрядними об'єктно-з'ясувальними. Г. О. Золотова називає такі речення *об'єктно-деліберативними*, пояснюючи вибір терміна тим, що частина з'ясувальних конструкцій потрапляє у додаткові, підметові й атрибутивні [65, с. 349]. І хоча кожне з опорних слів головного речення передає здебільшого тільки одне значення, яке знаходить синтагматичне вираження у вибірковому характері його (опорного слова) сполучуваності [45, с. 44], іноді можливе одночасне узгодження диференційної та потенційної сем із семантикою відповідних підрядних.

Візьмемо, наприклад, опорне дієслово з диференційною семою повідомлення про реальний факт дійсності. Це постійне для нього значення поєднується з потенційною семою спонукання до дії, котра актуалізується при поєднанні зі з'ясувально-спонукальними підрядними. Такі підрядні надибуємо здебільшого у ППСПР із супідрядністю та ПП:

When I suggested that he should go to bed he said he could not sleep <…> (Maugham, MS).

Явище синкретичності спостерігається й у ППСПР з відприслівниковим сполучником *how*. Останній, вжитий у підрядній об'єктно-з'ясувальній частині гіпотактичної конструкції, вказує на процеси сприйняття та, одночасно, повідомляє про спосіб виконання дії, вираженої опорним дієсловом зі згаданим значенням:

He told her how passionately he loved her, and reminded her of all the devotion he had lavished upon her (Maugham, MS).

У наведеному вище ППСПР наявний синкретизм *об'єктно-з'ясувального* й *адвербіального* (спосіб виконання дії) семантико-синтаксичних відношень.

Сполучні слова *as though, as if*, які уживаються, насамперед, в адвербіальних підрядних порівняння, додають до змісту останніх відтінки нереальності, невпевненості, сумніву або припущення. Базовою моделлю для вираження таких синкретичних значень є ППСПР з трьома ПО. Це гіпотактичні конструкції з НС, в яких «такими, що обслуговують» постають препозитивні адвербіальні підрядні часу (а); підрядні, що перебувають у відношеннях ПП (б); а також підрядні з ПП й ОС (в):

а) *When I laid my foot on the middle cross bench, its hardness had an invigorating effect on me, as if I had just stepped on solid ground* (Martel, LP);

б) *Except that here the cars were driving above and under each other as if they were on interchanges that were stacked ten storeys high* (Martel, LP);

в) *I produced so exactly the amount I had just downed that it was as if a minute hadn't passed and I were still considering Richard Parker's rainwater* (Martel, LP).

Як видно з наведених вище речень, залежний компонент приєднується до антецедента, що називає процеси говоріння чи сприйняття.

Синкретичні *об'єктно-причинові* відношення формуються у ППСПР, в яких головне речення містить дієслово внутрішнього стану, а залежний компонент підпорядковується головному за допомогою сполучників *which* або *that*. Такі відношення характерні для трикомпонентних СПР, котрі містять адвербіальні підрядні з семантикою причини і результату. ППСПР з *об'єктно-причиновими* синкретичними відношеннями – це зазвичай конструкції з НС:

When he saw the hand emerge from the pocket he believed that she was about to strike him (Faulkner, LA).

Ці ж сполучники (*which, that*) використовуються у ППГК із синкретичними *об'єктно-атрибутивними* семантико-синтаксичними відношеннями. Такі відношення характерні для ППСПР з ПП:

For the moment Mike Seddons dismissed the thought <u>*that*</u> *this was a girl to whom, a few minutes earlier, he had been about to make love* (Hailey, FD).

Однією з «найпродуктивніших» в аспекті *семантико-синтаксичної* синкретичності є аппозитивна ПО. Так, у ППСПР *He was wearing an odd expression on his face* <u>*which*</u> *made Nan realize that her breath must be smelling strongly of alcohol* (Murdoch, S) сполучник *which* є постцедентом, який уводить необов'язкову й валентно не зумовлену ПО. Такий сполучник зорієнтований одночасно як на зміст препозитивної головної ПО, так і на розгортання власного значення, щодо якого він постає відповідним репрезентантом формально-граматичного рівня. У цій трикомпонентній гіпотактичній конструкції поєднуються два семантичних значення: *аппозитивне* й *атрибутивне*.

Окрім уточнення й узагальнення, на семантико-синтаксичне значення аппозитивності можуть накладатися й додаткові, типові для інших СПР, значення, як-от: умови (а), часу (б), ознаки об'єкта (в) чи способу дії (г), причини (д), наслідку (е), протиставлення (є) й перерахування (ж):

а) *For instance, they always expected me to do everything with them and tell them what I'd done if by any chance I had an hour off on my own* (Fowles, C);

б) *I was even going on to say it wasn't what I wanted, not big enough, to squash him more, when he said, well, that's the lot, bar the cellars* (Fowles, C);

в) *During the last three years he had become increasingly interested in paleontology; that, he had decided, was his field* (Fowles, FLW);

г) *Once I let myself dream I hit her across the face as I saw it done once by a chap in a telly play* (Fowles, C);

д) *The children stopped, as if the house was a sign that they should go no further* (Fowles, M);

е) *Above all, with the memory of so many departed domestics behind her, the old lady abhorred impertinence and forwardness, terms synonymous in her experience with speaking before being spoken to and anticipating her demands,*

which deprived her of the pleasure of demanding why they had not been anticipated (Fowles, FLW);

є) *When his eldest grandson Steve, Randall's boy, had died of polio Hugh had felt a frenzy of anger and misery which was quite unlike the resigned grief of today* (Murdoch, UR);

ж) *When he opened the screen door I could see that he had only his socks on his feet, no shoes; he was wearing an undershirt and a pair of Bermuda shorts* (Atwood, EW).

Синкретичні *об'єктно-аппозитивні* семантико-синтаксичні відношення характерні для ППСПР, побудованих на основі однорідної підрядності:

Then there were a number of questions asking the man how he liked the commercial, <u>whether he thought it might influence his buying habits, and so on</u> (Atwood, EW).

Водночас між головним і залежним(и) компонентами ППГК може встановлюватися більш «тісна» семантична взаємодія, у результаті чого основні семантичні відношення між ними можуть «відступати» на другий план. Прикладом слугують атрибутивні підрядні зі сполучником *which* – у тих випадках, коли використання залежного компонента при опорному слові необов'язкове ні з точки зору семантики опорного слова, ні з урахуванням завдань повідомлення.

Так, у ППСПР *Gulliver, who thought himself good-looking, was tall and dark and slim, with straight oily dark hair, and a thin slightly hooked nose <u>which he had come to terms</u> with when someone called it aquiline* (Murdoch, BB) функція залежного компонента (атрибутивної ПО рестриктивного типу) – уточнення ознаки антецедента (іменника *nose*). А ось у реченні *After I got it dried out I put several layers of insulating felt and then a nice bright orange carpet (cheerful) fitting the walls (<u>which were whitewashed</u>)* (Fowles, C) означальні відношення послаблені. Зв'язок іменника *the walls* із постпозитивним атрибутивним підрядним (*which were whitewashed*) має поширювальний характер, що пояснюється прагненням мовця уникнути лексичного повтору: *After I got it*

dried out I put several layers of insulating felt and then a nice bright orange carpet (cheerful) fitting the walls. The walls were whitewashed. У наведеному ППСПР спостерігаємо синкретичні *атрибутивні* (дескриптивного типу) й *аппозитивні* семантико-синтаксичні відношення.

Синкретичні *атрибутивно-аппозитивні* відношення надибуємо й у ППСПР з атрибутивною ПО континуативного типу. Атрибутивні й аппозитивні підрядні виконують семантичну функцію надання додаткової інформації, пояснення чи конкретизації положень, про які йдеться у головному реченні. Однак, на відміну від аппозитивних конструкцій, домінантним значенням у яких є приєднання незапланованої інформації, атрибутивне підрядне континуативного типу є, хоча й необов'язковим, проте передбачуваним:

He very much wanted to dance and would have felt thoroughly cross with Gerard for messing things up if it had not been that Gerard had paid for Gulliver's (very expensive) ticket <u>*without which he would not be there at all*</u> (Murdoch, BB).

Синкретичні *атрибутивно-часові* відношення виникають у ППСПР, у головній ПО яких уживаються слова або словосполучення на позначення часу, а залежний компонент приєднується сполучником *when*. Базовими для таких відношень є ППГК з препозицією головного речення і блоком однорідних супідрядних:

It was a glorious morning, late spring or early summer <…> <u>when</u> the dainty sheen of grass and leaf is blushing to a deeper green; and the year seems like a fair young maid, trembling with strange, wakening pulses on the brink of womanhood (Jerome, TMB).

Синкретичні *атрибутивно-локативні* відношення характерні для ППСПР, залежні компоненти у яких приєднуються сполучником *where*:

It was always she loving me and my collection, drawing and colouring them; working together in a beautiful modern house in a big room with one of those huge glass windows; meetings there of the Bug Section, <u>where</u> instead of saying almost nothing in case I made mistakes we were the popular host and hostess (Fowles, C).

Аналіз корпусу дослідження дає змогу стверджувати, що однією з найбільш продуктивних у аспекті семантико-синтаксичної синкретичності є аппозитивна ПО, а в формально-граматичному й семантико-синтаксичному аспектах – об’єктно-з’ясувальна. Водночас об’ємність ППСПР як правило має результатом установлення «перехідності» між двома і більше семантико-синтаксичними значеннями. Так, синкретичні *атрибутивно-об’єктно-причинові* відношення надибуємо у ППСПР, в яких головна ПО поширюється валентно не зумовленим підрядним. Останнє, разом із іншим підрядним прислівним компонентом, утворює блок, як-от у наступному реченні:

When Walter, in conclusion, put to him the question he had put to Florence, he still stood glancing at him with the same expression, as if he had read some fate upon his face, mournfully at variance with its present brightness (Dickens, DS).

Отже, між семантико-синтаксичними типами ППСПР в англомовній художній прозі спостерігаються синкретичні відношення, які знаходять відображення в формально-граматичному, семантико-синтаксичному або в поєднанні обох аспектів. Синкретичні відношення в ППСПР полягають у приєднанні додаткової інформації у межах вже заданої. Таке приєднання робить їх структурами, яким притаманні широкі можливості художньої виразності: ППСПР здатні передавати тонкі смислові й експресивно-стилістичні відтінки значень. Найпродуктивнішими в аспекті семантико-синтаксичної синкретичності є аппозитивні, атрибутивні й об’єктно-з’ясувальні ПО.

Висновки до розділу 3

1. У контексті ТГГ серед ППСПР виокремлюються конструкції з сентенційними актантами, сирконстантами, ад’юнктами та їх поєднаннями.

1.1. Сентенційний актант – це фразова категорія, яка є результатом заповнення активної синтаксичної валентності опорного слова головної ПО,

результатом чого є утворення СПР із об’єктно-з’ясувальним залежним компонентом.

1.2. Сентенційний сирконстант є результатом заповнення сирконстантної валентності дієслова-присудка або іменника-антецедента головної ПО. У структурно-семантичному відношенні сентенційні сирконстанти утворюють СПР з адвербіальним(и) і/або атрибутивним(и) залежними компонентами відповідно.

1.3. Сентенційний ад’юнкт не є аргументом предиката і приєднується до дієслівної групи всередині головного речення, або до цілої флективної фразової категорії. Рівень приєднання сентенційного ад’юнкта – рекурсивний.

2. У ППСПР поєднуються два-три різновиди підрядності: однорідної, неоднорідної й послідовної. У результаті такого поєднання утворюється 7 базових моделей ППСПР з: ОС, НС, НС та ПП, ПП та НС, ОС та ПП, ПП та ОС, а також з ПП і ПС. Кожна з наведених вище моделей укладається у відповідні схеми. У ППГК з НС, НС та ПП основним є зв’язок НС. ППСПР, побудовані на основі ОС, ОС та ПП, за домінуючий мають зв’язок ОС. Послідовний підрядний зв’язок є основним у ППСПР з ПП та НС, а також з ПП та ОС. У конструкціях з ПП та ПС компоненти поєднуються за допомогою неоднорідного зв’язку або зв’язку послідовного підпорядкування. Неоднорідні супідрядні компоненти виявляють різну залежність у ППГК з ПС, НС й ПП, а також ПС й ПП. Кількість конституентів у ППСПР в англомовній художній прозі варіюється залежно від моделі.

3. ППСПР – це конструкції, у яких виокремлюються зовнішній і внутрішній(і) рівні членування. Зовнішній рівень вичленовується у конструкціях з: ОС і ПП, ПП й ОС, ПП і НС, а також з ПП і ПС. Внутрішні рівні виокремлюються у ППГК з ОС й ПП, а також з ПП й ОС. Поява внутрішніх рівнів є результатом поглиблення синтаксичної перспективи ППСПР. Неможливість виокремлення внутрішніх рівнів у досліджуваних синтаксичних одиницях пов’язана з прислівним характером залежних компонентів.

5. Семантичні відношення у ППСПР в англомовній художній прозі встановлюються на основі взаємопроникнення значень їх конституентів. Між семантичними відношеннями і структурною організацією ППГК в англомовній художній прозі існують певні закономірності. Такі відношення в ППГК установлюються між головною або залежною ПО, біпредикативним СПР й структурно-смисловою єдністю частин, поєднаних субординативним зв’язком.

6. Між семантико-синтаксичними типами ППСПР в англомовній художній прозі спостерігаються синкретичні відношення, які реалізуються у формально-граматичному, семантико-синтаксичному, а також у поєднанні обох аспектів.

Основні положення цього розділу відображені у таких публікаціях автора [128; 131].

РОЗДІЛ 4
КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНА СПЕЦИФІКА ПОЛІПРЕДИКАТИВНОГО СКЛАДНОПІДРЯДНОГО РЕЧЕННЯ В АНГЛОМОВНІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ

До завдань цього розділу входить дослідження комунікативних типів ППСПР та аналіз базових моделей його АЧ; розкриття іллокутивного потенціалу КлМА за участю ППСПР; установлення закономірностей між змістом прагматичних компонентів досліджуваних синтаксичних одиниць та їх структурою і семантикою; з'ясування іллокутивних функцій складників ППГК як КлМА; а також розкриття специфіки ППСПР як непрямого МА.

4.1. Актуальне членування поліпредикативного складнопідрядного речення

ППСПР – один із найбільш актуальних та пріоритетних наукових об'єктів як одиниць комунікативного синтаксису. Особливість такого об'єкта полягає в тому, що, поєднуючи три й більше ПО, він утворює цілісну комунікативну одиницю, на яку накладається загальний контур комунікативної інтенції мовця.

Дослідники сходяться на тому, що ППСПР – це «єдність, створювана для передачі ємного комунікативного завдання» [50, с. 62]; використання ж такого речення у прозових творах зумовлюється бажанням автора передати якомога більше інформації в одному синтаксичному комплексі.

Розуміння аранжування адресантом компонентів речення як комунікативної одиниці можливе завдяки явищу АЧ.

Загальновідомо, що АЧ є засобом «включення» речення у контекст, на базі якого воно виникає. Завдяки такому включенню мовець виражає актуальне для нього у момент мовлення ставлення до певного явища дійсності. Для успішного здійснення комунікації адресат повинен чітко розмежовувати те, про що говорить мовець, і те, що саме він про це говорить. Зазначені

характеристики притаманні *темі* й *ремі* – основним структурно-комунікативним компонентам висловлення.

У дисертації комунікативна структура ППСПР розглядається в контексті, адже останній створює необхідні умови для реалізації неоднакових комунікативних функцій, властивих АЧ ППГК в англомовній художній прозі.

4.1.1. Комунікативні типи поліпредикативного складнопідрядного речення. Однією з важливих особливостей тема-рематичної організації ППСПР в англомовній художній прозі є незбіг меж його граматичного й актуального членування. Це пояснюється насамперед структурною та смисловою багатомірністю досліджуваного об’єкта.

Водночас між типами АЧ ППСПР і його структурно-семантичною організацією спостерігається певна взаємозумовленість. Як йшлося у п. 3.2, конструювання ППСПР як синтаксичної одиниці здійснюється на основі трьох типів синтаксичного зв’язку. Ми спробуємо довести, що кожному комунікативному типу ППСПР відповідає певний набір структурних схем і базових (виокремлених на попередньому етапі дослідження) моделей.

АЧ ППСПР у англомовній художній прозі представлене трьома *комунікативними типами:*

1) ланцюжковим,

2) ступеневим і

3) контамінованим.

Розглянемо наведені вище комунікативні типи АЧ ППСПР докладніше.

1. Поліпредикативне складнопідрядне речення з ланцюжковим типом актуального членування. ППСПР з ланцюжковим типом АЧ повідомляють інформацію, зміст якої розкривається на одному рівні смислового членування. До таких ППСПР належать, насамперед, конструкції, для яких характерне розгалуження залежних одиниць на одному синтаксичному рівні:

Then he knew that she was looking toward his voice almost as if she could see him (Faulkner, LA).

ППСПР з ланцюжковим типом АЧ можуть також містити напівпредикативні звороти, як-от: конструкції з інфінітивом, дієприкметникові та дієприслівникові звороти. Наприклад,

Mr Dombey was so astonished, and so uncomfortable, and so perfectly at a loss how to pursue the conversation, that he could only sit looking at his son by the light of the fire, with his hand resting on his back, as if it were detained there by some magnetic attraction (Dickens, DS).

Розглянемо комунікативну організацію наведеної нижче гіпотактичної конструкції:

(«I think we should begin to look around.» O'Donnell answered the administrator, then glanced at the others.) *«I imagine most of us have contacts where we might pass the word along.* (If you hear of anyone – a good man who's just finishing his residency perhaps – I'd like you to let me know») (Hailey, FD).

У цій трикомпонентній гіпотактичній конструкції темою є головна ПО, а основним комунікативно значимим елементом (ремою) – біпредикативна частина із залежних компонентів, поєднаних зв'язком ПП.

Формулу АЧ наведеного вище ППСПР можна представити так: T /T_1 – R_1/ – R /T_2 – R_2 – T_3 – R_3/, де T – *I imagine*, T_1 – *I*, R_1 – *imagine*; R – *most of us have contacts where we might pass the word along*, T_2 – *most of us*, R_2 – *have contacts*, T_3 – *we*, R_3 – *might pass the word along*.

Отже, зміст повідомлюваної інформації у ППСПР з ланцюжковим типом АЧ розкривається на одному рівні смислового членування.

2. Поліпредикативне складнопідрядне речення зі ступеневим типом актуального членування. Значна кількість ППСПР в англомовній художній прозі має ступеневий характер АЧ. Така їхня особливість пов'язана з тим, що, хоча й підпорядкований головному, залежний компонент організований як комунікативно-синтаксична одиниця на базі предикативної граматичної основи [99, с. 5].

Ступеневі смислові відношення характерні насамперед для ППСПР з ПП. Переважна більшість таких конструкцій – це СПР з атрибутивними залежними компонентами прислівного типу. У ППСПР з ПП блок з однорідних супідрядних використовується в постпозиції до головного речення, кількість комунікативних рівнів залежить від кількості залежних компонентів, а АЧ характеризується переходом реми одного рівня (чи ступеня) в тему іншого.

У наведеній нижче ППГК нараховуємо три комунікативних рівні. Теми другого й третього рівнів співпадають з ремами попередніх (вищих) рівнів (першого і другого відповідно):

It was not Emma related to him but Emma existing which was the shock which so almost threw him back into a greater solitude (Murdoch, UR).

Формула АЧ цього речення має такий вигляд:

$$\begin{array}{l} T_1 - R_1 \\ \quad\downarrow \\ \quad\;\; T_2 - R_2 \\ \qquad\quad\downarrow \\ \qquad\quad T_3 - R_3, \end{array}$$

де T_1 – це підмет головного речення (*it*), R_1 і T_2 – присудок головного речення із залежними компонентами (*was not Emma related to him but Emma existing*), R_2 і T_3 – перший підрядний компонент (*was the shock*), а R_3 – другий (*so almost threw him back into a greater solitude*).

Ступеневе АЧ притаманне також ППСПР з ОС, в яких супідрядні компоненти використовуються в постпозиції до головної ПО:

Their relation was intimate yet abstract, a frictionless machine which generated little warmth, but which functioned excellently (Murdoch, UR).

Особливістю тема-рематичної організації наведеного вище речення є те, що теми другого і третього комунікативних рівнів збігаються з компонентом складу нового (тобто, реми) першого. Формула комунікативної структури аналізованого ППСПР матиме такий вигляд:

$$T_1 - R_1 \rightarrow T_2 - R_2 \rightarrow T_3 - R_3,$$

де T_1 – це підмет головної ПО (*their relation*); R_1 – її (головної ПО) залишкова частина, ускладнена прикладкою (*was intimate yet abstract, a frictionless machine*), T_2 й T_3 – власне прикладка (*a frictionless machine*); R_2 – зміст цілого (позиційно) першого супідрядного, а R_3 – другого.

Отже, у ППСПР зі ступеневим типом АЧ кількість комунікативних рівнів залежить від кількості залежних компонентів, а АЧ характеризується переходом реми одного рівня в тему наступного.

3. Поліпредикативне складнопідрядне речення з контамінованим типом актуального членування. Третій комунікативний тип ППСПР містить дві лінії інформаційної структури й характеризується контамінованим характером АЧ. В англомовній художній прозі такі смислові відношення надибуємо у ППГК, в яких домінує неоднорідний зв'язок компонентів:

He had been her husband's college friend; was now a journalist, and in no sense a society man or «a man about town», which were, perhaps, some of the reasons she had never met him (Chopin, A).

У наведеному вище трикомпонентному СПР ступінь залежності комунікативних рівнів, як і в випадку зі ступеневим типом АЧ, залежить від кількості підрядних, а АЧ характеризується переходом реми одного рівня в тему іншого. Постцедент *which* уводить аппозитивну непередбачувану й необов’язкову ПО. Він одночасно зорієнтований на зміст головного речення, виступаючи темою, і на розгортання власного значення, щодо якого виступає відповідним репрезентантом формально-граматичного рівня.

Тема-рематичну організацію аналізованого ППСПР з контамінованим типом АЧ можна представити за допомогою такої формули:

$$T_1 - R_1 \downarrow T_2 - R_2 - T_3 - R_3,$$

де T_1 – *he*, R_1 і T_2 – *had been her husband's college friend; was now a journalist, and in no sense a society man or «a man about town»*, R_2 – *which were, perhaps,some of the reasons*, T_3 – *she* і R_3 – *had never met him*.

На відміну від ланцюжкового і ступеневого типів АЧ, примітною ознакою контамінованих смислових відношень є неоднакове співвідношення в них тем і рем. Це дозволяє автору художнього твору увиразнити змістове наповнення ППСПР, чіткіше виявити свій задум.

Конструкції з контамінованим типом АЧ формуються на основі неоднакових семантико-синтаксичних відношень. Такі відношення можуть бути виражені сурядним чи безсполучниковим зв'язком на одному рівні смислового членування (завдяки розгалуженню залежних компонентів) чи відношеннями підпорядкування на різних рівнях (завдяки поглибленню синтаксичної перспективи):

The affair, which lasted two months, and was mostly conducted in such hours of daylight as were available between appearances on the set, ended after she had laughed at him twice because of a look on his face (Spark, PI).

Формулу АЧ цієї ППГК можна представити так:

$$T_1 - R_1 - R_n \downarrow R_2,$$

де T_1 – це підмет головного речення (*the affair*), R_1 – перший залежний компонент атрибутивної семантики (*which lasted two months*), R_n – однорідне супідрядне з компонентом послідовного підпорядкування (*(which) was mostly conducted in such hours of daylight as were available between appearances on the set*), R_2 – залишкова частина головної ПО (а саме присудок) із залежним

постпозитивним компонентом адвербіального характеру (*ended after she had laughed at him twice because of a look on his face*).

Отже, контамінований тип АЧ у ППСПР є поєднанням ланцюжкового і ступеневого типів.

Кількісний аналіз розглянутих вище комунікативних типів ППСПР в англомовній художній прозі представлений у Рис. 1 Додатку В.

4.1.2. Базові моделі актуального членування поліпредикативного складнопідрядного речення. Аналіз корпусу дослідження дає змогу стверджувати, що найпоширенішими моделями АЧ ППСПР без розширення теми й реми є мінімальні трикомпонентні гіпотактичні конструкції:

When she was home from her boarding-school I used to see her almost every day sometimes, because their house was right opposite the Town Hall Annexe (Fowles, C).

Водночас значна кількість ППСПР у англомовній художній прозі маніфестує принцип ієрархічності АЧ. Врахування цього принципу дозволило виокремити 3 базові моделі АЧ ППГК. Це моделі з:

1) експансією теми ($T /T_1 + T_n/ – R$);

2) експансією реми ($T – R /R_1 + R_n/$);

3) експансією теми й реми ($T /T_1 + T_n/ – R /R_1+ R_n/$).

Між структурою ППСПР і типами тема-рематичної організації, що такі речення репрезентують, існують певні закономірності. У дослідженні моделей АЧ ППСПР ми виходимо з тези про те, що кожній такій моделі відповідає певний набір структурних моделей.

Розглянемо наведені вище моделі АЧ ППСПР докладніше.

1. Модель «експансія теми». Експансія теми в ППСПР передбачає просту рему АЧ, репрезентовану цілою головною ПО або її частиною. Головна ПО в ППСПР з експансією теми перебуває здебільшого в постпозиції у відношені до

залежних компонентів. Тема складається з комплексу препозитивних компонентів або з одного чи кількох інтерпозитивних підрядних, які ділять усе ППСПР на дві частини – тематичну, що розгорнута ними, й рематичну – головну ПО та її залишкову частину:

(Yet there will always be animals that seek to escape from zoos. Animals that are kept in unsuitable enclosures are the most obvious example. Every animal has particular habitat needs that must be met.) *If its enclosure is too sunny or too wet or too empty, if its perch is too high or too exposed, if the ground is too sandy, if there are too few branches to make a nest, if the food trough is too low, if there is not enough mud to wallow in – and so many other ifs – then the animal will not be at peace* (Martel, LP).

Аналізована семикомпонентна конструкція будується за моделлю: «блок однорідних супідрядних – головна ПО». Тема цього речення формується з комплексу із шести препозитивних підрядних, зміст яких відображає попередній контекст. Експлікація теми матиме такий вигляд: *The animal will not be at peace if its enclosure is too sunny, too wet or too empty. The animal will not be at peace if its perch is too high or too exposed. The animal will not be at peace if the ground is too sandy. The animal will not be at peace if there are not enough branches to make a nest. The animal will not be at peace if the food trough is too low. The animal will not be at peace if there is little mud for it to wallow.* Ремою аналізованого ППСПР є головне речення, що знаходиться в постпозиції у відношенні до блоку однорідних супідрядних.

Формулу комунікативної організації наведеного вище речення можна представити так: $T /T_1 + T_2 + T_3 + T_4 + T_5 + T_6/ – R$.

Як правило, інформація, яка міститься в темі повідомлення і яку передають пре- чи інтерпозитивні залежні компоненти, уже «підготовлена» попереднім контекстом. Така тенденція спостерігається в ППСПР з експансією теми, котрі становлять 72,8 % корпусу аналізованих синтаксичних конструкцій:

(Yes, it was an innocent little world. It was an innocent little world, except that Steve was dead and Randall was drunk upstairs and Emma Sands was at this moment

existing somewhere in London.) *After the violence of death, its unavoidable shock and horror, as his disturbed spirit began to compose into a fresh pattern, as the thoughts which came to him in the early morning began to take on form and structure again, he found that Emma Sands occupied a new and significant place* (Murdoch, UR).

У 27,2 % речень інформація, що міститься в темі, або не спирається на попередній контекст, або залежить від нього мінімально:

(There was no promise of solution or victory except for the temporary pact between him and that painted fresco's royalty who would forget him, never acknowledge his existence or be aware of him, a Sikh, halfway up a sapper's ladder in the rain, erecting a Bailey bridge for the army behind him.) *And when a month later the battalions reached the sea, after they had survived everything and entered the coastal town of Cattolica and the engineers had cleared the beach of mines in a twenty-yard stretch so the men could go down naked into the sea, he approached one of the mediaevalists who had befriended him – who had once simply talked with him and shared some Spam – and promised to show him something in return for his kindness* (Ondaatje, EP).

Серед моделей АЧ ППСПР з *експансією теми* виокремлюємо моделі з:

1) ПП:

When I got hungry and came back to where I left him, there were a knot of people (Fowles, C);

2) ОС:

Steve's room, till so called, the first-floor room over the front door, next to where Grandma had been, which was now only occasionally in use as an emergency spare room, had always been an object of somewhat, eerie interest to Penn (Murdoch, UR) (головна ПО тут роз'єднана підрядними компонентами);

3) ПП й ОС:

Look, if there are enough of us who believe the bomb is wicked and that a decent nation could never think of having it, whatever the circumstances, then the government would have to do something (Fowles, C);

4) ОС й ПП:

As it grew later in the night, and footsteps in the street became so rare that he could hear them coming, count them as they passed, and lose them in the hollow distance, he would lie and watch the many-coloured ring about the candle, and wait patiently for day (Dickens, DS);

5) ПП, ОС й ПП:

If they saw him pass by their windows when they had been bottling off old mead, or when they had just been called long-headed men who might do anything in the world if they chose, they thought concerning him, «Ah, there's that good-hearted man – open as a child!» (Hardy, GT).

Аналізуючи тема-рематичну організацію основних комунікативно значимих компонентів окремих ПО, тобто на рівні мікроструктури, крім експансії теми, виокремлюємо *ускладнену тему*. Останню надибуємо в ППГК із прикладкою. «Ускладненість» такої теми пояснюється тим, що прикладка не просто називає предмет чи особу повторно, а має рематичний відтінок:

Sir Barnet Skettles brought up Skettles Junior to shake hands with him, and asked him if he would remember to tell his good Papa, with his best compliments, that <u>he, Sir Barnet Skettles</u>, had said he hoped the two young gentlemen would become intimately acquainted (Dickens, DS).

Ускладнену тему в ППСПР може утворювати препозитивна головна ПО, що містить складений іменний присудок. Предикатив у такому випадку виражений підрядним адвербіальним:

It was suddenly as I always hoped, we were getting to know each other, she was beginning to see me for what I really was (Fowles, C).

Функцію реми в наведеному вище реченні виконує постпозитивний (у відношенні до теми) блок із двох однорідних супідрядних і компонента послідовного підпорядкування (<…> *we were getting to know each other, she was beginning to see me for what I really was* (Fowles, C)).

Отже, моделі комунікативного типу з експансією теми реалізуються в ППСПР з ПП, ПП й ОС, ОС і ПП, а також з ПП, ОС і ПП.

2. Модель «експансія реми». Моделям АЧ ППСПР з експансією реми притаманне велике структурне різноманіття. Для таких моделей характерна проста тема АЧ, репрезентована цілою головною чи залежною ПО, або ж їх частиною. Особливістю АЧ ППСПР з експансією реми є також наявність тільки однієї залежної ПО у препозиції; утворення блоку з підрядних одиниць у пречи інтерпозиції не зафіксовано, оскільки такий блок призвів би до появи ускладненої теми.

Складна рема у ППГК цієї моделі утворюється з блоку постпозитивних залежних компонентів, із залежного й головного або із залежного й частини головного компонентів:

(Sometimes he thought about telling her; of showing her where he kept hidden the implement of his sin, having got the idea, learned how and where to hide it, from her.) *But he knew that she would merely want to help him conceal it; that she would want him to sin in order that she could help him hide it; that she would at last make such a todo of meaningful whispers and signals that McEachern would have to suspect something despite himself* (Faukner, LA).

У цій шестикомпонентній гіпотактичній конструкції наявні два види синтаксичного зв’язку: ОС і ПП, а межі актуального і структурного членувань співпадають. Тема АЧ аналізованого речення представлена препозитивною головною ПО і є зрозумілою з попереднього контексту; рема ж має складну структуру і охоплює п’ять підрядних. Водночас найбільш комунікативно значимі компоненти складу нового можна експлікувати так: *He knew that she would want to help him conceal it [the implement of his sin]. He knew that she would want him to sin. He knew that she would make a todo of meaningful whispers and signals* АЧ наведеного вище речення можна представити за допомогою такої формули: $T – R /R_1 – R_2 – R_3 – R_4 – R_5/$.

Серед моделей АЧ *з експансією реми* виокремлюємо моделі з:

1) ПП:

He said it made him feel that life was not an idle dream to be gaped and yawned through, but a noble task, full of duty and stern work (Jerome, TMB);

2) НС і ПП:

We were to learn in the days to come, when it was too late, that George was a miserable impostor, who could evidently have known nothing whatever about the matter (Jerome, TMB);

3) ПП, ОС і ПП:

I could tell he was angry that I left like that, although he said at first he was pleased, he was sure they were all pleased, which of course I know they weren't (Fowles, C).

Прикладом ППСПР з експансією реми може слугувати такий:

(«But there was nothing political in the elimination of the weak.»

«Do you mean the weak or the unfortunate?» <…>

«I mean what I say – the weak.» The old man's voice had a sharper tone, but O'Donnell sensed he was enjoying this.)

«When there was a plague or an epidemic, it was the weak who were wiped out and *the strong survived»* (Hailey, FD).

Ремою в наведеному вище ППСПР є препозитивна залежна ПО в поєднанні з координативно залежним компонентом головної (*When there was a plague or an epidemic, <…> the strong survived*), тоді як тема представлена підрядним блоком із залежною присудковою ПО закритого типу (*It was the weak who were wiped out*), що підтверджується попереднім контекстом: *But there was nothing political in the elimination of the weak* (Hailey, FD).

Якщо в ППСПР з ПС блок однорідних супідрядних перебуває у відношеннях НС з іншим залежним компонентом, тема-рематична організація дещо інша. Найбільш інформативно значимими у таких ППГК є препозитивні залежні ПО; наступні блоки, поєднані зв'язком неоднорідої підрядності, набувають меншої комунікативної ваги:

For one who was unaccustomed to organise anything, and who was constitutionally haphazard, she was astonished at what had in fact come about so far by her own effort, so that it had been possible for her to take on the flat, have it cleaned and painted, decide on the essential minimum furniture necessary for her to

move in with her husband and baby, and to make do, picnic-fashion in one room, till the household itself was assembled (Spark, PI).

Експансію реми також надибуємо у ППГК із закритими та відкритими для розширення підрядними блоками в тому випадку, коли конструкція побудована на основі ОС і ПП:

«It flashed across my mind that it was just what he would do, he wouldn't go to the doctor» (Fowles, C).

У англомовній художній прозі натрапляємо також на ППСПР, котрі містять один із випадків експансії реми, а саме *ускладнену* рему, яка має дві репрезентації: це рема *з багаточленним координативним* і *багаточленним субординативним ускладненнями* між компонентами.

Рема з багаточленним координативним ускладненням утворюється за допомогою приєднання декількох структурно й семантично незалежних рематичних складів до однієї схеми:

I took her hands and held them against my breath, feeling once more how strong and warm and good they were, those brown hands, and remembering how many kind things they had done for me (Cather, MA).

На рему з багаточленним субординативним ускладненням натрапляємо в ППСПР, два або більше компоненти яких пояснюють одне одного так, що жоден із них не може бути вилученим без втрати змісту:

(«I believe there was something in surgery. A procedure he wanted to see.») *«Tell him from me that while any resident is assigned to Pathology I expect him at all gross conferences*. (All right, let's get on with it.)» (Hailey, FD).

Іншим типом ускладненої реми, зафіксованої в ППСПР, є *комплексна рема*. Така рема утворюється за допомогою додавання до її складу адвербіальних елементів, як-от у наступному прикладі:

(Claude didn't wish to be a bore.) *Sometimes in the evening, when he left the Library to smoke a cigar, he walked slowly past the Erlichs' house, looking at the lighted windows of the sitting-room and wondering what was going on inside* (Cather, OO).

Ще одним випадком ускладнення реми є *парцеляція* частини ППГК:

He could not forget that he had had no part in it. That, at the bottom of its clear depths of tenderness and truth lay those two figures clasped in each other's arms, while he stood on the bank above them, looking down a mere spectator — not a sharer with them – quite shut out (Dickens, DS).

Отже, як свідчить аналіз корпусу дослідження, експансія реми характерна для ППСПР з ПП, НС і ПП, а також з поєднанням ПП, ОС і ПП. Найтиповішими випадками ускладнення реми є: багаточленне координативне й багаточленне субординативне ускладнення, використання адвербіальних елементів і парцеляція.

3. Модель «експансія теми і реми». Для ППСПР з експансією теми й реми характерна наявність складної теми і складної реми. Складна тема формується з блоку препозитивних підрядних або з частини головної ПО, розширеної одним чи кількома залежними компонентами у препозиції. Складну рему утворюють однин чи кілька постпозитивних залежних компонентів разом із цілим головним реченням або його залишковою частиною.

Як і в випадку з експансією теми й реми, складна тема має результатом лівостороннє розширення ППГК, тоді як складна рема – правостороннє. Таке розташування не є випадковим, адже тема, як елемент відомого в комунікативній структурі речення, пов'язана з попереднім контекстом, тоді як рема є комунікативним елементом, який сприяє розгортанню змісту повідомлення. Як слушно зауважує з цього приводу В. М. Абашина, рема – це «заключний блок інформації, те, що мовець у відповідності зі своєю інтенціональною установкою розглядає в межах певного комунікативно-прагматичного контексту, тієї ситуації, у якій реалізується комунікативно-мовленнєвий акт» [1, с. 109].

Лівостороннє і правостороннє розширення ППСПР передбачає наявність у всіх структурних моделях цього типу НС у поєднанні з іншими синтаксичними зв'язками:

(«Ah! they'll come in the afternoon, you'll find,» we said to each other. «Oh, WON'T those people get wet. What a lark!» At one o'clock, the landlady would come in to ask if we weren't going out, as it seemed such a lovely day. «No, no,» we replied, with a knowing chuckle, «not we. WE don't mean to get wet – no, no.») *And when the afternoon was nearly gone, and still there was no sign of rain, we tried to cheer ourselves up with the idea that it would come down all at once, just as the people had started for home, and were out of the reach of any shelter, and that they would thus get more drenched than ever* (Jerome, TMB).

Складна тема наведеної вище шестикомпонентної гіпотактичної конструкції формується з блоку препозитивних однорідних супідрядних, що підтверджується попереднім контекстом; складну рему утворює блок з головної ПО і трьох залежних компонентів.

Формула тема-рематичної організації аналізованого речення має такий вигляд: $T /T_1 + T_2/ – R /R_1+ R_2 + R_3 + R_4/$.

Серед ППСПР *з експансією теми й реми* виокремлюємо моделі з:

1) НС:

Every morning before I was out the main gate I had one last impression that was both ordinary and unforgettable <…> (Martel, LP);

2) НС і ПП:

A chance meeting with someone who knew of his grandfather's mania made him realize that it was only in the family that the old man's endless days of supervising bewildered gangs of digging rustics were regarded as a joke (Fowles, FLW);

3) ПП, НС і ПП:

Whenever any of his old friends began to suggest that her acting had some depth, or charm, or special merit, he silently nurtured the atrocity, reminding himself that nobody but he could know how shallow she really was (Spark, PI).

Отже, АЧ з експансією теми й реми реалізується у ППСПР з НС, НС і ПП, а також з ПП, НС і ПП.

Багатомірність досліджуваного об’єкта робить можливим виокремлення двох ланок ускладненої інформаційної структури у ППСПР. Прикладом речення з окремими ланками тема-рематичної експансії може слугувати наступна ППГК:

Meanwhile the third man, who has been baling out the boat, and who has spilled the water down his sleeve, and has been cursing away to himself steadily for the last ten minutes, wants to know what the thundering blazes you're playing at, and why the blarmed tent isn't up yet (Jerome, TMB).

Ця конструкція містить п’ять ПО з різночленною НС і ОС. Її темою є частина головного речення з блоком залежних атрибутивних компонентів (*Meanwhile the third man, who has been baling out the boat, and who has spilled the water down his sleeve, and has been cursing away to himself steadily for the last ten minutes*), а ремою – залишкова частина головного речення із залежними супідрядними з об’єктно-з’ясувальною семантикою.

АЧ наведеного вище речення можна представити за допомогою такої формули: T /T_1 – T_2 – T_3/ – R /R_1 – R_2 – R_3/, де T – *Meanwhile the third man, who has been baling out the boat, and who has spilled the water down his sleeve, and has been cursing away to himself steadily for the last ten minutes*, T_1 – *the third man*, T_2 – *who has been baling out the boat*, T_3 – *who has spilled the water down his sleeve and has been cursing away to himself steadily for the last ten minutes*; R – *wants to know what the thundering blazes you're playing at, and why the blarmed tent isn't up yet*, R_1 – *wants to know*, R_2 – what *the thundering blazes you are playing* at і R_3 – *why the blarmed tent isn’t up yet*.

Кількісний аналіз виокремлених у п. 4.1.2. базових моделей АЧ ППСПР представлений у Рис. 2 Додатку В. Дані, наведені у Рис. 2, свідчать про те, що найуживанішими в англомовній художній прозі є ППСПР з експансією реми.

4.2. Поліпредикативне складнопідрядне речення: комплексний мовленнєвий акт

У сучасному комунікативному синтаксисі КлМА розглядаються як «двоактові» («двоіллокутивні») номінації [84, с. 95], як поєднання головного й допоміжного МА. *Головним* вважається той МА у складі комплексного, на який очікується перлокутивна (вербальна чи невербальна) реакція адресата, а *допоміжним* (у термінології А. М. Приходька – «підпорядкованим» – той, де така реакція найменш очікувана [150, с. 94], та який слугує для його (ГМА) обґрунтування:

It appeared so probable (1) that such a habit might be attended with some degree of notoriety (2), that Mr Chick didn't venture to dispute the position (3) (Dickens, DS).

Усі три МА у складі наведеного вище ППСПР належать до класу асертивів. Перший МА (1) є тезою до наступних двох (2 і 3).

ДМА виконують у складі комплексного важливу функцію: вони створюють «фон» для відповідного ГМА за допомогою прямої чи непрямої експлікації певних компонентів іллокутивної сили останнього.

Синтаксичне аранжування ППСПР не ізоморфне тим прагматичним значенням, які він виражає [там само, с. 93]. Так, наступна семикомпонентна ППГК реалізує тільки шість МА: п’ять допоміжних і один головний:

After Briggs had got into bed (1), he lay awake for a long time, still bemoaning his analysis, and saying (2) he knew it was all wrong (4), and they couldn't have analysed a murderer worse (5), and – how would Doctor Blimber like it if his pocket-money depended on it (6)? (Dickens, DS)

Позиційно остання ПО (*if his pocket-money depended on it*) не містить повідомлення щодо стану речей *p*, а тільки обґрунтовує зміст попередньої ПО, утворюючи разом із нею один, головний, МА (*how would Doctor Blimber like it if his pocket-money depended on it?*).

У КлМА, що є сполученням двох і більше МА-асертивів, ГМА виражається здебільшого головним реченням ППГК. Наприклад:

The little altercation between them had attracted the notice of Mr Dombey (1), who inquired from the table (2) where he was sitting at his wine (3), what the matter was (4) (Dickens, DS).

Синтаксичне аранжування наведеного вище ППСПР, а саме наявність у ньому чотирьох ПО, відповідає кількості іллокутивних функцій, які ним реалізуються. ГМА виражений тут головною ПО (*the little altercation between them had attracted the notice of Mr Dombey*), тоді як наступні три ПО є МА-обґрунтуваннями, що «підтримують» зміст головного.

ГМА може реалізуватися не тільки головною, а й залежною ПО, як-от у наступному ППСПР:

«It didn't occur to you (1) that Miranda might mind (2), that I might mind? (3)» (Murdoch, UR)

Це трикомпонентне СПР є поєднанням трьох іллокутивних функцій, дві з яких є допоміжними: $ДМА_{АС}$ → $ДМА_{КВ}$ ← $ГМА_{КВ}$. Хоча обидва однорідні супідрядні компоненти є МА-квеситивами, на те, що саме останній виконує функцію ГМА, вказує перлокутивна реакція адресата:

(«It didn't occur to you (1) that Miranda might mind (2), that I might mind?») *«If you'd been about I might have asked you», said Ann. «You weren't about»* (Murdoch, UR).

Отже, можна говорити про те, що позиційно другий супідрядний компонент має домінуючу іллокутивну силу, тоді як дві препозитивні ПО містять додаткові (супровідні) іллокуції.

Поєднуючи три і більше ПО, ППСПР є КлМА з двома, трьома і більше іллокутивними функціями. Поєднання кількох іллокутивних функцій в одному МА пов’язане з феноменом мовленнєвого синергізму. Наявність останнього визначає специфіку КлМА: перлокутивний ефект такого МА перевершує перлокутивний ефект, який здійснює кожен окремо взятий його компонент – елементарний МА.

4.2.1. Поліпредикативне складнопідрядне речення: прямий мовленнєвий акт. КлМА, які мають однакові плани вираження та змісту, є прямими. Це означає, що іллокутивні функції всередині таких МА отримують формальне вираження у поверхневій структурі висловлення.

Як показує аналіз корпусу дослідження, примітною особливістю прямих КлМА є синкретизм прагматичних значень. Такі МА поєднують у собі моно-, бі- та полікомпонентні прагмасемантичні вектори. Отже, можна говорити про два типи реалізації КлМА за участю ППСПР:

1) гомогенні КлМА (наприклад, асертивно-асертивні МА ($МА_{АС} \rightarrow МА_{АС}$, $МА_{АС} \leftarrow МА_{АС}$, $МА_{АС} \rightarrow МА_{АС} \rightarrow МА_{АС}$, $МА_{АС} \leftarrow МА_{АС} \rightarrow МА_{АС}$, тощо));

2) гетерогенні КлМА, які реалізуються за допомогою:

а) бііллокутивних КлМА (наприклад, асертивно-квеситивний ($МА_{АС} \rightarrow МА_{КВ}$), квеситивно-асертивний ($МА_{КВ} \rightarrow МА_{АС}$), асертивно-ін'юнктивний ($МА_{АС} \leftarrow МА_{ІН}$), експресивно-асертивний ($МА_{Е} \rightarrow МА_{АС}$) тощо);

б) полііллокутивних КлМА (наприклад, директивно-асертивний квеситив ($ДМА_{Д} \leftarrow ГМА_{КВ} \rightarrow ДМА_{АС}$), ін'юнктивно-асертивний квеситив ($ДМА_{ІН} \leftarrow ГМА_{КВ} \rightarrow ДМА_{АС}$) тощо).

4.2.1.1. Гомогенні комплексні мовленнєві акти. Аналіз корпусу досліджуваних синтаксичних одиниць дає змогу стверджувати, що більшість КлМА із суб'юнкцією конституентів – це МА, що поєднують дві й більше однакових іллокутивних функції. В англомовній художній прозі такими МА за участю ППСПР є комплексні асертиви.

$КлМА_{АС}$ – це МА, у якому як головною, так і допоміжною(ними) іллокутивною(ними) функцією(ями) є асертивні. Як і в випадку з простим МА-асертивом, типовою формою реалізації $КлМА_{АС}$ є розповідне речення. Спеціальний запит з боку адресата може бути відсутній. Незважаючи на це, $КлМА_{АС}$ спричиняє певні зміни у фрагменті його епістемічного світу або як привнесення нового, або ж як модифікацію уже наявного знання. У першому випадку реалізується повідомлення щодо стану речей *p*, інтенційним змістом

якого є спричинення змін у фрагменті епістемічного світу адресата; в іншому – хибність *p* перетворюється на істинність або, навпаки, істинність *p* – у хибність (допустовість, гіпотетичність тощо).

Так, ППСПР *He might possibly have passed by without stopping at all, or at most for half a minute to glance in at the scene (1), had not his advent coincided with the discussion on corn and bread (2), in which event this history had never been enacted* (Hardy, MC) є гомогенним КлМА з поєднанням трьох іллокутивних функцій ($ГМА_{АС}$ → $ДМА_{АС}$ → $ДМА_{АС}$). На те, що саме головна ПО містить основну іллокуцію, вказує наступний контекст, у якому автор коментує значення вчинку героя: *But the subject seemed to arrest him, and he whispered some inquiries of the other bystanders, and remained listening* (Hardy, MC).

Розглянемо прагматичну специфіку наступного ППСПР:

After looking at him for some moments in silent resignation, Mrs Chick said she trusted he hadn't said it in aggravation, because that would do very little honour to his heart (Dickens, DS).

Наведене вище чотирикомпонентне СПР є поєднанням трьох МА-асертивів. Два з них є допоміжними і один – головним ($ДМА_{АС}$ → $ДМА_{АС}$ ← $ГМА_{АС}$). І хоча на цей МА не очікується перлокутивна реакція адресата (аналізоване речення є описом думок героїні стосовно поведінки її чоловіка), неважко зрозуміти, що саме останній МА-асертив (*that would do very little honour to his heart*) є головним. Незважаючи на відсутність спеціального запиту з боку адресата, перлокутивний ефект від реалізації такої мети полягає в модифікації вже наявного знання. На це вказує і безпосередній дискурсивний контекст: *<…> because that would do very little honour to his heart. She trusted he hadn't said it seriously, <u>because that would do very little honour to his head</u>* (Dickens, DS).

Отже, гомогенні КлМА представлені в англомовній художній прозі ППСПР з двома й більше однаковими іллокуціями. Останні реалізуються в таких МА за участю ППСПР здебільшого МА-асертивами.

4.2.1.2. Гетерогенні бііллокутивні комплексні мовленнєві акти. Іллокутивна сила гетерогенних КлМА конституюється на основі взаємопроникнення однієї настанови в іншу. Синтаксична структура таких МА як правило не ізоморфна їх прагматичним значенням, а між структурно-семантичними типами ППСПР за їх участю та прагматичними значеннями, що виражають такі конструкції, існують певні закономірності.

Так, слідом за А. Ю. Чернишовою, вважаємо, що елементарними на іллокутивному рівні всередині КлМА можуть бути не лише окремі ПО, а й їх поєднання [190, с. 173]. Доповнюємо виокремлені дослідницею типи простих МА у складі комплексних і отримуємо чотири їх основні репрезентації.

У англомовній художній прозі *простий* МА у складі комплексного за участю ППСПР утворюють структури, в яких:

1) присудок головного або залежного компонента ППСПР виражений предикативним поєднанням;

2) опорне слово (дієслово-присудок чи іменник-антецедент) головної частини ППСПР поширюється об’єктно-з’ясувальним залежним компонентом;

3) антецедент головної ПО поширюється атрибутивним підрядним рестриктивного типу;

4) ціле головне речення у складі ППСПР або певний його компонент поєднані субординативним зв’язком з підрядним адвербіальним реченням умови, мети або допустовим.

Перераховані вище компоненти усередині ППГК співвідносяться з простим МА, оскільки в таких реченнях залежна ПО не утворює окремого МА з власною іллокутивною функцією, а тільки забезпечує умову успішності МА, вираженого головним реченням гіпотактичної конструкції.

Так, прагматично бііллокутивним є наступне трикомпонентне СПР з підрядним предикативним:

Had he chosen it (1) because this was what he really wanted – a medium-size, second-line hospital, without reputation or glamour (2)? (Hailey, FD)

Прикладом бііллокутивного МА може також слугувати таке трикомпонентне СПР:

(If he came to the door now I should run into his arms. I should want him to hold my hand for weeks.) *I mean I believe (1) I could love him in the other way, his way, now (2)* (Fowles, C).

Наведене вище речення містить два МА-асертиви, перший із яких виражений поєднанням головної ПО з (позиційно) першим у синтагматичному ланцюжку об’єктно-з’ясувальним підрядним. Третя ПО – ще одне підрядне речення із семантикою з’ясування, що розкриває зміст дієслова-присудка першого підрядного, – не становить із ним одного МА. На відміну від першої ПО, цей компонент послідовного підпорядкування не утворює простого МА з головною ПО, про що свідчить тема-рематична організація ППГК: на рівні її макроструктури носієм нової інформації (ремою) виступає (позиційно) другий залежний компонент.

Застосована тут методика АЧ для з’ясування ГМА або того, чи має ПО власну іллокутивну функцію, не випадкова. Рематичний компонент, як відомо, бере участь у вираженні предикативності. А оскільки предикативність, як стверджує О. В. Падучева, є одним із основних складників МА [119, с. 23], саме в ньому й зосереджена домінуюча комунікативна інтенція мовця.

Для адвербіальних підрядних умови, мети й допустових, які в монопредикативному реченні виконують роль детермінанта, характерна роль теми або її компонента [95, с. 8]; а тому вони також утворюють здебільшого один (простий) МА разом із іншою частиною гіпотактичної конструкції. Наприклад, *«I promise (1), I swear that if you let me go (2) I will not tell anyone (1) <…>»* (Fowles, C).

Наведене вище чотирикомпонентне СПР є бііллокутивним висловленням. ГМА тут (*I promise I will not tell anyone*) роз’єднаний допоміжним.

Підрядне атрибутивне рестриктивного типу функціонує у складі певної дескрипції як засіб звуження області потенційних референтів іменної групи. У ППСПР *Do you think a madman would have treated you the way I have?* (Fowles, C)

третя ПО (*I have*) не становить окремого МА, а лише слугує кращому розумінню основної іллокутивної функції речення.

Аналіз корпусу дослідження дає змогу дійти висновку, що гетерогенні бііллокутивні КлМА, репрезентовані ППСПР, мають певний комбінаторний потенціал.

Узявши за основний критерій іллокутивну функцію ГМА, виокремлюємо наступні підтипи гетерогенних бііллокутивних КлМА за участю ППСПР:

1) комплексний ін'юнктив ($КлМА_{ІН}$);

2) комплексний реквестив ($КлМА_{Р}$);

3) комплексний промісив ($КлМА_{ПР}$);

4) комплексний менасив ($КлМА_{М}$);

5) комплексний квеситив ($КлМА_{КВ}$);

6) комплексний експресив ($КлМА_{Е}$);

7) комплексний метакомунікатив ($КлМА_{МК}$).

Розглянемо наведені вище типи КлМА докладніше.

1. Комплексний мовленнєвий акт–ін'юнктив. $КлМА_{ІН}$ – це тип КлМА, перлокутивний ефект якого полягає у здійсненні впливу на діяльність адресата або у спричиненні стосовно до нього невербальних дій. Із допомогою ін'юнктивної дії адресант намагається реалізувати свою інтенцію через нормування поведінки адресата. Як і у випадку з простим МА-ін'юнктивом, формою реалізації $КлМА_{ІН}$ є спонукальне речення та різні форми імператива. Однак, на відміну від першого, інший містить ДМА, іллокутивна функція яких «нашаровується» на основну іллокуцію. Такими ДМА виступають МА-асертиви, за допомогою яких адресант має на меті обґрунтувати головний:

«However, what the proverb means is that you must make hay while the sun shines but not force things. <…>» (O'Brian, RM).

Виконання вказаного в ГМА може не збігатися з інтересами адресата, а тому обґрунтування ін'юнктивного ГМА допоміжним асертивним допомагає адресантові пом'якшити наказовий тон, зменшити втручання у справи адресата:

«You must take the books down, I suppose, Dombey, one by one, and perfect yourself in the day's instalment of subject A, before you turn at all to subject B. (I am sorry to say, Dombey, that your education appears to have been very much neglected.)» (Dickens, DS)

Обґрунтовані асертивами ін'юнктиви мають на меті збільшення вірогідності виконання каузованої дії; пояснення містить її причини або можливі наслідки:

«<…> And when you've done that goo on to my house with the basket, and tell my wife to put away that washing, because she needn't finish it, and wait till I come home, as I've news to tell her» (Hardy, TU).

У гетерогенних КлМА спостерігається дифузія іллокутивних сил. Розглянемо прагматичну організацію наведеного нижче ППСПР:

«Well, remember what I would have told you if I hadn't thought you'd heard it so often before!» (Murdoch, UR)

У цій чотирикомпонентній гіпотактичній конструкції з трьома елементарними МА, ГМА реалізується препозитивним головним реченням, вираженим дієсловом у наказовому способі, у поєднанні з об'єктно-з'ясувальним підрядним. Персонаж художнього твору стверджує, що певну інформацію доведено до уваги його співрозмовника раніше (*«Well, enjoy yourself, only remember what I told you!»*) (Murdoch, UR); а тому третя й четверта ПО є ДМА. Вони становлять іллокутивний «фон», на якому розгортається іллокутивна сила ГМА-ін'юнктива. Водночас на основну іллокутивну функцію накладається супровідна (експресивна) іллокуція. Вона змінює загальний «інтонаційний малюнок» розмови: персонажі спілкуються на «підвищених тонах», про що свідчить уживання ними наказового способу й (автором твору) пунктуаційних знаків оклику (*«Well, enjoy yourself, only remember what I told you!» «But you didn't tell me anything this time!»*) (Murdoch, UR).

2. Комплексний мовленнєвий акт–реквестив. Перлокутивним ефектом $КлМА_{Р}$ є також здійснення певного впливу на діяльність адресата. Однак на відміну від $КлМА_{ІН}$, іллокуція $КлМА_{Р}$ є більш «м'якою» і має форму радше

прохання, аніж наказу. Поверхнева форма КлМА$_{ІН}$ – спонукальна або питальна, а МА-обґрунтуванням(и) у КлМА$_{Р}$ є МА-асертив(и).

Так, у ППСПР *«We’re like we used to be, lying in the woods-Hartley (1), will you be with me tonight please at last, just to be together quietly (2)?»* (Murdoch, SS) перший (простий) МА (*we’re like we used to be, lying in the woods-Hartley*) є обґрунтуванням прохання адресанта, вираженого у ГМА. Комунікативну модель цього МА можна представити за допомогою такої формули: ДМА$_{АС}$ ← ГМА$_{Р}$.

Формула наведеного нижче комплексного реквестиву відрізняється розташуванням допоміжного й головного МА (ГМА$_{Р}$ → ДМА$_{АС}$ → ДМА$_{АС}$):

Somehow don’t lose that love, the love, whatever it may be, that made you write that letter (Murdoch, SS).

У цій трикомпонентній гіпотактичній конструкції на домінуючу іллокутивну силу *прохання* указує загальна «тональність» повідомлення, а саме ввічливе звертання до адресата повідомлення в попередньому контексті (*I am crying as I write this. Please write at once, and say that we can meet later, in a little while, and that you won’t stop loving me*) (Murdoch, SS)), у якому лексема *please* постає лексичним показником реквестивності висловлення й «знімає» його імперативність, виступаючи своєрідним іллокутивним індексом.

Наступне ППСПР є непрямим реквестивом: («Lady Tipping rang up a few minutes ago and asked whether you could come to luncheon with her today.») *«Will you ring her up and say that I shall be delighted to but that I may be a few minutes late»* (Waugh, HD). Саме ДМА-асертиви передають інформацію про те, наскільки важливим є здійснення прохання адресанта.

3. Комплексний мовленнєвий акт–промісив. Мета КлМА$_{ПР}$ полягає у здійсненні обіцянки зробити щось в інтересах адресата. МА-промісиви роблять мовця причетним до сфери адресата, а від виконання взятих ним (мовцем) зобов’язань залежать події цієї сфери. Формою реалізації КлМА$_{ПР}$ є розповідне або спонукальне речення:

I will respect her, I will respect her, I kept saying to myself (Murdoch, SS).

У наведеному нижче ППСПР виокремлюємо «ускладнений» ГМА, що реалізується поєднаними асиндетичним зв’язком препозитивними ПО (*I promise, I swear*) із об’єктно-з’ясувальним залежним компонентом. ДМА представлений тут підрядним адвербіальним:

«I promise, I swear that if you let me go I will not tell anyone <…>» (Fowles, C).

Асертив-обґрунтування у $КлМА_{ПР}$ містить пояснення або причину обіцяної дії:

«Since you have introduced the mention of her, and have connected me with her and have said that I know all about her, I shall make bold to amend the toast <…>» (Dickens, DS).

4. Комплексний мовленнєвий акт–менасив. $КлМА_{М}$ – це гетерогенний МА, перлокутивний ефект якого полягає у здійсненні впливу на діяльність адресата. Такий вплив відбувається через вербальну погрозу чи застереження:

«(John, don't argue.) *If you are not careful I shall send Thunderclap back to Uncle Reggie and say that I find you are not a good enough boy to keep him.* (You wouldn't like that would you?)» (Waugh, HD).

Наведена вище чотирикомпонентна гіпотактична конструкція є бііллокутивним МА, ДМА у якому містить обґрунтування основної іллокуції висловлення (*I shall send Thunderclap back to Uncle Reggie* (Waugh, HD)).

Гетерогенні КлМА можуть містити ускладнений ГМА. Так, у наступному $КлМА_{М}$ ГМА представлений двома ПО, а саме блоком із двох постпозитивних компонентів, поєднаних асиндетичним зв’язком:

(I shall never never respect you, I shall never, never speak to you again): *«The only thing is, if you ever do anything like that I shall never never respect you, I shall never, never speak to you again. (You understand?)»* (Fowles, C)

Про те, що адвербіальне підрядне речення умови не становить окремого МА, свідчить його «роль» у тема-рематичній організації конструкції: на рівні макроструктури він виконує роль елемента теми.

Як і у випадку з наведеними вище моделями гетерогенних КлМА, допоміжними у комплексному менасиві є МА-асертиви.

5. Комплексний мовленнєвий акт–експресив. КлМА$_{E}$ передає психологічний стан адресанта: вибачення, подяку, співчуття, докір, подив, обурення тощо. Допоміжним(и) МА у КлМА$_{E}$ є, здебільшого, МА-асертиви:

Little do they realise how ardently I look forward to those storms, when the wild waves will beat at my very door! (Murdoch, SS)

Наведений нижче комплексний експресив виражає подив головного героя стосовно того, як його сприймають інші:

What old fashion could that be, Paul wondered with a palpitating heart, that was so visibly expressed in him; so plainly seen by so many people! (Dickens, DS)

Аналізоване ППСПР – конструкція зі зворотнім, експресивним, порядком розташування компонентів. Головна і об’єктно-з’ясувальна ПО становлять один, головний, МА, тоді як постпозиційні підрядні атрибутивні (остання ПО – з частковим еліпсисом) – мають власні, асертивні, іллокутивні функції. Основна іллокуція наведеного вище чотирикомпонентного СПР – експресивна. Про це свідчить препозиція підрядного з’ясувального з «емфатичним» розміщенням компонентів (what + частина складеного модального присудка + підмет), лексичне наповнення атрибутивних ПО й оклична форма речення.

ГМА-експресив усередині комплексного може займати як пре-, так і постпозицію у відношенні до допоміжного(них):

(«Remember my words, Miss Berry,» said Mrs Wickam, «and be thankful that Master Paul is not too fond of you.») *«I am, that he’s not too fond of me, I assure you; though there isn’t much to live for – you’ll excuse my being so free – in this jail of a house!»* (Dickens, DS)

6. Комплексний мовленнєвий акт–квеситив. КлМА$_{КВ}$ – це бііллокутивна конструкція, дистинктивною ознакою якої є різниця в інформаційних потенціалах адресанта й адресата. Використовуючи комплексний квеситив, адресант інформує адресата про наявність такої різниці, маючи на меті

нівелювати її шляхом отримання відповідної інформації. Квеситивна пропозиція повинна мати структурну ознаку питальності.

Серед КлМА$_{КВ}$ найпоширенішими є загальні й спеціальні запитання, що містять типові маркери інтеррогативного речення (інверсію чи питальне слово):

After Briggs had got into bed, he lay awake for a long time, still bemoaning his analysis, and saying he knew it was all wrong, and they couldn't have analysed a murderer worse, and – how would Doctor Blimber like it if his pocket-money depended on it? (Dickens, DS).

За допомогою КлМА$_{КВ}$ адресант доводить до відома адресата факт відсутності певної інформації і створює своєрідну психологічну напругу в спілкуванні:

(We didn't say anything, it was nice. The kettle boiling and her there. Of course I kept a sharp eye on her.) *When it was made, I said, shall I be mother?* (Fowles, C)

У наступному ППСПР має місце іллокутивна імплікація. Питальна форма речення й ситуативний контекст (зніяковілість адресата (*«Mmmm.»*)) дають змогу трактувати цей КлМА як такий, у якому основною іллокутивною функцією є квеситивна. Водночас, наявність перформативних дієслів і синтаксична структура конструкції (відсутність інверсії) свідчать про те, що аналізований МА є поєднанням двох МА-асертивів.

«I suppose all this means (1) that you're going to start again about your flat (2)?»

(«Mmmm.»

«You haven't signed any papers yet have you.»

«Oh no.» Brenda shook her head emphatically.) (Waugh, HD)

Розглянемо прагматичну специфіку наведеної нижче ППГК:

«Tell me, is it possible to love someone who is not as smart as you are?» (Ondaatje, EP)

Це речення є гетерогенним полііллокутивним комплексним квеситивом, основну іллокуцію у якому містить позиційно друга ПО (ДМА$_{ІН}$ ← ГМА$_{КВ}$ → ДМА$_{АС}$).

Як видно з наведеного вище прикладу, КлМА$_{КВ}$ має спільні ознаки з КлМА$_{ІН}$. Обидва уживаються з метою викликати дію адресата. Однак, якщо для ін'юнктива це будь-які дії, то для квеситива – тільки мовленнєві дії. Так, наступне ППСПР має інтенційний зміст ін'юнктивного квеситива, для якого характерна ситуативна поліінтенційність:

(«Shall we start with you, Finn?) *Put simply, what would you say this poem is about?»*

(Adrian looked up from his desk. «Eros and Thanatos, sir.») (Barnes, SE)

Натомість наступне ППСПР хоча і містить ознаку питальності, є радше ін'юнктивом (спонуканням до дії), аніж квеситивом. Головна ПО тут виражена дієсловом-присудком у наказовому способі та нульовим підметом (*Suppose* <…>):

«Suppose that what I might tell you should mean more to your life than the mere listening?» (Hailey, FD)

У КлМА$_{КВ}$ головний МА може займати як пре-, інтер-, так і постпозицію у відношенні до допоміжного(них). Аналіз корпусу дослідження дає змогу стверджувати, що для препозиції ГМА-квеситиву характерне обґрунтування одним–двома ДМА-асертивами (а), тоді як у випадку постпозитивного розташування ГМА отримує більш докладне пояснення (б):

а) *I wonder what I would have done with my life if I had not been theatre-mad?* (Murdoch, SS)

б) *Then she would think, how ungrateful I am, he has given me his precious love, I ic loves me and needs me, isn't that enough?* (Murdoch, BB)

Разом із тим, усі розглянуті вище типи КлМА засвідчують той факт, що ППСПР в англомовній художній прозі найактивніше використовуються у скопусах «повідомлення» та «питання».

7. Комплексний мовленнєвий акт–метакомунікатив. КлМА$_{МК}$ – це гетерогенний КлМА, іллокутивна мета якого полягає у забезпеченні здійснення власне МА. Такі МА виконують функцію встановлення, пролонгації або завершення мовленнєвого контакту.

Як показує аналіз корпусу дослідження, найчастіше КлМА$_{МК}$ реалізується питальним реченням. Наведене нижче ППСПР є прикладом комплексного квеситивного метакомунікативу:

«How can I prove I'm your friend if you never give me a chance of doing so?» (Fowles, C)

Комунікативне завдання такого МА полягає не у бажанні адресанта отримати від адресата невідому йому інформацію, а встановити з ним контакт. (У даному конкретному випадку адресантові це не вдається: (*«How can I prove I'm your friend if you never give me a chance of doing so?»?*) *Shut up, I said* (Fowles, C)).

4.2.1.3. Гетерогенні полііллокутивні комплексні мовленнєві акти. У порівнянні з гомогенними й гетерогенними бііллокутивними КлМА, гетерогенні полііллокутивні КлМА є менш репрезентативними в англомовній художній прозі. У корпусі дослідження такі МА представлені структурами з трьома різними іллокутивними функціями. Як правило, один МА є іллокутивно сильним, інші – іллокутивно слабкими. До іллокутивно сильних МА зараховуємо, насамперед, директиви і квеситиви, адже ці МА здебільшого виступають у функції головних. До іллокутивно слабких належать асертиви й комісиви. Слідом за А. М. Приходьком, вважаємо, що поділ МА за характером «іллокутивної слабкості/сили» пояснюється тим, що «в комунікативній діяльності більшою силою впливу на співрозмовника відрізняються МА з інтенцією спонукання і меншою МА з інтенцією передачі знання» [150, с. 101]. Водночас, як показує аналіз практичного матеріалу, асертив може виступати ГМА в комплексних асертивах (як уже було продемонстровано вище), а директив може бути допоміжним у КлМА з іншою «сильною» іллокуцією.

Розглянемо прагматичну специфіку наведеного нижче ППСПР:

«Tell me, Lady Brenda (1), is it true you are looking for a flat (2), because I think I've got just the place for you (3)? (It's being done up now and will be ready well before Christmas.») (Waugh, HD)

Аналізована чотирикомпонентна конструкція є КлМА з трьома іллокутивними функціями ($ДМА_{Д}$ ← $ГМА_{КВ}$ → $ДМА_{АС}$). Дві останні у синтагматичному ланцюжку ПО становлять один ДМА-асертив, оскільки компонент *I think* не має окремої іллокуції. Підтвердженням цьому може слугувати вилучення цієї ПО без суттєвої зміни змісту речення (*<…> is it true you are looking for a flat, because I've just got the place for you?*). Перша ПО (*Tell me, Lady Brenda*) у цьому ППСПР, хоча і є директивом, містить лише допоміжну, «слабку», іллокуцію, яка накладається на основну іллокутивну функцію речення – функцію квеситиву.

ГМА в гетерогенному полііллокутивному КлМА займає здебільшого інтерпозицію у відношенні до допоміжних:

«<…> And now take away the top book, if you please (2), Dombey, and return (1) when you are master of the theme (3)» (Dickens, DS).

Аналізоване ППСПР є поєднанням трьох іллокутивних функцій: ін'юнктиву, реквестиву й асертиву ($ГМА_{ІН}$ → $ДМА_{Р}$ → $ДМА_{АС}$). Основну іллокуцію містить головна ПО, яка у прагматичному відношенні є МА-ін'юнктивом. Специфіка прагматичного устрою цього речення полягає в тому, що наказ є адресантно-орієнтованим, а тому заповнення інформаційної лакуни має радше риторичний характер.

Як і в випадку з гомогенними й гетерогенними бііллокутивними КлМА, синтаксичне аранжування гетерогенних полііллокутивних КлМА як правило не ізоморфне тим прагматичним значенням, що ними виражаються.

Так, наведене нижче п'ятикомпоненте СПР є поєднанням трьох іллокутивних функцій, а його прагматичний устрій можна представити за допомогою такої формули: $ДМА_{ІН}$ ← $ГМА_{КВ}$ →$ДМА_{АС}$:

«<…> Tell me, Lady Brenda (1), is it true you are looking for a flat (2), because I think I've got just the place for you (3)? <…>» (Waugh, HD).

Наступний контекст (*«<…> It's [the flat] being done up now and will be ready well before Christmas»*) засвідчує зацікавленість автора повідомлення у тому, чи адресант справді потребує помешкання.

Отже, КлМА – це комунікативні одиниці, ієрархія граматичних відношень у яких як правило не ізоморфна ієрархії їх прагматичних значень. Комунікативна цілісність КлМА зумовлюється не тільки семантичними відношеннями між конституентами ППГК, а й прагматичними відношеннями між наявними у них іллокутивними функціями. Дистинктивною ознакою КлМА є синкретизм прагматичних значень у комунікативній структурі ППСПР. КлМА за участю ППСПР поділяються на гомогенні й гетерогенні. У межах останніх виокремлюються комплексні ін’юнктиви, реквестиви, промісиви, менасиви, експресиви, квеситиви й метакомунікативи.

Кількісний аналіз розглянутих вище типів КлМА за участю ППСПР в англомовній художній прозі представлений у Таблицях 3 і 4 Додатку В.

4.2.2. Поліпредикативне складнопідрядне речення: непрямий мовленнєвий акт. Мовленнєве спілкування, як відомо, – це складний процес, який нерідко включає ситуації, коли мовець має на увазі зовсім не те, що говорить. У такому випадку домінуюча іллокутивна сила висловлення є непрямою, а поверхнева форма реалізації МА не відповідає закладеній у ній іллокутивній функції.

Як показує аналіз матеріалу дослідження, КлМА можуть мати різні плани вираження та змісту. У цьому випадку ми маємо справу з непрямими КлМА. Як слушно зазначає Р. Конрад, «непрямий мовленнєвий акт має місце тоді, коли за допомогою мовної структури, яка пов’язана у системі мови з вираженням одного МА, SA, висловлюється певний інший МА, SA» [90, с. 349–383].

А. І. Бочкарьов наводить сім причин використання непрямих МА: 1) неможливість експлікації того чи іншого стану за допомогою прямих МА;

2) збереження «позитивної репутації», як мовця, так і слухача; 3) бажання адресата повідомлення ухилитися від прямої відповіді; 4) створення ілюзії діалогу у монолозі; 5) неоднозначність непрямого МА; 6) прагнення мовця передати думку за допомогою мінімальної кількості МА; 7) бажання мовця надати своєму мовленню додаткової експресії [27].

На відміну від прямого МА, у якому іллокутивні функції отримують формальне вираження у поверхневій структурі речення, експлікатори, котрі вказують на істинний комунікативний намір мовця, у поверхневій структурі непрямого МА відсутні:

«(I make two requests of you.)

One is that you tell no one over there that you have met me.

(This is because of certain events that happened during the war.»

«I've heard about that.»

«What have you heard?»

«The story.») (Fowles, M)

У наведеному фрагменті тексту КлМА з ін’юнктивною іллокутивною функцією реалізується формально трьома МА-асертивами. Проте його актуальна іллокутивна сила отримує експлікацію у словах автора тільки як результат ментальної діяльності адресата у процесі його (МА) сприйняття.

Відрізняються план вираження та план змісту й у наступному фрагменті діалогу за участю ППСПР. Наведений нижче КлМА з основною квеситивною іллокутивною функцією, має формальну структуру МА-асертиву. Не володіючи структурною ознакою питальності (пунктуаційним знаком питання), його комунікативне завдання, проте, полягає у заповненні інформаційної лакуни – відомостей, яких бракує мовцеві:

(«My wife is pregnant, Doctor, and coming into a new town, we don’t know anyone.» Alexander paused. <…>)

«I was wondering, Doctor, if you could recommend an obstetrician my wife could go to.»

(«That’s easy.» <…> «Dr. Dornberger’s a good man. He has an office right here in the hospital. Would you like me to call him?») (Hailey, FD)

Декодування, хоча й дещо завуальованого, запитання, відбулося; функцію ж вказівки на семантичні компоненти заданої іллокуції виконують компоненти комунікативної ситуації (відповідь у реактивному ходу), завдяки якій «мовні засоби формальної структури МА «прочитуються» як репрезентанти істинної іллокутивної семантики» [109, с. 388].

Про те, що мовець реалізує МА з конкретною іллокутивною функцією, свідчать компоненти комунікативної ситуації. Однак, їх зв'язок з компонентами іллокутивної семантики МА носить здебільшого конвенційний характер. Реалізуючи непряму стратегію в акті комунікації, адресант впевнений у тому, що адресат зможе розпізнати його комунікативний намір. Адресант передбачає наявність у нього (адресата) обізнаності щодо принципів мовленнєвого спілкування, які дозволять останньому пов’язати мовне оформлення висловлення і МА заданого іллокутивного типу з конкретною ситуацією спілкування.

Серед непрямих КлМА в англомовній художній прозі зафіксовані також риторичні запитання, іллокутивна функція у яких не отримує вираження у поверхневій структурі гіпотактичної конструкції. Такі запитання позбавлені комунікативної ознаки запиту інформації й «виконують основну мовленнєву функцію передачі певного повідомлення логіко-інтелектуального характеру» [83, с. 79]. Специфікою риторичного запитання є також те, що його асерція є імпліцитним запереченням:

(«Do you know Germany?» «It is not possible to know Germany. Only to endure it.»)

«And why I should thank God, if I believed in God, that I have no German blood.» (Fowles, M)

У порівнянні з синонімічними розповідними реченнями, прагматична мета використання адресантом риторичного запитання полягає у посиленні

його дії на адресата. Останньому у такому випадку надається більш активна роль у комунікації.

Розглянемо прагматичну специфіку наступного ППСПР:

Perhaps I do want a sort of retired part-time «senior wife» figure, like an ageing ex-concubine in a harem who has become a friend: a companion who is taken for granted, to whom one is close, but not committed except by bonds of friendship? (Murdoch, SS)

Поверхнева реалізація аналізованого КлМА не відповідає закладеній у ньому іллокутивній функції. «Внутрішня» структура гіпотактичної конструкції свідчить про те, що вона є поєднанням чотирьох МА-асертивів, три з яких (2, 3 і 4) об'єднані з першим, головним, МА субординативним прагмасемантичним зв'язком. ГМА-асертив, реалізований головною ПО, має непряму іллокутивну функцію: функцію запиту інформації; а ціла ППГК є риторичним запитанням.

До непрямих МА за участю ППСПР зараховуємо й такі, у яких спостерігається «накладання» іллокутивих функцій. Таке накладання надибуємо у ППГК, в яких актуальна інтенція не «пригнічує» буквальної, і в яких не відбувається заміщення іллокутивних функцій. Комунікативні інтенції тут не вступають у протиріччя одна з одною. Це дозволяє характеризувати такі МА як поліфункційні, а іллокутивну функцію як розширену:

«Suppose that what I might tell you should mean more to your life than the mere listening?» («I hope it would.») (Fowles, M)

У наведеному вище ППСПР відбувається поєднання іллокутивних функцій питання та спонукання у межах іллокутивних актів одного типу (з директивною іллокутивною силою). Очевидно, що формальні показники однієї з іллокутивних функцій цього МА – питання – наявні у його поверхневій структурі.

Типова для ін'юнктивів та реквестивів структура розповідного речення може бути замінена питальною. Розглянемо наведений нижче КлМА:

«Come here, little one, did you hear what I said?» (Murdoch, UR)

Це трикомпонентне СПР є поєднанням двох МА: $ГМА_{ІН}$ → $ДМА_{КВ}$. Обидва МА – квеситив та ін’юнктив – належать до іллокутивно сильних. Проте, іллокутивно «сильнішим» у цьому КлМА (тобто таким, на який очікується реакція адресата повідомлення) є ін’юнктив. Підтвердженням цьому є наступний контекст, який показує, що адресат відреагував (невербально) саме на прохання підійти, а не дав (вербальну) відповідь про те, чи почув він адресанта: *She caught Lindsay's hand as the girl moved past her, and looked intently up into her face* (Murdoch, UR).

Окрім ін’юнктивів питальної структури накладання іллокутивних функцій має місце у квеситивах розповідної і спонукальної структури, в експресивах питальної і спонукальної структури, асертивах питальної структури висловлення.

Так, чотирикомпонентне СПР *Perhaps I do want a sort of retired part-time «senior wife» figure, like an ageing ex-concubine in a harem who has become a friend: a companion who is taken for granted, to whom one is close, but not committed except by bonds of friendship?* (Murdoch, SS) є асертивом питальної структури. Основну іллокутивну функцію містить головна ПО (ГМА-асертив), а наступні три МА-асертиви є допоміжними і створюють «фон» для успішної реалізації перлокутивного ефекту цілого КлМА.

Натрапляємо також у романній прозі англомовних письменників на квеситиви розповідної структури. У наведеній нижче ППГК, котра у своїй поверхневій реалізації є розповідним реченням, основною іллокуцією є іллокуція запитання. На це вказує синтаксична структура головної ПО, а саме зворотній порядок словорозташування:

«<u>Will you</u> ring her up and say that I shall be delighted to but that I may be a few minutes late» (Waugh, HD).

Накладання різних іллокуцій відбувається й у наступному КлМА-експресиві, який має спонукальну структуру:

«Well, remember what I would have told you if I hadn't thought you'd heard it so often before!» (Murdoch, UR)

Отже, КлМА за участю ППСПР виражають нюансовані прагматичні значення, а вкладання автором в уста персонажа непрямого МА пов'язане з тим, що імпліцитний спосіб вираження наміру постає більш ефективним засобом спонукання його (персонажа) співрозмовника до певних дій і досягнення ним, як наслідок, бажаної мети.

Висновки до розділу 4

1. АЧ ППСПР в англомовній художній прозі представлене трьома комунікативними типами: ланцюжковим, ступеневим та контамінованим. Ланцюжковий тип АЧ уживається в ППГК, що містять предикативні звороти, й у яких підрядні одиниці «розгалужуються» на одному синтаксичному рівні. Ступеневий тип АЧ виявив специфіку у ППГК із ПП і з ОС. Цей тип АЧ характеризується переходом реми вищого рівня у тему нижчого. Контаміновані смислові відношення спостерігаються в конструкціях, побудованих за принципом неоднорідного зв’язку компонентів. ППСПР з контамінованим типом АЧ містять дві лінії ускладненої інформаційної структури.

2. ППСПР в англомовній художній прозі укладаються у 3 базові моделі АЧ: з експансією теми, експансією реми, а також із експансією теми і реми. Моделі з експансією теми виявляються у ППСПР із ПП, ПП й ОС, ОС і ПП, а також із ПП, ОС й ПП. Експансію реми знаходимо у ППСПР із ПП, НС й ПП, а також із ПП, НС й ПП. АЧ з експансією теми і реми характерне для ППГК із НС, НС і ПП, а також із ПП, НС й ПП. Найтиповішими випадками ускладнення реми є: багаточленне координативне ускладнення, багаточленне субординативне ускладнення, використання адвербіальних блоків і парцеляція.

3. ППСПР в англомовній художній прозі є КлМА, який характеризується синкретизмом прагматичних значень. КлМА за участю ППСПР реалізуються у двох типах: гомогенному й гетерогенному. Гомогенні КлМА – це МА з двома і більше однаковими іллокутивними функціями. Гетерогенні КлМА виявляються у двох репрезентаціях: гетерогенні полііллокутивні й гетерогенні бііллокутивні

КлМА. Перші утворюються на основі взаємопроникнення трьох різних іллокутивних функцій. Інші – це КлМА з двома неоднаковими іллокуціями, у межах яких виокремлено комплексні ін’юнктиви, реквестиви, промісиви, менасиви, експресиви, квеситиви й метакомунікативи.

4. КлМА за участю ППСПР можуть характеризуватися незбігом плану вираження і плану змісту, що призводить до функціонування їх як непрямих МА, котрі здатні виражати нюансовані прагматичні значення.

Основні положення цього розділу відображені у таких публікаціях автора [123; 124; 125; 126; 129; 130; 248].

ВИСНОВКИ

У дисертації встановлено специфіку структурно-семантичного й комунікативно-прагматичного аспектів поліпредикативного складнопідрядного речення в англомовній художній прозі.

У дисертаційній праці обґрунтовано теоретико-методологічні засади дослідження явища поліпредикативності, уточнено його поняттєві межі; встановлено критерії трактування поліпредикативного складнопідрядного речення в сучасній англійській мові; обґрунтовано теоретичні засади аналізу поліпредикативних складнопідрядних речень і здійснено аналітико-критичний огляд дослідження цих складних синтаксичних конструкцій; описано типи поліпредикативних складнопідрядних речень за способом генерування й рівнями членування компонентів; встановлено композиційні моделі поліпредикативних складнопідрядних речень за типом зв’язку залежних компонентів; розкрито специфіку семантичних і синкретичних відношень у поліпредикативній гіпотактичній конструкції; розроблено моделі актуального членування поліпредикативного складнопідрядного речення й досліджено його комунікативні типи; висвітлено іллокутивний потенціал мовленнєвих актів за участю поліпредикативних складнопідрядних речень в англомовній художній прозі.

Результати нашого дослідження дозволяють дійти таких **висновків**:

1. Поліпредикативність – це формально-граматична і семантична ознака поліпредикативного складнопідрядного речення. Кількість конструктивних компонентів у поліпредикативному складнопідрядному реченні визначається за кількістю підметово-присудкових основ. Окрім обов’язкової навності трьох і більше предикативних частин, до структурних диференційних ознак поліпредикативної гіпотактичної конструкції належать: ієрархічний характер синтаксичних відношень між її конституентами, неоднаковий ступінь їх самостійності та позиційна гнучкість, а також використання сполучників і сполучних слів. На логіко-смисловому рівні поліпредикативне складнопідрядне

речення співвідноситься з низкою пропозицій, а на семантико-структурному характеризується неоднаковими типами семантико-синтаксичних зв'язків, які реалізуються багатоплановістю взаємовідношень між його конституентами.

2. Поліпредикативне складнопідрядне речення досліджене з використанням методів, прийомів і процедур, релевантних для установлення структурно-семантичних і комунікативно-прагматичних особливостей поліпредикативних гіпотактичних конструкцій. Дослідження поліпредикативного складнопідрядного речення в англомовній художній прозі ґрунтується на принципах та постулатах структурно-семантичного й функціонального синтаксису, трансформаційно-генеративної граматики, теорії актуального членування і теорії мовленнєвих актів. Запропонована в дисертації комплексна методика складається з сімох етапів.

3. У контексті трансформаційно-генеративної граматики поліпредикативне складнопідрядне речення – це складна клауза, у яку вкладені дві та більше інших клаузи. Із застосуванням поняттєвого і термінологічного апарату Ікс-штрих теорії поліпредикативне складнопідрядне речення потрактовано в роботі як флективну фразову категорію, у яку вкладені два і більше безпосередніх складники. Такі складники – флективні фразові категорії, що характеризуються рекурсивністю, і є комплементами своїх вершин. За наявності синдетичного синтаксичного зв'язку вони виступають комплементами вузла, репрезентованого сполучником чи сполучним словом. Генерування залежних компонентів у поліпредикативному складнопідрядному реченні відбувається за допомогою появи у ньому флективних фразових категорій, які знаходять синтаксичне вираження за кількістю аргументів та ад'юнктів у суб'єктно-предикатній структурі головного речення гіпотактичної конструкції. Поліпредикативні складнопідрядні речення в контексті генеративної граматики реалізуються як конструкції з сентенційними актантами, сирконстантами, ад'юнктами та їх поєднаннями.

Сентенційний актант як конституент поліпредикативного складнопідрядного речення – це фразова категорія, яка є результатом

заповнення активної синтаксичної валентності дієслова-присудка або іменника-антецедента головної предикативної одиниці. Такий актант відповідає певній семантичній валентності опорного слова, а у структурно-семантичному відношенні утворює складнопідрядне речення з об’єктно-з’ясувальним залежним компонентом. На відміну від сентенційного актанта, сентенційний сирконстант є результатом заповнення синтаксичної валентності опорного слова головного речення. Сентенційні сирконстанти утворюють складнопідрядні речення з адвербіальним(и) або/і атрибутивним(и) залежними компонентами. Сентенційний ад’юнкт не є аргументом предиката і приєднується до групи дієслова всередині головного речення, або до цілої флективної фразової категорії.

У поліпредикативних складнопідрядних реченнях встановлено такі різновиди підрядності: однорідна, неоднорідна і послідовна. У результаті поєднання цих різновидів утворюється 7 базових моделей поліпредикативних гіпотактичних конструкцій. Це структури з однорідною супідрядністю й неоднорідною супідрядністю, неоднорідною супідрядністю і послідовною підрядністю, послідовною підрядністю й неоднорідною супідрядністю, однорідною супідрядністю й послідовною підрядністю, послідовною підрядністю й однорідною супідрядністю, а також з послідовною підрядністю і подвійною супідрядністю. Кожна з наведених вище моделей укладається у відповідні схеми. У поліпредикативних гіпотактичних конструкціях з неоднорідною супідрядністю, неоднорідною супідрядністю та послідовною підрядністю основним є зв’язок неоднорідної супідрядності. Поліпредикативні складнопідрядні речення, побудовані на основі однорідної супідрядності, однорідної супідрядності та послідовної підрядності, за основний мають зв'язок однорідної супідрядності. Послідовний підрядний зв’язок має місце у реченнях з послідовною підрядністю та неоднорідною супідрядністю, а також з послідовною підрядністю та однорідною супідрядністю. У поліпредикативних гіпотактичних конструкціях з послідовною підрядністю та подвійною супідрядністю компоненти поєднуються за допомогою неоднорідного зв'язку

або зв’язку послідовної підрядності. У неоднорідних супідрядних частинах виявлено різну залежність у поліпредикативних гіпотактичних конструкціях з подвійною супідрядністю, неоднорідною супідрядністю й послідовною підрядністю, а також з подвійною супідрядністю і послідовною підрядністю.

Кількість компонентів у поліпредикативних складнопідрядних реченнях у романній прозі англомовних письменників варіюється залежно від моделі. Поліпредикативні складнопідрядні речення з однорідною супідрядністю та неоднорідною супідрядністю містять від чотирьох до шести компонентів; з неоднорідною супідрядністю та послідовною підрядністю, послідовною підрядністю та неоднорідною супідрядністю, однорідною супідрядністю та послідовною підрядністю, а також з послідовною підрядністю та однорідною супідрядністю – від чотирьох до восьми. Найбільш об’ємними є структури з послідовною підрядністю й подвійною супідрядністю, кількість предикативних одиниць у яких становить від п’яти до одинадцяти.

4. У поліпредикативних складнопідрядних реченнях виокремлено зовнішній і внутрішній(і) рівні членування. Зовнішній рівень вичленовується у конструкціях з детермінантними підрядними частинами. Чіткий поділ на зовнішньому рівні зафіксовано також у поліпредикативних складнопідрядних реченнях з однорідною супідрядністю і послідовною підрядністю, послідовною підрядністю і однорідною супідрядністю, послідовною підрядністю і неоднорідною супідрядністю, а також з послідовною підрядністю і подвійною супідрядністю. Поява внутрішніх рівнів членування є результатом поглиблення синтаксичної перспективи поліпредикативної гіпотактичної конструкції. Внутрішні рівні виокремлюються у структурах з однорідною супідрядністю і послідовною підрядністю, а також з послідовною підрядністю і однорідною супідрядністю. Неможливість виокремлення внутрішніх рівнів у поліпредикативних складнопідрядних реченнях пов’язана з прислівним характером залежних компонентів. Кількість внутрішніх рівнів у поліпредикативних гіпотактичних конструкціях в англомовній художній прозі збільшується за наявності підрядних третього, четвертого ступенів.

5. Конструювання семантичних відношень у поліпредикативному складнопідрядному реченні здійснено на основі взаємопроникнення значень його блоків, компонентів і частин. Семантичні відношення в поліпредикативному складнопідрядному реченні в англомовній художній прозі встановлюються між головною або залежною предикативною одиницею, біпредикативним складнопідрядним реченням і структурно-смисловою єдністю частин, поєднаних субординативним зв'язком. Між семантико-синтаксичними типами поліпредикативної гіпотактичної конструкції спостерігаються синкретичні відношення, які реалізуються у формально-граматичному й семантико-синтаксичному аспектах.

6. Поліпредикативне складнопідрядне речення в англомовній художній прозі становить один акт комунікації, а його актуальне членування реалізується у трьох комунікативних типах: ланцюжковому, ступеневому та контамінованому. Для моделей з ланцюжковим типом актуального членування характерне розгалуження підрядних одиниць на одному синтаксичному рівні, а зміст повідомлюваної у них інформації розкривається на одному рівні смислового членування. У поліпредикативних гіпотактичних конструкціях зі ступеневим типом актуального членування кількість комунікативних рівнів залежить від кількості підрядних, а актуальне членування характеризується переходом реми одного рівня в тему іншого. Контамінований тип актуального членування – це поєднання ланцюжкового і ступеневого типів.

Поліпредикативні складнопідрядні речення в англомовній художній прозі реалізуються у трьох базових моделях актуального членування: з експансією теми, експансією реми, а також з експансією теми й реми. Між формально-граматичним структуруванням поліпредикативного складнопідрядного речення й розподілом у ньому комунікативного навантаження зафіксовано певні закономірності. Моделі комунікативного типу з експансією теми виявляються в поліпредикативних складнопідрядих реченнях з послідовною підрядністю, послідовною підрядністю й однорідною супідрядністю, однорідною супідрядністю і послідовною підрядністю, а також

із послідовною підрядністю, однорідною супідрядністю й послідовною підрядністю. Ускладнена тема характерна для поліпредикативних складнопідрядних речень з прикладкою, а також для гіпотактичних конструкцій з препозицією головного речення, яке містить предикатив, виражений підрядним адвербіальним. Експансія реми зафіксована в поліпредикативних складнопідрядних реченнях із послідовною підрядністю, неоднорідною супідрядністю і послідовною підрядністю, а також з послідовною підрядністю, однорідною супідрядністю і послідовною підрядністю. Актуальне членування з експансією теми і реми властиве поліпредикативним гіпотактичним конструкціям із неоднорідною супідрядністю, неоднорідною супідрядністю й послідовною підрядністю, а також з послідовною підрядністю, неоднорідною супідрядністю й послідовною підрядністю. Найтиповішими випадками ускладнення реми у поліпредикативних складнопідрядних реченнях є багаточленне координативне ускладнення, багаточленне субординативне ускладнення, використання адвербіальних блоків і парцеляція. Кожному структурно-семантичному типу поліпредикативної гіпотактичної конструкції притаманна обмежена кількість потенційних комунікативних актуалізацій, а послідовність розташування конституентів зумовлена структурою поліпредикативної гіпотактичної конструкції як комунікативної одиниці.

7. Поліпредикативне складнопідрядне речення в англомовній художній прозі характеризується синкретизмом прагматичних значень. Синкретизм у поліпредикативній гіпотактичній конструкції полягає у «накладанні» іллокутивих функцій усередині одного мовленнєвого акту. У результаті поєднання однакових іллокуцій формуються гомогенні комплексні мовленнєві акти; поєднання різних іллокуцій має результатом утворення гетерогенних комплексних мовленнєвих актів.

Гомогенні комплексні мовленнєві акти – це мовленнєві акти з двома і більше однаковими іллокутивними функціями. Такими мовленнєвими актами за участю поліпредикативних складнопідрядних речень є комплексні асертиви. У гетерогенних комплексних мовленнєвих актах один мовленнєвий акт є

іллокутивно сильним, інший(і) – іллокутивно слабким(и). Іллокутивно сильний мовленнєвий акт є головним, іллокутивно слабкі – допоміжними. Перлокутивна реакція адресата очікується на головний мовленнєвий акт у складі комплексного, а допоміжні мовленнєві акти слугують для його (головного мовленнєвого акту) обґрунтування.

Гетерогенні комплексні мовленнєві акти виявляються у двох репрезентаціях: гетерогенні полііллокутивні й гетерогенні бііллокутивні комплексні мовленнєві акти. Для гетерогенних полііллокутивних комплексних мовленнєвих актів характерне взаємопроникнення трьох різних іллокутивних функцій. Гетерогенні бііллокутивні мовленнєві акти – це комплексні мовленнєві акти з двома неоднаковими іллокуціями, з-поміж яких виокремлено: комплексні ін’юнктиви, реквестиви, промісиви, менасиви, експресиви, квеситиви й метакомунікативи. Незбіг плану вираження і плану змісту призводить до утворення непрямого комплексного мовленнєвого акту.

Пропонована праця відкриває **перспективи** здійснення подальших досліджень поліпредикативного складнопідрядного речення в таких ракурсах:

– аналіз текстотвірних потенцій поліпредикативного складнопідрядного речення в поетичних творах;

– вивчення текстового функціонування поліпредикативного складнопідрядного речення як показника ідіостилю письменника;

– аналіз поліпредикативних складнопідрядних речень в аспекті когнітивної лінгвістики й лінгвосинергетики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

І. Спеціальна література

1. Абашина В. Н. Вопросы коммуникативно-прагматического описания сложного предложения в русском языке: аспект актуального членени. Львов: Издательский центр ЛНУ им. И. Франко, 2006. 344 с.

2. Абрамов А. П. Вариантные формы определительных предложений как средство выражения дейктических отношений (на материале современного английского языка): автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04. Москва, 1975. 28 с.

3. Адмони В. Г. Грамматический строй как система построения и общая теория грамматики. Ленинград: Наука, 1988. 238 с.

4. Арутюнова Н. Д. Предложение и его смысл. Москва, 1976. 382 с.

5. Арутюнова Н. Д. Типы языковых значений. Оценка. Событие. Факт. Москва: Наука, 1988. 341 с.

6. Астахова Л. И. Предложение и его членение: прагматика, семантика, синтаксис. Днепропетровск: Изд-во ДГУ, 1992. 160 с.

7. Багрова Н. Ю. Полипредикативные предложения в английском литературном языке XIX-XX веков: автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04. Ленинград, 1974. 19 с.

8. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка. Москва: Изд-во иностр. лит-ры, 1955. 416 с

9. Бацевич Ф. С. Лінгвістична прагматика: спроба обґрунтування проблемного поля і дослідницької одиниці. *Мовознавство.* 2009. № 1. С. 29–37.

10. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики: монографія. Львів: ПАІС, 2010. 336 с.

11. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.

12. Бевзенко С. П., Литвин Л. П., Семеренко Г.В. Сучасна українська мова. Синтаксис: навч. посіб. Київ: Вища шк., 2005. 270 с.

13. Безугла Л. Р. Історична динаміка мовленнєвого акту квеситиву в німецькій та англійській мовах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04. Харків, 1998. 18 с.

14. Безугла Л. Р., Романченко І. О. Лінгвопрагматика дискримінації у публіцистичному дискурсі: монографія. Харків: ФОП Лисенко І. Б., 2013. 182 с.

15. Бейлин Дж. Краткая история генеративной грамматики. *Современная американская лингвистика: фундаментальные направления.* 2-е изд., испр. и доп. Москва: Эдиториал УРСС, 2002. С. 13–57.

16. Белошапкова В. А. Современный русский язык. Синтаксис. Москва: Высш. школа, 1977. 248 с.

17. Беляев Ю. И. Синтаксис современного русского литературного языка. Херсон: Айлант, 2001. 494 с.

18. Биренбаум Я. Т. К теории сложного предложения (на материале английского языка). *Вопросы языкознания.* 1982. № 2. С. 50–57.

19. Блох М. Я. Теоретические основы грамматики. Москва: Высш. школа, 2004. 239 с.

20. Блох М. Я., Сергеева Ю. М. Внутренняя речь в структуре художественного текста: монография. Москва: Прометей; МПГУ, 2011. 180 с.

21. Богдан М. М. Сполучники і сполучні слова як засоби зв’язку частин складнопідрядного речення. *Українська мова і література в школі.* 1979. № 1. С. 69–75.

22. Богданов В. В. Роль вторичной предикативности в построении связного текста. *Семантика и прагматика синтаксических единств:* межвуз. темат. сб. Калинин: Изд-во КГУ, 1981. С. 5–13.

23. Богданов В. В. Семантико-синтаксическая организацияпредложения. Ленинград: Изд-во Ленинград. ун-та, 1977. 204 с.

24. Бойко Ю. П. Вживання підрядних речень у текстах різних функціональних стилів (на матеріалі англомовної прози та публіцистики): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04. Одеса, 2002. 20 с.

25. Бойко Ю. П. Парадигма англійського гіпотаксису у синхронії та діахронії: монографія. Хмельницький: Поліграфіст-2, 2012. 450 с.

26. Бондарко А. В. Теория и значение в системе функциональной грамматики. Москва: Языки славянской культуры, 2002. 736 с.

27. Бочкарев А. И. Причины употребления косвенных речевых актов. *Известия ТулГУ. Гуманитарные* науки. 2012. № 2. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/prichiny-upotrebleniya-kosvennyh-rechevyh-aktov (дата звернення: 13.05.2019).

28. Буніятова І. Р. Еволюція гіпотаксису в германських мовах (IV–XIII ст.). Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2003, 328 с.

29. Буніятова І. Р. Сучасний стан синтаксичної теорії речення та його витоки. *Вісник Київського лінгвістичного університету.* Серія Філологія. 2001. Т. 4. № 1. С. 74–85.

30. Буркитбаева Г. Г. Об особенностях структуры и семантики сложноподчиненных предложений с подлежащей придаточной частью: сб. науч. тр. Москва, 1983. Вып. 229. С. 105–118.

31. Буслаев Ф. И. Историческая грамматика русского языка. Москва, 1959. 386 с.

32. Валгина Н. С. Современный русский язык. Синтаксис. 4-е изд, испр. Москва: Высш. шк., 2003. 416 с.

33. Варисова М. В. Сложноподчиненные предложения как единицы речевой деятельности (на материале английской диалогической речи): автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04. Санкт-Петербург, 1992. 18 с.

34. Вежбицкая А. Речевые акты. *Новое в зарубежной лингвистике. Прагматика.* Москва: Прогресс, 1985. Вып. 16. С. 251–275.

35. Вендлер З. Иллокутивное самоубийство. *Новое в зарубежной лингвистике. Прагматика*. Москва: Прогресс, 1985. Вып. 16. С. 238–250.

36. Вейхман Г. А. Лингвистика текста и проблема сложноподчиненных предложений. *Вопросы языкознания.* 1984. № 5. С. 95–107.

37. Вейхман Г. А. Предикативное членение высших синтаксических единиц. *Вопросы языкознания.* 1977. № 4. С. 49–56.

38. Виноградов В. В. Основные вопросы синтаксиса предложения (на материале русского языка). *Вопросы грамматического строя.* Москва: Изд-во АН СССР. 1955. С. 389–435.

39. Виноградов В. В. Основные вопросы синтаксиса предложения. *Исследования по русской грамматике:* сб. науч. тр. Москва: Наука, 1975. С. 254–294.

40. Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Семантико-синтаксична структура речення: монографія. Київ: Наук. думка, 1983. 219 с.

41. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис. Київ: Либідь, 1993. 368 с.

42. Вихованець І. Р. Навколо проблем предикативності, предикації і предикатності. *Українська мова.* 2002. № 1. С. 25–31.

43. Вінтонів М. О. Актуальне членування речення і тексту: формальні та функційні вияви: монографія. Донецьк: Донецький нац. ун-т, 2013. 327 с.

44. Волкова С. С. К вопросу об обязательности и факультативности придаточных предложений (на материале некоторых типов придаточных предложений современного английского языка): автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук: 10.677. Киев, 1970. 24 с.

45. Гаврилова Г. Ф. О прогнозирующей роли опорного слова в главной части сложноподчиненного предложения. *Филологические науки.* 1985. № 2. С. 43–49.

46. Гаврилова Г.Ф. О разновидностях сложноподчиненных предложений с однородным соподчинением придаточных. *Вопросы синтаксиса современного русского литературного языка.* Ростов-на-Дону: Изд-во Ростов. ун-та, 1973. С. 113–132.

47. Гаврилова Г. Ф. Усложненное сложное предложение в английском языке. Ростов-на-Дону: Изд-во Рост. ун-та, 1979. 229 с.

48. Гак В. Г. Высказывание и ситуация. *Проблемы структурной лингвистики.* Москва: Наука, 1973. С. 350–372.

49. Гак В. Г. Теоретическая грамматика французского языка. Ч. 1. Морфология. 2-е изд., испр. и доп. Москва: Высш. школа, 1986. 312 с.

50. Гапонова Т. М. Типологія багатокомпонентних складних речень. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки.* 2012. № 14. С. 60–68.

51. Головин Б. Н. К вопросу о парадигматике и синтагматике на уровнях морфологии и синтаксиса. *Единицы разных уровней грамматического строя языка и их взаимодействие.* Москва: Наука, 1969. С. 73–85.

52. Городенська К. Г. Сполучники української літературної мови: монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. 208 с.

53. Гостюк Т. Н. Коммуникативное членение сложноподчиненного предложения и его отношение к структуре текста: автореф. дисс.на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04. Москва, 1977. 24 с.

54. Грамматика современного русского литературного языка / ред. Н. Ю. Шведова. Москва: Наука, 1970. 768 с.

55. Гуйванюк Н. В. Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць. Чернівці: Рута, 1999. 335 с.

56. Гулыга Е. В. Семантия и синсемантия как признаки смысловой структуры слова. *Филологические науки.* 1967. № 2. С. 62–72.

57. Гулыга Е. В. Теория сложноподчиненного предложения в современном немецком языке. Москва : Высш. школа, 1971. 206 с.

58. Жуйкова П. С. Английские клаузы: грамматический, прагматический и дискурсивный аспекты: автореф. дисс. на соиск. учен. спетени канд. филол. наук: 10.02.04. Волгоград, 2007. 18 с.

59. Завальнюк І. Я. Нові семантико-стилістичні вияви складнопідрядних речень в українських газетних текстах початку XXI ст. *Мовознавство.* 2009. № 6. С. 42-50. URL: https://movoznavstvo.org.ua/index.php?option=com_attachments&task=download&id=394 (дата звернення: 18.05.2019).

60. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Морфологія. Синтаксис: монографія. Донецьк: ТОВ «ВКФ “БАО”», 2011. 992 с.

61. Загнітко А.П. Теорія сучасного синтаксису: монографія. Вид. 2-ге, виправл. і доп. Донецьк: ДонНУ. 2007. 294 с.

62. Зарицька В. Г. Синкретичні типи підрядності в системі складного речення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01. Дніпропетровськ, 2005. 19 с.

63. Звегинцев В. А. Предложение и его отношение к языку и речи. Москва: Эдиториал УРСС, 2001. 307 с.

64. Золотова Г. А. Коммуникативные аспекты русского синтаксиса: монография. 6-е изд. Москва: КомКнига, 2010. 368 с.

65. Золотова Г. А., Онипенко Н. К., Сидорова М. Ю. Коммуникативная грамматика русского языка. Москва, 1998. 528 с.

66. Золотова Г. А. Очерк функционального синтаксиса русского языка. 3-е изд. Москва: Либроком, 2009. 352 с.

67. Ившин В.Д. Коммуникативный синтаксис современного английского языка: (Актуальное членение предложения): дисс. ... доктора филол. наук: 10.02.04. Москва, 1992. 429 с.

68. Ившин В. Д. Синтаксис речи современного английского языка (смысловое членение предложения): учеб. пособие по курсу теории грамматики англ. и русс. языков в сопоставительно-переводческом аспекте. 2-е изд., перераб. и доп. Ростов-на-Дону: Изд-во «Феникс», 2002. 319 с.

69. Иофик Л. Л. Сложное предложение в новоанглийском языке: монография. Ленинград: Изд-во Ленингр. ун-та, 1968. 214 с.

70. Исакадзе Н. В., Кобозева И. М. Генеративная граматика и русистика. *Современная американская лингвистика: Фундаментальные направления.* 2-е изд., испр. и доп. Москва: Эдиториал УРСС, 2002. С. 142–167.

71. Кагало О. О. Парні сполучники української мови. *Інформаційні технології в освіті.* 2013. № 17. С. 34–38.

72. Казенин К. И., Тестелец Я. Г. Исследование синтаксических ограничений в генеративной грамматике. *Современная американская лингвистика: фундаментальные направления.* 2-е изд., испр. и доп. Москва: Эдиториал УРСС, 2002. С. 58–109.

73. Калашникова Г. Ф., Альникова В. Ю. О структурной организации русского полипредикативного сложносочинённого предложения. *Развитие теории полипредикативных сложных предложений в русле традиций Харьковской лингвистической школы:* коллективная монография. Харьков: ХНПУ им. Г. С. Сковороды, 2012. Вып. III. С. 47–65.

74. Калашникова Г. Ф. Многокомпонентные сложные предложения в современном русском языке. Харьков: Высш. школа, 1979. 152 с.

75. Калашникова Г. Ф. О возможностях предикативного усложнения и средствах снятия глубины предложения. *Вопросы синтаксиса русского языка.* Ростов-на-Дону: Изд-во Ростов. ун-та, 1971. С. 153–165.

76. Калашникова Г. Ф. Особенности многокомпонентных сложных предложений в поэтическом тексте. *Сложное предложение в тексте:* межвуз. тем. сб. научных трудов. Калинин, 1988. С. 138–146.

77. Калашникова Г. Ф. Перспективы исследования полипредикативных (многокомпонентных сложных предложений). *Развитие теории полипредикативных сложных предложений в русле традиций Харьковской лингвистической школы:* коллективная монография. Выпуск III. Харьков: ХНПУ им. Г.С. Сковороды, 2012. С. 259–264.

78. Калашникова Г. Ф. Синтаксис многокомпонентного сложного предложения в системе филологического образования в вузе и в школе. Харьков: ХГПУ, 1998. 296 с.

79. Калашникова Г. Ф. Смысловая организация полипредикативных сложных предложений. *Развитие теории полипредикативных сложных предложений в русле традиций Харьковской лингвистической школы:* коллективная монография. Харьков: ХНПУ им. Г. С. Сковороды. 2012. Вып. III. С. 26–36.

80. Карабан В. И. Сложные речевые единицы: прагматика английских асиндетических полипредикативных образований. Киев, 1989. 131 с.

81. Карамишева І. Д. Синтаксичний концепт і структурна схема речення: підходи до встановлення співвідношення. *Філологічні студії:* зб. наук. праць. 2016. Вип. 7. С. 56–65. URL: http://studiap.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/181/174#.XQFAnxYza1s (дата звернення: 12.05.2019).

82. Касевич В. Б. Семантика. Синтаксис. Морфология. Москва: Наука, 1988. 309 с.

83. Кильмухаметова Е. Ю. Риторические вопросы как косвенные речевые акты (на материале французского языка). *Вестник ТГПУ.* Серия: Гуманитарные науки (Филология). 2006. Вып. 4 (55). С. 77–72.

84. Кобозева И. М., К. Г. Сук. Сложное предложение как форма сложного речевого акта. *Сложное предложение:* материалы науч. конф. Москва: Русс. учеб. центр, 2000. Вып. 1. С. 96–105.

85. Ковтунова И. И. Современный русский язык: Порядок слов и актуальное членение предложения. Москва: Просвещение, 1976. 239 с.

86. Козіцька О. А. Особливості виділення рівнів членування в контамінованих складнопідрядних багатокомпонентних реченнях. *Українська мова*. 2005. № 1. С. 33–43.

87. Козіцька О. А. Порядкова залежність послідовності розташування предикативних одиниць у контамінованих складнопідрядних багатокомпонентних реченнях. *Українська мова.* 2005. № 3. С. 54–61.

88. Козловский В. В. Структурно-семантическая организация и коммуникативно-прагматическая направленность предложений с конъюнктивом в современном немецком языке: дисс. … доктора филол. наук: 10.02.04. Черновцы, 1997. 394 с.

89. Колосова Т. А., Черемисина М. И. О принципах классификации сложных предложений. *Вопросы языкознания.* 1984. № 6. С. 69–80.

90. Конрад Р. Вопросительные предложения как косвенные речевые акты. *Новое в зарубежной лингвистике. Лингвистическая прагматика.* Москва: Прогресс, 1985. Вып. 16. С. 349–383.

91. Кормановская Т. И. О комунникативной организации сложноподчиненного предложения (на материале английского языка). *Вопросы языкознания.* 1987. № 2. С. 102–110.

92. Кормановская Т. И. Сочинение и подчинение в свете коммуникативного подхода. *Филологические науки.* 1989. № 3. С. 52–57.

93. Кравцова Ю. В. Моделирование в современной лингвистике. *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. Філологічні науки.* 2014. Вип. 5 (77). С. 181–189.

94. Крушельницкая К. Г. К вопросу о смысловом членении предложения. *Вопросы языкознания.* 1956. № 5. С. 55–67.

95. Крылова О. А. Коммуникативный синтаксис русского языка. Москва: Изд-во Росс. ун-та дружбы народов, 1992. 172 с.

96. Лаптева О. А. Нерешенные вопросы теории актуального членения. *Вопросы языкознания.* 1972. № 2. С. 35–47.

97. Левицкий Ю. А. Основы теории синтаксиса. 3-е изд., испр. и доп. Москва: КомКнига, 2005. 368 с.

98. Леонтьев А. А. Восприятие текста как психологический процесс. *Психолингвистическая природа текста и особенности его восприятия.* Киев: КГУ, 1979. С. 18–30.

99. Лешкова Н. В. Актуальне членування детермінантних складнопідрядних речень: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук: спец. 10.02.01. Одеса, 2006. 20 с.

100. Ломтев Т. П. Предложение и его грамматические категории. Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1972. 197 с.

101. Ломтев Т. П. Предмет и смысл языковых выражений. *Исследования по современному русскому языку.* Москва: Изд-во МГУ, 1970. С. 132–149.

102. Максимов Л. Ю. Сложноподчиненное предложение в ряду других синтаксических единиц. *Мысли о современном русском языке.* Москва, 1969. С. 93–104.

103. Марченко Е. П. Полипредикативные сложные предложения в современном русском языке: структурно-семантические, коммуникативные и текстообразующие потенции: дисс. ... доктора филол. наук: 10.02.01. Краснодар, 2004. 340 с.

104. Марченко Е. П. Полипредикативные сложные предложения как единицы текста. *Филологические науки.* 2003. № 5. С. 42–48.

105. Матезиус В. О так называемом актуальном членении предложения. *Пражский лингвистический кружок:* сб. статей. Москва: Прогресс, 1967. С. 239–245.

106. Медвєдєва Л. М. До типології мовленнєвих актів. *Мовознавство.* 1989. № 3. С. 8–18.

107. Мельник Ю. П. Взаємозв’язок семантико-синтаксичної та комунікативної структур речення. *Науковий вісник Волинського нац. ун-ту ім. Л. Українки.* 2009. № 5. С. 47–52.

108. Мельник Ю. П. Поліпредикативне ціле: від формально-граматичної організації до семантичної моделі. *Науковий вісник Чернівецького університету:* зб. наук. пр. Чернівці: ЧНУ, 2011. Вип. 532. Германська філологія. С. 63–78.

109. Мидова Е. О., Никонова Ж. В. Эксплицитные и имплицитные свойства иллокутивного дейксиса. *Вестник ННГУ.* 2014. № 2-2. С. 387–390. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/eksplitsitnye-i-implitsitnye-sredstva-illokutivnogo-deyksisa-1 (дата звернення: 12.05.2019).

110. Митренина О. В., Романова Е. Е., Слюсарь Н. А. Введение в генеративную грамматику. Москва: Либроком, 2012. 357 с.

111. Михайлова Л. В. Эволюция директивных речевых актов в английском языке: дисс. … канд. филол. наук: 10.02.04. Харьков, 2002. 198 с.

112. Морозова И. И. Коммуникативные стратегии вежливости в стереотипном речевом поведении викторианской женщины: дисс. … канд. филол. наук: 10.02.04. Харьков, 2004. 215 с.

113. Морозова И. Б. Осложненное предложение в уровневой системе английского языка. *Сучасні дослідження з іноземної філології.* 2011. Вип. 9. С. 353–361. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Sdzif_2011_9_54 (дата звернення: 14.05.2019).

114. Морозова И. Б. Предикативность и предикация в когнитивно-коммуникативной парадигме. *Вісник Харків. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна.* 2011. № 973. С. 165–172.

115. Москальская О. И. Проблемы системного описания синтаксиса. Москва: Высш. школа, 1981. 175 с.

116. Николаева Т. Г. Критический анализ понятий «предикация» и «предикативность» в современной лингвистике. *Филологические науки. Языкознание.* 2018. С. 82–87.

117. Орєхов В. В. Функціонально-комунікативні вияви складнопідрядних речень прислівного типу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01. Донецьк, 2006. 20 с.

118. Остин Дж. Слово как действие. *Новое в зарубежной лингвистике. Теория речевых актов.* Москва, 1986. Вып. 17. С. 22–129.

119. Падучева Е. В. Высказывание и его соотнесенность с действительностью (референциальные аспекты семантики местоимений). Москва: Наука, 1985. 271 с.

120. Падучева Е. В. О структуре многосоставных сложных предложений в русском языке. *Лингвистические исследования по общей и славянской типологии.* Москва: Наука, 1966. С. 141–166.

121. Панфилов В. З. Взаимоотношение языка и мышления. Москва: Наука, 1971. 356 с.

122. Панфилов В. З. Гносеологические аспекты философских проблем языкознания. Москва: Наука, 1982. 357 с.

123. Панькова Т. В. Актуальное членение полипредикативных сложноподчинённых предложений. *В мире науки и искусства: вопросы филологии, искусствоведения и культурологи:* материалы XXXI Междунар. науч.-практ. конф. Новосибирск, 2013. С. 26–30.

124. Панькова Т. В. Гіпотактична конструкція як непрямий мовленнєвий акт. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»:* зб. наук. праць. Острог: Вид-во нац. ун-ту «Острозька академія», 2017. Вип. 64. Ч. 2. С. 68–71.

125. Панькова Т. В. До питання про інтерпретацію речення як комунікативної одиниці. *Україна і світ: діалог мов та культур:* матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 2014. С. 316–318.

126. Панькова Т. В. До питання про квеситивний мовленнєвий акт. *Сучасні проблеми германського та романського мовознавства:* матеріали Другої міжнар. наук.-практ. конф. Рівне, 2017. С. 117–120.

127. Панькова Т. В. До питання про модальність складнопідрядного речення. *Сучасні проблеми германського та романського мовознавства:* матеріали Третьої міжнар. наук.-практ. конф. Рівне, 2018. С. 61–66.

128. Панькова Т. В. Особливості структурно-семантичної побудови та рівнів членування поліпредикативних складнопідрядних речень. *Сучасні дослідження з іноземної філології:* зб. наук. праць Ужгород. нац. ун-ту. 2009. Вип. 7. С. 329–335.

129. Панькова Т. В. Поліпредикативне складнопідрядне речення як комплексний мовленнєвий акт. *Вісник ЛНУ ім. Т.Шевченка. Філологічні науки.* 2019. № 2(325). С. 86–94.

130. Панькова Т. В. Прагма-дискурсивні особливості складнопідрядного речення. *Розвиток наукових досліджень ´2014:* матеріали Десятої міжнар. наук.-практ. конф. Полтава, 2014. С. 70–71.

131. Панькова Т. В. Синтаксична структура поліпредикативного складнопідрядного речення у сучасній англійській мові. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 5(73). С. 72–75.

132. Пахолкова Л. М. Коммуникативно-прагматическая структура СПП в диалогической коммуникации: автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04. Белгород, 1998. 19 с.

133. Перепеченко Г. П. Проблема актуального членения многозвенных сложноподчиненных предложений. *Вопросы романо-германской филологии.* Москва, 1972. Вып. 67. 285 с.

134. Перепеченко Г. П. Структурно коммуникативные типы многозвенных сложноподчиненных предложений в современном английском языке: автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04. Москва, 1973. 24 с.

135. Пешковский А. М. Русский синтаксис в научном освещении. Москва: Учпедгиз, 1956. 7-е изд. 512 с.

136. Плоткіна М. Г. Синтаксис складного речення в романах Дж. Остін: структурний та функціональний аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.04. Харків, 2010. 20 с.

137. Позднышева Г. В. Минимальные конструкции полипредикативного предожения с сочинением и подчинением: автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04. Белгород, 2004. 19 с.

138. Поликарпов А. М. Сложное предложение в синтаксисе немецкой разговорной речи: автореф. дисс. на соискание учен. степени д-ра филол. наук: спец. 10.02.04. Архангельск, 2001. 34 с.

139. Понікарьова А. Ю. Аргументативно-суггестивний потенціал складних синтаксичних структур англомовного політичного дискурсу: дис. … канд. філол. наук: 10.02.04. Харків, 2016. 232 с.

140. Пономарева Л. В. Структурная и коммуникативная целостность сложноподчиненного предложения в современном французском языке:

автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.05. Москва, 1988. 17 с.

141. Попова З. Д. Структурная схема простого предложения и позиционная схема высказывания как разные уровни синтаксического анализа. *Словарь. Грамматика. Текст.* Москва: Наука, 1996. С. 255–268.

142. Поспелов Н. С. О грамматической природе и принципах классификации бессоюзных сложных предложений. *Вопросы синтаксиса современного русского языка.* Москва, 1950. С. 338–354.

143. Поспелов Н. С. Сложноподчинённое предложение и его структурные типы. *Вопросы языкознания.* 1959. № 2. С. 19–27.

144. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике. 2-е изд. Москва: Гос. учеб.-пед. изд-во Мин-ва просвещения РСФСР, 1958. Т. 1–2. 536 с.

145. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации. Москва: Рефл-Бук, Ваклер, 2001. 656 с.

146. Почепцов О. Г. Основы прагматического описания предложения: дисс. д-ра филол. наук: 10.02.04. Киев, 1989. 390 с.

147. Прагматические аспекты изучения предложения и текста: сб. науч. тр. / отв. ред. О. Г. Почепцов. Киев: КГПИИЯ, 1983. 212 с.

148. Приходько А. Н. Дискурсивные акты: прагмасемантика и прагматипология. *Когниция, коммуникация, дискурс:* междунар. сб. научн. тр. Харьков: ХНУ, 2010. Вып. 1. С. 101–122. URL: https://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/ (дата звернення: 05.05.2019).

149. Приходько А. М. Складносурядне речення в сучасній німецькій мові: синтактика, семантика, прагматика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук: спец. 10.02.04. Київ, 2002. 26 с.

150. Приходько А. Н. Сложный речевой акт в паратактической упаковке. *Когниция. Коммуникация. Дискурс:* междунар. сб. науч. тр. Харьков: ХНУ им. В. Н. Каразина, 2014. № 8. С. 93–102.

151. Прокопчук А. А. Сложноподчиненное предложение и текст. Харьков: Основа, 1990. 192 с.

152. Ракова К. И. Гипотактический комплекс с многократным чередованием трёх типов синтаксической святи. URL: https://docplayer.ru/116307358-Gipotakticheskiy-kompleks-s-mnogokratnym-cheredovaniem-treh-tipov-sintaksicheskoy-svyazi.html (дата звернення: 13.05.2019)

153. Ракова К. И. Многочастное сложноподчинённое предложение в современном английском языке: автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04. Москва, 1991. 16 с.

154. Ракова К. И. Полипредикативное предложение: гипотактические конструкции. Москва: Владос, 2003. 160 с.

155. Распопов И. П. Дихотомическая классификация так называемых сложноподчиненных предложений. *Филологические науки.* 1979. № 6. С. 44–50.

156. Распопов И. П. Современные методы синтаксических исследований. Воронеж: Изд-во ВГУ, 1970. 50 с.

157. Распопов И. П. Очерки по теории синтаксиса. Воронеж: ВГУ, 1973. 264 с.

158. Рогатюк А. Е. Коммуникативно-прагматические особенности сложноподчиненных предложений с придаточным дополнительным в современном английском языке: дисс. … кандидата филол. наук: 10.02.04. Киев, 1983. 180 с.

159. Роїк О. Ю. Семантична нівеляція сполучників у складних реченнях української літературної мови: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філол. наук: спец. 10.02.01. Івано-Франківськ, 2011. 23 с.

160. Роїк О. Ю. Семантична нівеляція сполучників у складних реченнях української літературної мови: дис. … кандидата філол. наук: спец. 10.02.01. Івано-Франківськ, 2011. 205 с.

161. Романюк С. А. Сполучники підрядності у системі засобів вираження темпоральних семантико-синтаксичних відношень. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/12302/Romaniuk.pdf (дата звернення: 11.12.2016).

162. Романюк С. К. Засоби реалізації мовленнєвого впливу в американський комерційній журнальній рекламі 1925–2010 рр.: дис. … канд. філол. наук: 10.02.04. Житомир, 2013. 277 с.

163. Русская грамматика: В 2-х т. Т. 2. Синтаксис / [гл. ред. Н. Ю. Шведова]. Москва: Наука, 1980. 709 с.

164. Санников В. З. Русские сочинительные конструкции: Семантика. Прагматика. Синтаксис. Москва: Наука, 1989. 267 с.

165. Сергиевская Л. А. Модальность сложного предложения с императивной семантикой в современном русском языке. *Вопросы языкознания.* 1995. № 3. С. 48–55.

166. Серль Дж. Классификация иллокутивных актов. *Новое в зарубежной лингвистике. Теория речевых актов.* Москва: Прогресс, 1986. Вып. XVII. С. 170–195.

167. Серль Дж. Что такое речевой акт? *Новое в зарубежной лингвистике. Теория речевых актов.* Москва: Прогресс, 1986. Вып. XVII. С. 151–169.

168. Симулик М. В. Полипредикативное сложное предложение и его составные части. *Структура сложных полипредикативных предложений.* Калинин: Изд-во Калинин. ун-та, 1980. С. 23–30.

169. Слинько І. І. Синтаксис сучасної української мови: проблемні питання. Київ: Вища школа, 1994. 670 с.

170. Слуцкина П. Е. Предикативность и модальность как конституирующие признаки предложения и содержания: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.21. Москва, 1983. 19 с.

171. Слюсарева Н. А. Проблемы функционального синтаксиса современного английского язика: монография. Москва: Наука, 1981. 206 с.

172. Слюсарь Н. А. Грамматика и актуальное членение предложения: исследование на материале русского и ряда других языков: дисс. … канд. филол. наук: 10.02.19. Санкт-Петербург, 2008. 334 с.

173. Слюсарь Н. А. На стыке теорий. Грамматика и информационная структура в русском и других языках. Москва: Либроком, 2009. 416 с.

174. Старикова Е. Н. Проблемы семантического синтаксиса: на материале английского языка. Киев: Высшая школа, 1985. 123 с.

175. Стасів М. В. Семантика і прагматика складнопідрядного речення з підрядним з'ясування в сучасній англійській мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.04. Львів, 2016. 23 с.

176. Сусов И. П. Коммуникативно-прагматическая лингвистика и ее единицы. *Прагматика и семантика синтаксических единиц.* Калинин: КГУ, 1984. С. 3–12.

177. Сучасна українська літературна мова: синтаксис / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ: Наук. Думка, 1972. 516 с.

178. Телякова Е. Ю. Функция порядка слов в союзном придаточном предложении на материале немецкого языка: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Москва, 2000. 193 с.

179. Тестелец Я. Г. Введение в общий синтаксис. Москва: Российский гос. гум. ун-т, 2001. 798 с.

180. Тимошенко П. Д. В. О. Богородицький як дослідник української мови. *Українська мова в школі.* 1957. № 2. С. 12–13.

181. Уханов Г. П. Сложные полипредикативные (многокомпонентные) предложения. Калинин: Калинин. гос. ун-т, 1981. 187 с.

182. Фарина Н. Г. Складнопідрядні речення нерозчленованої структури в художній прозі Івана Франка: дис. … кандидата філол. наук: 10.02.01. Львів, 2016. 217 с.

183. Формановская Н. И. Речевое общение: коммуникативно–прагматический подход: монография. Москва: Русс. яз., 2002. 216 с.

184. Формановская Н. И. Сложное предложение: семантико-стилистические аспекты. Изд. 3-е. Москва: ЛЕНАНД, 2015. 240с.

185. Христіанінова Р. О. Рівні організації складнопідрядного речення. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство:* міжвуз. зб. наук. ст. 2009. Вип. XXII. С. 519–528.

186. Христіанінова Р. О. Складнопідрядні речення в сучасній українській літературній мові: монографія. Київ: Ін-т української мови; Вид. дім Дмитра Бураго, 2012. 368 с.

187. Христіанінова Р. О. Складнопідрядні речення з ознаками різних типів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». 2014*. Вип. 50. С. 37–41.

188. Цейтлин С. Н. Категория предикативности в ее отношении к высказыванию и предложению. *Теоретические проблемы синтаксиса современных индоевропейских языков:* сб. науч. тр. Ленинград : Наука, 1975. С. 168–170.

189. Черемисина М. И., Колосова Т. А. Очерки по теории сложного предложения. Новосибирск: Наука, 1987. 197 с.

190. Чернышева А. Ю. Полиинтенциональность в сложном предложении. *Ученые записки Казанского гос. ун-та. Гуманитарные науки.* 2006. Т. 148. Кн. 2. С. 171–182.

191. Черняховская Л. А. Перевод и смысловая структура. Москва: Междунар. отношения, 1976. 262 с.

192. Чесноков П. В. Предикативность и модальность как семантические признаки предложения. *Единицы морфологии и синтаксиса в семантическом аспекте.* Ростов-на-Дону: Ростов-н/Д ГПИ, 1979. С. 20–30.

193. Шахматов А. А. Синтаксис русского языка. Москва: Эдиториал УРСС, 2001. 624 с.

194. Шведова Н. Ю. Входит ли лицо в круг синтаксических категорий, формирующих предикативность? *Русский язык за рубежом.* 1971. № 4. С. 48–56.

195. Шведова Н. Ю. О понятии «регулярная реализация структурной схемы простого предложения». *Мысли о русском языке:* сб. ст. / под ред. В. В. Виноградова. Москва: Просвещение, 1969. С. 78–89.

196. Шведова Н. Ю. О соотношении грамматической и синтаксической структуры предложения. *VII Международный съезд славистов. Славянское языкознание. Доклады советской делегации.* Москва, 1973. С. 458–483.

197. Шевченко И. С. Историческая динамика прагматики предложения: английское вопросительное предложение 16–20 вв.: монография. Харьков: Константа, 1998. 168 с.

198. Шевченко И. С. Историческая динамика прагматических характеристик английского вопросительного предложения (XVI-XX вв.): дис. ... доктора филол. наук: 10.02.04. Киев, 1999. 373с.

199. Шевякова В. Е. Современный английский язык. Порядок слов, актуальное членение, интонация. Москва: Изд-во «Наука», 1980. 380 с.

200. Шешукова Л.В. Об актуальном членении сложных предложений. *Научные доклады высшей школы. Филологические науки.* 1972. № 4. С. 69–78.

201. Шульжук К. Ф. Семантична структура складного багатокомпонентного речення. *Мовознавство.* 1987. № 6. С. 11–16.

202. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. Київ: Академія, 2004. 408 с.

203. Шульжук К. Ф. Складні багатокомпонентні речення в українській мові. Київ, 1986. 183 с.

204. Щеулин В. В. О классификации сложноподчинённых предложений. Воронеж: Изд-во ВГУ, 1972. 50 с.

205. Щеулин В. В. Структура сложного предложения. Ростов-на-Дону: Изд-во Рост. ун-та, 1968. 102 с.

206. Юрченко В. С. К вопросу о предикативности. *Вопросы структуры простого предложения.* Ульяновск, 1983. С. 51–61.

207. Якубенко І. В. Іллокутивна спрямованість моделей актуального членування складнопідрядного німецького речення. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики.* 2003. Вип. 23. С. 465–473.

208. Якубенко И. В. Семантико-прагматический потенциал модели актуального членения сложноподчинённого предложения (на материале

современного немецкого языка). *Филологические науки. Вопросы теории и практики.* Тамбов: Грамота, 2014. Вып. 6 (36), в 2-х ч. Ч. 1. С. 213–217.

209. Янко Т. Е. Коммуникативные стратегии русской речи. Москва: Языки славянской культуры, 2001. 384 с.

210. Янко Т. Е. О понятиях коммуникативной структуры и коммуникативной стратегии (на материале русского языка). *Вопросы языкознания.* 1999. № 4. С. 28–55.

211. Aarts B. English syntax and argumentation. (Modern linguistics series). 2nd ed. New York, 2001. 312 p.

212. Akmajian A., Demers R., Farmer A., Harnish R. Linguistics. An introduction to language and communication. 5th ed. Cambridge/London: The MIT Press, 2001. 604 p.

213. Alston W. Illocutionary acts and sentence meaning. New York: Cornell University Press, 2000. 352 p.

214. Bach K., Harnish R. Linguistic communication and speech acts. Cambridge: M.I.T. Press, 1979. 327 p.

215. Breul C. Focus structure in generative grammar. An integrated syntactic, semantic and intonational approach. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2004. 391 p.

216. Brinton L. The sructure of Modern English: a linguistic introduction. University of British Columbia. 1984. 335 p.

217. Brown K., Miller J. Syntax: A linguistic introduction to sentence structure. 2nd ed. London/New York: Routledge, 1991. 394 p.

218. Brown P., Levinson S. Politeness. Some universals in language usage. Cambridge: CUP, 1987. 345 p.

219. Bullions P. An analytical and practical grammar of the English language. New York: Pratt, Woodford & Co., 1859. 219 p.

220. Carnie A. Syntax. A generative introduction. 2nd ed. Oxford: Blackwell Publishing, 2006. 486 p.

221. Chomsky N. Lectures on Government and Binding. The Piza Lectures. 7th ed. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 1993. 371 p.

222. Chomsky N. Syntactic structures. 2nd ed. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 2002. 117 p.

223. Christelle C. A corpus-based perspective on clause-linking patterns in English, French and Dutch. *«Subordination» versus «Coordination» in sentence and text. A cross-linguistic perspective.* Amsterdam/Philadelphia. 2008. 365 p.

224. Danes F. Functional sentence perspective and the organization of the text. *Papers on functional sentence perspective.* Prague: Academia, 1974a. P. 106–128.

225. Dijk T. A. van. Some aspects of text grammars. The Hague: Mouton, 1972. 331 p.

226. Elements of grammar. Handbook of generative syntax / ed. by L. Haegeman. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1997. Vol. 1. 349 p.

227. Firbas J. Functional sentence perspective in written and spoken communication. Cambridge: Cambridge University Press, 1992. 239 p.

228. Firbas J. On defining the theme in functional sentence analysis. *TLP*. 1964. Vol. 1. P. 267–280.

229. Foundations of Pragmatics / ed. by W. Bublitz and N. R. Norrick. De Gruyter Mouton. 2011. 710 p.

230. Geis M. The syntax of conditional sentences. *Studies in generalized phrase structure grammar*. Ohio: Ohio State University, 1985. P. 130–159.

231. Grice H. P. Logic and conversation. *Studies in the way of words.* Cambridge (Mass.): Harvard Univ. Press, 1991. P. 22–40.

232. Haegemann L. Introduction to Government & Binding theory. Cambridge (Mass.): Basil Blackwell, 1991. 618 p.

233. Haegeman L., Wekker H. A modern course in English syntax. 6th ed. London/New York: Routledge, 1996. 201 p.

234. Halliday M. A. K. The place of «Functional Sentence Perspective» in the system of linguistic description. *Papers on functional sentence perspective* / ed. by F. Danes. Prague: Mouton, 1974. P. 43–53.

235. Harder P. Functional semantics: A theory of meaning, structure and tense in English. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 1996. 533 p.

236. Harris Z. S. Papers on Syntax / ed. by H. Hiz. Dordrecht: D. Reidel Publishing Company, 1981. 483 p.

237. Horrocks G. Generative grammar. New York: Routledge, 2013. 339 p.

238. Kissine M. From utterances to speech acts. New York: Cambridge University Press, 2013. 196 p.

239. Kruisinga E. A handbook of present-day English. Groningen: P. Noordhoff, 1931. 550 p.

240. Leech G. Principles of Pragmatics. London; New York: Longman Linguistic Library, 1983. 250 p.

241. Leech G., Svartvik J. A communicative grammar of English. Moscow: Pearson ESL, 2003. 304 p.

242. Levinson S. C. Pragmatics. Cambridge: Cambridge University Press, 1985. 420 p.

243. Lewis W. G. English grammar. London, 1821. 204 p.

244. Lyons J. Introduction to theoretical linguistics. Cambridge: Cambridge University, 1968. 519 p.

245. Morley J. D. Syntax in functional grammar. An introduction to lexicogrammar in systemic linguistics. London/New York: Continuum. 2000. 248 p.

246. Nosek J. Contributions to the syntax of the New English comlplex sentence. Praha: Universita Karlova, 1966. 137 p.

247. Pankova T. Functional sentence perspective and communicative dynamism. *Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації:* матеріали міжнар. наук. інтернет-конф. Івано-Франківськ: Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2013. С. 69–71.

248. Pan’kova T. The communicative structure of polypredicative hypotactic constructions. *Analele Universitatii din Craiova. Seria Stiinte Folologice Lingvistice.* Craiova, 2017. Anul XXXIX. P. 145–154.

249. Poutsma H. A grammar of late Modern English. Groningen: P. Noordhoff, 1929. 634 p.

250. Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J. A comprehensive grammar of the English language. New York: Longman Inc., 1985. 1779 p.

251. Radford A. Transformational grammar. A first course. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. 640 p.

252. Richards J. C., Schmidt R.W. Language and communication. New-York, 2013. 275 p.

253. Searle J. R. Speech acts: An essay in the philosophy of language. Cambridge: CUP, 1969. 212 p.

254. Shopen T. Language typology and syntactic description. Vol. II: complex constructions. 2nd ed. New York: Cambridge Univesity Press, 2007. 454 p.

255. Štěpan J. On the quantitative syntactic characteristics of fiction and non-fiction historical texts of the twentieth century. *Prague studies in mathematical Linguistics* / ed. by E. Hajičová, M. Těšitelová, J. Horecký. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 1986. Vol. 9. P. 75–85.

256. Subordination in native South-American languages / ed. by R. van Gijn, K. Haude, P. Muysken. 2011. 319 p.

257. Sweet H. The history of language. London: Dent, 1900. 172 p.

258. Valin R. D. van, Jr. An introduction to syntax. Cambridge (Mass.): Cambridge University Press, 2001. 256 p.

259. Valin R. D. van, Jr., LaPolla R. J. Syntax: structure, meaning and function. Cambridge (Mass.): Cambridge University Press, 1997. 713 p.

260. Vanderveken D. Meaning and speech acts. Volume 1. Principles of language use. New York: Cambridge University Press, 1990. 249 p.

261. Verstraete J.-Ch. Rethinking the coordinate-subordinate dichotomy. Topics in English Linguistics. Berlin/New York: Mouton de Greuyter, 2007. 341 p.

262. Wierzbicka A. Semantics, culture, and cognition: universal human concepts inculture-specific configurations. New York: Oxford University Press, 1992. 496 p.

263. Wierzbicka A. Topic, focus and deep structure. *Papers in linguistics.* 1975. Vol. 8, № 1-2. P. 59–87.

264. Wunderlich D. Methodological remarks on speech act theory. Speech act theory and Pragmatics. Dordrecht: Reidel, 1980. P. 291–312.

265. Zandvoort R. W. A handbook of English grammar. 7th ed. Groningen: ELBS, 1976. 365 p.

II. Лексикографічні джерела

266. Лингвистический энциклопедический словарь / под ред. В. Н. Ярцевой. Москва: Советская энциклопедия, 1990. 685 с.

267. Українська мова: енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.

268. The Cambridge encyclopedia of the English language / ed. by Crystal D. London: BCA. 489 p.

III. Джерела ілюстративного матеріалу

269. (Atwood, EW) Atwood Margaret. The Edible Woman. URL: https://royallib.com/read/Atwood_Margaret/The_Edible_Woman.html#0 (дата звернення: 10.05.2019).

270. (Austen, E) Austen Jane. Emma. URL: https://royallib.com/read/Austen_Jane/Emma.html#0 (дата звернення: 10.05.2019).

271. (Bach, JLS) Bach Richard. Jonathan Livingston Seagull. URL: http://csermelyblog.tehetsegpont.hu/sites/default/files/angol%20sir%C3%A1ly.pdf (дата звернення: 10.05.2019).

272. (Barnes, SE) Barnes Julian. The Sense of an Ending. URL: https://royallib.com/read/Barnes_Julian/The_Sense_of_an_Ending.html#0 (дата звернення: 10.05.2019).

273. (Cather, MA) Cather Willa. My Antonia. URL: https://royallib.com/read/Cather_Willa/my_antonia.html#0 (дата звернення: 10.05.2019).

274. (Chopin, A) Chopin Kate. The Awakening. URL: https://royallib.com/read/Chopin_Kate/The_Awakening.html#0 (дата звернення: 10.05.2019).

275. (Dickens, DS) Dickens Charles. Dombey and Son. URL: https://royallib.com/read/Dickens_Charles/Dombey_and_Son.html#0 (дата звернення: 10.05.2019).

276. (Dickens, GE) Dickens Charles. Great Expectations. URL: https://royallib.com/read/Dickens_Charles/Great_Expectations.html#0 (дата звернення: 03.04.2017)

277. (Faulkner, LA) Faulkner William. Light in August. URL: https://royallib.com/read/Faulkner_William/Light_in_August.html#0 (дата звернення: 10.05.2019).

278. (Fowles, C) Fowles John. The Collector. URL: https://royallib.com/read/Fowles_John/The_Collector.html#0 (дата звернення: 10.05.2019).

279. (Fowles, FLW) Fowles John. The French Lieutenant’s Woman. URL: file:///C:/Users/USER/Downloads/The%20French%20Lieutenant%E2%80%99s%20Woman.pdf (дата звернення: 10.05.2019).

280. (Fowles, M) Fowles John. The Magus. URL: https://royallib.com/read/Fowles_John/The_Magus.html#0 (дата звернення: 10.05.2019).

281. (Hailey, FD) Hailey Arthur. The Final Diagnosis. URL: https://royallib.com/read/Hailey_Arthur/The_Final_Diagnosis.html#0 (дата звернення: 10.05.2019).

282. (Hardy, TU) Hardy Thomas. Tess of the d’Urbervilles. URL: https://royallib.com/read/Hardy_Thomas/tess_of_the_durbervilles.html#0 (дата звернення: 10.05.2019).

283. (Hardy, MC) Hardy Thomas. The Mayor of Casterbridge. URL: https://royallib.com/read/Hardy_Thomas/the_mayor_of_casterbridge.html#0 (дата звернення: 10.05.2019).

284. (Hardy, GT) Hardy Thomas. Under the Greenwood Tree. URL: https://royallib.com/read/Hardy_Thomas/under_the_greenwood_tree.html#0 (дата звернення: 10.05.2019).

285. (James, FSG) James E. L. Fifty Shades of Grey. URL: https://www.readingsanctuary.com/wp-content/uploads/2018/10/fifty-shades-of-grey.pdf (дата звернення: 10.05.2019).

286. (Jerome, TMB) Jerome K. Jerome. Three Men in a Boat. URL: http://people.apache.org/~lfurini/wiki/book.standard.pdf (дата звернення: 10.05.2019).

287. (Martel, LP) Martel Yann. The Life of Pi. URL: https://royallib.com/read/martel_yann/Life_of_Pi.html#0 (дата звернення: 10.05.2019).

288. (Maugham, MS) Maugham Somerset. The Moon and Sixpence. URL: https://royallib.com/read/Maugham_Somerset/The_Moon_and_Sixpence.html#0 (дата звернення: 10.05.2019).

289. (Maugham, HB) Maugham Somerset. Of Human Bondage. URL: https://royallib.com/read/Maugham_Somerset/Of_Human_Bondage.html#0 (дата звернення: 10.05.2019).

290. (Murdoch, UR) Murdoch Iris. An Unofficial Rose. URL: https://royallib.com/read/Murdoch_Iris/An_Unofficial_rose.html#0 (дата звернення: 10.05.2019).

291. (Spark, PI) Spark Muriel. The Public Image. London : Penguin Books, 1968. 125 p.

292. (Murdoch, BB) Murdoch Iris. The Book and the Brotherhood. URL: https://royallib.com/read/Murdoch_Iris/The_Book_And_The_Brotherhood.html#0 (дата звернення: 10.05.2019).

293. (Murdoch, S) Murdoch Iris. The Sandcastle. URL: https://www.twirpx.com/file/928968/ (дата звернення: 10.05.2019).

294. (Murdoch, SS) Murdoch Iris. The Sea, the Sea. URL: https://royallib.com/read/Murdoch_Iris/The_Sea_the_Sea.html#0 (дата звернення: 10.05.2019).

295. (O'Brian, RM) O'Brian Patrick. The Reverse of the Medal. URL: https://royallib.com/read/OBrian_Patrick/The_Reverse_of_the_Medal.html#0 (дата звернення: 10.05.2019).

296. (Ondaatje, EP) Ondaatje Michael. The English Patient. URL: https://royallib.com/read/Ondaatje_Michael/The_English_Patient.html#0 (дата звернення: 10.05.2019).

297. (Scott, B) Scott Walter. The Betrothed. URL: https://royallib.com/read/Scott_Walter/the_betrothed.html#0 (дата звернення: 10.05.2019).

298. (Scott, BD) Scott Walter. The Black Dwarf. URL: https://royallib.com/read/Scott_Walter/the_black_dwarf.html#0 (дата звернення: 10.05.2019).

299. (Steinbeck, EE) Steinbeck John. East of Eden. URL: https://www.twirpx.com/file/1367121/ (дата звернення: 10.05.2019).

300. (Waugh, HD) Waugh Evelyn. A Handful of Dust. URL: https://royallib.com/read/Waugh_Evelyn/A_Handful_Of_Dust.html#0 (дата звернення: 10.05.2019).

301. (Woolf, L) Woolf Virginia. To the Lighthouse. URL: https://royallib.com/read/Woolf_Virginia/To_the_Lighthouse.html#0 (дата звернення: 10.05.2019.

ДОДАТКИ

Додаток А

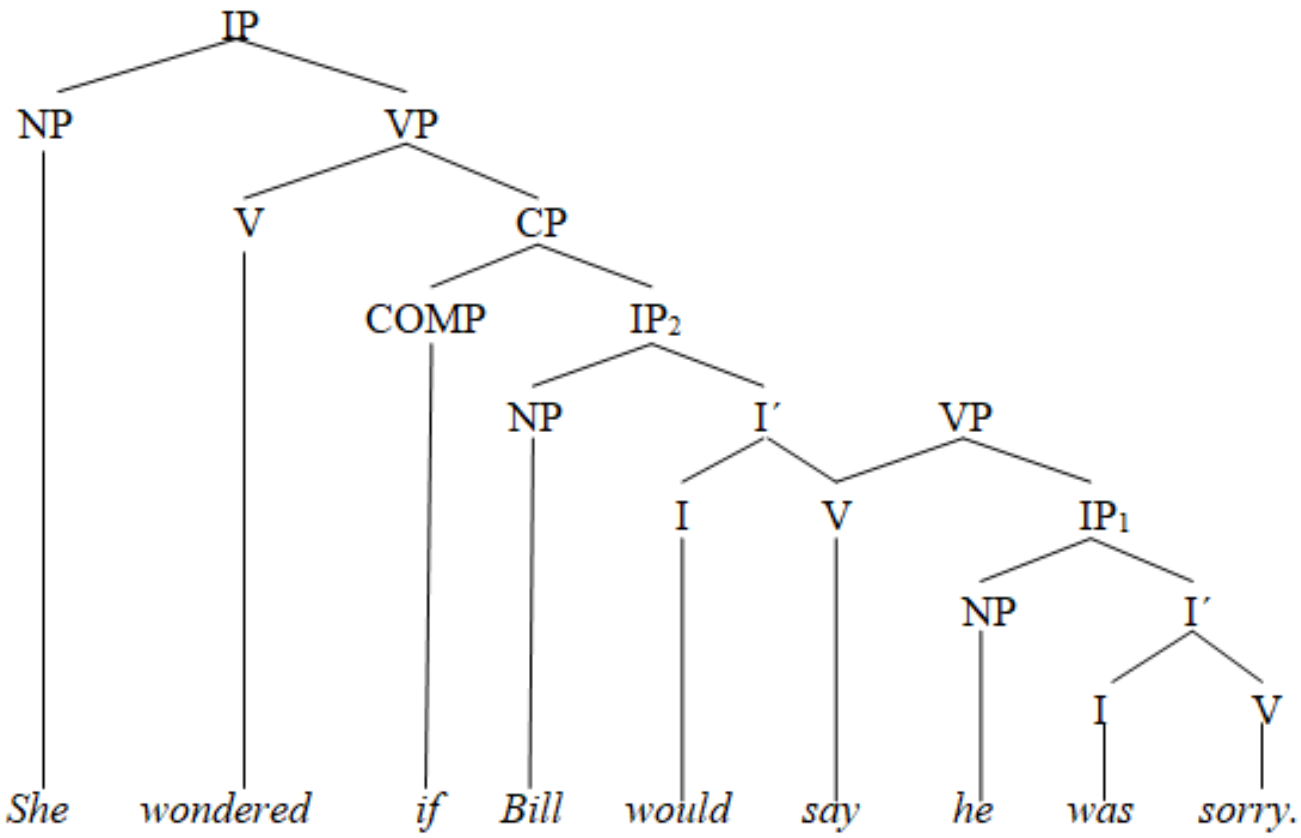

Рис. А.1. Поліпредикативне складнопідрядне речення з двома сентенційними актантами із синдетичним і асиндетичним типами зв'язку

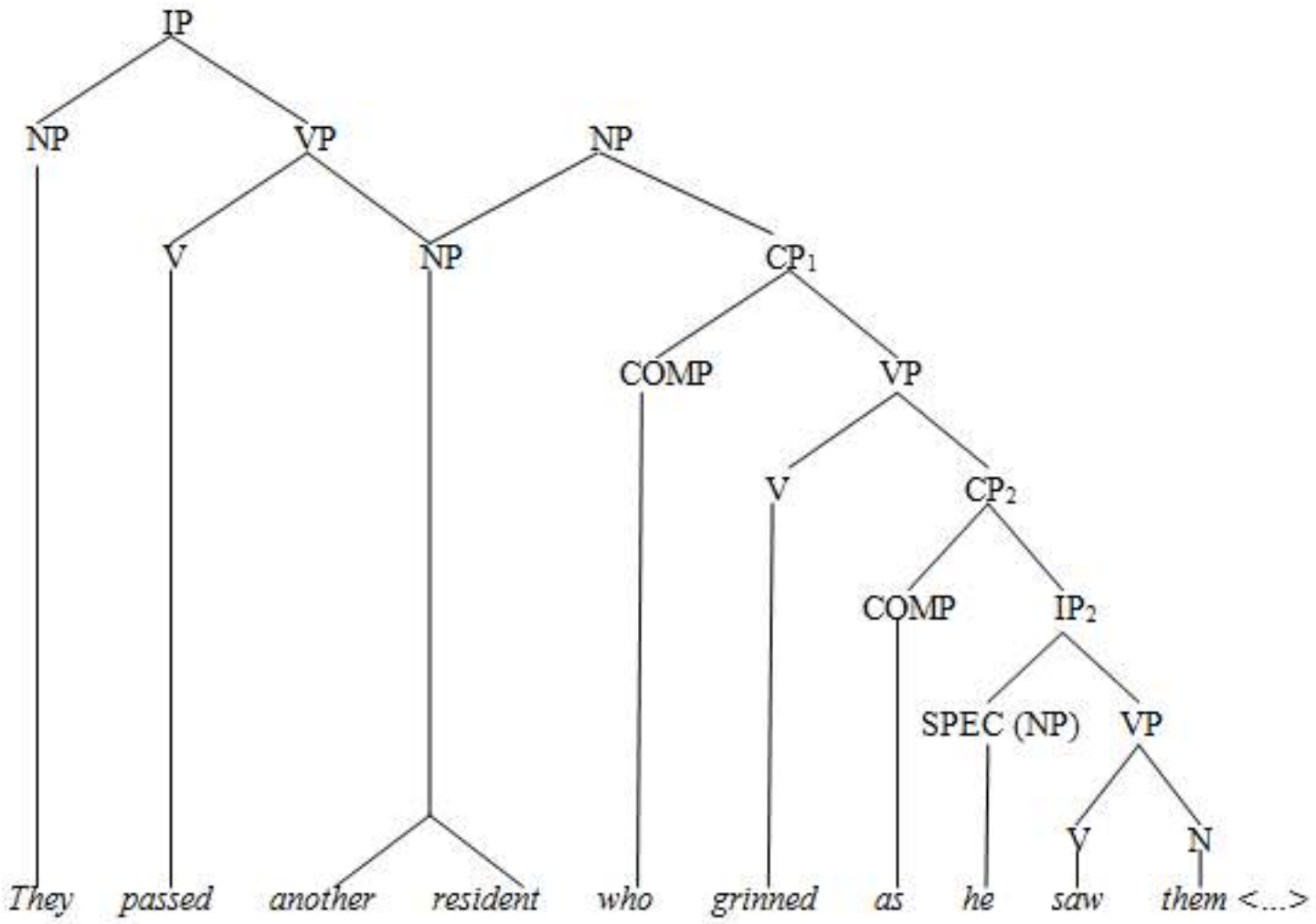

Рис. А.2. Поліпредикативне складнопідрядне речення з двома сентенційними сирконстантами із синдетичним зв'язком компонентів

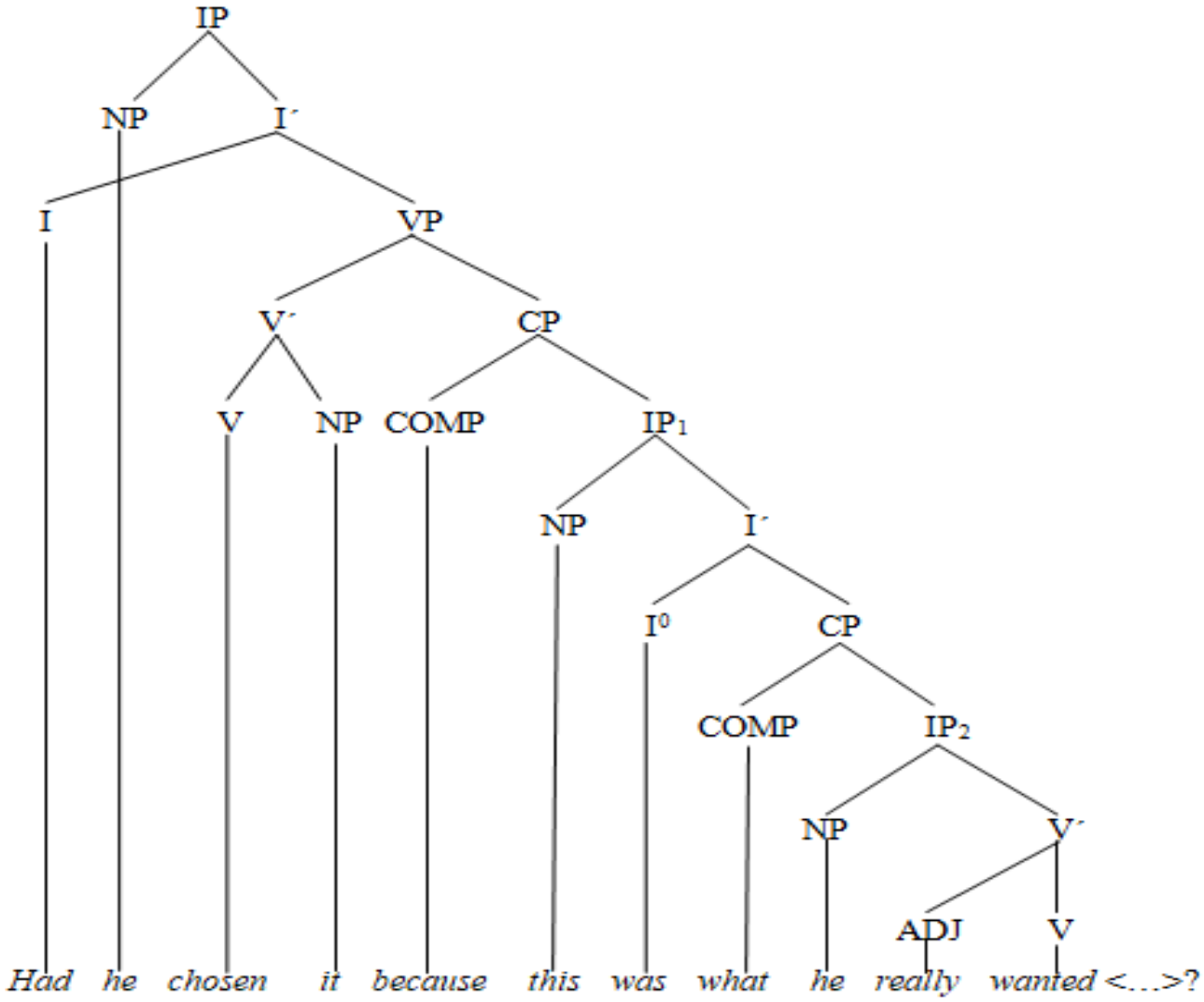

Рис. А.3. Поліпредикативне складнопідрядне речення з вкладеним у головну ПО сентенційним сирконстантом

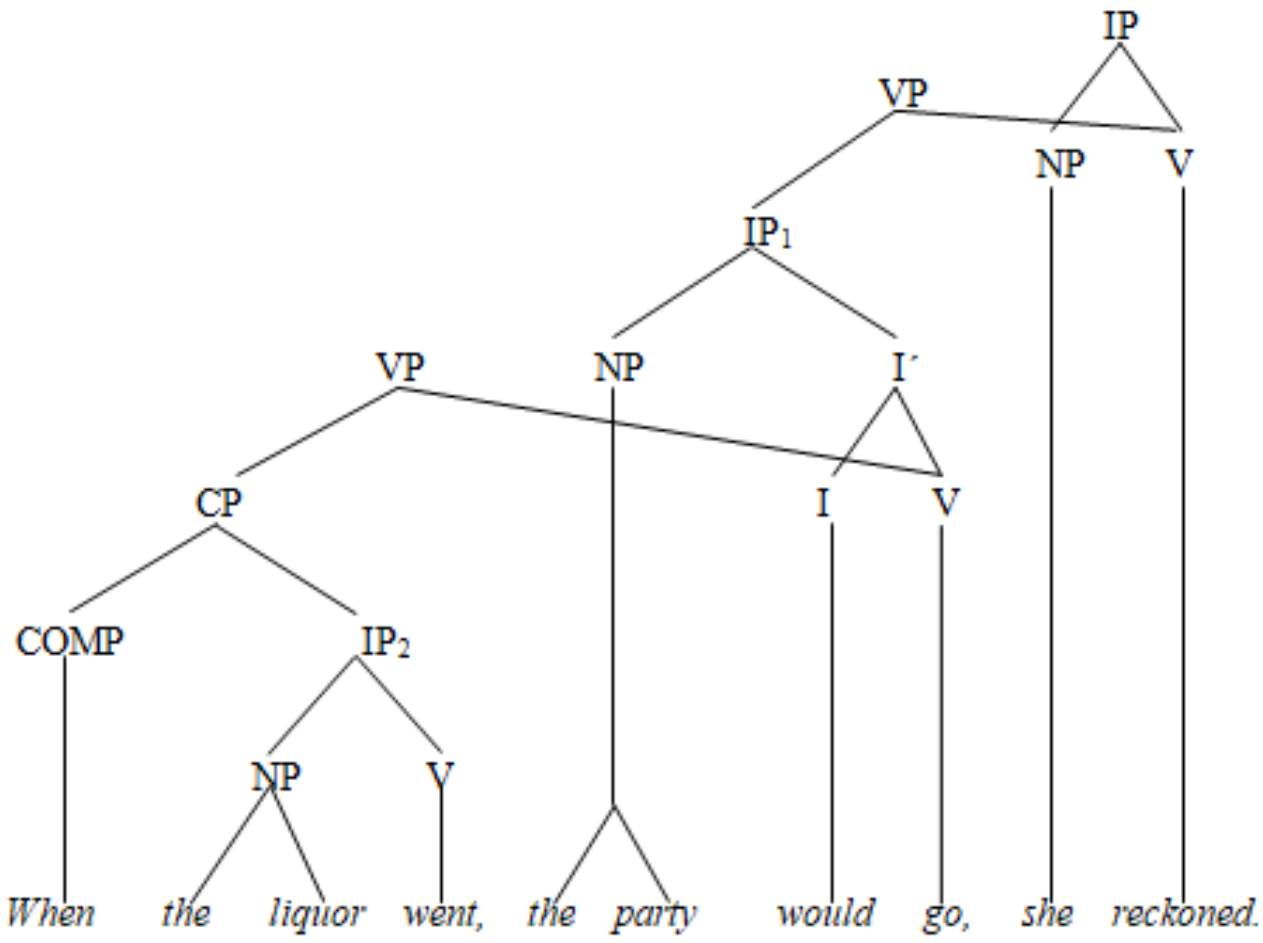

Рис. А.4. Поліпредикативне складнопідрядне речення з головною предикативною одиницею у постпозиції до сентенційних сирконстанта і актанта

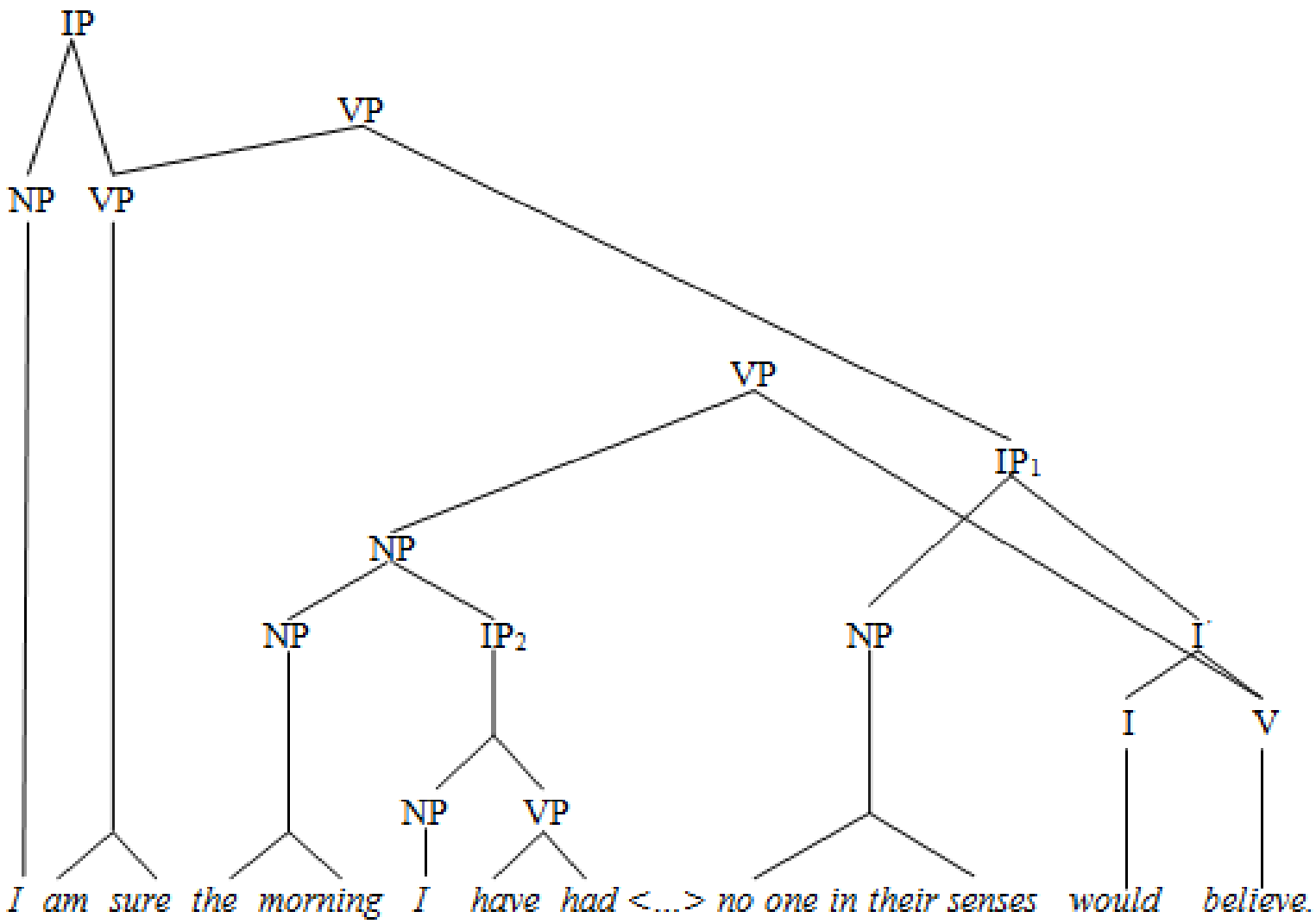

Рис. А.5. Поліпредикативне складнопідрядне речення з інверсією сентенційного сирконстанта

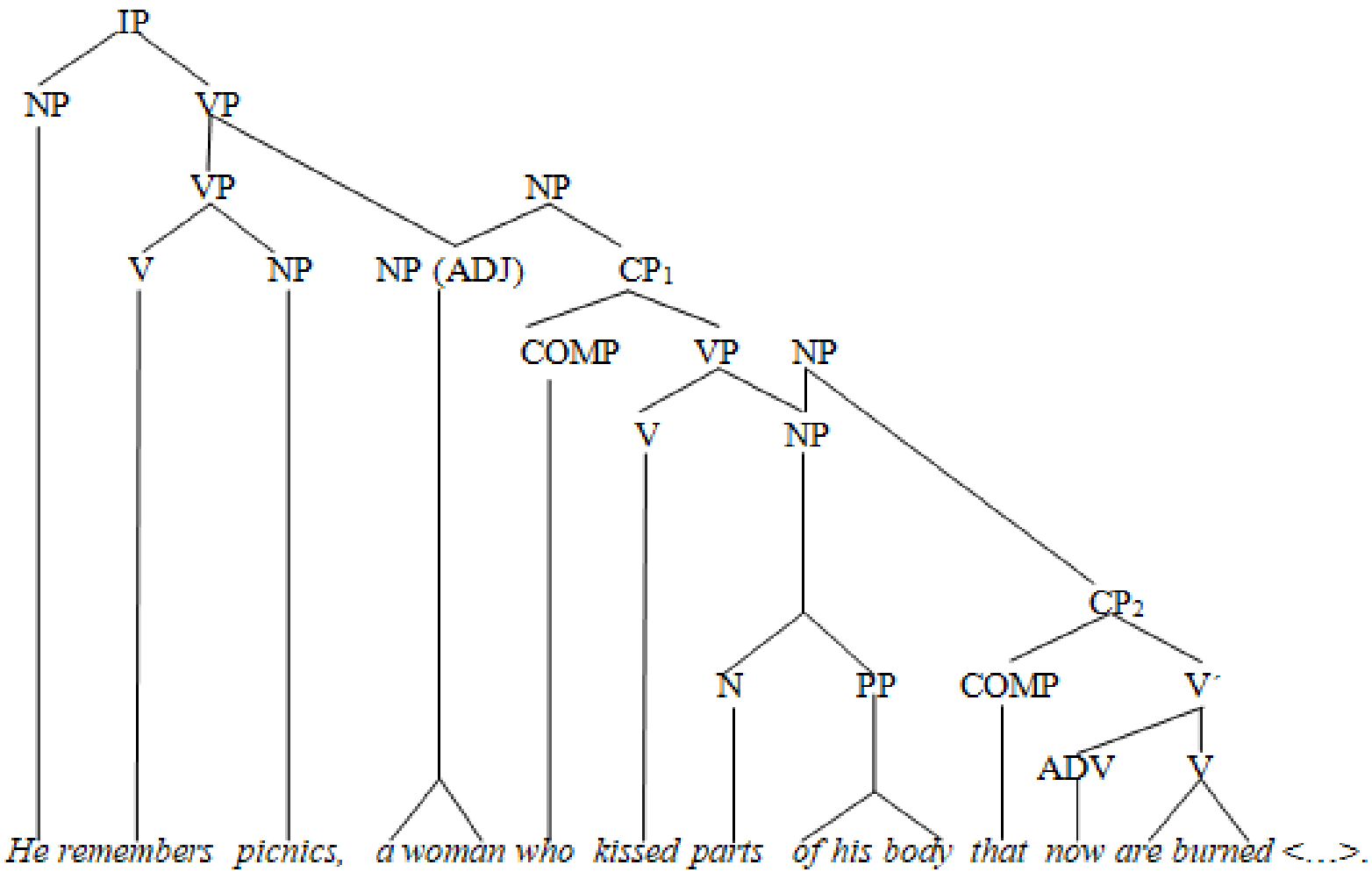

Рис. А.6. Поліпредикативне складнопідрядне речення з двома сентенційними сирконстантами-проєкціями ад'юнкта предиката головного речення

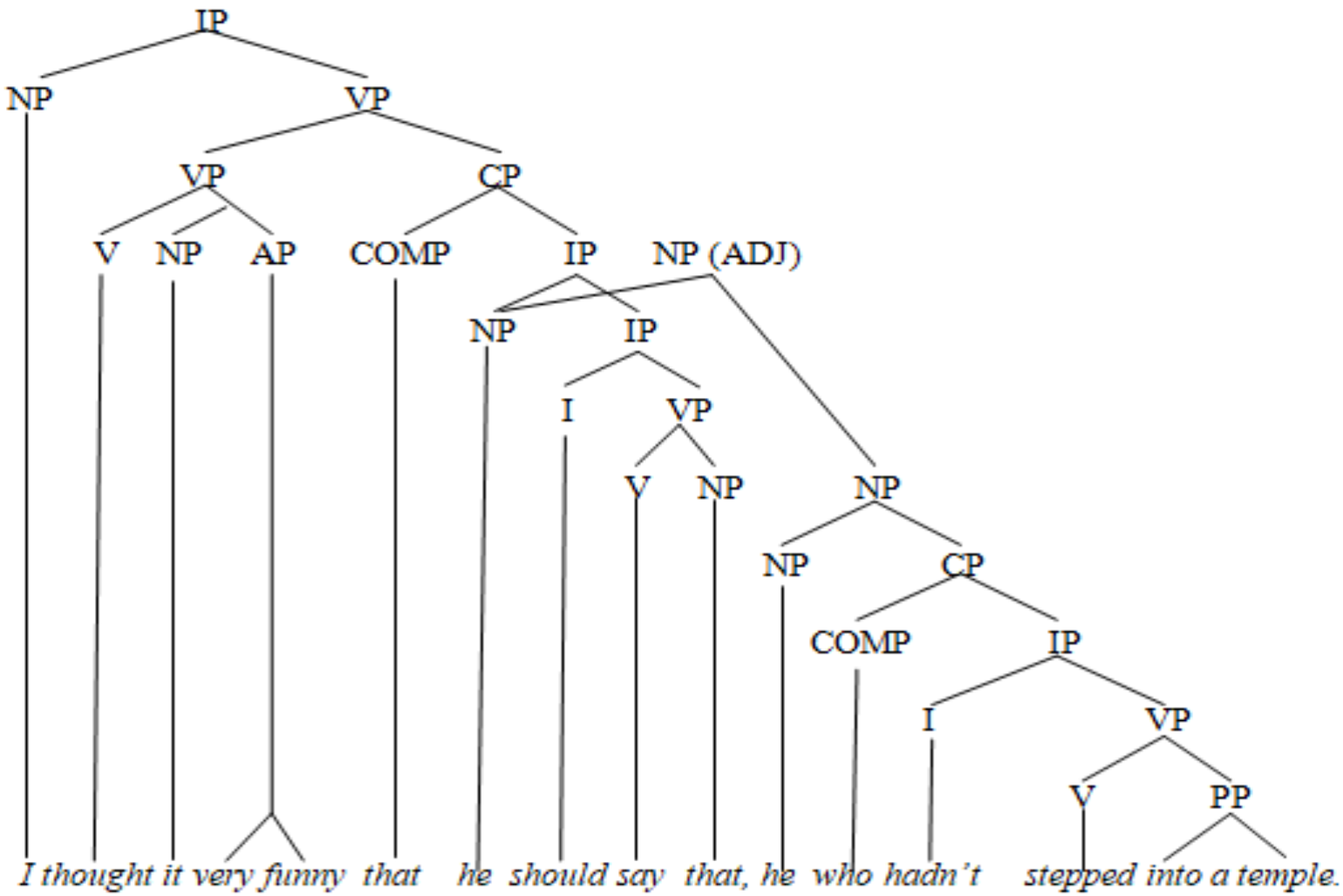

*Рис. А.7***.** *Поліпредикативне складнопідрядне речення з двома сентенційними сирконстантами-проєкціями ад'юнкта предиката головної предикативної одиниці*

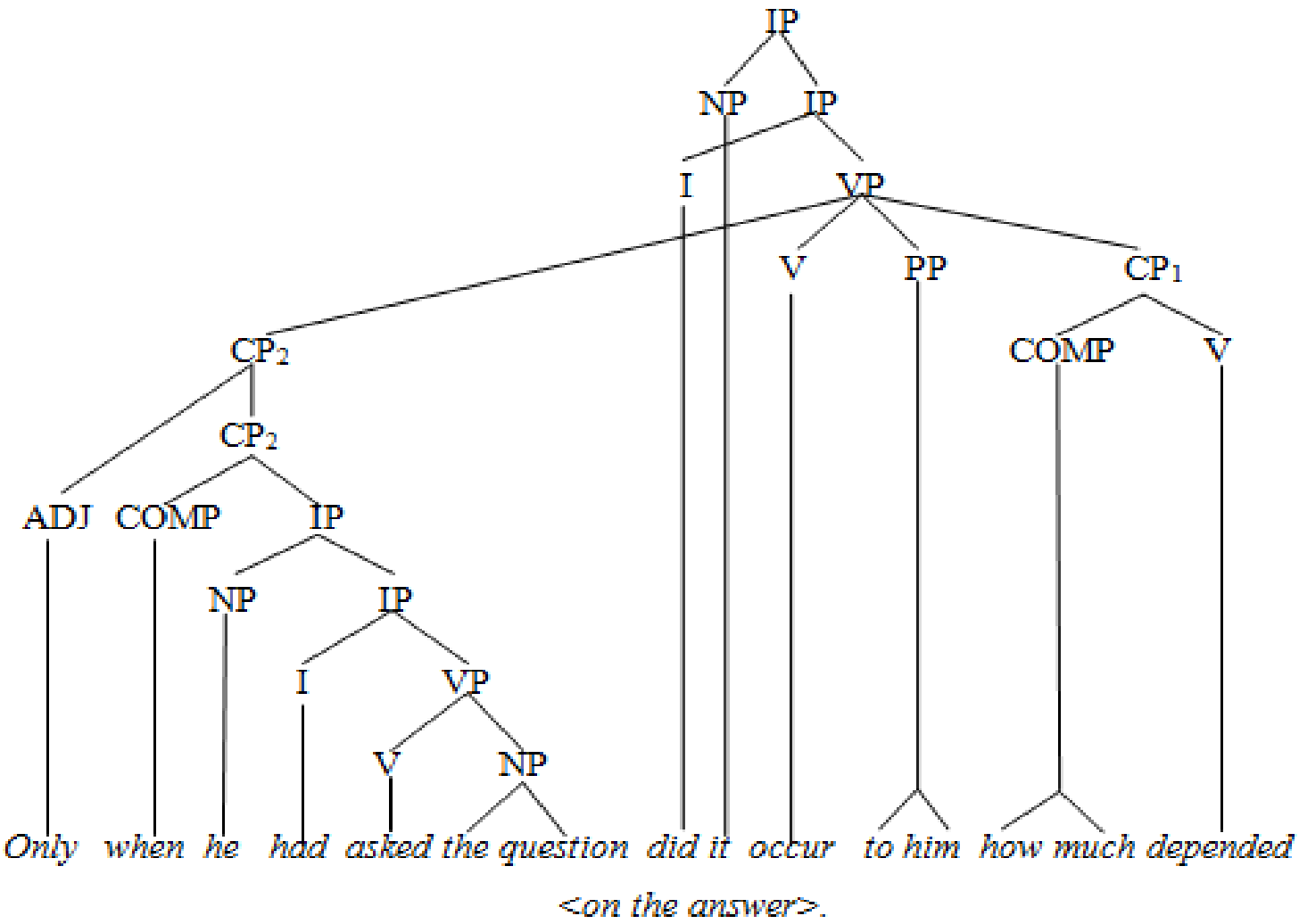

Рис. А.8. Поліпредикативне складнопідрядне речення з ад'юнктом до препозиційного сентенційного сирконстанта

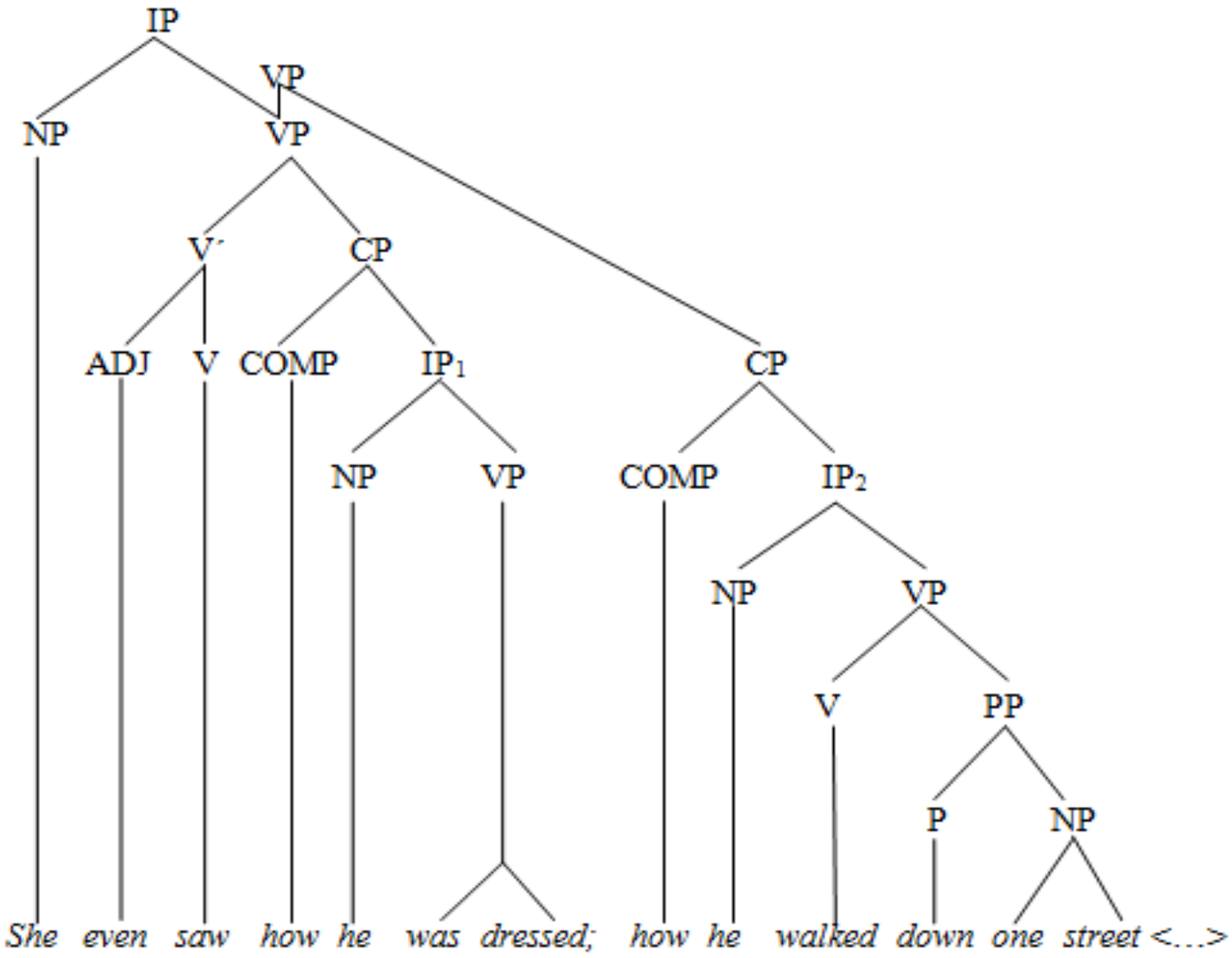

Рис. А.9. Поліпредикативне складнопідрядне речення з сентенційними актантом і ад'юнктом

Додаток Б

Таблиця Б.1.

Моделі поліпредикативних складнопідрядних речень в англомовній художній прозі за типом зв'язку залежних компонентів

№ п / п	Структурний тип	Кількість випадків	Відсоткове співвідношення %
1.	Супідрядність	1128	35,47
2.	Подвійна супідрядність	214	6,72
3.	Неоднорідна супідрядність і послідовна підрядність	813	25,56
4.	Послідовна підрядність і неоднорідна супідрядність	399	12,54
5.	Однорідна супідрядність і послідовна підрядність	184	5,78
6.	Послідовна підрядність і однорідна супідрядність	275	8,64
7.	Послідовна підрядність і подвійна супідрядність	167	5,25

Таблиця Б.2.

Моделі поліпредикативних складнопідрядних речень у англомовній художній прозі за рівнями членування

№ п/п	Структурний тип	Рівень членування	Відсоткове співвідношення / Кількість випадків
1.	Супідрядність	зовнішній	3,36 / 107
2.	Супідрядність	внутршіній	12,51 / 398
3.	Супідрядність	зовнішній і внутрішній	19,27 / 613
4.	Послідовна підрядність і подвійна супідрядність	внутрішній	1,35 / 43
5.	Однорідна супідрядність і послідовна підрядність	внутрішній	3,93 / 125
6.	Послідовна підрядність і однорідна супідрядність	внутрішній	6,38 / 203
7.	Однорідна супідрядність і послідовна підрядність	зовнішній і внутрішній	1,85 / 59
8.	Послідовна підрядність і однорідна супідрядність	зовнішній і внутрішній	2,57 / 82
9.	Подвійна супідрядність	зовнішній і внутрішній	6,72 / 214
10.	Послідовна підрядність і подвійна супідрядність	зовнішній і внутрішній	3,89 / 124
11.	Послідовна підрядність і неоднорідна супідрядність	зовнішній і внутрішній	12,54 / 399
12.	Неоднорідна супідрядність і послідовна підрядність	зовнішній і внутрішній	25,56 / 813

Додаток В

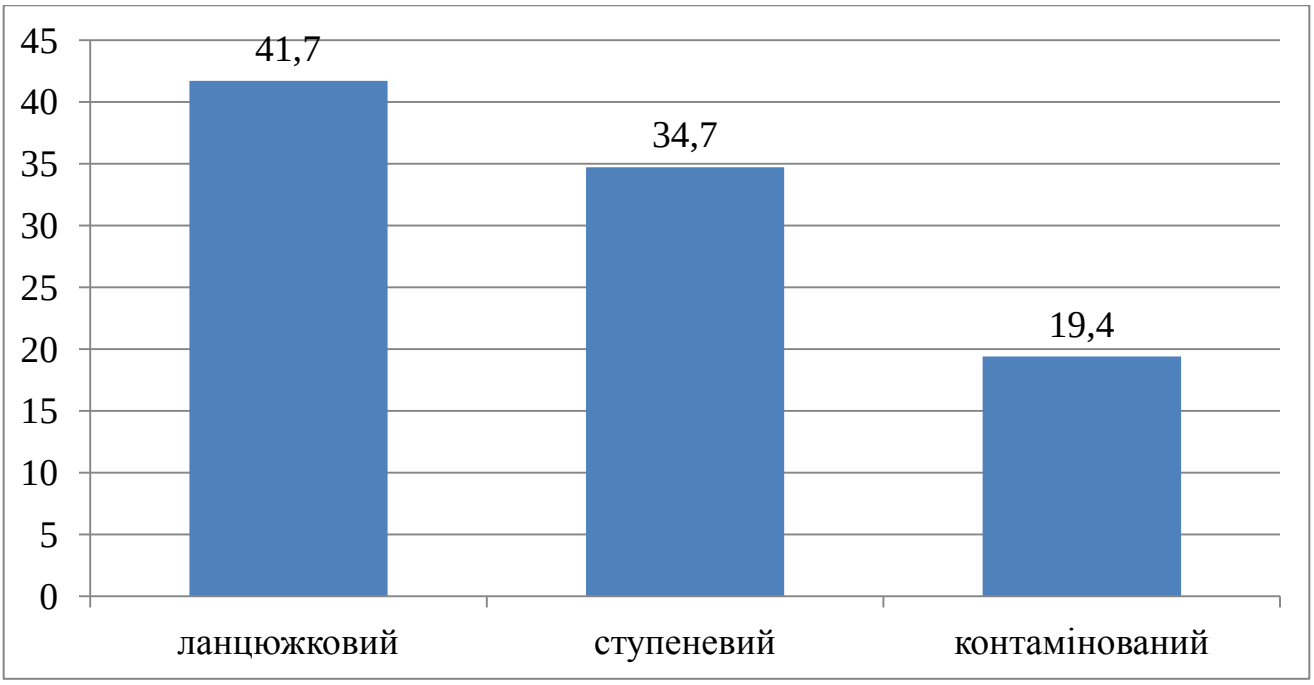

Рис. В.1. Відсоткове співвідношення комунікативних типів поліпредикативних складнопідрядних речень в англомовній художній прозі

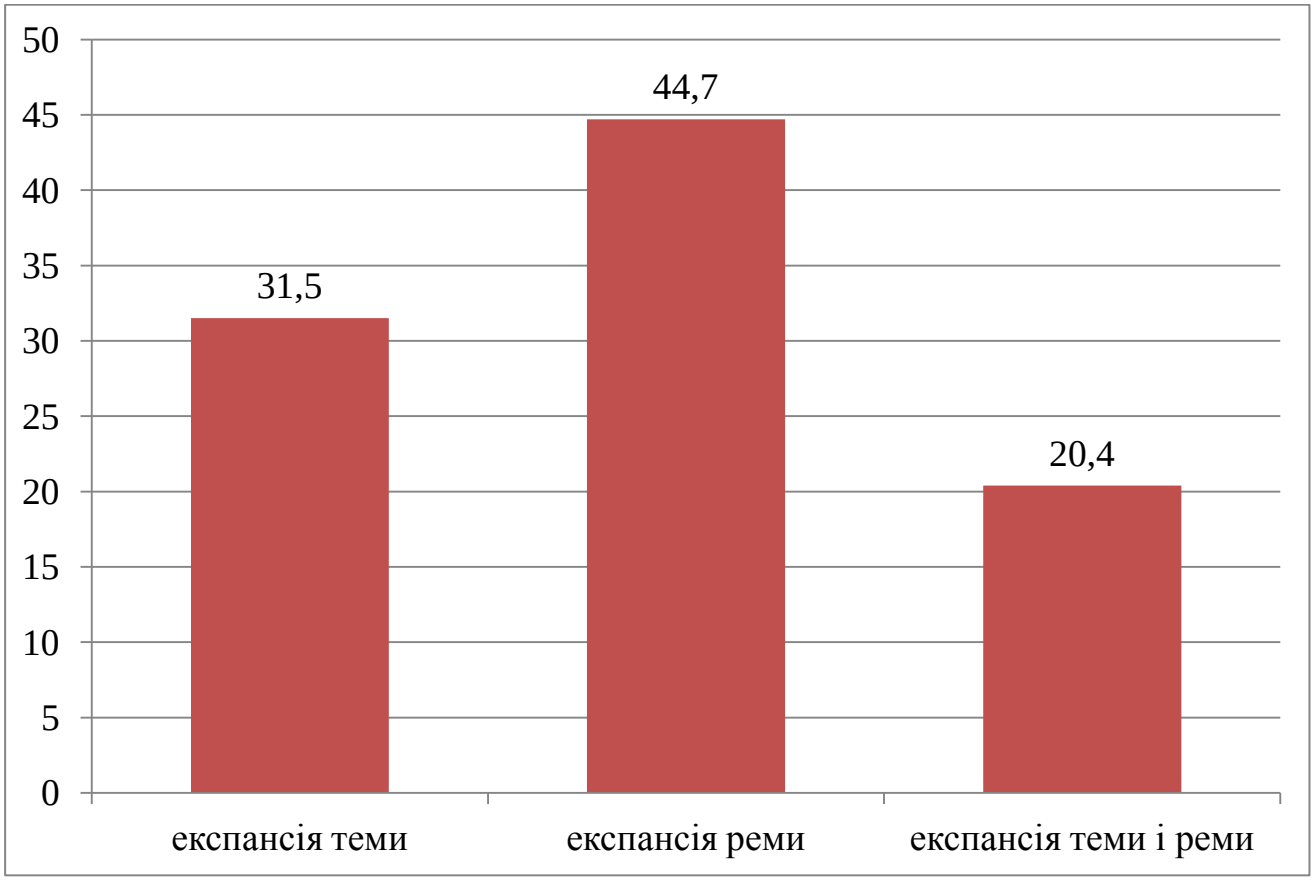

Рис. В.2. Відсоткове співвідношення базових моделей актуального членування поліпредикативних складнопідрядних речень в англомовній художній прозі

Таблиця В.3.

Комплексні мовленнєві акти за участю поліпредикативних складнопідрядних речень в англомовній художній прозі

Тип мовленнєвого акту	Кількість випадків	Відсоткове співвідношення %
Гомогенний КлМА	2097	65,94
Гетерогенний бііллокутивний КлМА	816	25,66
Гетерогенний полііллокутивний КлМА	267	8,39

Таблиця В.4.

Гетерогенні бііллокутивні комплексні мовленнєві акти за участю поліпредикативних складнопідрядних речень в англомовній художній прозі

Тип мовленнєвого акту	Кількість випадків	Відсоткове співвідношення %
Комплексний МА-ін’юнктив	139	17,03
Комплексний МА-реквестив	118	14,46
Комплексний МА-промісив	73	8,94
Комплексний МА-менасив	9	1,10
Комплексний МА-експресив	203	24,87
Комплексний МА-квеситив	229	28,06
Комплексний МА-метакомунікатив	45	5,51

Додаток Г

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Панькова Т. В. Особливості структурно-семантичної побудови та рівнів членування поліпредикативних складнопідрядних речень. *Сучасні дослідження з іноземної філології:* зб. наук. праць Ужгородського нац. ун-ту. 2009. Вип. 7. С. 329–335.

2. Панькова Т. В. Гіпотактична конструкція як непрямий мовленнєвий акт. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»:* зб. наук. праць. Острог: Вид-во нац. ун-ту «Острозька академія», 2017. Вип. 64. Ч. 2. С. 68–71.

3. Pan’kova T. The Communicative Structure of Polypredicative Hypotactic Constructions. *Analele Universitatii din Craiova. Seria Stiinte Folologice Lingvistice*. Craiova, 2017. Anul XXXIX. P. 145–154.

4. Панькова Т. В. Синтаксична структура поліпредикативного складнопідрядного речення у сучасній англійській мові. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 5 (73). С. 72–75.

5. Панькова Т. В. Поліпредикативне складнопідрядне речення як комплексний мовленнєвий акт. *Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. Філологічні науки.* Луганськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2019. № 2 (325). С. 86–94.

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

1. XXXI Международная научно-практическая конференция «В мире науки и искусства: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии». (Новосибірськ, 23 грудня 2013 р., заочна форма участі).

2. Міжнародна наукова інтернет-конференція «Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації». (Івано-Франківськ, 13 березня 2013 р., очна форма участі).

3. Міжнародна науково-практична конференція «Україна і світ: Діалог мов та культур». (Київ, 19-21 березня 2014 р., заочна форма участі).

4. Десята Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток наукових досліджень '2014». (Полтава, 24-26 листопада 2014 р., заочна форма участі).

5. Друга міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми германського та романського мовознавства» (Рівне, 24 лютого 2017 р., очна форма участі).

6. Третя міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми германського та романського мовознавства» (Рівне, 15 лютого 2018 р., заочна форма участі).